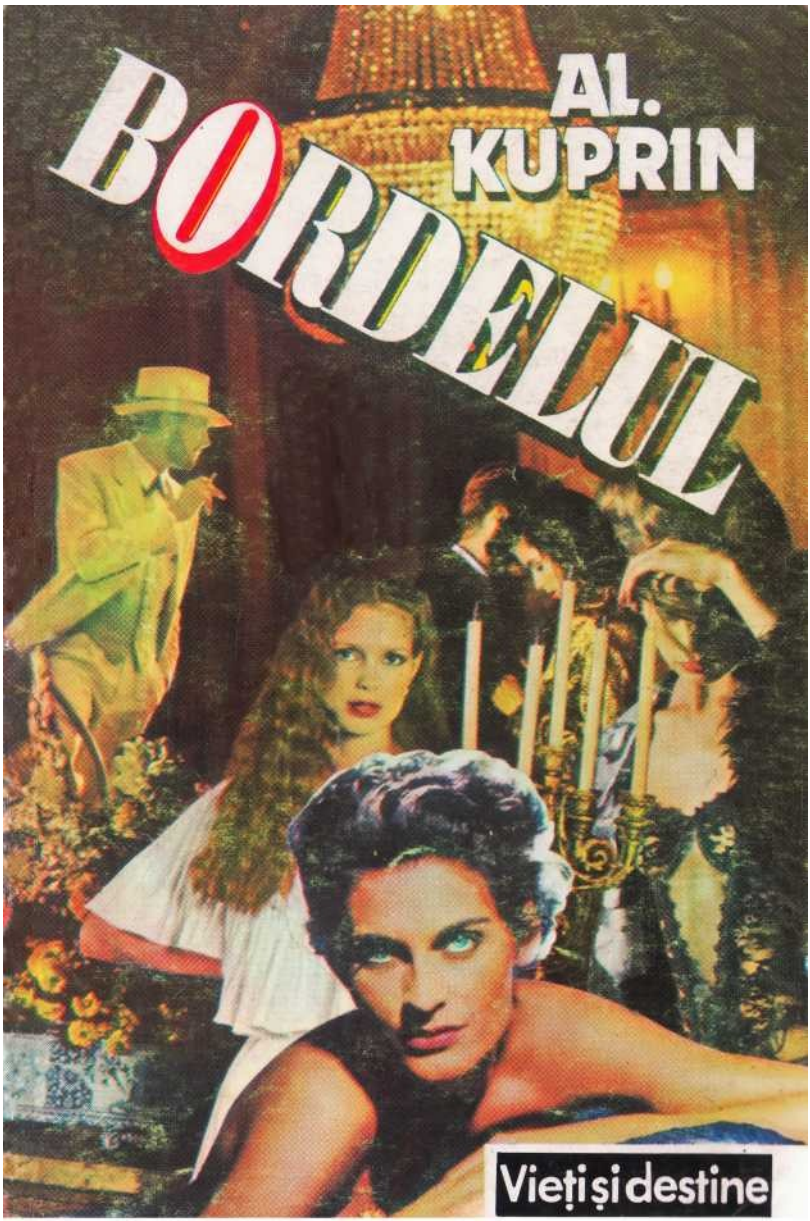

AL. KUPRIN

BORDELUL

note sărite

1 Dramă psihologică de Lev Tolstoi.
1 Poemul celebru al lui Lermontov.

Coperta IV:
ÎN ATENŢIA CITITORILOR

O carte emoţionantă şi tulburătoare despre o zonă a societăţii dintre cele mai neînţelese şi de aceea dintre cele mai discreditate.

Bordelul este romanul unei lumi pline de ciudăţenie şi pitoresc, o lume care la suprafaţă poate părea amorfă, dar în care se încrucişează traiectoriile vieţii fetelor tinere de toate condiţiile, cu bărbaţi de toate vârstele şi profesiile, o lume din a cărei tristeţe, sărăcie, şi suferinţă se nasc nu o dată iubiri curate şi sentimente umane de o mare puritate, o lume în care visul şi speranţa nu lipsesc decât o singură dată în viaţa oricărei fete.

Desigur scriitorul nu-şi propune să dea un răspuns unor probleme care privesc societatea sau viaţa personală a fiecărui om, dar poezia şi tristeţea în care învăluie dragostea dintre un student şi o fată din bordel, ca şi întreg dramatismul acestei cărţi, oferă cititorilor de astăzi, nu numai o lectură interesantă, dar şi o temă de meditat.

AL. KUPRIN
BORDELUL

Seria VIEŢI şi DESTINE

Coperta de VASILE SOCOLIUC

Ediţia de faţă a folosit ca bază textul publicat în AL. KUPRIN, *Bordelul* (Iama), în româneşte de P. IOANID,

Bucureşti, Editura I. Brănişteanu, f.a.

La transcrierea textului a fost modernizată ortografia şi au fost îndreptate inadvertenţele onomastice şi stilistice, în lumina exigenţelor editoriale actuale.

AL. KUPRIN
BORDELUL

Editura LOGOS Bucureşti, 1993

În atenţia cititorilor

Din ciclul de romane consacrat de autor Misterelor Parisului şi celebrului personaj Rocambole, care a şi dat numele întregului ciclu, au apărut până acum următoarele titluri:

Rocambole 1 – 3: Moştenirea misterioasă Rocambole 4 – 7: Clubul Valeţilor de Cupă Rocambole 8 – 12: Intrigile lui Rocambole Rocambole 13 – 14: Răzbunarea contesei Artoff (Rocambole 15 – 17: Cavalerii Nopţii Rocambole 18 – 20: Testamentul lui Grain de Sel Rocambole 21 – 26: Reînvierea lui Rocambole Răspunzând numeroaselor solicitări primite din partea cititorilor, editura noastră a scos un supliment de tiraj din primul roman al ciclului, Rocambole 1 – 3, Moştenirea misterioasă.

În pregătire şi sub tipar:

Rocambole 27 – 34: Ultimul cuvânt al lui Rocambole Karl May: ba nori de Ţara Diavolului Karl May: Sub vulturul imperial, vol. 1 – 5.

Sinclair Lewis: *Main Street*, vol. 1 – 2.

José Moselly: *Aventurierul*, vol. 1-10.

Pentru informaţii şi comenzi, contactaţi-ne la adresa:
Intrarea Lucaci nr. 3, ap. 8, sector 3, tel 76 37

EDITURA LOGOS BUCUREŞTI
I.S.B.N. 973 – 90849-& –

PARTEA I

În Rusia, pe vremuri, cu mult înainte de epoca drumurilor de fier, trăiau în marginea unui oraş de la miazăzi, din tată în fiu, numeroase familii de birjari[1] De aceea se spunea locului acela Iamskaia Sloboda* sau, mai simplu* *Iama*", Bârlogul!

După ivirea locomotivelor şi a aburilor, neamul vioi al birjarilor pierdu treptat-treptat felul său zgomotos de a fi. Se apucă de alte îndeletniciri, se împrăştie, se risipi, Dar Bârlogul, loc de chefuri şi de bătăi, unde nu e bine şi te hazardezi noaptea, şi-a păstrat ani de-a rândul, până azi chiar, faima de deocheată.

Printr-un capriciu al întâmplării, pe înseşi ruinele cuiburilor părăsite, pe vremuri, dulcineele cu obrajii ca bujorul ale soldaţilor şi grăsunele văduve cu gene de cărbune ale birjarilor vindeau prin unghere vodcă prohibită şi dragoste, s-au ridicat încet-încet case de toleranţă, controlate oficial şi supuse celui mai aspru regulament.

De la sfârşitul veacului al XIX-lea ambele uliţe ale Bârlogului, cea mare şi cea mică, nu mai sunt, pe-o parte şi pe alta decât o înşiruire de case publice. Case particulare sunt doar cinci-şase, cu cafenele, cârciumi şi băcănii, puse numai în slujba prostituţiei.

Felul de viaţă, obiceiurile, moravurile, nu se prea deosebesc în cele peste treizeci de stabilimente ale Bârlogului diferenţa constă doar în preţul cu care-i tarifează dragostea trecătoare şi în amănuntele exterioare ce-i corespund: femei mai mult sau mai puţin frumoase, veşminte mai mult sau mai puţin plăcute, localuri şi mobile ma; mult sau mai puţin luxoase.

Prima casă pe stânga, cum intri în *Iamskaia cea mare*, «stabilimentul lui Treppel, stabiliment socotit printre cele mai bune. E o firmă veche. Stăpânul de acum,

---

1 Mahalaua birjarilor **sau** a brişcarilor. ..

care poartă un cu totul alt nume, e consilier municipal. Casă, clădită în stil rus alterat, are doar un etaj; e vopsită în verde şi în alb şi înzorzonată cu ciubucărie ce reprezintă căişori, dantelării, cocoşi. Peste căvărul scării se află întinsă o pânză albă; în vestibul un urs împăiat ţine între labele întinse o cupă de lemn destinată cărţilor de vizită. Parchetul salonului e ceruit, la ferestre-s perdele de tul strevăzii şi tapete de mătase cărămizie. De-a lungul pereţilor, împodobiţi cu eglinzi în cadre aurite, se află înşirate scaune albe cu împletitură aurie. Sunt două cabinete particulare cu covoare, divanuri şi perniţe de puf îmbrăcate în atlas. Camerele de culoare au lanterne veneţiene roze: – au azurii, macaturi de mătase şi perne sclipitoare. Pensionarele poartă rochii de mătase, decoltate până în josul taliei, garnisite cu blănuri, sau travestiuri elegante: husari, paji, pescăriţe şi şcolăriţe. Cele mai multe sunt germane-baltice, frumoase creaturi blonde cu piepturi dolofane. La Treppel o „vizită” costă trei ruble şi o „noapte” zece.

Trei stabilimente cu tariful de două ruble, al Sofiei Vassilievna, al Anei Marcova şi la „Kievul cel vechi”, sunt mai puţin luxoase. Celelalte case din Iamskaia cea mare, natural mai sărace, nu au tariful decât de-o rublă.

Iamskaia cea mică e frecventată exclusiv de soldaţi, de borfaşi, de lucrători, într-un cuvânt de oameni amărâţi, iar preţul coboară până la cincizeci de copeici, dar nu şi mai jos. Din toate stabilimentele se desprinde murdăria, mizeria. Podeaua stabilimentului e scorojită, burduşită, plină de jupuieli; ferestrele sunt mascate cu chembrică, odăile de culcare sunt simple strane despărţite prin pereţi subţiri care nu urcă până în tavan, iar în paturi, pe rogojini, vechi şi roase, zac vraişte pături de bumbac, ciuruite şi cearşafuri boţite, zdrenţuite. O duhoare acră de loc închis, în care se amestecă mirosul de alcool şi de dejecţiuni umane, domneşte peste tot. Femeile poartă zdrenţe de indiană, multicolore, sau costume de marinari;

mai toate au glasul răguşit, fonf, nasul pe jumătate ros, chipul plin de zgârieturi sau învineţit de loviturile primite de curând; dar se văcsuiesc grosolan cu ajutorul roşului – pe care, muindu-şi degetul în salivă, îi iau de pe cutiile cu ţigări.

— Tot anul, în afară de ultimele trei zile din săptămâna patimilor şi de ajunul Bunei Vestiri „când pasărea, nu-şi face cuib şi când fata cu părul scurt nu-şi „împleteşte cozile", de cum dă în amurg, e aprins în faţa fiecărei case; deasupra porţii, un felinar roşu? Uliţa. Se înviorează atunci de ai crede că eşti în sărbătorile Paştelui, Briştile nu prididesc să vină şi să plece. Ferestrele sunt luminate strălucitor, iar prin geam răzbesc în afară vesele „acorduri de vioară şi de pian. Toate porţile-s larg deschisei Din uliţă zăreşti anticamera decorată cu picturi verzi reprezentând peisaje elveţiene şi scara ce dă într-un culoar îngust, luminată de-o lumină orbitoare a unei lămpi enorme. Până-n zori, sute şi îmi de inşi urcă şi coboară de-a lungul treptelor. Vin pe rând; bătrânei dornici de aţâţări artificiale; cădeţi şi liceeni, copii încă, părinţi de familie, bărboşi, venerabili stâlpi ai societăţii cu ochelari de aur, tineri însurăţei, logodnici amorezaţi, profesori respectabili cu nume cunoscute, hoţii asasini, avocaţii ghiftuiţi cu liberalism, pedagogi, severi gardieni ai moralei scriitori, pionieri ai civilizaţiei cu teorii de avangardă, autori de articole fulminante şi pătimaşe asupra emancipării femeii, copoi de poliţie, spioni, ocnaşi evadaţi, ofiţeri, studenţi, socialişti, anarhişti, patrioţi venali.

Vin pe rând: timizii şi obraznicii, teferii şi bolnavii care fac pentru întâia oară cunoştinţă cu o femeie şi bătrânii stricaţi, istoviţi de pe urma tuturor viciilor, tinerii chipeşi cu ochi limpezi şi avortonii schilodiţi de natură, surdo-muţii, orbii, cârnii cu trupuri blege, cu răsuflarea bolnavă, pleşuvii.

Pătrund fără nicio formalitate, ca la restaurant sau ca la gară, se aşază, fumează, beau, se prefac veseli, ţopăie şi

schiţează gesturi porcoase, imitând actul sexual. Uneori, pe-ndelete, cât grijă, alteori cu o grabă brutală, îşi aleg o femeie, siguri că nu vor întâmpina refuzul. Plătesc repede suma cerută dinainte şi, pe patul cald însă de trupul predecesorului lor, săvârşesc în zadar, marele, sublimul act al naturii, actul concepţiei. Iar femeile se lasă, cu gesturi studiate de profesioniste, cu vorbe şi cu zâmbete totdeauna aceleaşi, cu o indiferenţă de maşini. Ele satisfac poftele primului mascul, ale celui de al doilea, al treilea, al patrulea, al zecelea, dacă îşi aşteaptă rândul şi acesta în sala comună.

Aşa se scurge noaptea. Odată cu zorile Bârlogul îşi recapătă calmul încet-încet. Dimineaţa limpede îl vede totdeauna tăcut, gol, cufundat în somn, cu uşile şi perdele trase. De cum se va înserа, femeile au să se trezească şi se vor pregăti pentru noaptea ce vine.

Şi, întruna, zi după zi, luni şi ani de-a rândul, ele îşi petrec în harem public viaţa ciudată şi ireală. Alungate de societate, blestemate de neamurile lor, victime ale temperamentului social, bălţi pentru scurgerile voluptăţii oraşului, paznice ale cinstei familiilor – trăiesc peste patru sute de făpturi prostite, leneşe, isterice şi sterpe.

II

Sunt orele două după amiază. Stabilimentul de clasa două, tarifat cu două ruble, al Anei Marcovna, e toropit încă în somn. În tăcere şi în penumbră, cu cele două şiruri de scaune de pluş rânduite lângă pereţi, cu oglinzile-i în cadre aurite şi cu oleografiile lui Makovski reprezentând Festinul Boierului şi Baia, sala mare, pătrată, are ceva de o severitate, de o gravitate şi de o tristeţe ciudată.

Aseară, ca şi în alte seri, uliţa, plină de oameni şi de trăsuri, fierbea, luminată de felinarele roşii spânzurate la porţi şi de razele ce răzbeau prin ferestre; acum ea e pustie şi pâlpâie în dogoarea – prietenoasă a soarelui de vară; aseară ca şi în alte seri, luminile sclipeau, muzica răsuna, fumul albăstrui al tutunului, plutea în văzduh,

perechile înlănţuite, deşelate, cu picioarele în sus, se frământau în spasme *l* astăzi sala cu perdele trase rece, mohorâtă, pustie, îşi dă impresia pe care o ai câteodată, în plină zi, în teatrele goale, în circuri şi în sălile tribunalelor. Colţurile negre ale pianului au luciri şterse, iar clapele, îngălbenite, ştirbite, mâncate, se desprind palid. Aerul mocnit e încă saturat de mirosurile din ajun. Simţi parfumul, tutunul, mucezeala încăperilor deşarte, sudoarea trupurilor de femei, nesănătoase şi neîngrijite, săpunul igienic, parfumul de sacâz cu care e lustruit parchetul. Dar în acest amestec regăseşti şi mizeria ierburilor de baltă pe cale de a se veşteji.

Azi sunt Rusaliile. Potrivit unui vechi obicei, din zori, pe când încă domnişoarele dorm, femeile de serviciu ale stabilimentului au cumpărat din târg un maldăr de pelin pe care l-au împrăştiat peste tot. Foile trosnesc sub picioare în galerii, în cabinetele particulare, în sala mare. Femeile au aprins, de asemenea candelele în faţă tuturor icoanelor. După datină, pensionarele se abţin de la aceste rituri, din cauză că şi-au pângărit mâinile în timpul nopţii.

Portarul a împodobit şi el pridvorul cu doi mesteceni tineri. La fel sunt împodobite pridvoarele de prin Vecinătate. Toate rampele şi toate uşile sunt înzorzonate pe dinafară cu prăjini albe, în jurul cărora agonizează o verdeaţă plăpândă.

Din bucătărie, se aude, în tăcerea casei adormite, bocănitura satirului; sunt pregătite fripturi pentru prânzul pensionului Liubka, una dintre fete a ieşit în curte în cămaşă, cu picioarele şi cu braţele goale. Ea e o tânără cam urâţică, plină de pistrui, dar fragedă şi bine împlinită. Aseară n-a avut decât şase clienţi şi niciunul n-a rămas toată noapte. Fata a dormit singură, singurică, în patul ei cel mare. De aceea s-a sculat de vreme, de la zece şi a venit să dea o mână de ajutor bucătăresei la spălatul meselor şi a faianţei.

Acum dă rămăşiţele de carne lui Azor, câinele prins

în lanţ lângă coteţul lui. Dulăul, păros, trage de lanţ să-l rupă, sare şi îşi pune labele din faţă pe umerii fetei sau îşi lungeşte capul în ţărână, scuturând din şira spinării şi din coadă, cască botu-i negru, dă la iveală colţii şi mârâie în chip de mulţumire. Plimbând bucata de carne pe dinaintea câinelui, Liubka vrea să-l aţâţe.

— Hei, puturosule! Ai răbdare, ţi-o dau! Uite la el, ce neruşinat e.

Dar ea se bucură nespus de gudurările şi mângâierea câinelui, de puterea ce exercită deocamdată asupra lui, de impresia unei nopţi petrecute în tihnă, de Rusalii, sărbătoarea în care se contopesc amintiri confuze din copilărie, de dimineaţa limpede, însorită, pe care o vede aşa de rar…

Musafirii nopţii au plecat. E ceasul odihnei şi al afacerilor. În odaia patroanei cinci persoane se află la cafea. Iat-o întâi pe cucoana Ana Marcovna, al cărui nume e dat şi casei. Are vreo şaizeci de ani. Puţintică şi durdulie, poţi s-o asemeni, privind-o de jos în sus, cu trei gogoloaie de piftie, una mare, una mai mică şi una mică: fusta, bustul şi capul. Ciudat, ochii ei, de-un albastru fanat, sunt ochi de fată, aproape de copil. Doar gura, cu buza de jos atârnând umedă, vânătă, e „o gură de babă”.

Vine pe urma bărbatului ei, Isaia Sa viei, un bătrânel sur, liniştit şi tăcut. A început ca portar al casei unde Ana Marcovna nu era decât chelnăreasă pe-atunci, iar azi e cu totul sub papucul nevestei. Ca să fie bun la ceva s-a apucat singur să înveţe la vioară. Acum cântă seara dansuri ţopăitoare, precum şi-un marş funebru pentru micii slujbaşi. care simt nevoia să plângă la beţie.

— Sunt pe urmă două femei, chelnăreasa şi ajutoarea ei. Pe prima chelnăreasă o cheamă Ema Eduardovna. E o femeie voinică, de patruzeci şi şase de ani, cu părul castaniu şi cu guşă. Ochii ei sunt mici, posaci, şi cu vânătăi împrejur, ca ochii celor ce suferă de trânji. Chipul pământiu

se strânge jos ca o pară; nasu-i coroiat se pleacă grav spre buze. Trăsăturile trădează moliciune. Nu e un secret pentru nimeni că peste un an sau doi Ana Marcovna se va retrage din afaceri şi că o să-i dea pe mână casa cu conţinutul cu tot, pe bani gheaţă şi pe poliţe garantate. De aceea pensionarele îi poartă respect şi le e frică de dânsa, aproape la fel ca şi de patroană. De altminteri ea bate cu propriile-i mâini pe acelea care se fac vinovate de ceva, bate crud, rece, calculând loviturile, fără să i se schimbe cu ceva expresia liniştită a chipului. Printre pensionare are totdeauna o protejată, pe care o tiranizează cu o dragoste fierbinte şi cu o gelozie fantastică – situaţii cu mult mai grele decât bătăile.

Cealaltă chelnăreasă a fost aleasă dintre fete, o cheamă Zocia[2] iar pensionarele au grijă să-i spună măgulitor „chelnăriţa noastră”. Are chipul trandafiriu şi părul lins, aşa cum este înfăţişat Iisus, moare după actori, mai ales după comicii mari, şi-i arată Emei Eduardovna o adoraţie slugarnică.

Poliţaiul Kerbech, voinic ca un atlet, e a cincea persoană prezentă. El are o chelie respectabilă, o barbă roşie în forma evantaiului, ochi albaştri, permanent somnoroşi, şi un glas mic, sonor deşi cam răguşit. A slujit întâi în poliţia secretă, unde a fost spaima bandiţilor prin îngrozitoarea-i putere fizică şi prin cruzimea sa la interogatorii. Are pe conştiinţă câteva afaceri deocheate/ Toată lumea ştie în oraş că acum doi ani el s-a însurat cu o sexagenară bogată şi că, după un an, a sugrumat-o. Şi-a luat însă toate măsurile, astfel că n-a avut nicio neplăcere. De altminteri şi celelalte făpturi au câte ceva pe conştiinţă. Asemenea spadasinilor de pe vremuri, pe care amintirea victimelor lor nu-i mustră, ele socotesc ceea ce e confuz şi sângeros în trecutul lor drept mici şi inevitabile neplăceri ale profesiei.

---

2 Sofia — în limba poloneză.

Îşi sorb cafeaua cu caimac gros, afară de Kerbech, care preferă benedictina. La drept vorbind, el nu pare a fi acolo decât din politeţe.

— Aşadar, Foma Fomici... spune patroana cu ton insinuant. Este cu adevărat o afacere mare!... N-ai de spus decât un cuvinţel!...

Kerbech dă peste cap o jumătate din paharul cu lichior tare, îl plimbă încet cu limba pe cerul gurii, îl înghite, soarbe pe urmă, fără grabă, o duşcă de cafea şi îşi netezeşte mustaţa cu mijlociul de la mâna stângă.

— Hei, doamna Saibes, zice el micşorând ochii, aţintindu-i spre masă şi făcând cu mâinile un gest la întâmplare, vezi şi dumneata că mi-e greu. Fata a fost prinsă în cursă, atrasă în... cum să zic?... într-o casă de toleranţă. Acum părinţii ei au dat-o în cercetare. Hm! Ancheta o să treacă dintr-o casă într-alta şi pe urmă are s-o găsească la dumneata... în circumscripţie la mine, aici! Gândeşte-te în ce situaţie o să fiu pus. Ce vrei să fac?

— Dar, domnule Kernech, ea e majoră! strigă cucoana.

— Desigur că-i majoră! întăreşte Isaia Savici. A iscălit că a intrat aici de bunăvoie.

— Doamne, şi e îngrijită ca un copil al casei! rosteşte cu voce de bas, plină de o rece asigurare, Ema Eduardivna

— Nu e vorba de asta, ripostează Kerbech în silă. Puneţi-vă în locul meu. Datoria e datorie.

Cucoana se ridică deodată, îşi târăşte papucii către uşă şi zise poliţaiului:

— Domnule Kerbech, vrei să vezi ce schimbări am făcut? Suntem pe cale să mărim stabilimentul nostru.

Vorbind aşa, clipeşte din ochii-i cu priviri şterse.

— A, cu plăcere, zise el ridicându-se.

După zece minute se întorc amândoi, fără a se privi. Mâna lui Kerbech mototoleşte pe fundul buzunarului o hârtie nouă de o sută de ruble. Discuţia cu privire la îate răpită nu mai e aduşi pe fcapefe. Poliţaiul di cu grăbi de

duşci restul benedieţinct şi se plânge de starea deciawti a moralei publice.

— Am *un* băiat la liceu; îl cheamă Pavel. Vine şi-mi spune: „Tată, băieţii se leagă de mine pentru ci matale eşti în poliţie şi încă în Iamskaia. Ei zic ci te întreţin casele publice”. Hm, ce zici, doamnă Saihes, de aşa neruşinare?

— O, nu-mi mai vorbi! Şi eu aş putea să-ţi spun ci…

— I-am spus: „Pungaşule, du-te şi spune-i directorului ci dacă s-o mai întâmpla una ca asta, fac raport la guvernator. Ei, ce crezi! Vine şi-mi zice: „Nu mai vreau să fiu copilul tău”. Hm, ce mai argument! La anii lui! Lasă că-l învăţ eu minte. De atunci însă nu-mi mai vorbeşte.

— Mie îmi spui? oftează Ana Marcovna cu o strâmbătură din buzele ei vinete şi cu o urmă în ochii spălăciţi. Berta noastră e la liceul Fleiche. O ţinem în oraş la oameni cumsecade. Înţelegi că aici e cam greu. Ei bine, închipuieşte-ţi că îmi vine de la liceu cu nişte vorbe, cu nişte expresii, de roşesc de ruşine.

— Adevărat! Anoşca se înroşeşte toată! confirmă Sa viei.

— Îmi închipui că şi copii te fac să roşeşti! spuse domnul Kerbech cu foc. Da, da, sunt de aceeaşi părere. Doamne, doamne, unde o să ajungem? Spuneţi şi dumneavoastră, unde o şi ne ducă toţi revoluţionarii… studenţii ăştia… cum să zic hm… îşi fac de cap ei singuri! Pretutindeni, desfrâu, morala s-a dus pe apa sâmbetei, nu mai e respect pentru părinţi! Ar trebui să fie împuşcaţi.

— Alaltăieri mi s-a întâmplat una boacănă, se amestecă Zocia. Să vezi, cine un ăla…

— Hai, cară-te! o întrerupe Ema Eduardovna, care sorbea cuvintele lui Kerbechm cu capul înclinat într-o parte, aprobând cu moţăieli semnificative spusele lui. Ai face mai bine să vezi de masa fetelor.

— Nu mai poţi să te bizui pe nimeni, bombăne cucoana; slugile sunt mortăciuni şi hoaţe, fetele sunt cu mintea tot la amanţii lor, nu se gândesc decât la plăceri,

nu-şi văd de treabă…

Urmează un moment de tăcere penibilă. Apoi se aude o ciocănitură la uşă. Un glas de femeie rosteşte:

— Chelneriţo, vrei să iei banii şi să-mi dai fişe? Petia a* plecat.

Poliţaiul se scoală şi se închinge cu sabia.

— În sfârşit, e vremea să mă duc la serviciu. Cu bine, Ana Marcovna! Sănătate, Isaia Sa viei.

— Mai ia un păhăruţ înainte de plecare, zise Isaia Savici plimbând pe deasupra mesei priviri mioape.

— Mulţumesc, îmi ajunge, mi-am făcut suma. Am onoarea…

— Mulţumim c-ai venit. Mai dă pe-aici.

— O să caut. Cu bine.

La uşă se opreşte şi zice pe un ton serios:

— Nu, nu, credeţi-mă, faceţi ce-oţi face şi descotorosiţi-vă de fata aceea. Nici vorbă, e treaba dumneavoastră. Vă dau însă un sfat prietenesc…

Iese. Când sunetul paşilor lui s-a stins pe scări şi and s-au auzit poarta trântindu-se, Ema Eduardovna strigă cu scârbă:

— Vaca! Mulge din două locuri!

Ies, pe rând din odaie.

Casa e încă învăluită în umbră. Pelinul care se usucă răspândeşte aromeala lui blândă. E linişte.

III

Mai ales până la ceasurile şase, până la cină, timpul se târăşte nespus de anevoie şi de o monotonie nesuferită. În timpul după amiezii atmosfera din casă e mai respingătoare. Ea are îndepărtate asemănări cu impresia de plictif şi de gol pe care o resimt elevele în timpul sărbătorilor vacanţelor, în internatele de fete: cele mai multe dintre prietene s-au despărţit: sunt lăsate în voie, fără obligaţia de a lucra, şi orele trec într-o toropeală vagă, mohorâtă şi blândă.

Femeile se învârtesc prin casă în fuste sau chiar şi în

cămaşă, cu braţele goale, uneori şi cu picioarele goale. Toaleta şi-o vor face mai pe înserate: părul le e în dezordine. Se târăsc, alene, până la pian şi ating cu arătătorul o notă întind cu moliciune cărţile spre a ghici în ele; schimbă, plictisite cuvinte în doi peri. Aşteaptă seara într-o toropeală în care enervarea se contopeşte cu oboseala.

După masă, Liubka duce lui Azor, câinele, resturile de pâine şi de carne şi începe iarăşi să se joace cu el, Se plictiseşte însă curând şi face tovărăşie cu Niura, ca să cumpere bomboane spirtoase şi seminţe de floarea soarelui. Încep amândouă să ronţăie pe după gardul care desparte, curtea de uliţă. Cojile seminţelor cad pe bărbia şi pe gâtul lor, în vreme ce fac reflexiuni asupra limbajului, a vardistului care trece cu în registru sub braţ, asupra chelnăresei de la stabilimentul vecin care se duce peste drum la băcan…

Niura e o făptură mică, ochi zgâiţi, cu părul foarte. blond şi cu „vine subţiri la tâmple. Chipu-i are expresia stupidă şi naivă a mieilor de zahăr care sunt făcuţi de Paşti. E împăciuitoare, vioaie, grăbită, curioasă; vrea să ştie totul, şi, într: adevăr, ştie cea dintâi tot ce se întâmplăj zvârle cuvintele cu atâta grabă încât împrăştie peste tot saliva şi se îmbălează la gură ca un copil.

Deodată, de la cafeneaua din faţă, se repede spre birtul de alături un băieţaş. E slab, cu freză, cu albeaţă la ochi.

— Prohor Ivanovici, hei, mă Prohor Ivanovici, strigă Niura, vrei seminţe de floarea soarelui?„

— Vino încoa, adăugă Liubka.

— Să vezi ce bine e; zise Liubka într-un hohot de râs.

Deodată se deschide uşa şi apare silueta ameninţătoare a chelnăresei.

— Ei, ce înseamnă asta? strigă ea cu ton poruncitor. De câte ori trebuie să vi se spună că nu trebuie să ieşiţi la drum, mai ales ziua, şi în cămaşă? Hm, cum poate să fie

cineva aşa de nesimţitor? Fetele cumsecade nu ies în halul ăsta! Slavă domnului la noi nu e bordel pentru soldaţi; nu suntem în Iamskaia cea mică, suntem într-o casă de treabă.

Fetele dau buzna către bucătărie. Aci, aşezate pe scăunele bălăbănindu-şi pulpele, continuă să ronţăie contemplând-o în tăcere, pe Prascovia, bucătăreasa cea îmbufnată.

În odaie la Manca, micuţa căreia – se mai zice şi Mânca Zurbagioaica şi Mânca Spelba, a adunat un grup. Mânca stă pe marginea patului cu Zoia, o fată rotofee cu gene care-i umbresc ochii cenuşii, cu chip idiot de prostituată specifică. Cu cărţile în mână, ele joacă „şaizeci şi şase”. Jenia, prietena intimă a Mancai, stă lungită pe burtă în dosul lor ea fumează citind o carte ferfeniţită”, Co*lierul Reginei”* de Alexandru Dumas. E singura din stabiliment ahtiată după lecturi şi devorează tot ce-i cade în mâini. Dar în ciuda aşteptărilor, îccturile romantice nu i-au rafinat imaginaţia, îi trebuie, spre a fi încântată, romane compuse meşteşugit, cu intrigă abracadabrantă şi cu dueluri galante în care Domnul Viconte îşi scoate escarpinii spre a dovedi că n-are să cedeze un degete de teren şi în care Domnul Marchiz, după ce l-a străpuns cu spada, cere scuze politicoase că i-a găurit pieptarul nou nouţ. Ea se înflăcărează pentru eroii care aruncă nepăsători pumni de aur în dreapta şi în stânga, pentru aventurile galante şi spirituale ale regelui Henric al IV-lea, într-un cuvânt pentru întreaga bravură pipărată, învăluită în aur şi în dantele, a ultimelor veacuri din istoria Franci şi, totuşi, în viaţa de toate zilele e o femeie posacă, batjocoritoare, practică, agresivă; printre pensionarele casei ocupă un loc analog celui ce revine de drept în internate, atletului sau frumoasei din clasă, tirani pe care îi adoră toată lumea. E oacheşă, slabă, cu ochii sumbri şi învăpăiaţi. Cu obrajii aprinşi de un roş nesănătos, cu o umbră de mustaţă în colţul buzii.

Clipeşte din pricina fumului şi, fără a lăsa ţigara, întoarce filele cu vârful degetului udat în salivă. Picioarele-i goale până ia genunchi vădesc glezne vulgare; articulaţia degetului mare, cu bătături, îi deformează şi îi urâţeşte piciorul.

Lângă ea, cu picioarele încrucişate, Tamara stă plecată asupra unei cusături. Tamara e o făptură agreabilă, blândă, frumoasă, cu păr roşcat ca blana de iarnă a unei vulpi. Adevăratu-i nume: Glicheira, sau Lucheria, socotit prea de rând, a fost schimbat după obiceiul caselor de toleranţă care maimuţăresc cu nume muzicale pe toate acelea numite, din nefericire, Matrona, Agapia, Sclintinia.

Tamara, fostă călugăriţă sau soră, a păstrat ceva din sfiala tinerelor pustnice. În casă nu are legături intime cu nicio pensionară; n-a încredinţat niciodată cuiva taina trecutului ei. Simţi însă într-însa o forţă reţinută; modestia-i maliţioasă, felu-i de-a fi, chicotirile-i, intonaţiile, totul trădează, pe bigota desfrânată, trecută, desigur, prin ciur şi prin dârmon. Are ceva tainic, închis, criminal, în privirea piezişă a ochilor cu pleoape roşcate, sub genele stufoase, totdeauna plecate. Într-o zi tovarăşele ei au fost cuprinse de o spaimă evlavioasă aflând deodată că ea vorbea germana şi franceza. Cu toată blândeţea-i aparentă, cu tot felul paşnic de-a fi al ei, stabilimentul se fereşte de-a fi prea familiar cu Tamara. E respectată şi menajată de patroană, de chelărese, de fete, de portar, acest erou, sultan, această spaimă a caselor de toleranţă.

— Închis! zise Zoia întorcând atuul pe care-l pune peste teancul de cărţi. Am patruzeci. Asul de pică. Manişca, dă-mi pe zece al tău. Am câştigat: cincizeci şi şapte şi cu unsprezece, şaişezeci şi opt. Tu câte ai?

— Treizeci, spune Mânca, făcând o strâmbătură întristată; tu ai noroc, ţii minte tot ce iei. Hai, dă cărţile! Dar tu de ce nu mai urmezi povestea, Tamara? Gata.

Zoia face cărţile, vechi, soioase, o pune pe Mânca să le taie, apoi le împarte, după ce-a scuipat pe vârful

degetelor, ca să lunece bine pe cărţi. Tamara urmează cu voce liniştită, fără să ridice ochii de pe lucru:

— Brodam acolo la gherghef, cu fir de aur, ierburi şi flori pe pânze de altar, pe odăjdii. Iarna, chiar de la ferestruica zăbrelită, nu vedeai mare lucru; n-aveai drept să vorbeşti; superioarele erau foarte severe! Când ni se ura peste seamă, una dintre noi începea deodată litania din postul cel mare: „Slăvesc puterea ta, o. Dumnezeu din ceruri”… Cânta frumos, minunat de frumos, şi era aşa de bine, şi cu zăpada de dincolo de geamuri şi se părea un vis…

Jenia împinge sub pântec romanul desfoiat, aruncă ţigara peste capul Zoiei şi strigă:

— Ia vorbeşte-mi despre viaţa voastră de sfinte! Şi de pruncii care se nasc prin chilii! Dracul dătârcealcântr-una pe lângă casa domnului?

— Patruzeci, aveam 46; am isprăvit! zice Manea bătând din palme. Am câştigat trei puncte.

Spre a răspunde Jeniei, Tamara schiţează surâsul acela echivoc şi persiflant al Madonei în portretul lui Leonarda da Vinci.

— Hei, câte nu se spun pe seama maicilor? La urma urmei, dacă i-i bagă aracul coada.:

— Dacă nu e păcatul, nu e nici pocăinţa, rosteşte Zoia, sentenţios, muindu-şi degetul.

— Stăm aşa şi brodăm şi firele de aur ne joacă pe dinaintea ochilor, pulpele şi şalele ne dor, pentru că stăm prea mult în genunchi, în timpul slujbei de dimineaţă. Seara e altă slujbă. Baţi la chilia maicei stareţe şi zici: „Din mila sfinţilor noştri părinţi, stăpâne, fie-ţi milă de noi!” Iar stareţa, din fuldul chiliei, răspunde: „Amin”.

Jenia o priveşte ţintă câteva clipe, dă din cap şi zice apăsând pe cuvinte:

— Tamara, tu eşti o drăcoaică şi jumătate! Cu cât mă uit la tine mai mult, cu atât mă mir mai mult. Înţeleg că netoate cum este Sonca să aibă amordzi. Ele nu sunt bune

la nimic. Dar tu, care ai trecut prin toate caznele, care te-ai fript de atâtea ori, cum poţi face aşa prostii? De ce brodezi bluza asta acum?

Fără să se grăbească, Tamara mută din locul acul care ţine stofa fixată pe genunchi, netezeşte cusătura cu podul palmei îşi dă capul pe un umăr şi zice fără a-şi înălţa privirile:

— Trebuie să fac ceva ca să-mi alung urâtul. Nu-mi place să joc cărţi.

Jenia clătină înainte din cap.

— Nu, zău, eşti o proastă. Câştigi mai mulţi bani decât noi toate, aci; o mare proastă! în loc să pui deoparte, ce faci? Cumperi parfumuri cu şapte ruble sticla. De ce? Ai cheltuit cincisprezece ruble pentru mătasea asta de brodat. Şi toate pentru. Se nea. * – Pentru Seneşca, de bună seamă!

— Ce mai odor! Un tâlhar ticălos! Şi mai face pe nobilul când vine! E chiar de mirare că nu te speteşte din bătăi. Te pui cu hoţii! Şi pe deasupra te jumuleşte!

— Îi dau ce am poftă, răspunde Tamara cu glas domol, rupând firul.

— Tocmai asta mă miră. Cu mintea şi cu frumuseţea ta ai fi putut să te dai bine pe lângă vreun protector, să te întreţină, să ai cai, diamante.

— Fiecare cu gustul lui, leneşca. Şi tu eşti frumoasă, bine făcută, ai şi tu o fire independentă şi cu toate astea te-ai înfundat ca mine aicea la Marcovna.

Jenia roşeşte şi răspunde nu fără amărăciune.

— Eu n-am norocul tău. Galantonii vin la tine mereu. Faci din strânşii ce vrei. Eu n-am decât babalâci sau puştani. Ghinion! Numai d-ăia cu caş la gură sau boşorogi! mai ales mi-e silă de mucoşi. Le e frică, tremură, se zoresc şi după ce şi-au făcut nevoia, fac pe scârbiţii şi nu mai ştiu unde să-şi bage ochii. Cum i-aş mai lovi peste bot! Până să dea rubla, să vezi cum o ţin strânsă în pumni! Mucoşii! Mamele le-or fi dând zece copeici pe zi ca să-şi ia cofeturi

şi ei le pun deoparte, ca să meargă la curve! Am avut zilele astea un cadet mic. Ca să-mi bat joc de el, i-am zis: Na bomboane, sufictelul meu, să le mănânci când te-i duce la şcoală. S-a supărat, dar le-a înhăţat, pe dată. M-am luat după el până afară. Nici nu ieşise bine; s-a uitat să nu îl vadă cineva, şi, repede, a dus la gură o caramea. Porci, ce mai vorbă!”

— E mai rău cu bătrânii, spuse cu vocea-i melodioasă Mânca Puştoaica, zvârlind spre Zoia o privire maliţioasă. Ce zici, Zoinca?

Zoia, care e pe cale să caşte, rămâne cu gura deschisă, Supărată şi înveselită totodată. Întreg stabilimentul face haz de vizitele unui babalâc sus-pus care se dedă unor dezgustătoare practici senzuale.

— Să vă ia dracu’! zice ea cu vocea răguşită de căzătură. Nu l-ar mai răbda pământul pe strigoiul bătrân!

— Şi mai răi decât toţi, urmează Jenia, mai răi decât împuţitul tău de babalâc, Zoinica, şi decât mucosul meu, mai răi decât toţi, sunt craii voştri. Ce plăcere vă fac? Sunt ghiftuiţi când vin, fac pe grozavii, pe gheneralii… Numai dacă i-ar prinde! Drăguţii voştri, nu? Mitocanii care duhnesc… Pe trupul lor acoperit cu zdrenţe nu se ţine petec de petec, afară de cămaşa pe care le-o fi brodat-o cine ştie ce Tamarka! Javre care n-au decât o poftă: să vă înjure şi să vă toace! Brr! Nu, izbucneşte ea înveselită – fiinţa pe care o iubesc cu credinţă, sincer, pentru vecie, e Maneşca, Mânca Spelba, Mânca Puştoaica, e Mânca Zurbagioaica.

Brusc, încolăceşte cu braţele umerii şi pieptul Mancei, o răstoarnă pe pat şi-i acoperă cu sărutări părul, buzele, ochii. Mânca se zbate, ca să se smulgă din înlănţuirea Jeniei; părul i s-a ciufulit, chipul îi e îmbujorat, ochii se înteietori sunt lăsaţi în jos şi, râzând ruşinată, zice:

— Lasă-mă leneşca! Ce te-a apucat! Lasă-mă o da tăi

Toată lumea încearcă instinctiv aceeaşi dragoste pentru Mânca, cea mai drăguţă şi cea mai liniştită dintre

pensionarele stabilimentului. Ea nu ştie să zică nu; e bună şi împăciuitoare, se îmbujorează pentru nimic şi e cea mai frumoasă, ca toate blondele cu pieliţa fină. Dar după câteva pahare de benedictină, căci se prăpădeşte după lichiorul Ista, n-o mai cunoşti. Ca să se pună capăt scandalurilor, pe care ea le provoacă numaidecât, trebuie intervenţia autorităţii, a chelăreselor, a portarului, ba chiar şi a poliţiei. Nu stă pe gânduri să ardă o scatoalcă unui client, să-i azvârle cu un pahar în cap, să arunce lampa sau să o bălăcărească pe patroană. Jenia o învăluie în ochiri mângâietoare şi de o sălbatică adoraţie.

— La masă, fetelor! La masă, fetelor! strigă Zocia chelâriţa.

Fără să-şi încetinească mersul de-a lungul coridoarelor, deschide uşa de la camera Mancăi şi repetă strident:

— La masă, fetelor!

Iată-le acum în bucătărie, mai toate în cămăşi încă, ţi nespălate, unele în papuci, altele cu picioarele goale.

Primesc o ciorbă gustoasă, cu varză, cu slănină şi cu tomate, fripturi şi prăjituri cu cremă. Dar nimeni n-are poftă. Viaţa pe loc, somnul neregulat, obiceiul de a trimite, ca fetele de la institut, sărbătoarea, să li se cumpere toată, ziua câte ceva de supt ori ronţăit, le taie foamea. S-au îndopat prea mult cu alune, halviţă, rahat, castraveciori muraţi, ca să mai poată face onoare mesei. Doar Nina, o ţărăncuţă cu nasul în vânt şi cu vocea nazală, care n-a avut încă vreme să-şi răsfeţe stomacul, mănâncă cu pofta oamenilor de la ţară. Ea nu-i decât ţie două luni aici. Un comis voiajor, care a sedus-o şi a luat-o de acasă, a vândut-o Anei Marcovna.

jenia, care a ciupit din friptură şi a atacat prăjitura cu creamă, îi spune cu o ipocrită bunăvoinţă.

— Ar fi bine să mănânci şi friptura mea, Nina. Mănâncă, draga mea, mănâncă, nu-ţi fie ruşine, ai nevoie să te îngraşil ştiţi ce, fetelor, urmează ca adresându-se

celorlalte, Nina are limbrici şi când cineva îi are; trebuie să mănânce cât doi: o dată pentru el şi o dată pentru ei.

Nina, jignită, îşi smorcăie nasul şi răspunde cu o voce de bas, uimitoare pentru ea care-i mică:

— Da, păi! Eu n-am limbrici. Voi aveţi, că d-aia sunteţi aşa de slabe!

Şi, fără să-i mai pese, începe iar să mestece. Se îndoapă aşa de bine, încât fiecare prânz îi cade greu, râgâie zgomotos, bea apă zdravăn, sughiţe şi, în ascuns" când nu o vede nimeni, se închină ca la ţară.

De-a lungul galeriilor şi-n odăi se aude vocea clară a Zociei:

— Îmbrăcaţi-vă fetelor, e vremea: destul cu lenevia, la lucru!

După câteva minute odăile stabilimentului miros a colonie ieftină, a păr ars şi a săpun.

Fetele se gătesc pentru seară..."

IV

Amurgul târziu se cufundă într-o noapte caldă, mocnită, dar multă vreme încă, până la miezul nopţii, au să stăruie umbrele violete.

Portarul aprinde felinarul roş din pridvor, apoi lampa cea mare şi toate celelalte lămpi din salon. Simion e un bărbat oacheş, uscat, aspru, mohorât, cu umeri largi, aduşi, cu mustăţi şi sprâncene ciuntite de semne de vărsat, cu ochi de-un negru mat, cu privirea iscoditoare. Ziua n-are ce face, doarme; noaptea însă, gata pentru orice, stă în anticameră, sub lampă şi primeşte sau restituie hainele muşteriilor.

Iată şi pianistul. E un tânăr blond, cu trăsături delicate, cu albeaţă la ochiul drep\). Până la venirea clienţilor, el repetă în surdină, cu Isaia Sa viei, Pas d'Espagne, care, abia începe să fie la modă. Pentru fiecare dans comandat muzicanţii primesc treizeci copeici, dacă-i un dans uşor şi cincizeci dacă-i un cadril. Dar ei nu pot să-şi împartă decât jumătate din sume, cealaltă jumătate

revenind proprietăresei Ana Marcovna. Pianistul nu primeşte, deci, decât un sfert din câştigul total, ceea ce e cu atât mai nedrept, cu cât Isaia Savici e departe de a fi artist; el n-are nici măcar ureche bunăj pianistul e nevoit într-un să repete ariile noi, să-i îndrepte şi să-i mascheze greşelile, scoţând acorduri tari. Fetele se mândresc oarecum cu pianistul lor. Ele povestesc muşteriilor c-a fost întâiul la Conservator, dar că nu şi-a putut termina studiile, fiind evreu şi chior. Toate au pentru el atenţii, toate îi împărtăşesc necazurile. Împotriva grosolăniei cuvintelor şi gesturilor, aceeaşi năvală de sentimentalism, vecin cu isteria, care se observă în institutele de fete, se găseşte şi-n. culisele caselor publice şi, zice-se, şi-n ocnă.

Fetele sunt gata să primească clienţii şi se enervează în aşteptare. Cele mai multe au faţă de bărbat, exceptând pe amantul lor, o indiferenţă care se apropie de dezgust; totuşi, seară după seară, sufletul lor tresare într-o vagă speranţă. Sunt în aşteptarea necunoscutului care le va alege şi se va arăta, poate, de-o dărnicie copleşitoare; scontează, cine ştie? momentul neobişnuit, curios şi dorit care va schimba soarta lor. Sunt în aceste nădejdi şi calcule, un simţământ analog celui de care e însufleţit jucătorul când îşi numără banii înainte de-a se duce la club. Şi apoi, cu toate că prostituatele şi-au pierdut feminitatea, le-a rămas încă trează dorinţa de-a plăcea; instinctul principal al femeii.

Survin câteodată întâmplări haotice, bizare. Descind brusc niscai agenţi secreţi, care pun mâna în gulerul ufaor domni respectabili şi-i aruncă la gherlă. Sau vreo bătaiş între cheflii şi portarii de la stabilimentele vecine. Atunci e spart pianul, sunt făcute zob geamurile, sunt smulse picioarele de la scaunele de pluş şi sunt transformate în bâze” sângele umple parchetul şi treptele scării, iar unii, cu un cuţit în coaste sau cu craniul zdrobit, sunt zvârliţi din pridvor în noroiul din uliţă. În astfel de momente, Jenia simte o plăcere sălbatică. Cu ochii ca jăratecul, ea se

strecoară printre bătăuşi, şi-i aţâţă cu râsete şi ocări, în timp ce tovarăşele răcnesc de frică şi se ascund sub paturi.

Uneori vine, cu un cârd de golani, un casier care a şterpelit câteva zeci de mii de ruble, spre a juca la cărţi şi care a făcut un chef monstru risipind în dreapta şi-n stânga banii, în fumurile beţiei idioate ce precede sau sinuciderea, sau aducerea pe banca acuzaţiilor. Atunci se-nchid ermetic uşile şi ferestrele şi patruzeci şi opt de ore în şir, orgia se fesfăşoară din plin, orige cu adevărat rusească: o orgie de coşmar, sălbatică, fără plăcere, plină de urlete şi de lamentări. O orgie în timpul căreia femeile suferă umiliri înjositoare, în timpul căreia se zvârcolesc după muzică, într-o bacanală ameţitoare, bărbaţi cu picioare strâmbe, despuiaţi, păroşi, burducănoşi, monstruoşi şi femei cu trupuri galbene, veştede, fleşcăite; o orgie în care se îmbată şi se bat ca porcii pe paturi şi pe jos, într-o atmosferă înăbuşitoare, îmbâcsită de duhoarea alcoolului, de răsuflări împuţite, de emanaţiile trupurilor murdare.

Uneori vine un atlet de la circ, şi-n încăperile strâmte ale stabilimentului face impresia unui cal într-o cameră. Sau un chinez cu halat albastru, cu ciorapi albi şi cu coadă, sau un negru de la şantan, cu smoking, cu pantaloni vărgaţi, cu floare la butonieră, cu rufărie ce nu se înnegreşte prin contactul cu pielea, ci, dimpotrivă, pare de-o albeaţă orbitoare, spre mirarea nespusă a fetelor.

Aceşti vizitatori rari tulbură, imaginaţia blazată a prostituatelor, reaprinde sensibilitatea lor istovită, le aţâţă curiozitatea şi toate, aproape îndrăgostite, se agaţă de ei şi se pizmuiesc unele pe altele.

O dată Simion a introdus în sală un bărbat în vârstă, îmbrăcat potrivit, care la întâia vedere n-avea nimic deosebit într-însul, cu tot chipul slab, cu pometi ce trădau asprime, cu fruntea joasă, cu bărbia ascuţită, cu sprâncene stufoase, cu un ochi mai sus decât celălalt. Când a intrat ţi-a dus mâna la frunte cu un gest instinctiv; dar, după ce-a

căutat în zadar o icoană, şi-a lăsat braţul în jos, fără a-şi pierde cumpătul, a scuipat şi, îndată cu un aer grăbit, s-a apropiat de Katka, fata cea mai dolofană din stabiliment.

— Haide! porunci ei scurt, arătând uşa cu o mişcare hotărâtă din cap.

În lipsa lui, Simion, care ştia întotdeauna totul, spuse ceva cu un aer mândru şi plin de taină Niurei, pe-atunci amanta lui; iar aceasta, cu ochii holbaţi de spaimă, şopti încet la urechea prietenelor ei că muşteriul era Diadtcenki, Diadtcenki acela, care, în toamna trecută, se oferise să ţină locul călăului, spânzurând el singur, în două dimineţi unsprezece revoltaţi.

Şi, oricât de monstruos li se părea fetelor omul acela nu era una în tot stabilimentul, care să n-o invidieze pe dolofana Katka şi care să nu încerce un simţământ de curiozitate de teamă şi dorinţă.

Când Diadtcenko, ieşi cu aeru-i grav şi calm, fetele se luară după el până la uşă, cu gurile căscate, şi-apoi de un tară după el, pe dinapoia geamurilor. După ce1 dispăru, se îmbulziră în odaia unde Katia îşi potrivea fustele, şi-o năpădiră cu întrebări. Cu un simţământ nou, aproape cu uimire, ele îi contemplau braţele roşii, patul desfăcut încă, hârtia unsuroasă de-o rublă pe care clientul i-a dase ca bacşiş şi pe care ea o scoase din ciorap spre a le-o arăta. Katka n-avea ce spune. „Ia, unul ca atâţia”, zicea ea în silă. Aflând însă cine era clientul, izbucni deodată, fără să îşi dea seama de ce, în suspine.

Blestematul acela printre blestemaţi, decăzut, călău de bunăvoie, nu a fost grosolan, dar se purtase cu lipsa de mângâieri, cu dispreţul, cu nepăsarea pe care nu le ai nici pentru oameni, nici pentru câini, nici pentru cai, nici măcar pentru o umbrelă, pentru un pardesiu, pentru o pălărie, cu nepăsarea aceea pe care o ai pentru un obiect pângărit de care te serveşti deocamdată, pentru obiectul devenit iarăşi respingător de îndată ce te-ai slujit. Creierul de pasăre al Katiei nu putea să îmbrăţişeze toată grozăvia

aceea şi iată de ce lacrimile ei apăreau fără rost şi stupide.

Viaţa tulbure a nefericitelor era frământată şi de alte întâmplări. Izbucneau scene de gelozie cu revolvere şi cu otrăvuri. Încolţea rareori în bălegarul acela o dragoste fierbinte şi curată. Câteodată o femeie reuşea să plece din casă cu un bărbat iubit. Mai totdeauna însă, se întorcea. Din când în când o femeie rămânea însărcinată şi acest fapt, care se afişa ridicol, ruşinos, păstra chiar acolo nota lui mişcătoare.

Aşadar, într-un fel sau într-altul, fiecare seară venea cu speranţa neprevăzutului pentru femeile acestea fără voinţă, bolnave, lenevoase, care socoteau fadă şi fără interese orice altă viaţă dincolo de casa de toleranţă.

V

Ferestrele sunt larg deschise în aerul înăbuşit al verii, perdele se mişcă slab la adierea vântului. Simţi iarba acoperită de roua ce-a căzut în grădiniţă din faţa casei, aroma jiliacului şi-a frunzelor de mesteacăn care se sting în pridvor.

Liuba, cu bluză de catifea albastră, decoltată până mai jos de sâni şi Niura, îmbrăcată ca o copilă, cu o rochie dreaptă ce se sfârşeşte mai sus de genunchi, cu părul dat pe spate şi cu bucle pe frunte, se ţin de mijloc plecate la fereastră. Cântă în surdină un cântec de spital foarte la modă-printre prostituate. Niura face pe soprana, iar Liuba, cu vocea ei gravă pe altrista.

Că, nd luna soseşte Bagajul ţi-l faci.

Dar doctorul te-opreşte să te clinteşti din loci Găsi-l-ar mii de draci!

Ferestrele de prin împrejurimi sunt viu colorate, iar pridvoarele au felinare roşii. Cele două fete zăresc interiorul salonului din stabilimentul de peste drum al Sofiei Vasilievna, parchetul galben şi lucitor, draperiile roşii ale uşilor, colţul negru al pianului, fetelfe cu rochii ţipătoare, ce apar şi dispar, când la ferestre, când în raza oglinzilor. La dreapta, pridvorul lui Treppel e luminat cu

electricitatea ce cade albăstrie dintr-un glob mare, mat.

Seara e domoală şi caldă. Colo, departe, după linia ferată, după acoperişurile negre şi ramurile pomilor, deasupra pământului sumbru, acolo unde privirea nu mai vede nimic, dar unde ghiceşte suflul puternic al primăverii cu tonuri verzi, ultimele raze străpung zarea violetă. Şi-n lumina depărtată şi vagă, în aerul mângâios, în aroma nopţii ce cade, te cuprinde tristeţea cea tainică şi semnificativă de început de vară. Din larma confuză a oraşului se distinge vântul melancolic şi sforărit al armoniei, mugetul vacilor, tropăitul bocancilor vreunui drumeţ, bocănitul pe pavaj, al bastoanelor, scârşitul neregulat şi lent al trăsurilor din iarna. Şuieratul trenurilor care trec de-a lungul liniei, punctată în noapte cu lumini verzi şi roşii, răsună cu regularitate şi cu măsură. Toate aceste sunete se topesc într-o armonie plăcută în noaptea potolită.

— Prohor Ivanovici, strigă deodată Niura spre băiatul frezat de la cafeneaua din faţă, văzându-i silueta pipernicită străbătând uliţa.

— Hei, mă, prohor Ivanovici!…

— Slăbeşte-mă! mormăie acesta. Ce tot pofteşti?

— Un prieten al tău te salută. L-am văzut adineauri.

— Şi cine e?

— Un băiat nostim! Unul brun şi simpatic… Dar nu trebuie să mă întrebi unde l-am văzut?

— Prohor Ivanovici se opreşte o secundă.

— Ei, unde?

— La noi.

În cuibul depărtat Lupoaica a fătat.

Dar ea a plesnit…

Sâc, te-am păcălit!

— Ei, caţa dracului!

Niura se porneşte pe un râs de o auzi în capătul celălalt al bordelului. Ea se tăvăleşte pe burtă, pe prichiciul ferestrei, şi-şi bălăbăneşte picioarele îmbrăcate

cu ciorapi negri, lungi. Apoi, devine serioasă deodată şi roteşte ochii mari şoptind:

— Tu ştii, soro, că Prohor a dat anul trecut cu cuţitul într-o femeie? Da, da, să ştii!

— Nu se poate! Şi-a omorât-ţi?

— Nu, dar aproape, – spune aproape cu părere de rău Niura. Oricum, a zăcut două luni în spitalul Alexandru. Doctorii ziceau că niţel mai sus… era. gata…

— Şi *ce* avea cu ea?

— Nu ştiu. Poate că ascundea banii sau că îl înşelase. Era amantul ei; e un peşte.

— Şi ce-a păţit?

— Nimic! N-au fost dovezi. Era în timpul unei învălmăşeli. Chiar a spus la poliţie că nu bănuieşte pe nimeni… Da Prohor s-a lăudat la lume! A spus: Dacă Dunca a scăpat acum, să ştiţi că a doua oară nu mai greşesc. O să vadă pe dracu'!

Liuba se înfioră:

— Ce bătăuşi. mai sunt şi peştii ăştia! murmură ea cu spaimă".

— Nu-mi mai vorbi! Ştii că eu l-am avut pe Simion un an. Ce sălbatic! Ce vulpoi! Să-l fi văzut! Eram într-una la cheremuj lui! Şi pe degeaba! Dimineaţa venea aşa deodată la mine în odaie, încuia uşa şi chinul începea. Îmi muşca braţele, îmi ciupea sânii, mă strângea de gât de-aproape să mă înăbuşe, pe urmă mă pupa, mă pupa şi-mi lăsa un semn cu colţii lui pe buze. Îmi curgea sângele şi plângeam, dar el se bucura… Ce fiarei! Să-l fi văzut cum tremura, tremura când se-arunca pe mine… Mă toca de toţi banii până la cea din urmă paraj nu mai puteam nici să-mi cumpăr un pachet de ţigări… Simion ăsta, înţelegi tu, e un zgârciţ care pune deoparte] el are un carnet la casa de economii… * Zice că după ce o să strângă o mie de ruble se înfundă la mănăstire.

— Nu cred!

— Ba da! Uită-te în odaia lui şi-ai să vezi că ziua şi

noaptea arde candela la icoană. E foarte cuvios. Sunt sigură că are păcate grele pe suflet. De altminteri, e ucigaş.

— Ce spui?

— O, am vorbit îndestul despre el, Liuboşca, să-i ia dracu'! Hai să cântăm niţel!

Începe cu glas tremurat:

Mă duc la spiţerie Otravă ca să-mi iau.

Destul cu viaţa asta.

Eu dracului o dau.

Jenia umblă prin salon de colo până colo. Se suceşte cu mâinile în şolduri, dinaintea oglinzilor. Cutele fustei portocalii pe care-o poartă se umblă în jurul ei când merge.

Mânca Puştoaica, jucătoare pătimaşă de cărţi, ar juca toată ziua. Ea e cufundată cu Paşa la un „şaizeci şi şase" Bat cărţile pe-un scaun pus între" genunchii lor şi le depozitează în poală. Mânca poartă o rochie modestă, cafenie, de şcolăriţă şi un şorţ negru cu platcăj se armonizează cu capul blond al ei „şi cu talia-i zveltăj e aşa de-ntinerită, încât pare o liceană pe pragul de a absolvi şcoala.

Paşa, partenera ei, e cea mai bizară şi mai nefericită fată.

Locul ei ar fi trebuit să fie de multă vreme nu într-o casă de toleranţă, ci într-o casă de sănătate. Suferă de o chinuitoare boală nervoasă, care o face să se dea cu frenezie şi cu o poftă fără de margini tuturor bărbaţilor care se leagă de ea, chiar şi celor mai respingători Tovarăşele ei o iau peste picior şi o dispreţuiesc, pentru viciul acesta; ea nu împărtăşeşte dezgustul nutrit de corporaţie pentru bărbaţi. Niura se amuză imitând suspinele, gemetele, strigătele, exclamaţiile pe care le scoate în momentele de extaz şi care se and prin pereţii a două-trei camere vecine cu a ei.

Se zvoneşte că Paşa nu e aici nici pentru că s-ar fi

zbătut în nevoie, nici pentru că ar fi fost sedusă. Ea ar fi intrat, pur şi simplu de voie, spre a-şi satisface instinctele. Patroana şi cele două chelărese o tratează ca pe un copil răsfăţat, încurajându-i în toate chipurile patima desfrânată; Găsesc folos într-însa. Paşa e foarte căutată şi lucrează de patru-cinci ori mai mult decât celelalte pensionare. Ea lucrează în aşa fel, încât în zilele de sărbătoare, în sala comuna, nu e arătată clienţilor ocazionali. Le e refuzată sub pretext că-i bolnavă, spre a fi la dispoziţia obişnuiţilor de scamă, Care se plâng când fata preferată de ei nu-i liberă.

Iar printre clienţii aceştia sunt mulţi cu care Paşa nu poate pridid. Unii s-au amorezat sincer de ea, deşi într-un chip bestial. De curând chiar s-au oferit deodată doi s-o întreţină: un georgian, vânzător la un magazin de vinuri din Caucaz şi un slujbaş de la drumul de fier. Acesta din urmă e un tânăr bine crescut, sărac şi demn, cu manşete scămoase şi cu plaston pe un ochi. Nepăsătoare faţă de orice, în afară se cerinţele-i desfrânate, Paşa s-ar fi luat, desigur, după primul venit, dar aceasta dăuna intereselor casei. Era deci păzită îndeaproape.

Nebunia care-o pândeşte flutură de pe acum pe chipu-i graţios, în ochii-i închişi pe jumătate, în voluptatea zâmbetului fără sens, pe buzele-i obosite, umede şi moi pe care plimbă într-una vârful limbii. Nebunia răsună în râsu-i întretăiat şi scurt.

Dar această reală victimă a temperamentului general e cea mai blajină şi mai dezinteresată dintre fete; îi e ruşine de viciul ei, e tandră, îi place să îmbrăţişeze, să ia de mijloc, să doarmă alături de cineva. Tovarăşele însă fug de mângâierile ei.

— Maneşca, inimioara mea, scumpa mea, zice drăgăstos Paşa, luând mâna Maniei, ghiceşte-mi în cărţi, comoara mea 1

Mania face o strâmbătură copilărească.

— Să mai jucăm!

— Maneşca, drăguţa, frumoasă, comoara mea, sufletul meu!

Mania ser învoieşte să-i întindă cărţile.

— As de inimă, nu prea te sinchiseşti de bani;, as de treflă, înfcâlnire; rege de treflă, cu mulţi.

Paşa bate bucuroasa din palme. r – A, e mititelul Levan al meu! Cu siguranţă, el! Mi-a făgăduit că vine azi.

— Georgianul?...

— Da, georgianul meu! O, cât e de drăguţ! N-aş vrea niciodată să-l las! Ştii ce mi-a zis acum în urmă?.Dacă mai rămâi în bordelte. omor şi mor şi eu pe – ungă. Mor şi eu, mori şi tu! Şi ce ochi rotea când spunea asta!”

Jenia, care s-a oprit alături şi a auzit-o, întrebă:

— Cine a spus asta?

— Levant micul meu georgian. Mori şi tu, mor şi eul – Cisco! În primul rând că nu e georgian, e armean. Mi se pare că te-ai zăpăcit, proasto!

— Dar eu îţi spun că el e georgian! E nostim cu ţipe că...

— Îţi spun că nu e altceva decât armean! Cred că ştiu mai bine decât tine, netoato!

— De ce te superi Centa! Eu nu ţi-am spus nimic rău!

— Atât ar mai fi trebuit, idioato! Ce-ţi pasă ce e el? Eşti îndrăgostită?

— Ei şi?

— Când îţi spun. că eşti o idioată? Atunci îl iubeşti şi pe celălalt, pe chiorul cu cataplasma?

— Treaba mea! Ţin la el foarte mult că e serios!

— Şi pe Kolka contabilul? şi pe antreprenor şi pe Antoşca? şi pe comediant? Căţea ce eşti! Dacă aş fi aşa de fără de ruşine m-aş spânzura cu şiretul de la corset! Otreapo!

Paşa coboară pleoapele pe ochii plini de lacrimi.

Maria încearcă s-o apere.

— De ce vorbeşti aşa, leneşca? ai face mai bine s-o laşi în pace!; 4

— Hei, sunteţi cu toatele la fel, o întrerupse Jenia brutal.

Niciun. dram de ambiţiei Vine un nespălat, vă cumpără ca pe un stârv de carne, vă taxează cu ceasul ca pe un vizitiu şi voi vă pierdeţi capul şi spuneţi: Oh, mititelul meu! Dragostea mea! V 7!

Le întoarce spatele, furioasă, şi-şi urmează plimbarea prin salon, cu mâinile în şolduri, zâmbind dinaintea oglinzilor. „–.; în vremea asta Isac Davidovici, pianistul, se zbate cu vioristul lui care-i prea din cale-afară de neîndemânatec.

— Nu aşa, nu aşa, Isaia Savici, lasă vioara un minut. Ascultă niţel cum cânt. Asta-i motivul”.

Cu vocea behăită, ca a şefilor de orchestră în a căror corporaţie nădăjduieşte să pătrundă cândva, fredonează bătând c-un deget pe clapele pianului.

— Eh-lan, ehlam, eh-lam-lamlam… Acuma repetă după mine, prima măsură: Eins, *zwei!*

La repetiţie sunt auditoare atente, Zoia, cu ochii cenuşii, cu chipul bucălat, cu sprâncene încondeiate, fardată groaznic cu roş şi alb ieftin, stă rezemată de clavir. Vera, în costum de jockeu, îi ţine tovărăşie. Ea poartă o caschetă rotundă, cu vizieră. dreaptă, pantaloni bufanţi, cizme de lac cu carâmbi galbeni. E un adevărat jockeu cu chipu-i mic şi slab, cu nasul obraznic şi cu ochii albaştri, dar un jockeu cu ochii se înteietori sub şuviţa de păr provocatoare.

Când, după atâtea bâjbâieli, muzicanţii se pun, în cele din urmă, la unison, Vera se apropie cu paşi mărunţi de Zoia. Cu stânjeneala femeilor îmbrăcate în straie, masculine, cu coatele şi şoldurile în afară, cu braţele răşchirate, o salută, caraghios, băifbăteşte. Apoi amândouă, mulţumite una de alta, încep să se plimbe prin sală.

Niura, gata cca. dintâi să îndruge noutăţi, sare deodată de la fereastră şi strigă cu-atâta însufleţire şi cu o

atare grabă, încât împroaşcă saliva în toate părţile.

— La Treppel… s-a oprit o trăsură de casă. O, fetelor, îţi vine să mori, aşa, pe loc! Cupeul are felinare electrice! Da, o trăsură cu electricitate!

Toate, afară de Jenia cea mândră, dau buzna la fereastră în faţa lui Treppel s-a oprit, cu adevărat, o splendida traură nou-nouţă. Pe ambele părţi, ca doi ochi galbeni, sclipesc două minuscule felinare electrice. Un cal alb şi voinic nechează scuturând cu nerăbdare capu-i graţios cu nări trandafirii şi ciulindu-şi urechile fine. Un vizitiu bărbos stă nemişcat pe capră, cu mâinile pe genunchi, ca un idol.

— Îţi vine să te plimbi cu o trăsură ca asta, exclamă Niura. Hei, vizitiule, adăugă ea plecându-se pe marginea ferestrei de aproape să cadă. Vino şi mă ia! O cursă mică! Haide! Sunt o fată drăguţă şi bună! Ai să vezi! O să te iubesc!

Vizitiul începe să râdă şi bălăbăneşte uşor degetele. Ca şi când n-ar fi aşteptat decât aceasta, calul alb se învârteşte şi o ia la trap. Curând se cufundă în noapte şi trăsura, şi spinarea lată a vizitiului.

— Hei, ce lipsă de bun simţ! se aude în sală vocea indignată a Emei Eduardonva. Dacă s-a mai văzut… Domnişoare de casă bună care se apleacă la fereastră şi ţipă încât le auzi din capătul de dincolo al uliţei! Ce scandal! Şi totdeauna Niura, neruşinata asta de Noura!

Ema Eduardovna e cât se poate de impozantă, cu rochia-i neagră, cu chipu-i gălbejit, cu creţurile de sub ochi, cu guşa ei.

În afară de Jenia, care se priveşte într-una în oglinzi, fetele celelalte, ca nişte mici eleve prinse când fac o poznă, se aşază cu aer cuminte pe scaunele înşirate lângă perete.

Cartierul începe să se învioreze. Două trăsuri se opresc în faţă la Sofia Vasilievna. Zgomotul altei trăsuri răsună pe pervaz şi încremeneşte aci lângă pridvor.

Simion ajută cuiva, în anticameră, să-şi scoată

pardisiul, Jenia, care a zvârlit o ochire prin deschizătură uşii se dă repede înapoi, înălţând din umeri şi clătinând din cap.

— Nu ştiu cine o fi, şopteşte ea. N-a mai fost pe aici E un bătrânel cu uniformă şi cu ochelari de aur!

Ema Eduardovna porunceşte cu o voce de trâmbiţă:

— Fetelor, în salon! în salon, fetelor!

Intră pe rând, în salon, cu aere trufaşe. Iat-o pe Tamara cu braţe albe şi goale, cu gâtul împodobit de perle false; pe Katka dolofana, cu chipul bucălat, cu fruntea joasă, cu peliţa roşcată. Iat-o pe Nina, recruta cu nasul dat în vânt, stângace încă în rochia-i verde. Iată pe o altă Manka, poreclită Manka Durdulia şi Manka Crocodilul, iat-o pe Sonka-Cobiliţa, o evreică oacheşă şi urâtă, cu un nas coroiat, din care i s-a tras şi porecla: o evreică al cărui farmec e în ochi, ochi minunaţi de mari, blânzi şi trişti, învăpăiaţi, şi umezi totodată, pe care îi întâlneşti doar la evreice.

Vizitatorul, un bărbat între două vârste, cu uniforma Asistenţei Publice, intră. Înaintează cu o încetineală nehofărâtă plecându-şi capul* înainte şi frecându-şi palmele de parcă s-ar spăla.

Femeile îşi păstrează aerul indiferent şi liniştea lor demnă. Eticheta le obligă să pară astfel.

El străbate salonul şi se aşază pe un scaun lângă Liuba, care-şi îndreaptă fusta puţin/ fără să-şi schimbe atitudinea de fată cumsecade.

— Bună ziua, domnişoară! îi zice el.

— Bună ziua, răspunde Liuba scurt.

— Ce mai zici?

— Mulţumesc. Dă-mi o ţigară.

— Scuză-mă, nu fumez.

— Nu se poate! un bărbat să nu fumeze? Atunci plăteşte-mi o limonadă. Mor după ea!

Clientul tace.

— E zgârcit bătrânelul! Ce ocupaţii ai! Eşti slujbaş?

— Eu, sunt profesor. Predau germana.

— Te-am mai văzut parcă pe undeva, tătucule. Sunt sigură. Dar unde te-am văzut?

— Nu ştiu nici cu Poate, pe stradă.

— Se poate! Oferă-mi cel puţin o portocală. Pot să comand?

Clientul păstrează iarăşi aceeaşi tăcere stingheritoare şi priveşte în jurul său. Se uită la femeile celelalte şi-o cântăreşte în gând pe cea care i-ar conveni mai bine, Nu-i răspunde Liubei a cărui stăruinţă îl plictiseşte. Îi place Katia, cu trupţii ei de bivoliţă grasă, dar o găseşte urâtă la chip şi îşi spune că, asemenea tuturor grăsunelor, o fi rece. Vei a fi atrage, de asemenea cu mutra ei băieţească şi cu şolduri bombate în pantalonii bufanţi. Mania Spelba, cu mutră de şcoliriţă nevinovată şi Jenia, cu chipu-i frumos de brună energică, nu-i sunt nici ele indiferente.

Se hotărăşte s-o aleagă pe Jenia, schiţează o mişcare, se ridică puţin, dar se aşază la loc. Felul dezgheţat, mândru, leneş de-a fi al fetei, dovedesc dispreţul ei pentru el. *Se* gândeşto c-o fi copilul răsfăţat al stabilimentului şi că are obiceiul de-a fi răsplătită mai mult ca altele.

Iar pedagogul trebuie să fie cumpătat. Are o familie numeroasă pe cap, iar nevasta suferă de multe boli intime datorită istovirii şi ravagiilor cauzate de cerinţele lui de mascul. Profesor la liceul de fete din oraş, viaţa lui nu-i decât un vis perpetuu de desfrâuri. Doar rezerva-i germană, zgârcenia şi frica pun frâu poftelor şi dorinţelor lui excitate întruna. Totuşi, de două-trei ori pe an, cu preţul a neînchipuite privaţiuni, izbuteşte să pună de-o parte câteva ruble. Renunţă la rachiul de seară, nu i-a tramvaiul, merge pe jos. Banii strânşi astfel sunt destinaţi femeilor şi ştie să-i întrebuinţeze în aşa mod încât să ţină cât mai mult. Îşi cumpără plăcerile cu socoteală, le gustă îndelung. Se crede îndreptăţit să ceară mult, să ceară aproape imposibilul. Spre a-şi satisface sufletul

sentimental de german, doru-i de inocenţă, de timiditate, de poezie, cu imaginea Gretchenelor blonde şi spre a satisface în acelaşi timp bestia dintr-însul, cere femeii pe care o alege să palpite sub mângâierile lui, să tresară, să fie pătimaşă.

Toţi amărâţii, sluţii, neputincioşii, nu cer, de altminteri, altceva. Iar femeile s-au deprins de mult, printr-o veche experienţă, să afecteze cu glasul şi mişcările voluptatea cea mai înflăcărată, chiar dacă păstrează şi-n clipa psihologică, o indiferenţă desăvârşită.

— Comandă cel puţin o polka, pentru ca domnişoarele să poată să joace! îi spune Liuba nemulţumită.

Asta îi convine clientului. O să poată mai lesne să-şi aleagă o fată, să se scoale şi s-o ia din frământarea dansului, încordarea tăcerii şi a şederii pe loc îl paralizează.

— Şi care este preţul? întrebă el prudent.

— Cincizeci de copeici cadrilul şi treizeci dansul obişnuit. Haide, vrei?

Cum să nu! zice el făcând pe generosul. Cui trebuie să dau ordine?

— Lor, muzicanţilor.

— Atunci, ca să-ţi fac plăcere… Domnilor muzicanţi, vă rog, ia ziceţi-i un joc obişnuit, rosteşte el punând o monedă albă pe pian.

— Ce doriţi? întrebă Isaia Savici, dând drumul bănuţului în buzunar Un vals, o polkă, o mazurcă?

— Ce-o-ţi vrea!

— Vals, vals, strigă de la locul ei Vera, o vâltuitoare înfocată.

— Polkă… vals… ceardaş… vals, strigă celelalte.

— Să-i zici o polkă! hotărăşte Liuba cu ton capricios Isaia Savisi, te rog, o polkă! A poruncit-o pentru mine bătrânelul, urmează ea luându-l pe pedagog de gât. Nu-i aşa tătucule? Spune:

Dar el îşi strânge gâtul ca o broască ţestoasă şi-i dă în lăuturi braţul. Fără a se simţi câtuşi de puţin ofensată, Liuba se scoală şi se duce să danseze cu Niura. Alte trei perechi se învârtesc. Fetele se trudesc să păstreze pe chip expresia celei mai perfecte indiferenţe. Aşa cere bontonul stabilimentului.

În focul dansului, profesorul se strecoară lângă Mânca Puştoaica.

— Vino, zise el, întinzând braţe1 e.

— Gata, răspunde ea râzând.

Îl duse în odaia ei, mobilată cu cochetăria caselor de prostituţie de a doua categorie. Un scrin acoperit cu o faţă croşetată, pe care vezi o oglindă, un buchet de flori din foiţă, bomboniere goale, o cutie de pudră, câteva cărţi de vizită şi fotografia îngălbenită a unui tânăr blond, chipeş, cu chipul supt şi mândru. În perete, deasupra patului acoperit cu pichet roz, un covor reprezentând un sultan turc în haremul lui, cu o nargilea la buze. Ici-colo alte câteva fotografii cu oameni bine îmbrăcaţi, dar cu aer de slugi. Din tavan, agăţată de lănţişoare, o lampă veneţiană trandafirie. În mijlocul odăii, o mescioară şi trei scaune de trestie, într-un colţ, pe un taburet dinapoia patului, un lighean şi un ibric, emailate.

— Bombonelule, plăteşte-mi o limonadă, grăieşte Mânca, spre a se conforma obiceiurilor casei.

Şi începe să-şi desfacă iute corsajul.

— Mai târziu, răspunde pedagogul cu severitate Mai târziu, te rog. Şi apoi îmi închipui ce fel de limonadă o fi servind aici… Vreo porcărie!

— Limonada de la noi e foarte bună, protestează fata, jignită. E două ruble sticla. Dacă te zgârceşti într-atâta, cere cel puţin bere.

— Dă-o în colo de bere!

— Eu aş vrea limonadă şi portocale. Vrei? Spune.

— Bine, poţi să ceri limonada, dar portocalele sunt de prisos. Poate că pe urmă o să-ţi ofer şampanie; totul atârnă

numai de tine. Dacă ai s-o meriţi…

— Atunci ne-am înţeles. Spun să aducă patru sticle de bere şi două de limonadă. Iar pentru mine, pe deasupra, un pachet de ciocolată, nu-i aşa, sufleţelule?

— Două sticle de bere şi una de limonadă, nimic mai mult. Nu-mi place târgul ăsta. Am să cer eu însumi când o veni momentul.

— Îmi dai voie să poftesc şi o prietenă?

— Nu, te rog, nu-mi aduce şi prietene!

Mânca scoate capul în galerie şi strigă:

— Hei, chelăriţo, o sticlă de limonadă şi două de bere!

Simion aduce o tavă şi se apucă să destupe sticlele cu iscusinţa unui profesionist. Chelăriţa îl însoţeşte.

— Ce bine vă şade la amândoi! spune ea. Să fie cu noroc.

— Tătucul o cinsteşte cu bere pe chelnăriţă! Ia, chelăriţo!

— Atunci în sănătatea dumitale, domnule. Parcă te-aş cunoaşte de undeva.

Germanul dă berea peste cap, îşi netezeşte mustăţile şi aşteaptă cu nerăbdare să plece chelneriţa, Dar ea zice, după ce a pus paharul jos şi a mulţumit.

— Fii bun, domnule şi plăteşte pentru băutură şi cameră; e mai bine şi pentru dumneata şi pentru noi.

Cererea, aceasta, care nărui cu totul partea sentimentală a gândurilor lui, îl enervează pe profesor, roşu de mânie, el ripostează:

— Ce înseamnă stăruinţa asta? Credeţi oare că o să plec fără să plătesc? Nu vă daţi seama cu cine aveţi a face? Nu vedeţi că sunt o persoană cu uniformă şi nu un coate goale? Slăbiţi-mă!

Zocia simte nevoia să se scuze:

— Nu te supăra, domnule! Pentru cameră poţi să plăteşti de-a dreptul domnişoarei. Ea e aşa de drăguţă, încât, sunt sigură, o să fie bucuroasă de dumneata. Dar cu

băutura, înţelegi, e altceva. Trebuie să dau socoteala patroanei mele! Două sticle de bere a cincizeci de copeici una, o rublă! limonada, treizeci de copeici, o rublă şi treizeci

— Cincizeci de copeici, sticla de bere? Nu se poate! se revoltă germanul. La orice cafenea aş fi luat-o cu douăsprezece!

— Atunci n-ai decât să se duci acolo dacă e mai ieftină! ripostează cu silă Zocia. Într-un stabiliment convenabil cincizeci de copeici, e un preţ, şi un preţ foarte ieftin *

Să dau restul?

1 – Desigur, exclamă profesorul. Să vezi, te rog, să nu mai vină nimenea aici.

— Fii pe pace, n-o să fiţi deranjaţi, îi asigură eu grabă Zocia ducându-se spre uşă. Fă ce vrei, nu te simţi jenat. Petrecere bună!

Mânca încuie uşa în urma ei, se aşează pe un genunchi al germanului şi îi trece un braţ gol pe după gât.

— Eşti de multă vreme aici? întrebă el sorbindu-şi berea.

Simte, aşa confuz că parodia actului iubirii care se va înfăptui cere o apropiere de suflete, o mai strânsă intimitate. De aceea, deşi e zorit, se hazardează într-o conversaţie care o sileşte pe femeia vândută să minte aproape mecanic, să minte fără tristeţe, fără ură, fără avânt. Cei mai mulţi bărbaţi au acest obicei, de îndată ce sunt bot în bot cu o prostituată, şi toate le răspund după aceea formulă:

— Nu de mult, de trei luni numai!

— Şi câţi ani ai?

Mânca se întinereşte cu cinci ani:

— Şaisprezece, zise ea.

— Oh! ce tânără eşti! zice mirat germanul, plecându-se şi începând să-şi scoată ghetele. Cum de-ai ajuns aici?

— Şi-a bătut joc de mine un ofiţer. Mama era aşa de

rea! Dacă ar fi ştiut, mă strângea de gât. Atunci am fugit de acasă şi am intrat aici…

— Şi l-ai iubit pe ofiţerul acela?

— Dacă nu-l iubeam, nu m-aş fi dus la el! Nu m-aş fi lăsat încântată. Mi-a făgăduit că mă ia de nevastă şi când şi-a ajuns scopul, m-a părăsit, infamul.

— Dar, ţi-a fost ruşine, atunci întâia oară?

— Cum să nu!… Ce vrei, tătucule: pe lumină sau nu? S-o fac mai mică… aşa?

— Dar nu ţi se urăşte aici? Cum te cheamă?

— Mania, Desigur, mi-e urâţi Ce viaţă, o, ce viaţă!

Germanul o sărută pe gură şi continuă:

— Iubeşti bărbaţii? E vreunul care-ţi place? care-ţi face plăcere?

— Cum să nu? zice Mânca* pornindu-se pe râs. Cei pe care îi iubesc mai mult sunt tocmai babacii simpatici, aşa ca tine.

— Ai îi iubeşti? Şi de ce îi iubeşti?

— Aşa, de gust! Te asigur că îmi pari drăguţ, foarte drăguţ I*

Germanul meditează câteva clipe, sorbind distrat înghiţituri de bere. Apoi spune ceea ce spun mai toţi semenii lui prostituatei în momentul posesiei:

— O, şi tu, Mariechen, şi tu îmi placi foarte mult. Ţi-aş cumpăra mobilă! y

— Dar eşti însurat! zise ea arătând spre vereghetă lui.

— Da, dar vezi tu, n-am nimic cu nevasta mea! E bolnavă şi nu poate să-şi îndeplinească datoriile de femeie.

— O, săraca! Dacă ar şti unde eşti tu acum, ar plânge, sufleţelule!

— Să nu mai vorbim de asta, Manie. Ştii? De multă vreme caut o fetiţă frumoasă şi modestă ca tine. Îmi dă mâna. Dacă ţi-aş găsi un apartament cu pensiune completă, încălzit, luminat şi patruzeci de ruble pe lună de cheltuială, ţi-ar conveni?

— Cum să nu! Sigur!

El o acoperă de sărutări. Deodată se opreşte, cuprins de-o teamă nemărturisită.

— Dar nu eşti bolnavă, nu-i aşa? întrebă el.

1 j

— Bineînţeles că nu! Mergem la vizită în fiecare sâmbătă! %

Peste cinci minute se desparte de el şi strecoară în ciorap mergând, banii primiţi. Din superstiţie a scuipat pe acest prim câştig, ca safteaua să-i fie cu noroc toată seara.

Nu mai e vorba nici de simpatie, nici de vreun apartament mobilat. Nemulţumit de răceala Maniei/ germanul cere să fie chemată chelăriţa.

— Chelăriţo, te cheamă bărbatul meu, zise Mania când vine în salon, unde-şi potriveşte părul în oglindă.

Zocia iese, apoi se întoarce şi o cheamă pe Paşa. După câteva clipe revine şi întreabă râzând:

— Cum se face, Mania, că nu l-ai mulţumit pe cavalerul tău? S-a plâns. A zis: „Ea nu-i femeie, e un buştean, un sloir Am trimis-o pe Paşa.

— Porc! strigă Mânca, făcând o strâmbătură şi scuipând într-o parte. Îi mai ardea de vorbă! M-a întreoat: Simţi ceva când te strâng? Simţi aşa, un fior?” Şi acum? Câine murdar! mai zicea încă să mă întreţină!

— Aşa zic toţi, remarcă Zocia cu răceală.

Dar Jenia, care e cu toane de azi de dimineaţă, izbucneşte:

— Mitocanul! Porcul strigă ea stacojie, cu mâinile în şolduri. Cum aş vrea să-l iau pe împuţitul ăsta de urechi, să-l duc la oglindă şi să-l fac să-şi admire botul. Hei, eşti frumos al dracului? Dar eşti şi mai cu moţ când faci bale, când roteşti ochii ăia de peşte fript, când te umfli şi gemi şi-ţi smorcăi nasul! Pentru rubla ta amărâtă trebuie să ne maimuţărim şi să dăm ochii peste cap?...

— Hai, Jenia, sfârşeşte, destul, haide! zise Ema Eduardona, jignită în sentimentele ei delicate de

grosălănia pensionarei.

— Nu, n-am s-o sfârşesc! întrerupe Jenia tot mai întărâtată.

Dar tace imediat şi se depărtează cu nările palpitânde, cu o flacără în ochii ei frumoşi, mohorâţi.

VII

În salonul care s-a umplut puţin câte puţin intră o veche cunoştinţă a cartierului. E Vanca, un bătrân uscăţiv, cu nasul roşu, cu uniforma de pădurar, cu cizme şi cu un metru care-i iese totdeauna jumătate din buzunar.

El îşi petrece zilele şi şefile prin cafenele, permanent matolit/ Ai crede că n-are altă treabă decât să joace biliard, să zvârle în dreapta şi în stânga jocuri de cuvinte, să recite versuri şi să îndruge vorbe în doi peri. Prin casele de toleranţă se are foarte bine cu chelăresele, cu portarii, cu fetele. Eşti atât de obişnuit să-l vezi, încât, de la patroană până la servitoare, tonte-sî „hat loc de el cu un fel de dispreţ; e însă Suportat

Uneori tace nişte servicn, Guce bileţele dulci la amanţii fetelor, face câte un drum în târg sau la farmacie. Datorită felului său de-a fi, amorul său propriu fiind de multă vreme stins, izbuteşte să se strecoare printre clienţii veniţi în bandă şi chiar să-i atace cu vreun împrumut. De altminteri nu păstrează pentru el banii: îndată ce-a făcut rost de-un gologan, cumpără câte ceva femeilor. Abia îşi opreşte pentru ţigări.

După ce-a strâns mâna portarului, Vanca înaintează

Sână în pragul salonului. De îndată ce se iveşte silueta lui ieşirată şi şapca-i de pădurar pleoştită pe-o ureche, Niura strigă:

— 7Uitel-l pe Vanca! Ia mai spune-ne una bună!

— Am onoarea să mă prezint, zice el repede: şi, cu mâna la vizieră, rosteşte cu o strâmbătură: – Un onorabil musafir al stabilimentelor de plăcere, Prinţ al Clondirului, Conte al Lichiorului, Baronul Namhabar, Salut, domnule Beethoven, salut domnule Chopin! Ia cântaţi-mi o bucată

din opera: „Bravul şi gloriosul general Anissimov sau o învălmăşeală”. Complimentele mele, mică economie politică Zocia! Hm, te laşi sărutată numai la Paşte! Am să scriu asta, ca să-mi aduc aminte, A, frumoasa mea Tamara, scumpa mea!

Glumind şi ciupind astfel pe fiecare fată, străbate salonul *şi* se aşază lângă Katia. Aceasta îşi pune picior peste picior, se reazemă cu cotul de genunchi şi, cu bărbia-n palmă, cu priviri aţintite, domoale, îl priveşte cum îşi face ţigara.

— Nu te mai saturi, îi zise ea. Toată vremea răsuceşti ţigară după ţigară.

Vanca îşi netezeşte craniul pleşuv şi spune sacadat:

O, ţigară, al meu viciu.

Să te las cum aş putea?

Nu e numai un capriciu Lumea să fumeze vrea.

— Vanca, ia spune, că o să trebuiască să crăpi, îi zice Katka

— Ei, şi?

— Vanca, zi mai bine ceva nostim” zi poezii, cere Verca.

El se ridică supus şi declamă o poezie comică:

În zarea bolţii întunecate %

Ca să le vezi, putinţă nu-i Dar vântul cu vâjâitul lui Ar vrea să le numere pe toate;

Nu-i putinţă, nu e, nu-i.

I se strigă vântului.

Cu baliverne de-astea îşi petrecea Vanca nopţile în stabiliment. Printr-o ciudată intuiţie, fetele văd în el un membru al familiei lor? de aceea îi fac şi ele mici servicii şi îi dau de băut.

Nu mult după sosirea lui Vanca, un grup de bărbieri tineri pătrunse zgomotos. Ei îşi petreceau ziua de odihnă săptămânală. Dar, deşi se aflau într-o casă de toleranţă, nu-şi schimbau felul de-a fi; făceau eternele reflexii asupra micilor lor câştiguri, asupra bacşişurilor, patronilor şi

nevestelor patronilor. Depravaţi, palavragii, mincinoşi, orbiţi de perspectivele unui viitor strălucit, nu se gândeau decât la contesa bogată care se va agăţa într-o zi de gâtul lor. Hotărâţi să profite cât mai mult de pe urma banilor lor puţini, aveau de gând să dea o raită prin bordeluri, în afară de al lui Treppel, prea pompos pentru punga lor. De aceea, cum intrară, porunciră un cadril şi-l dansară „parizian”, mai cu seamă figura a cincea, numai la cavaleri, la care, spre a fi într-adevăr de un şic franţuzesc, ţii degetul la reverul hainei. Nu au angajat nicio fată, ci au promis că se întorc mai târziu”.

Începu acel du-te vino obişnuit. Veniră, rând pe rând, funcţionari, tineri cu părul încărunţit, cu ghete *dt* lac, studenţii, ofiţeri, preocupaţi cu toţii mai mult sau mai puţin să pară demni în ochii patroanei şi ai clienţilor casei. Dar puţin câte puţin dezmăţarea şi larma îşi săvârşeau menirea, astfel că nimeni nu se mai simţi stânjenit.

Printre vizitatori era, ca mai în fiecare seară, amantul Sonici-Cobiliţa. El venea s-o comtempic cu ochi mari, languroşi, de oriental, să ofteze şi să se piardă lângă ea, să o mustre că rămâne într-un bordel, că se abate *de* la sabbafe, că nu mănâncă „cuşer”, că trăieşte departe de familie, că nu mai respectă riturile religiei mozaice.

De obicei, şi asta se întâmpla de multe ori, chelăriţa Zocia venea la el, în toiul vacarmului şi-i spunea înţepat:

— De ce stai degeaba? Du-te, domnule şi angajează-ţi, o fată nostimioară!

Ei, evreul şi evreica, au fost creaţi, desigur, pentru o iubire reciproca, tandră şi pătimaşă. Un „pogrom” dezlănţuit în oraşul lor, cu urmările-i neînlăturabile, ruina, nesiguranţa, groaza, îi despărţise deocamdată. Dar legătura dintre ei era aşa de adâncă, încât, nu fără greutăţi, stăruinţe şi tot felul de umiliri, ajutorul-farmacisii Neiman şi-a găsit, în sfÂRşit, un loc în farmacia de aici şi a dat peste iubita lui.

Neiman era un adevărat credincios, aproape un

fanatic. El ştia că Sonca fusese vândută de chiar mama ei unui proxenet, cunoştea amănuntele josnice asupra felului în care ea trecuse din mână în mână, şi totuşi dragostea lui rămânea trainică. Sufletu-i de adevărat evreu, evlavios şi dornic de curăţenie, se frământa la aceste evocări şi, cu toate astea, în fiecare seară, venea iarăşi în salonul Anei Marcovna.

Când, după multe greutăţi, izbutea să pună deoparte, din venitul lui mizerabil, o rublă, se închidea cu Sonca. Dar nici ea şi nici el nu simţeau vreo plăcere. După clipa de desfătare fizică datorită atingerii trupurilor lor, plângeau, se mustrau, se certau, cu gesturi teatrale, caracteristice evreilor. Întotdeauna Sonca-Cobiliţa se întorcea în salon cu ochii înroşiţi şi umflaţi.

Dar se cele mai multe ori Neiman rămânea lângă amanta lui toată seara; dacă vreun client o angaja, el era nevoit s-o aştepte cu o gelozie stăpânită şi o copleşea cu mustrări când fata se întorcea. Totdeauna el se trudea să nu atragă* atenţia vecinilor. Iar Sonca asculta, privindu-l supusă, cu ochii ei frumoşi, umbriţi de evreică, ochi care exprimau şi dragostea şi suferinţa ei.

Un grup de germani, vânzători la un magazin de optică, apăru, urmat curând după aceea de doi vânzători de la o prăvălie de comestibile şi de doi tineri obişnuiţi de-ai bordelului. Ultimii doi, cu părul pleşuv, lins, erau Colea contabilul şi Mişca muzicantul, denumiţi astfel familiar prin casele de toleranţă. Ei fură primiţi, ca şi Karl Karlovici de la magazinul de optică şi Volodea de la magazinul de comestibile, cu strigăte de bucurie şi cu sărutări menite să le gâdile vanitatea, bprintena JNiura, care se repezea într-una în anticameră şi anunţa pe noii veniţi, ciripi după cum avea obiceiul:

— Jenia, bărbatul tău!

— Puştoaico, amorezul tău!

Mişca muzicantul, care nu era muzicant, ci proprietar al unei drogherii, intonă cu o voce vibrantă, tremurată,

sacadată, cântecul pe care-l îndruga de câte ori făcea vizite pe acolo.

E-e-eşti tu auro-o-o-ra... 1

Cadrilurile, valsurile, polcile se succedau întruna. Dansa toată lumea când îşi făcu intrarea Senca, amantul Tamarei. Ca niciodată el se prezentă fără larmă, fără să risipească bani, fără să poruncească un marş funebru lui Isaia Savici şi nici ciocolată pentru fete. Era desigur în grea cumpănă, căci cu aerul mohorât, şchiopătând de piciorul drept, căutând să treacă nevăzut, o chemă pe Tamara cu un semn din cap şi dispăru cu ea.

Actorul Egmont-Lavretski, cu faţa rasă, înaltă, cu mutră de lacheu obraznic, trufaş, apăru în momentul când vânzătorii de la magazinul de comestibile dansau cu toată decenţa recomandată de codul manierelor elegante. Fetele căutau să-i imite cu grija de a se conforma şi ele bontonului. Jucau, cu trupul ţeapăn cu capul sus, înclinat uşor într-o parte, cu un aer de mândrie şi de languroasă oboseală, între o figură a cadrilului luau poze afectate, simulau plictiseala, îşi făceau vânt cu batista. Fiecare se trudea să arate că nu joacă decât din politeţe faţă de tovarăşii săi. Dar, fără să vrea, dansau cu plăcere, cu atâta ardoare a tinereţii, încât sudoarea se prelingea şiroaie.

Spre ziuă, muzicanţii, ajunşi la capătul puterilor, cântau pe jumătate adormiţi, maşinal. Fără să îi pese de rănile sale, un individ plin de sânge, cu chipul negru în lumina pală a lunii, gonea pe uliţă cerându-şi pălăria. Pe Ismaskaia cea Mică soldaţii se luaseră la trântă cu mateloţii.

În momentul când te-ai fi aşteptat mai puţin, dădură buzna în stabilimentul Anei Marcovna şapte studenţi, v.îi suplinitor şi un gazetar...

a Aria lui Viaţa pentru ţa A.

Cei şapte studenţi veneau amtr-o excursie. Petrecuseră toată ziua la câmp în tovărăşia unor fete. Au vâslit pe Nipru, s-au scăldat în apa călduţă, şerpuitoare,

bărbaţii de-o parte, femeile de alta, au dejunat între trestiile aromate de pe ţărm au băut licheoruri dulci, preparate de-acasă şi au cântat cântece sonore.

Nu au revenit în oraş decât scara, târziu, atunci când bulboanele fluviului se strâng în jurul bărcilor, dând impresia de teamă şi plăcere, când stelele şi felinarele electrice brăzdează apa cu lungi dire de argint sclipitor.

Ziua decursese cuminte, într-o senină exagerare de larmă şi de veselie, în risipire istorivtoare întrucâtva de tinereţe castă. Ciudat, n-a fost cea mai mică umbră de gelozie, de ciondăneală, de indispoziţie. Totul contribuise la desăvârşirea petrecerii: soarele, adierea vântului, aroma ierburilor şi a apei senzaţia bucuroasă de forţă şi sprinteneală, elasticitatea muşchilor în timpul băii şi al înotului, înrâurirea fetelor prietene ale căror familii le vizitau şi a căror prezenţă, inteligenţă, puritate, îi silea să se înfrâneze.

Când aii venit pe ţărm, aveau palmele înfierbântate de atâta* vâslit, iar corpul obosit într-un chip plăcut. Fetele fuseseră însoţite până la porţile lor. S-au despărţit apoi în hohote de râs, cu lungi, viguroase şi calde strângeri de mână. Aproape fără să-şi dea seama, strângerile de mână, apropierile, atingerile de trupul femeilor pe care le-au ajutat cu galanterie să se urce. În barcă şi să sară pe ţărm, au apris într-înşii nu senzualitatea imaginaţiei, ci pe aceea a corpurilor lor de masculi tineri, voinici.

Parfumul. rochiilor, intensificat de soare, strigătele uşoare de spaimă cu nuanţe de cochetărie, siluetele femeilor întinse nepăsător, naiv, pe iarbă în jurul samovarului, familiaritățile inevitabile în timpul excursiilor, contactul cu plantele, cu apa, cu natura, au inexplicabila putere de a trezi în adâncul nelimitat al sufletului masculin eterna bestie, superbă şi liberă, pe care omul se complace a o tăinui şi desfigura.

Pe la două din noapte, după închiderea *Vărbiei*, birtul lor studenţesc, excitaţi de alcool şi de hrană îmbelşugată,

ieşiră din sublolul afumat, prin de mirosuri de bucătărie. În stradă era plăcut. Cerul era brăzdat de lumini atrăgătoare; efluvii calde, aromatei urcau din grădinile înflorite.

Era o noapte din acelea captivante, când aspiri lacom aerul, când nările freamătă, când capul şi sufletul sunt ameţite şi când te năpădesc vagi dorinţe.

Odihna face cu atât mai plăcută impresia de forţă împrospătată, de dilatare a plămânilor, de mlădiere a membrelor, de sânge roş, bogat, zvâcnitor. Fără vorbe, fără premeditare, îi năpădea pofta să galopeze asemenea primitivilor prin pădurea adormită să gonească, să adulmece urma picioarelor goale în rouă, să cheme cu strigăte puternice femeia…

Studenţii nu se mai puteau despărţi, într-atât îi contopise ziua petrecută împreună. Li se părea că dacă unul singur s-ar desprinde din bandă, armonia ar fi sfâşiată şi cu neputinţă de-a mai fi stabilită. De aceea, stingherind mersul rarilor trecători, se opriră în faţa restaurantului închis, şovăind, tropăind pe loc, discutând cu ipocrizie locul unde ar putea să încheie noaptea lor albă. „Tivoli” era prea departe şi apoi trebuia să plăteşti ca să intri în grădină, iar consumaţiile erau din cale afară de scumpe, şi concertul era sfârşit. Volodia Pavlov propuse casa sa; avea coniac şi-o duzină de sticle de bere. Dar cine ar fi vrut să se închidă noaptea într-un apartament locuit, să urce scările în vârful picioarelor, să vorbească în şoapte.

— Hei, prieteni, haide atunci la dame. E tot ce avem r ai bun de făcut! rosti cu glas hotărât cel mai vârstnic dintre studenţi.

Se numea Likhonin. Era un flăcău uscăţiv, puţin adus de spate, posac, bărbos, anarhist în teorie şi pasionat jucător în realitate. Îşi trecea vremea la biliard, la curse, la cărţi, jucând riscant, ca un fatalist. În ajun chiar câştigase la Clubul Negustorilor, la *macca*, o mie de ruble, bani care îi frigeau acum degetele.

— E o idee bună, afirmă cineva.

— Dar merită? protestă un altul cu o rezervă simulată şi cu o lenevea, la fără convingere.

Al treilea exclamă, afestând un căscat:

— Mai bine să ne întoarcem. A-a-a-a –, ce somn îmi e! E destul pentru azi.

— Plăcerile nu vin în somn/grăi Likhonin cu dispreţ.

„Her profesor”, hai, vii?

Suplinitorul Iartcenco, făcu pe supăratul. Poate că nu ştia nici el ce anume sălăşluia într-un ungher al sufletului său.

— Da-mi pace, Likhonin! Din punctul meu de vedere, prieteni, ceea ce vreţi să faceţi e o porcărie curată. După o zi ca asta aşa de senină şi de frumoasă! De ce vreţi să faceţi pe brutele? Nu merg.

— Dacă nu mă înşală memoria, replică Likhonin sar castic, nu mai departe decât toamna trecută, în tovărăşia unui oarecare Mommsen, noi am vărsat şampanie într-un pian, am dansat dansul pântecului şi am făcut o mulţime de alte frumuseţi!

Likhonin avea dreptate. În anii săi de studenţie şi chiar după aceea, Iartcenco, candidat la o catedră a Universităţii, dusese o viaţă foarte zvăpăiată. Prin toate cabaretурile, şantanurile şi prin alte locuri de plăcere era cunoscută silueta lui bondoacă, erau cunoscuţi obrajii lui roşii şi dolofani de Cupidon bălţat, ochii umezi şi lucitori, îi era ştiută vorba vie şi repezită, izbucnirea stridentă şi, hohotele lui.

De la intrarea în universitate trecea într-un mod strălucit toate examenele şi prezenta lucrării impecabile, care atrăsese luarea-aminte a profesorilor. Iar camarazii săi n-au putut niciodată să înţeleagă când avea vremea să le prepare. Acuma începea să se îndepărteze de vechii săi prieteni de petreceri. Înnoda relaţii necesare castei profesorilor iar pentru viitorul semestru conta pe o catedră de istorie romană. De multe ori, în conversaţii, începuse a se sluji de expresia familiară: „Noi ăştia, savanţii—.

Solidaritatea cu studenţii, nevoia de a rămâne cot la cot cu ei, de a lua parte la toate întrunirile, protestele, demonstraţiile lor, devenea stingheritoare pentru el. Îşi dădea seama însă de valoarea popularităţii în lumea tineretului şi nu îndrăznea s-o rupă brusc cu mediul vechi. Cuvintele lui Likhonin îl pişcară.

— Doamne, doamne, dar ce nu tace orrml când e mai tânăr!

— Şterpeleşte zahăr, face murdărie în pantaloni, smulge aripile cărăbuşilor, replică Iartcenco prompt, înghiţind în sec. Bineînţeles că nici n-o să vă dau sfaturi, nici n-o să vă învăţ cum să trăiţi, dar ce dracu', domnilor, s-ar cuveni totuşi să fiţi mai logici. Suntem cu toţii de acord că prosintuţia e unul dintre cele mai mari flagele ale omenirii; că oferta e în funcţie de cerere şi că, prin urmare, singurii responsabili suntem noi, bărbaţii. Atunci, dacă e de ajuns să ai un pahar sub nas pentru a da fuga la prostituate, comiţi cu bună ştiinţă o triplă mârşăvie. *Primo*: faţă de biata creatură stupidă care trebuie să îndure, pentru o infectă de rublă, sclavia în forma ei cea mai degradantă; *secundo*: faţă de umanitate, căci, luând cu chirie pentru o oră femeia destinată a satisface bestialitatea noastră, aprobi şi sprijini prostituţia; *terţo*; faţă de conştiinţa şi chiar de raţiunea noastră.

— Ho-ho-ha, iată-l pe filosoful nostru bătând iar apa în piuă. Totdeauna aceleaşi cunoscute palavre! exclamă Likhonin, dând lugubru din cap şi rostind sacadat cuvintele.

— Nimic mai lesne decât să faci pe caraghiosul în tot momentul, protestă Iartcenco în silă. Pentru mine, faptul cel mai trist care se poate imputa vieţii ruse e această lipsă de stabilitate, această lenevie de cugetare ce conţine în sine toţi germenii descompunerii. Să mergi sau să nu mergi astăzi într-o casă de toleranţă, ce importanţă are? O dată n-o să fie nici mai bine, nici mai rău. Trec cinci ani şi zici iarăşi: „Ce josnic e să furi! Dar ce vrei, dacă ai nevastă

şi copii? înţelegi situaţia mea, greutăţile mele…” Oftezi în continuu după libertatea individuală, îl scoţi pe cel care nu e încă percheziţionat liberal candid şi, în felul acesta, nu trec nici zece ani spre a te ploconi până la pământ dinaintea acestor ticăloşi şi a face anticameră la uşa lor. Dar întotdeauna simţi nevoia să te descarci. „Înţelegi, trebuie să urli când eşti cu lupii e”. Doamne, doamne, nu degeaba un ministru al nostru a denumit pe studenţii ruşi, viitorii şefi de birou!

— Sau profesori! întrerupse Likhonin.

— Dar punctul capital, urmă Iartcenco fără a băga în seamă aluzia, punctul capital e că v-am văzut astăzi şi în apă şi dincolo de mai. Cât eraţi de grăbiţi, de corecţi, de amabili cu fermecătoarele fete! Şi de îndată ce v-aţi despărţit de ele, aveţi nevoie de prostituate! E posibil oare să petrecem o zi cu surorile prietenilor noştri fără a alerga pe urmă la bordel? Hm, e frumos, nu?

— Avem nevoie de o supapă de uşurare, rosti cu gravitate Boris Sobaşnikov.

Era un tânăr oarecum mândru, manierat şi încrezut. Purta o uniformă de student, foarte îngrijită; pantaloni strâmţi după ultima modă, ochelari cu şiret negru, caschetă parisiană, un veston alb şi scurt care abia îi acoperea proeminenţele.

— Crezi că e mai cinstit să-ţi faci treburile cu servitoarea sau să ai relaţii cu o damă măritată? Ce să fac dacă simt nevoia unei femei?

— Nevoie? Nu într-atâta! zise Iartcenco cu un gest de nerăbdare.

Un alt student pe care camarazii îl numeau Ramses, vru să intervină. Ramses era un tânăr scund, pârlit la faţă, remarcabil prin nasu-i acvilin, prin gura expresivă, prin fruntea îngustă care îi făcea figura triunghiulară.

Viaţa sa de student era foarte bizară. În timp ce camarazii lui se îndeletniceau rând pe rând cu politica, dragostea, teatrul, sau cu ştiinţa în doze mici, el cerceta

dosarele de urmăriri şi de reclamaţii judiciare, examina afacerile care treceau pe la Curtea de Casaţie, se iniţia în subtilităţile chinuitoare ale proceselor de bunuri, de familii, de pământuri, şi se trudea să şi le încrusteze în minte.

Fără să fie constrâns de nevoia de bani, fusese ajutor la un notar vreme de un an de zile, iar un alt an, grefier la un judecător de pace. Anul precedent, cel din urmă de universitate, a furnizat gazetelor din localitate dările de seamă ale Consiliului Municipal şi ştia asumat modesta funcţie de secretar al sindicatului rafinăriei. Sindicatul, intentând un proces, devenit celebru, unui membru al său, colonelul Bakakov, care pusese în vânzare cantităţi de zahăr mai mari decât cele împuternicite prin contract. Ramses prevăzu şi motivă de la început cu multă ascuţime de judecată, hotărârea supremă a Senatului în această afacere. Juriştii de seamă plecau urechea la observaţiile sale, deşi cu o îngăduinţă afectată pentru tinereţea lui relativă. Nimeni din

Jurul său nu se îndoia de strălucirea carierei care-l aşteaptă şi el însuşi mărturisea deschis că la treizeci şi cinci de ani o să facă un milion de ruble numai din procese de drept civil. Camarazii îl alegeau de multe ori ca prezident al lor, dar el declina totdeauna această cinste sub pretextul lipsei de timp. Totuşi, refuza să ia parte ca arbitru între studenţi şi atunci logica lui de fier avea darul să închidă diferendele spre mulţumirea reciprocă a părţilor. Era conştient, ca şi Iartcenco, de valoarea popularităţii în rândurile tineretului din şcoli, iar dacă îi privea pe oameni cam de sus, nu lăsa niciodată să se vadă măcar o strâmbătură a buzelor lui fine şi energice.

— Nimeni nu te împinge să comiţi un păcat. Gavril Petrovici, spuse el. La ce bun atâtea vorbe late şi atâta melancolie pentru nimica toată? Ia un grup de tineri gentlemani ruşi, care vor să petreacă noaptea împreună modest. Au poftă să se amuze, să cânte, să bea câteva

pahare de vin şi bere. Dar acum e închis peste tot, cu excepţia câtorva case! *Ergo*![3]

— Ergo, ca să te amuzi trebuie să mergi la femeile publice, la prostituate, într-o casă de toleranţă! întrerupse Iartcenco înăcrit.

— Şi de ce nu? Un filosof oarecare a fost pus la o cină în preajma muzicanţilor, spre a fi umilit. Aşezându-se el a exclamat: „Iată cum se face din cel din urmă loc, primul”* în sfârşit, dacă conştiinţa nu-ţi îngăduie să cumperi o femeie, cred că poţi să mergi foarte bine acolo şi să te întorci fără a deflora integritatea candoarei tale.

— Răstălmăceşti chestiunea, Ramses, replică Iartcenco înciudat. Îmi aduce aminte de oamenii aceia cu suflet mic, care dau buzna pe înnoptate la o execuţie capitală şi care spun: „Nu ne pasă, suntem împotriva pedepsei cu moartea; vina toată e a procurorului şi a călăului”... r.:

— Gavril Petrovici, ai dreptate, dar în cazul nostru, comparaţia dumitale nu stă în picioare. E cu neputinţă să tratezi o boală gravă fără să vezi bolnavul. Toţi ne vom ciocni cândva, în cariera noastră, de chestiunea îngrozitoare a prostituţiei ruse. dumneata Likhonin, Pavlov şi eu, ca jurişti, Petrovski şi Tolpighin ca medici. Doar Veltman, se consacră matematicilor pure; va fi însă şi dânsul pedagog, va da îndrumări celor tineri şi – dracu’ să mă ia – o să aibă grijă de familia lui. Decr dacă trebuie să inspiri altora cu o gogoriţă, e mai bine s-o vezi de-aproape. În sfârşit, dumneata însuţi, Gavril Petrovici, mare cunoscător de limbi moarte, dezgropător al trecutului, nu găseşti necesar să te instruieşti, comparând casele publice moderne cu lupanarele din Pompei sau cu instituţiile de prostituţie, binecuvântate din Theba şi Ninive?

— Bravo, Ramses, perfect! urla Likhonin. De ce să ne pierdem vremea în discuţii? Copii, luaţi-l pe profesor de

---

3 Deci (lat.).

urechi şi băgaţi-l în dubă.

Studenţii, care erau mistuiţi de aceeaşi poftă, îl luară pe Iartcenco de braţ şi-l traseră. Situaţia falsă, neplăcută, încurcată, lua o întorsătură de glumă. Îi dădeau ghionţi celui mai vârstnic, care se zbătea, se supăra şi râdea totodată.

Deodată, în apropierea studenţilor răsări un agent de poliţie cu mustăţi negre şi-i învălui la început într-o privire bănuitoare.

— Domnilor studenţi, şederea în grup e interzisă. Circulaţi, vă rog.

Împingându-l mereu pe Iartcenco a cărui împotrivire devenea tot mai slabă, grupul se puse în mişcare.

— Domnilor, vă urmez, zicea el. Dar să nu vă închipuiţi cumva că am fost mişcat de sofismul lui Ramses, faraonul egiptean. Nu. Mi-ar părea numai rău să vă stric cheful. Să vă spun condiţiile mele: mergem să bem, să petrecem, să glumim, nimic mai mult! mai cu seamă, nu murdării! E prea respingător! Să ne gândim că noi, floarea şi podoaba intelectualităţii ruse, am intra la apă de la primul cotilion! Să ne gândim că pentru cotilionul ăsta ne-am putea pierde capul!

— Jur! zise Likhoniei, ridicând mâna.

— Şi eu! şi eu! Da, domnilor, ne dăm cuvântul! Iartcenco are dreptate! strigară ceilalţi

De multă vreme se ţineau după dânşii câteva trăsuri. Birjarii schimbau zeflemele şi înjurături. Se urcară în trăsuri, câte doi, câte trei şi, Likhonin., spre a fi mai sigur de suplinitor se aşeză lângă el şi-l apucă de mijloc. Micul Tolpighin care, în ciuda celor douăzeci şi trei de ani ai săi, avea încă pe obrajii trandafirii puful moale gălbui al copilăriei, se aşeză pe genunchii lui.

— La Doroşenco! strigă Likhonin vizitiului său. La Doroşenco! repetă el celor de dinapoi.

În faţa restaurantului "Doroşenco" trăsurile, se opriră. Simţeau în sinea lor un ungher obscur de

conştiinţă, neadormit încă. Ştiau că sunt pe cale să comită ceva inutil, ruşinos, şi aveau nevoie să se îmbete spre a gusta apoi o re selie convulsivă şi ieftină, care n-avea din veselie decât numele; căutau starea aceea de voluptate pâcloasă, când nu te mai sinchiseşti de nimic, când capul nu mai ştie ce Eice limba, pe ce drum se abat paşii, pe ce lucruri se aşază mâinile.

Nu simţeau numai studenţii pişcăturile acestui spin lăuntric. Vizitatorii de ocazie şi obişnuiţii bordelului le simţeau mai mult sau mai puţin, deoarece restaurantul acesta era doar pentru ei. Doroşenco nu avea clientelă decât seara târziu şi-n timpul nopţii. Era o clientelă în trecere. Doroşenco era popasul unde te opreşti puţin, înainte de a porni iarăşi la drum.

În timp ce studenţii dădeau peste cap diverse băuturi, Ramses privea într-una în colţul opus al restaurantului, unde stăteau două persoane: un bătrân robust, cu părul răvăşit; iar cu spatele spre tejghea şi cu faţa la el, cu umerii rotunzi, cu bărbia rezemată în pumni, un ins corpolent, cu părul tuns chilug, cu haine cenuşii.

Bătrânul îşi plimba degetele pe coardele unui pslateriu şi cânta cu o voce răguşită, dar plăcută:

O, ses al meu iubit.

».

O, şes nem argmit…

— Ia staţi; uite un colaborator al nostru, zise Ramses şi plecă să-l salute pe omul cu haine cenuşii.

După câtrva clipe venea cu el.

— Domnilor, daţi-mi voie să vă prezint pe confratele meu, intru gazetărie, Sergiu Ivanovici Platonov. Cel mai leneş şi mai valentat dintre muncitorii condeiului.

Ceilalţi strânseră mâna noului venit, mormăindu-şi fiecare numele.

— Şi acum să ciocnim, zise Likhonin.

Iartcenco grăi cu amabilitatea care îl caracteriza totdeauna:

— Mi se pare domnule, că vă cunosc. Nu eraţi la universitate când profesorul Priklonski şi-a susţinut teza de doctorat?

— Da, spuse ziaristul.

— A, bravo! bravo! replică Iartcenco zâmbind şi strângându-i iar mâna. Am citit darea dumneavoastră de seamă, foarte exactă, completă şi bine scrisă… Faceţi-mi plăcerea… în sănătatea dumneavoastră.

— Şi-acum să-mi daţi voie, zise Platonov… Onufrii Zaharici, încă unul, două, trei, patru… nouă coniacuri.

— Nu, nu, eşti invitatul nostru, scumpe coleg! exclamă Likhonin.

— Al dracului coleg! zise Platonov vesel. Am urmat numai un semestru, aşa, de bunăvoie… Plata, Onufrii Zaharici! Domnilor, vă rog…

Lucrurile merseră aşa de bine, încât peste o jumătate de oră Likhonin şi Iartcenco vrură cu orice preţ să-l ia cu ei pe jurnalist la bordel. De altminteri acesta nici nu refuză.

— Dacă nu vă sunt o povară, vă însoţesc cu plăcere. Tocmai mi-au căzut azi banii ca din cer. *Cuvântul Niprului* mi-a plătit. Un moment, vă rog; mă întorc.

Se apropie de bătrânul cu care stătuse adineauri, îi strecură câteva monede în mână şi se despărţi de el spunându-i cu blândeţe:

— Acolo unde mă duc eu, bătrânule, tu nu poţi merge. Pe mâine! O să ne găsim în acelaşi loc ca şi astăzi.

Ieşiră cu toţii din restaurant. La uşă, Boris Saboşnikov, totdeauna înţelept fără motiv, îl trase pe Likhonin deoparte.

— Mă miră, Likhonin, – zise el în silă.

— Eram între prieteni şi ai căutat să-l iei şi pe individul ăsta acum. Dumnezeu ştie de unde vine!

— Taci, Boris! răspunde Likhonin amical. E un tip cumsecade.

— Ce porcărie din capul locului! – declară Iartcenco,

nemulţumit înainte de-a trece pragul Anei Marco una.

— Din capul locului, că am fi putut găsi o casă mai ca lumea! Hai la Treppel, unde e cel puţin lumină şi curat.

— Vă rog, vă rog, señor! – stărui Likhonin împingând uşa. Şi înclinându-se cu o reverenţă de curtezan, făcu loc suplinitorului.

— Vă rog! repetă el...

— Dar aici e o cocina! La Treppel sunt femei mai frumoase!

— Ramses, care venea în urma lui Iartcenco, râse în silă.

— Bravo, bravo! Iartcenco! să stăruim în pornirile noastre sentimentale; să condamnăm pe-un biet flămând care a furat o pâine de doi bănuţi, dar să acordăm circumstanţe uşurătoare directorului unei bănci care a delapidat milioanele altuia în cai pur sânge şi în ţigări Havana!

— Mă iartă... nu înţeleg – răspunse Iartcenco stăpânindu-şi enervarea – La urma urmei; mic tot unu, Să intrăm!

— Cu atât mai mult, cu cât casa aceasta e plină. de amintiri istorice, zise Likhonin. Camarazi, din vârful cuierelor acestora, zeci de generaţii, studenţeşti ne contemplă... Ştiţi, de asemenea că în virtutea obişnuinţei, copii şi studenţii intră aici cu jumătate de preţ, ca la muzeu. Nu-i aşa, cetăţene Simion?

Simion vedea cu ochi răi intrarea bărbaţilor în grupe. Aceasta făgăduia întotdeauna scandal. Avea îndeosebi un dispreţ anume pentru studenţi, pentru limbajul lor păsăresc, pentru pornirea lor de la glume, de a face gălăgie, pentru impietatea şi revolta lor împotriva ordinii stabilitei A fost încântat văzându-i într-o zi masacraţi, în piaţa Basap rabiei, de cazaci, măcelari, făinari şi pescari.

Simion n-avea stimă decât pentru oamenii de-o anumită vârstă, serioşi, dolofani, care vin singuri, în taina, aruncând o privire furişă din anticameră în salon, de

teamă să nu dea peste vreo cunoştinţă, şi care pleacă repede, după ce au dat un bacşiş generos. Pe aceştia el îi întâriipma totdeauna cu un: „Excelenţă!” respectuos.

De aceea, acum, pe când scotea pardesiul uşurel al lui latcenko îi răspunse cu un ton agresiv lui Likhonin:

— Nu sunt cetăţean, sunt un om ca toţi oamenii!

— Atunci am onoarea să vă felicit! replică „Likhonin, înclinându-se politicos.

Salonul era plin. Vânzătorii care isprăviseră de dansat, edeau lângă damele lor. Plini de năduşeală şi îmbujoraţi îşi făceau vânt cu batistele, în timp ce în jurul lor se răspândea o duhoare de cărnuri. Mişca Muzicantul şi prietenul său, cont abilul, aşezaţi unul în faţa altuia la o masă de marmoră, se trudeau să cânte la unison cu vocea tremurată şi sacadată:

Tu, autoră…

Ema Eduardovna şi Zocia puneau în joc toată elocvenţa lor spre a-i face să tacă. Vanca moţăia calm pe un scaun, cu capul în piept, picior peste picior, cu mâinile încolăcite pe după genunchii osoşi.

Pensionarele recunoscută îndată câţiva studenţi şi se repeziră în calea lor.

— Tamaroşca, uite-l pe Volodenca, bărbatul tău!

— Uite-l şi pe-al meu ciripi Niura, agăţându-se de gâtul lungului şi gravului Petrovski.

— Bună ziua, Mişenca, de când n-ai mai venit! îmi era dor de tine!

Iartcenco aruncă priviri stingherite în jurul său.

— Înţelegeţi, ne-ar trebui o cabină particulară – îi zise el cu timiditate Emei Eduardovna… Şi vin roşu… cafea, de asemenea… Ştiţi ce trebuie…

Iartcenco impune totdeauna servitorilor prin bunele-i purtări şi ţinuta sa elegantă. Ema Eduardovna dădu cu plăcere din cap, ca un cal de circ.

— Foarte bine, foarte bine! Pe aici, domnilor, în salohaş. Foarte bine, foarte bine! şi ce lichioruri? Avem

numai benedictină. Să vă servim? Foarte bine! Şi daţi voie să vină domnişoarele?

Iartcenco făcu un gest silit.

— Dacă crezi că e absolut necesar! zise el.

Domnişoarele pătrunseră una după alta, în salonaşul cu lampioane albastre şi cu mobile cenuşii de pluş. Strâng mâinile studenţilor cu gesturi stângace, care nu le sunt familiare, şi-şi şoptesc pe scurt numele; Mania, Katia, Liuba. Apoi se aşază pe genunchii tinerilor, încomjurându-le gâtul cu braţele* şi cerşind, ca de obicei:

— Studenţelul meu, eşti atât de drăguţ... vrei să-mi oferi o portocală?

— Volodenca, cumpără-mi câteva bomboane, vrei?

— Şi mie ciocolată!

Vera, falsul jocheu, cocoţată pe genunchii pedagogului, îi zice cu glas mângâietor:

— Bobocelule, am o prietenă bolnavă, aşa de bolnavă că nu poate să iasă din odaie. Aş vrea să-i duc câteva mere şi puţină ciocolată. Îmi dai voie?

— O prietenă! Mofturi!

— Lasă-mă cu linguşelile tale, şezi frumos la un loc, ce Dumnezeu! Aşa! ca un copil cuminte în fotoliu, aici. Haide, împreunează mânuţele!

Vera începu să facă nebunii.

— Dacă nu pot? zise ea făcându-i „ochi dulci. Eşti atât de simpatic!

În faţa acestei cerşetorii profesionale Likhonin dădea din cap cu gravitate şi voie bună. Imitând gesturile Emei Eduardovna şi accentul ei nemţesc, repeta:

— Foarte bine! Foarte bine! Foarte bine!

— Atunci o să spun să i se ducă mere şi ciocolată prietenei mele! repetă Vera.

Acest soi de stăruinţe intra în obligaţiile pensionarelor. Făceau din ele un joc, jumătate pueril, jumătate isteric, care în viaţa lor monotonă şi lipsită de acţiune forma o notă nouă. O râvnă ciudată, copilărească

şi stupidă, le îndemna. Se luau la întrecere, care va face pe client să risipească mai mulţi bani.

De altfel, ele nu câştigau din asta altceva decât bunăvoinţa chelăresei şi o vorbă bună din partea patroanei.

Simion aduse o cafetieră, ceşti, o sticlă cu benedictinşi fructiere cu fructe şi bomboane. Peste puţin timp dopurile sticlelor cu vin şi cu bere săreau vesele din mâinile sale dibace.

— Dumneata nu bei? îl întreabă Iartcenco pe ziarist. Dacă nu mă înşel, vă numiţi Sergiu Ivanovici?

— Într-adevăr.

— Dă-mi voie», Sergiu Ivanovici, să-ţi torn o ceaşcă cu cafea; asta face bine! Poate că preferi îndoielnica limonadă?

— Nu-mi lua în nume de rău că te refuz. Am băutura mea favorită. Simion, adu-mi…

— Coniac! se grăbi să strige Niura.

— Şi o pară! adăugă Mânca Spelba.

— La ordinul dumitale Sergiu Ivanocici. Îndată! – răspunse respectuos Simion, şi, aplecându-se încetişor, scoase dopul unei noi sticle.

— Pentru prima oară văd servindu-se coniac în bordel, râse Likhonin cu mirare. – în ce mă priveşte nu l-am putut căpăta niciodată.

— Poate că Sergiu Ivanovici cunoaşte parola? glumi Ramses.

— Sau are aici prerogative excepţionale! sublinie Boris Sabaşnikov.

Ziaristul nu întoarse capul. Cu privirea aţintită la nasturii vestonului de o eleganţă pretenţioasă a lui Boris, zise tărăgănat:

— Singurul meu privilegiu e că pot să beau ca un cal, fără să mă supere nimeni. Datorită faptului acesta, nu mă cert niciodată cu nimeni. Fără îndoială că acestei părţi bune a firii mele îi datorez încrederea personalului de aici.

— Oh! ce băiat drăguţ! – strigă Likhonin vesel, începând să-l admire pe ziarist, atât pentru nepăsarea cât şi pentru vorbele lui.

— N-ai să-mi refuzi un pic de coniac?!

— Se poate? Cu plăcere, răspunde politicos Platonov.

Privi la Likhonin şi-i surâse, cu un zâmbet limpede, aproape copilăresc, care-i înfrumuseţea faţa, cu pometii ieşiţi în afară şi cu trăsături ingrate.

— Şi dumneata mi-ai plăcut din primul moment. Când te-am văzut la „Doroşenko", m-am gândit pe dată că nu eşti de arici.

Likhonin începu să râdă.

— Schimbul de complimente s-a făcut. Ceea ce mă miră, e că nu te-am întâlnit niciodată aici. Se pare că vii deseori pe la Ana Marcovna.

— Sergiu Ivanovici e cel mai de seamă vizitator al nostru – ciripi cu naivitate Niura.

— E aici ca un frate.

— Proasto! îi strigă Tamara, *ca* s-o facă să tacă.

— Ce ciudat! zise Likhonin, şi eu sunt un obişn: „it al casei! în tot cazul, eşti de invidiat pentru simpatia de care te bucuri aici!

Boris Saboşnicov, făcu o mutră semnificativă.

— Starostele locului! zise el destul de încet pentru ca Platonov să se poată preface că nu a auzit.

Ziaristul îi plictisea de multă vreme, ca adevărat student (ofiţerii, liceenii, elevii şcolilor superioare, împărţesc între ei aceleaşi prejudecăţi). Boris era deprins să-i vadă pe intruşii căzuţi din întâmplare într-un grup de studenţi cheflii, însufleţiţi de un deosebit respect pentru cei care aveau privilegiul să urmeze la universitate. Intruşii erau pentru el o rasă inferioară care, admisă în rândurile tinerimii studioase, era datoare să se comporte cu o oarecare timiditate şi să-i linguşească pe membrii corporaţiei. Intruşii nu-i părea suportabili decât când râdeau de spiritele studenţilor, când admirau mulţumirea

lor de sine, când ofereau cu părere de rău, evocând timpul îndepărtat al studiilor lor.

Dacă puteau să-i ierte lui Platonov faptul că nu făcea parte din cercul lor, nu-i puteau ierta indiferenţa. Era distrat şi politicos, nimic mai mult. Ceea ce-l supăraşi mai mult pe Sobaşnicov şi-l făcea grosolan, erau atenţiile ce se arătau ziaristului în stabiliment, începând de la portar şi sfârşind cu Katia cea groasă şi posacă.

Platonov avu din nou aerul că nu bagă de seamă obrăznicia studentului. Clipea numai din ochi.

— Da, e adevărat, sunt aici la mine, zise el liniştit, dând la o parte şervetul făcut sul şi desenând cercuri pe masă cu paharul. Închipuiţi-vă că am cinat în casa aceasta timp de patru luni în fiecare seară.

— Nu, zău, exclamă Iartcenco, pufnind în râs.

— Da, da! şi se mănâncă foarte bine! Bucătărie admirabilă, îmbelşugată, ceva cam grasă, nu-i vorbă!

— Dar cum se face asta?

— Foarte simplu. Am preparat pentru liceu pe fiica Anei Marcovna, patroana casei. Printre celelalte condiţii pe care i le pusesem, era şi aceea de a-mi da, în schimbul unei părţi din onorariu, masa de seară.

De câteva minute Zoe cerea în zadar o ţigară celor doi vecini absorbiţi în discuţii. Ziaristul îi aruncă în chip îndemânat ic innacherea deasupra mesei. Zoe o prinse cu o plăcere resrecinopfă. Pe.-ul cum îl ascultau, grija ce se punea în celv, unu nuci anonimie care îl priveau, deştepta în inimile tuturor aceleaşi sentimente. Tamara. Îşi dădea toată silinţa să-i toarne coniacul, iar Mânca Spelba să-i cureţe o para. Niciuna nu-i cerca ciocolată sau fructe, iar când el voia să le ofere câte ceva, sau să le facă cel mai mic serviciu, îi arătau cea mai mare recunoştinţă.

— Peşte ordinar! zise plin de ură Sobaşnikov.

Dar în forul său sufletesc ştia că nu e adevărat. Ziaristul n-avea nimic din felul de a fi al unui parazit, iar ţinuta sa demnă îndepărta această supoziţie.

— Nostim capriciu! zise Iartcenco. Făceaţi asta de plăcere, sau poate... iertaţi-mă, n-aş vrea să fiu indiscret... eraţi în jenă financiară?

— De loc dimpotrivă, Ana Marcovna mi-a luat zece piei de pe spinare. Plăteam de trei ori mai scump decât la restaurantul studenţesc. Nu, voiam numai să pătrund în intimitatea localului acesta, ca să-l cunosc mai bine.

— A, încep să înţeleg! – zise Iartcenco cu chipul luminat.

— Noul nostru prieten, îmi permiteţi această familiaritate? îmi face impresia că vine să culeagă impresii la faţa locului. Poate că peste câţiva ani vom avea plăcerea să citim...

— O tragedie într-o casă de prostituţie? întrerupse Sobaşnikov c-un ton teatral.

În timp ce ziaristul îi răspundea lui Iartcenco, Tamara se ridică fără zgomot, făcu înconjurul mesei, se aplecă spre Sobaşnikov şi-i şopti la ureche:

— Bomboneluie, ai face bine să-i dai pace domnului ăsta. Te asigur că e mai bine pentru dumneata.

— Ia te uită, zise studentul.

O sfida, îşi puse ochelarii şi adăuga;

— E amantul tău? Peştele tău?

— Îţi jur pe ce vrei că n-a rămas niciodată cu vreuna din te noi. Şi-ţi repet să-i dai pace.

— Perfect! Admirabil! replică cu un gest de dispreţ

Se xenikov. E drăguţ să ai de partea ta o casă publică. Probabil că toţi care trec pe aici sunt prietenii lui intimi.

— Văd că nu te astâmperi, zise Tamara cu glas domol, vezi să nu te apuce de beregată şi să dea cu dumneata pe fereastră. Am văzut o dată că a aruncat pe un tip de sus! N-aş mai dori norocul ăsta nimănui. Întâi că-i cam jalnic, şi apoi e foarte dăunător sănătăţii!

— Şterge-o de aici putoare! strigă Saboşnikov, îmbrâncind-o cu cotul”.

— Mă duc, bombonelule, răspunse încetişor Tamara şi se îndreptă cu mersul ei uşor.

Toţi se întoarseră către Sobaşnikov. Likhonin îl ameninţă cu degetul.

— Fără scandal, Boris;, ne-am înţeles, băiatule?…Te rog, continuă, zise el pe urmă zaristului. Ceea ce spuneai era foarte interesant.

— Nu, n-am cules nicio impresie, răspunse ziaristul, fără să-şi piardă un moment calmul. Deşi subiectele n-ar lipsi] sunt în cantitate enormă, covârşitoare, groaznica. Frazele bombastice asupra caracteristicei albilor şi asupra prostituţiei, şancrul oraşelor, sunt riturnela de orgă a Basarabiei. Dar partea respingătoare nu stă aici, ea e mai cu seamă în calculele de comerţ şi afaceri care se repetă Cotidian, în ştiinţa dragostei care se transmite de-a lungul veacurilor; în proza căreia timpul i-a furnizat baze de nezdruncinat. Grozăvia stă în miile de nimicuri obişnuite ale vieţii de toate zilele, în nimicurile imperceptibile care contopesc ofensa, umilirea şi ruşinea, în nimicurile care nil lasă decât profesia şi dugheana care face cu ochiul; dugheana care se comportă asemenea unor băcani de treabă. Domnilor, vă daţi seanţa că toată grozăvia nu-i gâozăvie? Stăruie în a spune: o dugheană de băcani cumsecade, – nimic mai mult!

— Adăugaţi o atmosferă ce aminteşte internatul cu nevoia sa de copie mutuală; cu naivitatea, brutalitatea, sentimentalitatea sa. –”.

— Adevărat! aprobă Likhonin.

Ziaristul, fixându-şi paharul cu o privire îngândurată, continuă.:

— Ce de litanii în privinţa aceasta în articolele de fond ale gazetelor! Oh, reglementarea! Aboliţionismul, Servajul! Târgul albilor! Proxenetele, hetaire avide, avortoni infami ai omenirii, lipitori ale prostituatelor! Dar sunt lamentări care nu mişcă şi nu îndreaptă pe nimeni. Ştiţi proverbul: gălăgie multă pentru nimica toată. Oribilul

oribilului e atunci când descoperi subit o trăsătură neînsemnată a vieţii, care-ţi face impresia unei lovituri de măciucă; Să-l luăm, de exemplu, pe Simion, portarul.

— Sunteţi de acord că mai jos decât el nu se poate prăvăli nimeni! Un paznic de bordel! Un asasin aproape! O brută care exploatează prostituatele, care le învineţeşte ochiul, sau, dacă vreţi, care lo sminteşte în bătaie. Ei bine, ştiţi ce ne-a apropiat? Amănuntele unei slujbe solemne, oficiată de un arhiepiscop! Evlavia acestui om e extraordinară. N-am decât să-l ridic mai sus şi iată-l oficiind *Requiemul* cu ochii umezi, Nu, nu. Pentru ca astfel de contradicţii să meargă mână în mână, trebuie să ai suflet rusesc!

— Da, e unul dintre vlăjganii aceia care se roagă, se roagă, strâng pe urmă de gât pe cineva, îşi spală mâinile şi se duc să aprindă la icoană o luminare! glăsui Ramses.

— Exact! Nu cunosc ceva mai tulburător decât amestecul amestecul acesta de religie sinceră şi de groaznică pornire către crimă. Să v-o mărturisesc? Atunci când discutăm la o parte cu Simion – şi se întâmplă să vorbim ceasuri la rând, – m-era teamă de multe ori că mă zdrobeşte. O teamă superstiţioasă, de parcă aş fi stat călare pe-o bârnă ce se clatină deasupra unui puţ dezgustător, în fundul căruia mişună reptile…

Şi totuşi credinţa lui Simion e reală. Sunt sigur că într-o zi sau alta. se va face călugăr şi că va fi printre schivnicii şi recitatorii de rugăciuni cei mai înflăcăraţi. Doar dracul o fi puţind să ştie rostul monstruoasei confuzii care e în sufletul lui; patima religioasă, blestemul, sadismul, sacrilegiul.

Iatneco se crezu dator să-i atragă atenţia:

— Nu cruţi câtuşi de puţin subiectul observaţiilor dumitale, zise el cu o clipire din ochi spre fete.

— N-are nicio însemnătate. Suntem certaţi acum!

— Şi de ce? întrebă Volodia Pavlov, prinzând tâlcul ultimelor cuvinte ale ziaristului.

— Mofturi! Nu merită osteneala de a mai vorbi! – rosti acesta cu un zâmbet evaziv, – Dă paharul mai încoace, domnule Iartcenco.

Dar Niura, care nu putea: să păstreze niciodată un secret, se băgă în discuţie:

— Păi Sergiu Ivanovici l-a lovit peste bot! Din cauza Ninei! Nina avea un babalâc care rămânea toată noaptea... ea era la soroc... bătrânul o tot sâcâia... ea a fugit plângând...

— Taci din gură, Niura, ne plictiseşti, zise Paltonov încruntând din spriricene.

— Gura! porunci, severă, Tamara.

Când Niura îi dădea drumul, nu se mai oprea însă aşa de uşor.

— Şi Nina a zis: „nu rămân cu el pentru nimic în lume! Nu rămân chiar de m-o tăia în bucăţii Mă umple de bale de sus şi până jos!”. Dar, se-nţelege că bătrânul s-a plâns portarului şi că portanil a bătut-o! Tocmai atunci Sergiu Ivanovici scria o scrisoare pentru mine, acasă. Când a auzit-o pe Nina ţipând...

— Zoe, închide-i pliscul! spune Platonov.

— A făcut doar un salt şi...

Palma Zoei, aplicată la timp, puse capăt subit acestor confidenţe.

Toată lumea se porni pe râs, afară de Sobaşnikov care folosindu-se de zgomot, mormăi în franţuzeşte:

— Oh, chevalier sans peur et sans reproche!

El era motosit în lege şi morfolea o ţigară în gură, cu spatele la zid, cu mâinile în buzunarele pantalonilor.

— Hei! dar ce e cu Nina asta? întrebă curios Ramses. E aici?

— Nu, nu-i aici, răspunse ziaristul. E o fetiţă blândă şi naivă, cu nasul în vânt şi cu păcatul că se supără din orice.

Şi se porni deodată pe un hohot de râs.

— Iertaţi-mă. Îmi veni ceva în minte, explică el.

Parcă-l văd pe bătrân cum aleargă zăpăcit de-a lungul galeriei, cu hainele şi ghetele în mână. Un bătrân respectabil! Un adevărat cap de apostol! De altminteri, ştiu şi eu şi ştiţi şi dumneavoastră unde e el slujbaş! Dar a fost mai nostim în salon, unde se crezuse în siguranţă! Să vedeţi scena. Se aşază pe-uri scaun, se trudeşte să-şi îmbrace nădragii, dar nu izbuteşte şi strigă atunci cât poate: „Asta e infamie! Aici e cocină! A, lasă, o să auzi de numele meu chiar mâine!” Un amestec aşa de caraghios de ameninţare şi neputinţă încât şi pe posacul de Simion l-a bufnit râsul. Dar iată-ne iarăşi la Simion. Susţin că-n viaţă sunt prea multe bizarerii, încâlccli, prea multe incoerenţe, prea multe felurimi şi împestriţeli; poate să vă descrie cineva, mult şi bine, mii de tipuri de întreţinuţi; nimeni n-o să şi-l închipuie pe Simion aşa cum e. Alt exemplu dacă vreţi. Stăpâna acestui stabiliment. Ana Marcovna, lipitoarea asta, hiena asta, e cea mai drăgăstoasă dintre mame. Bertha, fiica ei, unică, urmează acum la liceu într-a cincea. Dacă aţi putea să vedeţi prudenţa, grijile, vigilenţa, minunile de diplomaţie pe care le desfăşoară femeia aceasta spre a tăinui fetei meseria ei veritabilă t

O mănâncă din ochi, dar aproape că nu îndrăzneşte să deschidă gura, într-atât se teme să nu-i scape o perlă din vocabularul ei obişnuit. E sclava, sluga ei credincioasă, devotată, umilă ca un câine bătrân. Totul e pentru micuţa Bertha. Are nevoie de odihnă, de multă vreme, e departe de a mai fi tânără, e obosită, îndeletnicirile casei o istovesc, de bani nu duce lipsă. Ei bine, nu, mai vrea să mai pună deoparte înc-o mie de ruble! Tot pentru Bertha, pentru mititica de Bertha! Micuţa Bertha are trăsura ei, mititica de Bertha are englezoaica ei, micuţa Bertha e dusă în străinătate în fiecare an, micuţa Bertha are diamante în valoare de patruzeci de mii ruble! Dumnezeu ştie de unde-s diamantele!

— Să nu credeţi că fac supoziţii. Ştiu precis până unde poate să meargă Ana Marcovna spre a face fericită

pe mica Bertha. Ce spun eu: fericită? închipuiţi-vă numai că pentru a vindeca o bubuliţă de la degetul mic al Berthei, AnaJVI – arcovna nu s-ar da în lături să molipsească fără a clipi din ochi pe toţi feciorii noştri, să afunde în cea mai de jos prostituţie pe fiicele şi surorile noastre! Să n-o calificaţi pentru asta – un monstru! Ea e însufleţită de aceeaşi iubire oarbă puternică şi admirabilă în egoismul ei, pe care-o socotim sfântă la mamele noastre!

— Mai las-o! Cam aluneci! mormăi Boris Sobaşnikov.

— Pardon –, eu nu fac comparaţii, eu generalizez! Ca să demonstrez că sursa, simţământului matern e neclintită, aş putea să iau de exemplu anumite femele din lumea animală, a căror dragoste pentru odrasla lor merge până la jertfa vieţii. Dar vă plictisesc. Să vorbim despre altele.

— Nu, continuă, stărui Likhonin. Bănuiesc că ai ceva în fond.

— Ceva cât se poate de simplu. Profesorul mă întrebase adineauri dacă am căutat să aprofundez viaţa de aici, spre a o descrie. Şi vreau să vă spun, în privinţa aceasta, că a vedea nu înseamnă a observa. Pot să vă vorbesc despre Simion şi despre Ana Marcovna, dar sunt incapabil să zugrăvesc realitatea vieţii pe care o bănuiesc într-înşii. E nevoie de o enormă forţă artistică, de un dar care îmi lipseşte, spre a face să ţâşnească dintr-o linie simplă adevărul pe care lectorul îngrijit îl va contempla cu gura căscată. Vedeţi, e prea înrădăcinat obiceiul să se caute oribilul în cuvinte, în strigăte, în gesturi! Să luăm, de exemplu, descrierea unui pogrom, a unei represiuni, a unui masacru într-o închisoare. Nici vorbă că agenţii despre care vorbeşte sunt călăi, ucigaşi din ordin, care se bălăcesc în sânge până la genunchi. De asemenea, nici vorbă că dacă descrierea revoltei dezgustă, înfioară, e capul care simte, nu inima. Iată însă alt fapt: într-o zi mergeam pe strada Lebedelor. Văd lumea strânsă în jurul unei fetiţe de cinci ani. Şi-a pierdut mama sau a pierdut-o pe mama. În faţa copilei stă pe vine un poliţist; El o

descoase cu o voce mângâietoare, o întreabă unde stă, cum o cheamă, cum le zice părinţilor. Bietul de el, asudă tot dându-şi osteneala. Şapca i s-a strâmbat, chipu-i mustăcios reflectă bunătate, milă, neputinţă. În sfârşit, ce credeţi? Dinaintea copilei, buhăită de plâns, dinaintea ţâncului ce se teme de toată lumea, omul ordinii îşi ţuguie degetele lui murdare şi noduroase, mişcându-le ca pe nişte păpuşi – „Iac-aşa, iac-aşa…

Era o scenă destul de mişcătoare şi cu toate acestea mi-a venit în minte că acelaşi poliţist, după o jjimătate de oră, intrat iarăşi în exerciţiul slujbei, va desfigura cu pumnii şi cu picioarele pieptul şi faţa unui t) m. Şi ce om? Vreun nenorocit pe care nu l-a văzut nicicând şi a cărui crimă n-o va cunoaşte! înţelegeţi că în acest caz am simţit teamă şi îngrijorare nu în cap, ci în inimă! Ce înlănţuire şi viaţa asta 1 Mai vrei un coniac, Likhonin?

— Vrei să ne tutuim? propuse brusc acesta.

— Cum să nu, dar fără pupături, nu-i aşa? în sănătatea ţa, dragul meu! Poate să-ţi dau încă un exemplu. Am citit într-un clasic francez descrierea gândurilor şi a senzaţiilor unui condamnat la moarte. Puternică, sonoră, strălucitoare şi totuşi lectura m-a plictisit; niciun alt simţământ, nici emoţie, nici revoltă! în timp ce zilele acestea mi-a căzut sub priviri un mic fapt divers ce relata executarea capitală a unui condamnat la moarte în Franţa. Procurorul, asistând la toaletă condamnatului, observă că acesta încălţă gheata pe piciorul gol şi – * imbecilul! îi strigă: „Hei! ţi-ai uitat ciorapii!” Condamnatul îl priveşte şi-i spune: „Merita osteneala”. Înţelegeţi? Două mici fraze, – şi; S de-ajuns pentru ca mintea să se îngrozească. În momentul acela mi s-a desfăşurat pe dinaintea ochilor, în toată grozăvia ei absurdă, pedeapsa cu moartea! Alt fapt: am pierdut de curând un prieten care era căpitan de infanterie. Nu era alt om mai bun ca el pe lume, cu toate că avea patima beţiei şi a vagabondajului. Trăia în voia sorţii şi îi spuneam, nu prea ştiu pentru ce, căpitanul

electric. Întrucât eu îi eram vecin, l-am îmbrăcat pentru ultima lui paradă. I-am luat uniforma, ci să pună pe ea epoleţii! Ştiţi că se trece mai întâi un cordoii printr-o gaură şi că ambele capete ale cordonului trebuie să treacă la rândul lor prin două găurele de sub guler. Pe urmă le înnozi pe dinăuntru, unde e căptuşeala. Trebuia să procedez astfel. Caut să leg cordonul şi nu izbutesc; când nu e bine strâns, când e prea scurt un capăt. Mă zbat, mi zbat! Deodată îmi vine în minte să fac un nod, fiindcă nime*ni n-are să*-l *mai atin*gă | *A*bia atunci m-a impresionat gândul morţii. Până atunci văzusem ochii sticloşi ai căpitanului, simţisem răceala frunţii lui, fără să fiu mişcat. Dar nodul ce nu va mai fi desfăcut m-a străpuns, m-a zguduitm-a prăbuşit, mi s-a dat conştiinţa neantului ireparabil, inevitabil al vorbelor, actelor/ simţămintelor noastre, al neantului întregii lumi văzute! Aş putea să-ţi citez de astea mărunte şi, totuşi extraordinare. De război, nu vorbim!,.e să generalizez însă. Trecem cu toţii orbi pe lângă nimicurile caracteristice ale vieţii şi nu le observăm, – parcă n-ar exista. Dar ia să treacă un artist, să le privească, să le culeagă. Atunci, deodată, fărâma de viaţă începe să lucească la soare} şi o vedem şi ne zicem: „Oh, ce adevărat! O văzusem şi eu, dar n-am luat-o în seamă!” Scriitorii noştri ruşi care în, poate cei mai conştienţi şi mai sinceri din lume, au înlăturat până acum problema casei publice. De ce? La drept vorbind, mi-ar fi cam, greu să spun. Din dezgust, din lipsă de îndrăzneală, poate din teamă de a nu fi socotit pornografi, poate doar din cauza bunilor noştri confraţi, criticii. Sunt foarte mulţi aceia care vor să confunde opera artistică a scriitorului cu viaţa lui personală; socotesc prin rufele murdare. Poate că le-a lipsit doar timpul, spiritul de sacrificiu, sau calmul pentru a pătrunde în lumea asta, pentru a o spiona îndeaproape, fără vorbărie, fără lacrimi de crocodil, fără prejudecăţi, în toată simplitatea ei monstruoasă, în comerţul ci de toate zilele. Totuşi, ce carte sublimă, palpitantă, veridică ar

putea face!

— Dar s-a mai scris în privinţa aceasta! exclamă Ramses, fără să vrea.

— S-a mai scris, repetă Platonov cu tonul liniştit. Însă numai minciunii sau s-a urmărit realizarea de efecte teatrale pentru mintea copiilor întârziaţi, sau de simboluri confuze pentru uzul înţelepţilor viitorului. Crede-mă, nimeni nu a prins încă adevărata viaţă a caselor de prostituţie. Un mare scriitor[4], cu un suflet limpede ca cristalul şi cu un talent remarcabil de pictor, a vrut să trateze subiectul. A privit părul aspru ca de buldog al portarului şi şi-a zis: „Desigur că şi omul ăsta a avut o mamă!” El a* văzut tot ce ochiul poate prinde deodată, reflectat în el ca într-o oglindă magică. A reprodus ceea ce a văzut, dar s-a ferit să ne ragă mai departe; nu s-a încumetat nici să mintă, nici să îngrozească. Acest autor, admirabil prin sinceritatea şi veracitatea sa a vrut să-şi coboare privirile şi asupra mujicului. Ciudat; s-a simţit în faţa unui limbaj, a unui fel de a gândi şi a unui fond, nepătrunse... Admiraţi tactul surprinzător de care a dat dovadă, rezerva lui în faţa sufletului obscur al poporului! Toată bogăţia observaţiei sale a reflectat-o numai asupra orăşenilor! Nu stărui în van asupra amănuntelor astea. La noi se scrie despre spioni, avocaţi de la regie, pedagogi, procurori, poliţişti, ofiţeri, dan e pasionate, ingineri, baritoni. Se scrie bine, cu spirit, cu talent, cu fineţe. Şi totuşi viaţa acestor oameni nu e viaţă, e născocire, înseilare, coşmar creat numai şi numai de civilizaţia modernă. Puneţi faţă în faţă aceste două realităţi vechi ca însăşi umanitatea: pe prostituată şi pe mujic. În privinţa lor nu cunoaştem nimic, în afară de câteva fleacuri afective şi mincinoase, poleite şi îndulcite. Vă întreb: ce a scos la iveală literatura rusă din balta prostituţiei? Doar pe Soneşca Marmeladov2. Ce a dat în privinţa mujicului?

---

4 E vorba de Cehov.

Din Crimă şi Pedeapsă de Dostoiewsky.

Afară de pastorale dulcegi de sos romantic? Un singur lucru, numai unul, e drept că o capodoperă, una din acele tragedii care fac să ţi se zbârlească părul în cap. Ştiţi care…

— Puterea întunericului l murmură Likhonin.

— Da, zise gazetarul aruncând o privire de mulţumire studentului. – …

Dar în ce-o priveşte pe Soneşca, ea e un tip abstract* remarcă Iartcenco cu convingere! E un fel de înseilare psihologică! Platonov, care vorbise până atunci parcă fără să vrea, se însufleţi deodată.

— Am auzit aceasta de vreo câteva sute de ori. Şi e fals. În ciuda meseriei ei repugnate, a vorbelor grosolane, a patimii beţiei, Soneşca are în ea un suflet. Soarta prostituatei ruse, – drum tragic, jalnic, însângerat, stupid! Totul e concentrat într-însa, deşi ruseşte, tot ce ne e caracteristic, şi mila, şi măreţia sufletului, şi ignoranţa şi naivitatea, şi răbdarea şi goliciunea. Priviţi-le, priviţi-le bine pe cele cu care vă culcaţi! Nu-s decât copile de doisprezece ani. Din clipa când destinul le-a împins în braţele prostituţiei, trăiesc fără a se dezvolta, fără a face vreo experienţă spornică. Trăiesc viaţa lor ireală, viaţa lor fantasmagorică; în naivitate, încredere, capriciu, fără să ştie ce vor face sau ce vor zice peste o jumătate de oră, asemenea copiilor.

Am întâlnit această copilărie senină şi amuzantă la fetele cele mai terfelite, mai îmbătrânite, mai istovite. Compătimirea neputincioasă, mila zadarnică nu au secat în ele.

— Da, da!…

Platonov îşi învălui camarazii într-o privire domoală; făcu un gest trudit şi rosti:

— De altminteri, la ce bun? Am vorbit acum ca pentru zece ani! Ca şi cum asta ar putea să aibă vreun folos!

— Sergiu Ivanoici, de ce nu vrei să descrii lucrurile

astea? îl întreabă Iartcenco. Chestiunea prezintă pentru dumneata atâta interes!

— Am încercat! răspunse Platonov cu un zâmbet silit. N-am reuşit. Îndată ce m-apuc, mă văd împotmolit în epitete care sunt însăşi întreruperea banalităţii, care se fac, sloi de cum cad pe hârtie. O curată amestecătură. O dată a venit aici Terehov, celebrul Terehov... M-am dus la el şi wim istorisit o mulţime de întâmplări, rugându-l să le utilizeze. M-ra ascultat cu multă atenţie şi mi-a spus textual: „Nu te supăra, Platonov, dacă îţi voi spune că toţi aceia.

cu care m-am întâlnit se trudeau să-mi îndoape mintea cu subiecte! Toţi au vrut să-mi arate ce trebuie să scriu. Materialul pe care dumneata mi-l furnizezi e imens de bogat, dar ce să fac cu el? Ca să scriu o carte aşa de puternică precum ţi-o imaginezi dumneata, nu-s de ajuns cuvintele altuia, oricât de exacte ar fi ele, nici observaţiile, nici notele însemnate cu creionul într-un carnet. Trebuie întâi să te cufunzi în viaţa despre care-mi vorbeşti, s-o trăieşti cu adevărat, fără gânduri preconcepute de scriitor, spre a putea să dai cartea emoţionantă pe care o doreşti". Cuvintele lui m-au descurajat şi m-au însufleţit totodată. De altminteri cred că nici azi, nici mâine, ci poate peste cincizeci de ani, o să se ivească un scriitor rus capabil să coboare până în adâncul prăpastiei acestea, să absoarbă tot amarul şi toată grozăvia, spre a ne-o înfăţişa pe urmă în imagini simple, fine, nemuritoare. Cât vom striga atunci: „Dar am văzut lucrurile astea, dar le cunoaştem! De ce nu ştiusem, de ce nu bănuisem hidoşenia lor? în artistul acesta al viitorului topesc toate credinţa inimii mele.

— Amin! zise cu seriozitate Likhonin. Să bem în cinstea venirii lui!

— Oh, doamne! oftă deodată Mânca Puştoaica. Oh, dacă ar scrie cineva adevărul despre viaţa noastră de sărmane femei pierdute!

Se auziră bătăi în uşă. Venea Jenia, în strălucitul ei

costum portocaliu.

X

Jenia intră cu sprinteneala unui actor pe scenă, strânse mâna bărbaţilor, prezenţi şi se aşează dinapoia lui Platonov.

Tocmai isprăvise cu germanul îmbrăcat în uniforma Asistenţei Publice care, la începutul serii, a luat-o pe Mania Spelba şi care, în urma recomandărilor chelăresei, a înlocuit-o cu Paşa. Probabil că frumuseţea provocatoare a Jenei îl aţâţase, căci, după ce a colindat trei ore prin diferite cârciumi, s-a întors cu hotărâre iar la Ana Marcovna. În momentul venirii lui, Jenia era ocupată cu un client, Karl Karlovici, de la magazinul de optică. Şi-a aşteptat rândul cu nerăbdare.

Tamara adresă cu o privire o întrebare Jeniei, care îi răspunse printr-o strâmbătură şi un tremur de dezgust. Adăugă cu un semn afirmativ:

— Brrr! A plecat!

Platonov începuse s-o studieze cu multă atenţie. N-o punea în rând cu celelalte, ci avea un fel de stimă pentru nestrămutarea firii ei zeflemiste. Întors pe jumătate cu scaunul, încerca să citească în ochii ei dogoritori, în petele roşii, bolnăvicioase ale obrajilor, pe buzele-i arse pe care le muşca întruna. Simţea ura care mocnise îndelung în sufletul fetei, ură care sporise şi se pârguise în ea; îşi dădea seama că ura aceasta clocotindă o înăbuşă. (De multe ori el şi-a amintit de momentul acesta):

Niciodată n-o văzuse aşa de strălucitor de frumoasă. Observă că toţi cei de faţă, afară de Likhonin, o priveau, fie în taină, fie deschis, că încercau un sentiment de curiozitate şi de dorinţă, că erau tulburaţi de certitudinea posedării ei lesnicioase.

— Jenia! ţi s-a întâmplat ceva? întrebă el cu blândeţe.

Ea îi mângâie mâna.

— Nu lua în seamă, nu e nimic… micile noastre necazuri femeieşti… nu au interes pentru tine!

Dar, întorcându-se deodată spre Tamara, începu să-i vorbească repede, întrrun argou sălbatic, în care se amestecau cu argoul pungaşilor cuvinte evreieşti, ţigăneşti, româneşti.

— Lacătul la gură, că ne gineşte! o întrerupse Tamara zâmbind şi arătându-l pe Platonov.

Într-adevăr, gazetarul a priceput. Jenia povestea cu indignare că, în tot timpul serii şi al nopţii, grămădeala publicului de rând a fost aşa de mare, încât Paşa trebuise să se retragă de peste zece ori în odaie la ea, de fiecare dată cu un nou muşteriu. Avusese o criză de nervi, care se terminase cu un leşin. Ema Eduardovna a trimis-o iarăşi în salon, după ce o adusese în fire cu picături de valeriană. Jenia a încercat s-o apere, dar a fost bruftuluită şi ameninţată de bătaia de chelăreasă.

— Ce spune! întrebă Iartcenco cu sprâncenele încordate.

— Nu vă îngrijiţi… nimic deosebit, răspunse Jenia cu glas tremurat încă… Ia, unul dintre micile noastre necazuri de familie*… Sergiu Ivanocici, îmi dai voie să mă servesc din sticla dumitale?

Îşi turnă un pahar cu coniac şi, cu nările tremurânde, îl dădu peste cap dintr-o înghiţitură.

Platonov se ridică fără a spune un cuvânt şi se îndreptă soţe uşă.

— Nu, Sergiu Ivanocici, nu te osteni, lasă! exclamă Jenia.

— De ce! replică el. Vreau să fac lucrul cel mai simplu din lume. Mă duc s-o chem aici pe Paşa, iar dac-o trebui, am să plătesc. O să se poată întinde pe canapea… Niura, du-te repede şi caută o pernă.

Abia se închise uşa în urma staturii lui înalte şi stângace, înveşmântată în haine cenuşii, şi Boris Sobaşijikov strigă cu acreală:

— Ce zor aveam să ne însoţim cu tipul acesta infest?

Să ne ia dracu’ dacă nu o fi vreun agent! Cine ar

putea să afirme contrariul? Să nu mai. faci altă dată ce-ai făcut, Likhonin!”

— Chiar dacă e agent, mă întreb de ce te-ai teme? replică Likhonin, paşnic.

— Nu, Likhonin, ci eu v-am făcut cunoştinţă cu el, glăsui Ramses. Afirm că e un om corect şi un bun camarad.

— Mofturi! Bun camarad ca să bea pe contul altora, atâta tot. Nu vedeţi că e un tip de rând, un obişnuit al casei de toleranţă? că e un proxenet care-şi are procentul său din notă când o face mai mare?

— Ia slăbeşte-ne, Boris, la urma-urmei e prea prostesc ce spui! striga Iartcenco, cu un ton de dojană.

Dar Boris nu se mai putea stăpâni. Avea neplăcutul cusur că, o dată beat/să nu-şi mai poată stăpâni nici limba, nici picioarele, ci să devină arţăgos şi să caute pricină tuturor. De multă vreme, ea nu mai putea să sufere nâici vorbirea serioasă a lui Platonov, nici indiferenţa cu care acesta trecea peste întreruperile lui.

— Şi cu ce ton cutează să ne vorbească! urmă Sobaşnicov încălzindu-se. Ce aere, ce dispreţ, ce mutră doctorală! Un zgârie-hârtie de doi baail Un linge-blidel

Jenia, care fixa într-una spre student ochii ei mohorâţi, în care scânteiau bucuria şi ura, începu să bată din palme

— Asta e bine! Bravo, cocoşelul meu! Bravo, bravo, bravo! Nu-l lăsa! Aşa-i trebuie! Când o veni am să-i spun ce ai zis!

— Da, da’ te rog! exclamă teatral Sobaşnicov cu un aer trufaş. O să-i repet şi eu!

— Asta îmi place! Nostim tip! Uite, mor după tine! strigă Jenia cu o bucurie perversă, bătând în masă. Vorba aceea: „se cunoaşte bufniţa după zbor şi flăcăul după toanele lui”.

Mania Spelba, Tamara, o priviră cu mirare pe Jenia; dar ochii îi luceau într-atâta, iar nările i se înforau, încât pricepură taina schimbării ei şi începură a zâmbi.

Mania clătină capul în semn de dojana. Când Jenia se transforma astfel, însemna că sufletul ei învăpăiat adulmecă scandalul pe care îl va stârni tot ea.

— Faci rău că te răţoieşti, Boris, îi zise Likhonin. Aici egalitatea e regină!”

Niura intră cu o pernă şi o puse pe divan.

— Dar ce mai e cu asta? urlă Sobaşnikov. Luaţi-o de aici îndată! Nu suntem la azil!

— Nu te supăra, bombonelulc! ce zor ai tu? spuse Jenia cu voce mângâioasă, tăinuind perna la spatele Tamarei. Stai, dragul meu, c-o să vin lângă tine!

Făcu ocolul mesei, îl aşeză pe Boris într-un scaun şi se urcă pe genunchii lui. Apoi, cu braţele înlănţuite pe după gâtul lui, cu buzele pe buzele lui, îl sărută aşa de îndelung şi de pătimaş, încât ei îşi pierdu respiraţia. Avea aţintită, în privirea lui, privirea Jeniei, ciudat de fixă, de întunecată, de lucitoare. I se păru în spaţiul unui sfert de secundă că-l străpunge o ură satanică, iar fiorul fricii, presimţirea vagă a unui neînlăturabile nenorociri, îl îngheţară. Se smulse anevoie djia strânsoarea braţelor mlădioase care îl înlănţuiau şi, cu chipul îmbujorat, cu răsuflarea gâfâindă, zise râzând: ştiixă aţe temperament! Ce Mesalină! Te cheamă Jenca, riur-ştii că feti frumoasă, hoţoaico?

Platonov se înfoarse aducând-o pe Paşa. Nenorocita era în acelaşi timp şi respingătoare şi vrednică. Pe chipu-i buhăit, albăstrui, pământiu, în ochii-i tulburi, închişi pe jumătate, rătăcea ilii zâiftl & t prostesc. Buzele-i umede, căscate, păreau că atârnă ca două zdrenţe roşii. Mergea şovăielnic şi temător, 1 de parcă ar fi făcut un pas mare cu un picior, şi un altul mic cu celălalt picior. Se apropie cu supunere de divan şi îşi puse cuminte capul pe pernă. Simţeai de departe că tremură.

— Domnilor şi doamnelor, să-mi fie cu iertare că-mi scot vestonul, glăsui Likhonin.

Şi cu o mişcare repede, aruncă haina lui pe umerii

prostituatei.

— Tamara, dă-i te rog, ciocolată şi vin!

Boris Sobalnikov îşi reluă poza teatrală. Plecat înainte, picior peste picior, cu capul sus, cu tonul îngâmfat îi ziselui Platonov:

— Hei, ia ascultă, dumneaei e prietena dumitale? şi arătă cu botul cizmei spre Paşa.

— Cum? întrebă Platonov domol, ridicând sprâncenele;

— Sau poate dulcineea dumitale! Totuna e! Cum se spune! a dumneavoastră tiilor care îndeplinesc o anumită funcţie, în sfârşit, înţelegi, acelora pentru care femeile cos cămăşi, cu care ele împart produsul muncii lor? Hai?

Platonov clipi din pleoape şi-l fixă cu privirile:

— Ascultă, – zise el liniştit, răspicat, dar cu ton aspru. Nu e pentru prima oară când îmi cauţi ceartă cu lumânarea. Dar în primul rând văd că eşti beat ca un porc, cu tot aerul dumitale sobru şi apoi te iert din consideraţie pentru camarazii dumitale. O dată pentru totdeauna însă, te previn că dacă mai continui să-mi vorbeşti pe tonul acesta, o să trei buiască să-ţi scoţi ochelarii de pe-acum.

— Ia uite, ia uite cum face pe grozavul! – strigă Boris, smorcăindu-şi nasul şi ridicând din umeri. Ce ochelari? Şi pentru ce mă rog? *K*

Dar cu un gest maşinal îşi potrivi şnurul ochelarilor.

— Pentru că am să te iau la bătaie şi ar putea să fie a primejdie pentru ochii dumitale, răspunse ziaristul.

Cu toată întorsătura neprevăzută a ripostei, nMni. nu râse. Doar Mânca scoase un oftat şi-şi puse mâinile una peste alta. Ochii sclipitori ai Jetiei lunecau cu nerăbdare de la Platonoy la Boris.: ...

I, Vom vedea!

— *Aş* jwtea să-ţi dau şi eu o scatqalcă peşte bot şi cred că n-o să-ţi facă plăcere, «strigă Boris cu mo jir.

cia plodului care provoacă pe unul de seama lui. Dar vezi, du vreau” să-mi murdăresc mâinile atingând un...

Ardea de dorinţa de a arunca lui Platonov o nouă insultă, dar nu se încumeta.

— Un… un… În tot cazul, prieteni, nu mai rămân aici. Sunt prea bine crescut ca să mă tutuiesc cu oricine.

Se îndreptă spre uşă cu paşi grăbiţi şi mândri. Dar în trec. ere trebuia să se atingă de Platonov. Acesta îi urmărea cu coada ochiului orice mişcare. Ideea de a-i da un pumn

51 de a fugi apoi, trecu ca o săgeată prin mintea studentului, în punea în joc mare lucru. Prietenii au să intervină la ţixnp” înţelegea totuşi instinctiv însemnătatea palmelor late ale lui Platonov, a degetelor întinse liniştit pe masă, t capului cu fruntea largă, aplecat, a pieptului puternic, a ţinutei lui degajate şi totuşi pâjiditoare. Boris ieşi trântind lişa în urma-i.

— Dacă o femeie cade din teleguţă, să ştiţi că a fost trasă de o iapă! zise Jenia cu ton batjocoritor.

— Tamara, toarnă-mi puţin coniac.

Petrovski se crezu dator să ia apărarea lui Sobaşnikov şi se sculă în picioare:

— Faceţi cum vă taie capul, domnilor, vă priveşte, dar din principiu sunt de partea lui Boris. Poate că a greşit şi trebuia să-i exprimăm indignarea noastră, dar asta ar fi trebuit să se petreacă între noi. Din moment ce a fost ofensat însă/nu mai rămân niciun minut aici! Plec!

— Oh, Doamne, Doamne! zise Likhonin contrariat. Şi scărpinându-şi cu nervozitate fruntea, adaugă: – Boris n-a încetat un moment să se poarte grosolan, incorect, prost, ştii bine. Ce mai poveste şi cu onoarea asta corporativă. Ieşire în masă din redacţiile ziarelor, de la întruniri politice şi din case de prostituţie. Dar nu suntem ofiţeri, să acoperim toate greşelile camarazilor noştri!

— Cum vreţi, dar eu plec din spirit de solidaritate! zise Petrovski, părăsind cu un aer grav salonul.

— Să-ţi fie ţărâna uşoară! strigă în urmă-i Jenia.

Dar nimic mai meschin decât sufletul omenesc.

Sobaşnikov şi Petrovski procedaseră cu sinceritatea indignării şi totuşi sinceritatea celui dintâi nu era decât pe jumătate adevărată, iar a celui de-al doilea pe sfert. Cu toată starea lui de beţie, cu toată furia lui, Sobaşnikov era stăpânit de gândul ispititor de a o face pe Jenia să vie după el, departe de ochii camarazilor. Iar Petrovski, stăpânit de acelaşi gând, pentru aceeaşi femeie, avea de gând să împrumute de la Boris cele trei ruble necesare. Ajunşi afară, se înţeleseră şi peste zece minute chipul trandafiriu şi şiret al Zociei se arătă în uşa salonului.

— Jenişka, zise ea, ţi s-au adus rufele; vino să le iei în primire. Niura, te cheamă actorul; îţi oferă şampanie. E cu Henrieta şi cu Mania Dolofana.

Scurta ceartă dintre Platonov şi Boris, fu multă vreme subiectul tuturor discuţiilor. Ziaristul simţea ruşine, părere de rău şi mustrări de conştiinţă. Şi cu toate că toţi erau de partea lui, repeta întristat:

— Cred că ar fi fost mai bine dacă plecam. Păcat că v-am stricat liniştea. Am greşit amândoi. Plec. Nu te interesa de notă, am aranjat totul cu Simion, când m-am dus după Paşa.

Likhonin se ridică deodată burzuluit:

— Ba de loc! Să mă ia dracu’ dacă nu-i aduc îndărăt, Pe onoarea mea, sunt băieţi buni, atât Boris cât şi Vascae Dar sunt încă tineri şi latră ca nişte căţeluşi speriaţi de umbra cozii lor. Mă duc după ei şi garantez de Boris: o să-şi ceară scuze.

Ieşi, dar se întoarse după cinci minute.

— Se odihnesc! zise el mahmur, făcând cu mâna un gest abătut. Şi încă amândoil

XI

În clipa aceea veni Simion cu o tavă-pe care se aflau două cupe cu vin auriu, sclipitor, şi o carte de vizită.

— Daţi-mi voie să vă întreb care dintye dumneavoastră este Gavril Petrovici Iartcenco, zise el, uitându-se în juru-L

— Ea, răspunse Iartcenco.

— Poftim, domnule, din partea domnului actor.

Iartcenco luă cartea de vizită împodobită cu o corcană de marchiz şi citi cu glas tare:

EVMENII POLUCKTOVICI»

AGMONT-LAVRETSKI

Artist dramatic AL TEATRELOR DIN CELE DOUĂ CAPITALE

— E curios cu numele artiştilor noştri! zise Volodia Pavlov. Unele mai fantastice decât altele: Krisancov, Fetissoy, Mamanţov, Epimakov!

— Ceva mai mult, cei doi se cred datori să vorbească cu (r) cu (z) sau mai ştiu eu cum, adăugă ziaristul.

— Ciudat! eu n-am onoarea să-l cunosc pe acest mare artist al capitalelor noastre, E ceva scris pe dosul cărţii de vizită. Judecând după scris, individul trebuie să fie şi beat şi slab la ortografie:

„Beau, citi Iartcenco, beau în sănătatea unuia din fruntaşii ştiinţei ruse, a lui Gavril Petrovici Iartcenco, pe care l-am văzut trecând pe coridor. Aş fi vrut să am plăcerea să ciocnesc cu el. Dacă numele meu nu vă spune nimic, amintiţi-vă de Casa Poporului, de piesa *Sărăcia nu e ruşine* şi de modestul artist care juca rolul lui Afrikan”.

— Într-adevăr! zise Iartcenco. Am fost îndemnat o dată să organizez un spectacol de binefacere. Era la Casa Poporului, într-adevăr! îmi aduc aminte de-o mutră rasă, foarte orgolioasă. Atâta tot. Ce mă învăţaţi să fac, domnilor?

Likhonin răspunse cu bunătate:

— Cheamă-l, poate că e hazliu! Vrei? îl întrebă el pe Platonov.

— Mi-e tot una! îl cam cunosc. Întâi are să înceapă să strige: „Băiete, „şampanie!”. Apoi va plânge soarta nevestei lui care e un înger. Pe urmă o să ţină un discurs patriotic şi apoi va provoca scandal, dar nu prea mare, când o să i se prezinte nota. În definitiv, e un tip nostim.

— Atunci să vie! strigă Volodia Pavlov peste umărul Katiei, care, aşezată pe genunchii lui, îşi legăna picioarele fără să spună nimic. „Dar tu, Veltman?

Studentul tresări.

— Ce? întrebă el.

Aşezat pe divan, alături de Paşa, sta cu spatele la tovarăşi. Aplecat deasupra fetei, îi trecea cu un deget de compătimire mâna prin păr, pe umeri, pe ceafă. Ea îl privea printre genele-i tremurătoare, plecate. Un zâmbet, în acelaşi timp stângaci, prostesc şi voluptuos, îi era întipărit pe faţă.

— Ce? Despre ce e vorba? A, da, puteţi pofti actorul, n-am nimic contra.

Iartcenco făcu invitaţia prin Simion şi actorul se prezentă îndată. După obiceiul celor de teapa lui, se opri în prag, ca şi când ar fi intrat în scenă să joace rolul unui om de lume. sau al unui financiar temut. Era chiar în pielea unuia dintre aceste personaje, cu redingota-i lungă, având reverele de mătase lucioasă şi cu jobenul în mâna stângă, în dreptul pieptului.

— Îmi veţi permite, domnii mei, să tulbur intimitatea grupului dumneavoastră? zise el cu o voce gravă şi mângâioasă, înclinându-se.

Fu rugat să intre şi se făcură prezentările. Pentru a strânge mâna, îşi îndepărtă cotul şi ridica braţul cât putea mai sus, gest care nu mai semăna cu al unui director de bancă, ci cu al unei secături de societate, care e trecută prin ciur şi prin dârmon.

Chip de alcoolic, cu sprâncenele zburlite, cu pleoapele fără gene, avea trivialitatea depravării, a josniciei şi cruzimii meschine.

Cele două dame ale lui îl însoţeau. Henrieta, cea mai veche pensionară a stabilimentului, destul de drăguţă încă, cu toată vocea ei de bas, cunoscând destule lucruri ca să nu se mai mire de nimic şi Mânca Dolofana, zisă şi Mânca Crocodilul. Din noaptea trecută, Henrieta îl urma

pretutindeni, El plătise ca s-o ia să doarmă în oraş. O dată, aşezat pe scaun, actorul intră într-un rol nou* acela al proprietarului urban, afabil şi generos, care şi-a petrecut tinereţea la universitate şi care nu poate vedea pe cel mai neînsemnat student fără să nu fie copleşit de dragoste. – * *

— Credeţi-mă, domnilor, nu-şi poate uita cineva de grijile zilnice decât în mijlocul dumneavoastră – zise elsilindu-se să dea trăsăturilor aspre ale feţei, o expresie de emoţie fără margini. Ce ar putea fi mai nobil şi mai curatdecât studenţimea rusească? Băiete, şampanie! urla el, dând o lovitură puternică în masă. %

Likhonin şi Iartcenco voiau să-i întoarcă politeţea şi se încinse un chef, la care Dumnezeu ştie cum au venit şi cântăreţul Mişka şi contabilul Kolka, Când au intrat, intonară împreună cu voci întretăiate:

Tu, aurooră…

Vanka se trezi şi-şi făcu apariţia şi el. Îşi plecă graţios capul de don Quijote bătrân, clipi din ochii mici, lăcrimoşi, pentru a le da o expresie dulceagă, şi glasul mieros: „y

— Domnilor studenţi, daţi ceva pentru un biet bătrân \\ Domnul mi-e martor că mi-e dragă învăţătura, fiţi milostivi! Likhonin primea pe toată lumea cu bunăvoie. Dar, Iartcenco, mai înainte ca vinul să-i fi împânzit minteaf1 încrunta încontinuu sprâncenele-i negre, timid, mirat, naiv.* Cabinetul deveni în curând prea mic, plin de fum şi de zgomot! Simion, lăsă obloanele afară, punând de-a curmezişul drugii de fier. Între două dansuri, sau atunci când scăpau din braţele unui client, femeile se furişau în încăperea înăbuşitoare, se aşezau pe genunchii unuia, fumau, cântau ce le trecea prin cap, beau, împărţeau sărutări, se ridicau, plecau şi iar se întorceau.

Vânzătorii, ofensaţi că fetele arată mai mult interes pentru muşterii din cabinetul particular, încercară să se ia la ceartă cu studenţii. Dar Simion îi puse la respect cu o

clipire din ochi, cu două-trei cuvinte poruncitoare aruncate în trecere.

Niura veni îndată, însoţită îndeaproape de Petrovski, Acesta cu aer serios, netulburat, afirmă că tot timpul se-nvârtise pe uliţă ref & dând asupra incidentului. A ajuns la concluzia că, într-adevăr, Boris a greşit, deşi cu o circumstanţă atenuantă: beţia.

Jenia se ivi şi ea, dar singură. Boris adormise pe patul ei. Actorul îşi puse talentul la contribuţie. Imită perfect scârţâitul Herăstrăului şi bâzâitul unei muşte pe care cineva a beat încearcă să o prindă pe un ochi de geam. Maimuţări foarte nostim, întors către perete, într-un ungher, pe o doamnă nervoasă la telefon. Imită fornăitul gramofonului şi sfârşi prin a poza cu o abilitate extremă într-un sârbuşor ce prezintă o maimuţă savantă. Ţinea cu mâna un lanţ imaginar, îşi descoperea dinţii, şchiopăta, clipea, se scărpina în spate, pe cap, şi cânta stâlcind cuvintele cu o voce tristă, foanfă:

Cazacul tânăr pleca în război fără iubita amar plângea La-la, la-la, la-la, la-la!

Pe urmă o luă în braţe pe Mania Spelba, o învălui în poalele redingotei şi, bălăbănind capul, începu să ceară, cu mâna întinsă, ca milogii aceia care colindă Rusia ţinându-le. piept, sub zdrenţe infecte, câte un pui răpciugos de maimuţă.

— Da’ de unde eşti tu? întrebă Katia cu o asprime prefăcută, căci îi plăceau ghiduşiile actorului.

— De la Serbia, madama, gemu el cu un ton tânguitor. De la Serbia, madama, dai ceva la mine, madama…

— Şi pe maimuţa ta cum o cheamă?

— Matroşca, madama, ea foame, vrea mânce…

— Ai paşaport?

— Io, sârb, dai la mine ceva, madama…

Dar actorul se repeta. Bătea apa în piuă şi începea să fie obositor. Striga în fiecare clipă cu o voce de stentor:

— Şampanie, băiete!

Desprins cu urletele lui, Simion nu-l prea lua în seamă.

Era adevărată hărmălaie, rusească, zgomotoasă, asurzitoare şi absurdă. Studentul Tolpighin, tinerelul bălan cu obrajii trandafirii şi fragezi, se duse la pian să cânte o arie din *Carmen* iar Vanka ţopăi cu înflăcărare rusească. Cu umerii în sus, cu capul plecat, cu degetele răşchirate, cu braţele bălăbăninde, învârtind cu isteţime picioarele-i slăbănoage şi lungi, el scotea câte o chruitură, bătea în loc şi urla în ritm cu jocul său sălbatic:

Hei, joacă Matei băiete.

Nu te mai gândi la ghete!

Un joc d-ăsta merită douăzeci şi cinci de ruble! repeta el scuturându-şi voiniceşte coama.

— *Iar*, *tu*, *auroooră*. mugeau Kolka şi Mişca, abia mai putând să-şi ridice pleoapele îngreunate.

Actorul îi dădea înainte. Povesti o mulţime de anecdote porcoase, pe care le scotea rând pe rând din memorie, ca dintr-un sac ce nu mai avea fund. Femeile chicotea de plă? cerc şi, prăpădindu-se de atâta râs, se încovoiau din şale ori se tăvăleau în fotolii.

Veltman, după ce-a şoptit îndelung cu Paşa, îşi făcu vânt afară; iar peste câteva minute plecă şi Paşa, fără ca zâmbetul ci domol de otreapă nătângă să se fi schimbat întrucâtva.

De altminteri, toţi studenţii, afară de Likhonin, unii tiptil, alţii cu câte un pretext, se strecurau fără a nu reveni decât într-un târziu. Volodia Pavlov voia să vadă cum se „dansează pe Tolpighin îl apucă o migrenă şi-i ceru Tamarei să-l ducă la cişmea. Petrovski se împrumută pe ascuns de la Likhonin cu trei ruble, ieşi în coridor şi-i spuse clielăriţei Zocia să o cheme pe Mânca Spelba.

Însuşi cumpănitul şi dezgustatul Ramses, aţâţat de frumuseţea provocatoare a Jeniei, nu putu să reziste. Declară că avea o afacere importantă de dimineaţă şi că

trebuia, prin urmare, să se ducă acasă spre a se odihni. Înainte însă de a pleca, pe când îşi lua rămas bun de la tovarăşii săi, îi arătă, cu o ochire Jeniei, uşa. Aceasta lăsă încet privirile în semn c-a înţeles. Platonov observase scena aceasta mută. Peste cinci minute, Jenia murmură:

— Scuzaţi-mă, vin numaidecât! şi ieşi fluturând în juru-i fusta scurtă, portocalie.

— Acum a rândul tău! spuse gazetarul cu ironie lui Likhonin.

— Nu, dragul meu, te-nşeli! replică Likhonin plescăind limba. Nu doar din convingere sau din principiu, nu! Ca anarhist spun că cu cât e mai rău, cu atât mai bine! Dar am nenorocirea de a fi jucător şi de a-mi cheltui tot temperamentul la joc. În lipsă de temperament, simţământul curăţeniei domină la mine simţământul sublim! Hm, e de mirare că gândurile noastre s-au potrivit! Voiam tocmai să-ţi pun aceeaşi întrebare.

— Eu! Niciodată! Mi se întâmplă când sunt foarte obosit să dorm aici. Isaia Savici îmi dă cheia de la odaia lui şi mă întind pe divan. Cât priveşte pe fete, ele s-au învăţat de mult să mă considere ca pe un al treilea sex.

— Se poate? Nu-mi vine să cred!

— Nu-ţi vine să crezi?

— Ce e drept, e drept! exclamă Niura. Sergiu Ivanici e ca un pustnic.

— Acu vreo cinci ani eram şi eu altfel! reluă Platonov.

ştii însă cât e de otrăvitor şi de pângăritor obiceiul acesta, seinenea muştelor cu care ne-a dat o reprezentaţie domnul actor. Ele se strâng o clipă pe un ochi de geam, pe urma se despart pentru totdeauna, după ce şi-au scărpinat spatele cu labele de dinapoi într-o uimire toantă. Să ai aici o iubire adevărată? Eu nu sunt un erou al romanelor lui. Nu sunt înzestrat cu frumuseţe, stau timid, politicos, le încurc. Femeile de aici sunt dornice de pasiuni sălbatice, de gelozii sângeroase, de bătăi, de otrăvuri, de victime, într-un cuvânt de romantism isteric. Şivasta e firesc! Inima

lor râvneşte întotdeauna dragostea, iar dragostea le e prezentată zilnic sul o înfăţişare jalnică. Doresc involuntar s-o pipereze. Ceea ce caută, nu mai e patima în cuvinte, ci patima în acte. Simt tragica nevoie de a-şiv alege amanţii din rândul hoţilor, asasinilor, peştilor. Dar, mai cu seamă, adăugă Platonov, mi-aş pierde toate legăturile prieteneşti înfiripate aici.

— Bine, replică Likhonin, dar ce te face să-ţi petreci zilele şi nopţile în casa asta? Dacă ai fi venit ca scriitor, era altă afacere, explicaţia ar fi venit de la sine. Ba, încă aduni documente şi conservi viaţa. Poate că taci asta ca profesorul acela învăţat, care a trăit trei ani printre maimuţe spre a le studia limbajul şi moravurile! Dar n-ai spus oare că nu găseşti nicio plăcere în a scrie?

— Nu că-mi displace, dar nu ştiu şi nu pot!

— Să admitem! Să admitem de asemenea că te afli prin locurile astea ca un predicator dornic să scape sufletele din ghearele pierzaniei, să le îndrepte spre o viaţă mai bună şi mai castă. Ceva cam în felul sfinţilor părinţi, care, în zorii creştinismului, în loc să rămână treizeci de ani pe un stâlp sau într-o văgăună de codru, se duceau la serbări, prin casele de plăcere, la curtezane, printre, jongleri. Dar tu n-ai aerul să fii dintre aceia!

Nu, nicidecum!

— Atunci de ce dracu’ te-ai vârât aici? îmi dau seama că multe lucruri pe care le vezi te dezgustă. De pildă, cearta stupidă cu Boris şi povestea cu portarul care bate fetele… Totuşi, contemplarea zilnică a murdăriei, a desfrâului, a bestialităţii, trivialităţii, beţiei… Deoarece susţii că nu te laşi târât. spre mocirlă, eu te cred pe cuvânt. Dar pricep cu atât mai puţin acel modus vi*vendi al tău,* spre a întrebuinţa stilul articolelor de fond.

Ziaristul răspunse într-un târziu:

— Uite, vezi tu, zise el rar, cu pauze, ca şi când ar fi urmărit o idee subtilă, nouă, ca şi cum ar fi încercat nevoia de a o cântări, – uite, ştii tu ce mă atrage şi mă interesează

în viaţa asta? E adevărul ei. Înţelegi? Adevărul ei despuiat de ultimul val convenţional... Nici minciună, nici ipocrizie, nici tartuferie, nici acomodare de opinii, nici compromisuri cu tradiţiile şi conştiinţa... nicio iluzie, nicio găteală... Uite, e-n faţa noastră prostituata, cloaca în care se revarsă prisosul lubricităţii publice! Ea spune: „Cel care vrea, să poftească la mine fără teamă de a fi gonit; ăsta e rolul meu pe lume. Dar pentru fiecare clipă de voluptate scurtă sunt plătită cu bani, cu dezgust, boală, ruşine". Asta e! în nicio altă parte a vieţii adevărul nu ţâşneşte cu vigoarea asta primitivă, groaznică, monstruoasă. Nicăieri ca aici nu tresaltă în toată goliciunea, fără urme, scuze, justificări!

— Iartă-mă, te rog, dar femeile astea mint precum respiră! Du-te de vorbeşte cu ele despre întâia lor căderе! S-auzi palavre.

— Şi de ce să le descos eu oare? Nu priveşte pe nimeni.

Dacă mint, mint în felul copiilor şi, ştii bine, că copii sunt mincinoşii cei mai mari şi cei mai adorabili! Ştii bine că, în acelaşi timp, ei sunt făpturile cele mai deschise şi mai sincere din lume! mai remarcă, de asemenea că şi unii şi ceilalţi, şi copii şi prostituatele, ne mint numai pe noi, oamenii, pe noi adulţii. Între ei nu se mint niciodată, nu fac decât să improvizeze la întâmplare. Dacă ne amăgesc, e pentru că aşa vrem noi, pentru că scotocim în sufletele lor, cu totul complicate, prin procedee brutale şi întrebări grosolane. Crede-mă, în taină, ele ne socot nişte mari nătărăi şi făţarnici obtuzi. Dacă vrei, pot să-ţi număr pe degete toate cazurile când prostituatele mint şi ai să vezi că de vină e întotdeauna bărbatul care le descoase.

— S-aud, s-aud!

— Prima, farul lor. Se spoiesc groaznic, de multe ori în detrimentul lor. De ce? Pentru că omul nu vine cu gândul simplu şi înţelept de-a depune aici prisosul virilităţii sale. Fie că e un biet practicant cu chipul buburos, tulburat de materializarea sexului, în aşa fel

încât, când vine primăvara; zburdă ca un cocoş, fie că este un pârlit de slujbaş, soţul unei femei însărcinate şi tată a noua pleduri, niciunul nu vine cu gândul ăsta. Vin, mizerabilii, spre a se delecta. Le trebuie frumosul, acestor mari esteţi! Da, da! Dar ce ştiu de estetică fetele astea care se trag din marele şi simplul popor rus? „Ce e dulce, e bun, ce e roşu e frumos”, i se cere frumuseţe? Iată că şi-o facsingure! Asta e una! Secundo! Tot cavalerii ăştia frumoşi nu se mulţumesc numai cu frumuseţea; ei mai cer o mâncare, ceva cam în felul amorului. Mângâierile lor trebuie să deştepte în femei „focul sălbatic al pasiunii”, despre care au auzit în romanţe stupide. Or, vrei asta? Bun! Şi femeia minte cu vocea, cu chipul, cu oftările, cu gemetele, cu mişcările trupului. În sinea sa, în adâncul conştiinţei lui, cel care abuzează ştie că nu-i la mijloc decât înşelătorie profesională şi meşteşug, că e măgulit cu o deznădăjduită neruşinare şi cu o neînchipuită falsitate. Dar, curios, el se lasă îmbrobodit! îi e aşa de plăcută impresia, încât e pătimaş până în suflet. Oh, sunt un bărbat chipeş! îşi zice el în gând. Oh, mă adoră femeile! Oh, în ce hal le-aduci! Iată ceea ce poţi admira zilnic aici. Atunci, repet, cine e de vină că ele mint? Şi acum, Likhonin, ajungem la al treilea punct pe care l-ai abordat, chiar tu. Prostituatele mint îndeosebi când sunt întrebate cum de-au ajuns aici. Dar, la naiba! Cu ce drept o descos şi pe femeia aceasta? A început ea? S-a atins de viaţa ta intimă? S-a interesat ea de primul şi „sfântul” tău amor? de inocenţa surorilor şi ibovnicii tale? A, dar tu ai plătit! Perfect! Proxenetă, proxenet, poliţie, medicină, consiliu comunal, toţi şi toate apără interesele tale! De minune! Plătind, ai garanţia că prostituata pe care-o iei se va purta cum trebuie şi că persoana ta va fi nevătămată chiar în sensul cel mai direct, chiar de palmele pe care întrebările tale dureroase şi inutile le-ar merita. Iar dacă plăteşti, te mai crezi în drept să ceri şi sinceritate? Ca şi cum sinceritatea ar fi un lucru ce poate să fie digerat. Povestea

trivială şi banală care ţi se spune, ţie om trivial şi banal, nu e ceea ce ai putea să mistui. Viaţa lor e la fel de monotonă, de plicticoasă, ba chiar de absurdă ca însăşi realitatea. Au deci nevoie de eterna poveste a ofiţerului sau a funcţionarului, povestea copilului sau a bărbatului tată, care, acolo, departe, plânge de dorul fiicei lui rătăcite, implorând-o să se întoarcă acasă. Likhonin, ţine seamă că tot ce ţi-am spus nu te privea. Pe cuvânt de onoare, simt în tine un suflet demn şi sincer. În sănătatea ta!

Ciocniră.

— Să urmăm? – întrebă Platonov şovăielnic. Poate eşti plictisit?

— Nu, nu, te rog, vorbeşte!

— Prostituata minte îndeosebi, cu o candoare neînchipuită, atunci când îi toci baliverne politice. E de acord cu oricine! Astăzi îi spun: „Jos burghezia! Să-i distrugem cu bombe şi pumnale pe capitalişti, pe proprietari, pe birocraţi”. Ea mă aprobă cu înflăcărare. Mâine survine însă marele acaparator de cereale Nozdrunov; el urlă că trebuie spânzuraţi toţi socialiştii, doborâţi toţi studenţii, nimiciţi toţi jidanii, care se împărtăşesc cu sânge de creştin. Iar ea aprobă cu aceeaşi înflăcărare. Crede-mă, că dacă izbuteşti să-i aprinzi imaginaţia, s-o faci îndrăgostită, va merge unde vrei. Te urmează pe baricade, în pogromuri, la hoţii, la asasinate. Ei bine, copii nu au aceeaşi mlădiere? Nu, dragul meu Likhonin, prostituata nu e decât copil! La paisprezece ani ea a fost desfrânată, la şaisprezece e patentată cu o cărţulie galbenă şi cu o boală venerică. Toată viaţa e încercuită într-un zid, care o desparte de univers; da, ea e pironită dinapoia unui perete ciudat, orb, surd şi înalt. Ia seama la vocabularul ei; nu posedă mai mult de treizeci-patruzeci de cuvinte, asemenea copiilor şi sălbaticilor. Să mănânce, să bea, să doarmă; bărbatul, patul, patroana, nibla, amantul, doctorul, spitalul, rufăria, poliţie; atâta tot. În dezvoltarea intelectuală, în experienţa vieţii; în treburile

zilnice, până la moarte, aceeaşi copilărie pe care o observi la bătrânele supraveghetoare de internat, intrate de la vârsta de zece ani într-un azil de unde nu s-au mai clintit; încărunţesc fără a pierde nimic din naivitatea sufletului lor, ca şi călugăriţele care au intrat de asemenea în mănăstire de la o vârstă prea fragedă. Într-un cuvânt, sunt plante de soi puse sub un copac, sau silite să crească într-un borcan de dulceaţă. Pun în seama puerilităţii internatelor, minciuna lor silită, înţelegi. Dimpotrivă, cât adevăr groaznic de dezbărat de înflori un, în tocmeala pe preţul unei nopţi, în perindarea zecilor de oameni pe seară, în regulamentele imprimate, promulgate, afişate de municipalităţi, cu privire la întrebuinţarea acidului Loric şi la curăţenia corpului! Cât adevăr, dezbrăcat de orice artificiu, în vizitele săptămânale ale medicului şi în bolile intime, care sunt socotite un simplu guturai! Ce adevăr puternic în oroarea profundă a femeilor astea pentru bărbat, în dezgustul sincer care le împinge pe prostituate să caute un derivativ în amorul lesbian! Şi caută deschis, ca pe ceva firesc!

Văd toată viaţa asta, de parcă aş avea-o în palmă, cu inepţia, cinismul, monstruoasa ei nedreptate; dar nu găsesc nici minciuna, nici stinghereala de sine şi de altul, care leagă toată umanitatea de la creştetul la temelia ei.

Gândeşte-te, dragul meu Likhonin, la suma de înşelătorii pângăritoare, insuportabile, neîncetate, respingătoare, la una care e apanajul căsniciilor legitime în proporţie de nouăzeci la sută. Câtă oarbă cruzime, nemiloasă, savantă, câtă cruzime fără de animalitate! – stăruiesc asupra acestui termen! – câtă cruzime proprie numai speţei umane, inteligentă, prevăzătoare, calculată, în sfânta iubire maternă! Şi cu ce mişcătoare flori nu e împodobită! Toate acele profesii inutile, născociri ale omului civilizat pentru a-i conserva căminul, nevasta, plodul. Toţi gardienii aceia, controlori, inspectori, judecători, procurori, temniceri, avocaţi, directori,

funcţionari, generali, soldaţi şi alţii mii şi mii! Totul e în serviciul lăcomiei omului, în al fricii, viciului, sclaviei, desfrâului său legitim, în al lenei şi nulităţii sale! Da, acesta e cuvântul cel nimerit: nulitate! Şi câte vorbe sforăitoare pentru a o tăinui! Altarul patriei, milă creştină, iubire faţă de aproapele tău, progres, datorie sfântă, dragoste sfântă! Oh, nu mai cred în nimic! îmi întorc inima toţi scârnavii, meschinii, laşii, capsomanii, golanii ăştia!

Totuşi omul e făcut pentru bucuria neîncetată; pentru creaţia debordantă, pentru a fi un Dumnezeu care iubeşte totul, arborii şi cerul, fraţii şi câinii. Omul e făcut să iubească Pământul cu o dragoste fără margini, largă şi liberă! Să iubească mai cu seamă pământul care e aşa de blând, de drag, de frumos în materialitatea-i binefăcătoare, în splendoarea tuturor zilelor! Şi el nu e decât făţărnicie, cerşetorie, crulinie, josnicie! Oh, Likhonin, cât e de dureros!

— Ca anarhist te înţeleg oarecum, zise Likhonin gânditor. Dar el îl auzise pe ziarist fără să-l asculte. Un gând se zbătea dureros în sufletul său.

— Mai e însă ceva ce nu înţeleg bine. Dacă umanitatea ţi se pare atât de îngustă, cum poţi suferi aceasta de atâta vreme?

— Nu ştiu nimic, zise Platonov simplu. Vezi tu, nu sunt decât un vagabond care iubeşte cu patimă viaţa. Am fost turnător, tipograf, semănător, negustor ambulant, plantator şi negustor de tutun, fochist pe vapoarele Mării de Azov şi pescar pe Marea Neagră, am lucrat într-un circ, am jucat ca artist. Nu-mi mai amintesc ce-am făcut, nu din nevoie, ci din curiozitate. Dorul de viaţă a pus în mine o curiozitate fără saţ. A, dacă aş putea deveni pentru câteva zile cal, plantă, peşte, lehuză să trăiesc o viaţă internă intensă, să privesc lumea cu ochii fiecărui trecător! Iată de ce am rătăcit prin sate şi oraşe, de ce cunosc treizeci şi şase de meserii, de ce merg cu inconştienţă şi bucurie acolo unde mă duce barca destinului. Iată motivul care m-a

făcut să dau greş într-o casă publică, unde, cu cât observ mai mult, cu atât mai mult creşte în mine neliniştea şi ura. Dar neînţelesul fără margini, care mă leagă de locul acesta, se apropie de sfârşit. La sosirea toamnei, din nou, hop! mă angajez într-un atelier de laminat. Un camarad are să-mi înlesnească asta. Un moment, Likhonin. Ascultă-l pe actor… Suntem la actul al treilea!

Egmont Lavretski începea să coboare tonul. Reprezentase cu multă îndemânare o purcică închisă într-un sac şi o bătălie între câine şi pisică. Acum, conform unuia şi aceluiaşi obicei, era la ora când se acuză. Cu o umilinţă voită, căuta să sărute mâna lui Iartcenco. Pleoapele i se roşiseră; Creţuri de plâns se formau în jurul buzelor sale rase Vedear că vocea, nasul, gâtlejul îi erau pline de lacrimi.

— Joc farse, zise el bătându-se cu pumnii în piept. Mă schimonosesc în nădragi bălţaţi, pentru ca să-i distrez pe cei cu burta plină. Mi-am stins lampa lăuntrică, mi-am mâncat talentul ca un sclav, ca un trântor.

Se scutură tragic.

— Şi altă dată, altă-dată! întrebaţi se inovocerkask, la Tver, la Ustiujna, la Zevenigorod, a Crijopol! întrebaţi cum jucam eu pe Iadov şi pe Bleugm! întrebaţi cum îl jucam pe Max şi ce tip am creat! Acela era rolul meu de preferinţă! Nadin Perekopski a debutat cu mine la Sumbekov. Am jucat cu Nichiforov Pavlenco! Cine l-a lansat pe Liegunov Potcenin, dacă nu eu? Cine! Şi acum…

Oftă iarăşi şi vru să-l sărute pe pedagog.

— Da, dispreţuiţi-mă, onoraţi oameni! Fac pe caraghiosul şi mă îmbăt! Am împrăştiat uleiul cel sfinţit! îmi petrec vremea prin cocini, cu făpturi care se vând. Şi scumpa mea nevastă, curata şi sfânta mea nevastă! Oh, dacă ar şti, dacă ar bănui numai! Că ea lucrează! Are un magazin de mode! Şi ce deşte! deşte de înger înţepate cu ace! Iar eu. Doamne Sfinte, eu ticălosul te părăsesc! Şi pentru cine, o grozăvie!

Actorul făcu o mişcare, ca şi când ar fi vrut să-şi smulgă părul.

— Profesore, dă-mi voie să-ţi sărut mâna de savant! Doar dumneata poţi să mă înţelegi! Vino să ţi-o prezint! Să vezi ce înger e! Ea mă aşteaptă fără să închidă ochii! Ea îi pune pe copii să se închine şi murmură cu ei: „Doamne, Dumnezeule, mântuieşte şi păzeşte pe tatăl nostru!”

— Morfuri, neisprăvitule! – zise deodată Mania Spelba care se îmbătase şi zvârlea o privire de ură. către Egv. onţ. Lavretski. Ea nu zice nimic, ea doarme liniştit, *p* patuj tău, cu un tip. iiji v”.

— Tacă-ţi gura, putoare 1 – urlă actorul. Şi apucând o sticlă de gât o învârti deasupra capului.

— Ţineţi-mă că altminteri îi fărâm botul viermănoasei acesteia! Nu, nu-ţi dau voie s-o pângăreşti pe nevastă-mea cu limba ta spurcat ăl*

— Nu e mai spurcată decât a ta, răspunse Mania cu îndârjire.

— Eu respect Paştele! Dar tu porţi coarne, prostule! Tu, care te ţii după femei, ai mai vrea să-ţi le credincioasă nevasta? Nu te-ai uitat niciodată la ea! Nu. Dar de sute

& ori te tânguieşti aci! Mi-e silă tot auzind văicărelile tale

St seama plozilor, tată denaturat! Slăbeşte-mă! Nu mai a ochii peste cap şi nu seri; ni din dinţi! Nu mi-e frică de tine! Tu eşti putoare!

Iartcenco avu nevoie de multă energie şi elocvenţă spre a potoli pe actor şi pe Mânca. Ea băuse benedictină şi-i tret mia cearta obişnuită, iar el începu să plângă şi să-şi sufle nasul ca un bătrân, zgomotos, cu îndârjire. Pe urmă să lăsă dus de Henrieta.

Toată lumea era obosită. Studenţii se întorceau rând pe rând, indiferenţi, urmaţi de amantele lor de o clipă. Şi femeile şi bărbaţii păreau nişte muşcate care se desperechea seră pe un ochi de geam. Căscau, se întindeau; chipul lor veşted de insomnie, lucind nesănătos,

păstra urma unui involuntar dezgust. În clipa despărţirii, când îs luară unii de la alţii bun rămas, ochii lor reflectară duşmănia pe care o resimt complici unei crime, inutilă şi josnică totodată.

— Unde te tduci acum? întrebă Likhonin.

— Nu ştiu nici eu, răspunse ziaristul. Aveam de gând să mă culc la Isaia Savici, dar nu mă-ndur de o dimineaţă aşa de frumoasă. Am poftă să mă scald, pe urmă să mă urc într-o barcă şi să mă duc la mănăstirea Lipski, unde cunosc pe un călugăr beţiv. De ce mă întrebi?

— Te-aş ruga să rămâi până ce-or pleca toţi. Vreau să-ţi spun ceva.

— Cum vrei!

Iartcenco ieşi ultimul. Plecă tânguindu-se că-l doare groaznic capul şi că e obosit. Dar abia ieşi, că ziaristul îl apucă pe Likhonin de braţ, trăgându-l înspre uşă.

— Priveşte! zise el.

Prin geamul portocaliu Likhonin văzu cum pedagogul suna la Treppel. După câteva clipe uşa se deschise şi Iartcenco dispăru înăuntru.

— De unde ştiai? exclamă Likhonin surprins.

- Nu era greu! I-am văzut mutra şi felul cum mâinile lui se plimbau pe jerseul Verei! Ceilalţi s-au sinchisit mai puţin, dar el e pudic!

— Să ne-ntoarcem, zise Likhonin. n-o să te reţin multă vreme.

Nu mai erau decât două iete în cabinetul particular. Liuba adormise de mult, ghemuită într-un Votolia şi legănată de picuratul vorbelor. Chipu-i fraged/ îmbujorat, căpătase o blândeţe aproape copilărească, iar buzele i se descinseseră într-un zâmbet senin. Nu-i păsa de candelabrele unsuroase, de feţele de masă pătate cu vin şi cu cafea, de cojile fructelor, de atmosfera respingătoare, îmbâcsită de fum! Jenia, care se întoarse numai în fustă, şedea lângă ea pe divan, cu braţele în jurul genunchilor, cu ochii mohorâţi sub sprâncenele-i încruntate. Platonov fu

izbit iarăşi de strălucirea ameninţătoare şi întunecată a chipului ei.

— Să stingem lumânările, zise Likhonin.

Lumina pală a dimineţii intră albăstrie şi indecisă prin crăpăturile obloanelor. Mucurile stinse împrăştiară dâre de fum înecăcios, amestecate cu fumul de tutun care plutea în dâre albăstrii. O rază asemănătoare unei spade lucitoare aluneca pieziş prin crăpătura în formă de inimă a obloanelor, ştergând colbul de pe tapetele pereţilor.

— E mai bine aşa! zise Likhonin aşezându-se. Ceea ce am de spus nu o să ţină mult, dar dracu' să mă ia, dacă ştiu cum să încep!

Ochii îi alunecară spre Jenia

— Trebuie să plec? zise ea lenevoasă.

— Nu, rămâi! glăsui Platonov. Ea nu ne va împiedica; dimpotrivă, îi explică el lui Likhonin, zâmbind. Discuţia se va învârti în jurul prostituatelor, nu-i aşa?

— Da… oarecum…

— Foarte bine! Părerea ei e întotdeauna de un cinism remarcabil, dar adesea şi uimitor de dreapta. Ai să-i urmezi povaţa!

Likhonin îşi trecu de zece ori mâna pe faţă, îşi încrucişa degetele, le făcu să pocnească. Se vedea că e emoţionat, enervat, încurcat.

— Oh, dar toate acestea îmi sunt indiferente! strigă el deodată. Mi-ai vorbit despre femeile acestea şi te-am ascultat. La drept vorbind, nu m-ai învăţat nimic nou, dar, ciudat, priveam parcă pentru întâia oară chestiunea cu ochii limpezi. Te întreb ce e, la urma urmei, prostituţia? Ce e-o invenţie datorită pentru moment depravării oraşelor mari? Un fenomen istoric, etern? Va înceta oare într-o zi? N-o să dispară oare decât odată cu omenirea? Poţi să-mi răspunzi în privinţa aceasta?

Platonov îl privea fix, cu o uşoară clipire din ochi, cum avea obiceiul. Căuta fondul îndului care-l chinuia pe Likhonin.

— Când se va sfârşi? Nimeni n-ar putea să spună. Poate că atunci când o să fie realizată utopia socialistă şi anarhistă, când pământul va fi al tuturor, când dragostea nu va mai întâlni piedici şi când va fi de ajuns prin ea însăşi, având ca regulă simpla dorinţă, când omenirea nu va forma decât o familie fericită, când nu se va mai face deosebire între lucrul tău şi al meu, când raiul are să fie pe pământ, când omul va recăpăta fericirea de a fi gol şi fără de păcat... Atunci... poate că...

— Dar acum? acum? întrebă Likhonin cu o emoţie îndoită. Trebuie să încrucişăm braţele? Să facem pe neştiutorii? Să îndurăm răul inevitabil? Să ne spălăm pe mâini? Să-l acoperim cu iertarea păcatelor?

— Răul acesta nu e inevitabil; nu este de învins. Dar întrucât te poate atinge asta? adăugă Platonov cu mirare vecină cu răceala.

— Ia te uită! Nu eşti anarhist, oare?

— Straşnic anarhist, într-adevăr! Da, sunt dacă vrei; din moment ce mă gândesc la viaţă în mod logic, înclin către principiul anarhist. Fac teorie şi mă gândesc: dacă oamenii se ucid şi se înşală reciproc, dacă se tund ca oile, dacă deflorează copii, dacă încalcă în picioare ideile creatoare, dacă favorizează sclavia şi prostituţia, dacă fură, îşi bat joc şi răspândesc zgânge în jurul lor, cu atât mai bine! mai devreme sau mai târziu, violenţa creează ura. Cu cât e mai rău, cu atât şi sfârşitul e mai aproape. E o lege mare, atât pentru fiinţele nepăsătoare, cât şi pentru milioanele de oameni, pe care viaţa îi face să se reînnoiască mereu: Puterea de acţiune este egală cu puterea de reacţiune. Cu cât mai rău, cu atât mai bine. Să se adune răul şi setea de răzbunare, să crească şi să coacă asemenea unui abces monstruos, care să se întinsă cât globul nostru? Atunci o să spargă. Nu interesează dacă oroarea şi suferinţa sunt intolerabile. Puroiul să inunde universul, omenirea să se înăbuşe şi să piară, dar o dată ieşită din infecţie, să renască la frumuseţea unei vieţi noi.

Likhonin sorbi lacom o ceaşcă cu cafea rece şi urmă cu căldură:

— Da, aşa e, şi eu şi alţii, ne apucăm să discutăm de îndată ce ne simţim acasă, mâncând sandwişuri şi bând ceai. Preţul vieţii omeneşti scade până la inexistenţă în ochii noştri. Dar asta nu mă împiedică întru nimic ca, atunci când văd că e chinuit un copil, să devin furios. Asta nu mă împiedică întru nimic ca atunci când văd un mujic sau un lucrător muncind să-mi fie ruşine de calculele algebrice pe care le-am stabilit. Omul, să-l ia dracu', are în el o doză de nelogică şi de prostie, care-i întrece cu mult inteligenţa. De pildă, de ce am acum impresia că am despuiat un om în somn, că mi-am bătut joc de un copil de trei ani, sau că am pălmuit un om ale cărui braţe erau legate? De ce mi se pare că sunt răspunzător de prostituţia astă prin tăcerea mea complice, prin nepăsarea mea, care este o încurajare? Ce trebuie să fac? Spune-mi, Platonov, strigă el, în sfârşit, cu vocea îndurerată.

Platonov continuă să clipească din ochii săi mici şi să tacă, Jenia izbucni însă cu violenţă:

— Fă cum a făcut o englezoaică, una care a venit aici… O coţofană bătrână cu perucă roşie, de bună seamă o femeie de sus! Avea o liotă după ea, numai funcţionari. Înainte de intrarea ei, sosi un comisar însoţit de Kerbech. Comisarul ne-a spus aşa, răstit: „Dacă voi, mortăciunilor, o să scoateţi vreo vorbă de ruşine, sau dacă faceţi vreo mişcare porcoasă, nu vă mai rămâne o cărămidă din tot stabilimentul! Văi gonesc cu vergile la spital şi de acolo vă trimit să putreziţi în puşcărie"… Şi vine englezoaica bătrână… începe să îndruge verzi şi uscate arătând cu mâna către cer. Pe urmă ne-a dat la fiecare câte o evanghelie de doi gologani. Atâta tot; pe urmă a plecat! Poţi să faci la fel, dragul meu, nu-i nicio greutate!

Platonov izbucni într-un hohot de râs. Dar în faţa minei naive şi triste a lui Likhonin, care nu părea a bănui zeflemeaua Jeniei, se reţinu şi zise cu seriozitate:

— Nu-i nimic de făcut, Likhonin. Atâta vreme cât va exista proprietatea, va exista mizeria. Atâta vreme cât va dura căsătoria, va dura şi prostituţia. Ştii cine o va susţine şi alimenta întotdeauna? Cei car – şi fac o profesie din cinste, părinţii de familie „bărbaţii ireproşabili, fraţii iubitori. Ei au în slujba lor tot felul de argumente respectabile pentru a ascunde desfrâul plătit, desfrâu care ar pătrunde de altfel ca un torent în camerele închise ale soţiilor şi copiilor lor. Pentru ei prostituţia nu e decât mijlocul de a îndepărta din alcovul lor legitim senzualitatea altora. Şi apoi aceasta îngăduie părinţilor de familie să guste în taină plăcerea.

— Mai mult nici nu vor! Sunt mai mult decât sătui de una şi aceeaşi mâncare: nevasta, fata în casă, nevasta prietenului…

În realitate, omul e un animal făcut’s 1 iubească de mai multe ori, un animal foarte poligam. Instinctele sale de cocoş sunt făcute să se desfăşoare în voie, în grădini alese ca ale Anei Marcovna sau ca ale lui Treppel. E foarte sigur că un soţ cumpătat, sau un tată fericit, cu şase fete de măritat, va scoate întotdeauna strigăte de păun când i se va vorbi de ororile prostituţiei. Se înţelege lesne că va fi gata oricând să organizeze loterii şi spectacole de binefacere, spre a subvenţiona societăţile pentru ridicarea moralului, sau aziluri sub patronajul sfintei Magdalena. Dar asta nu-i împiedică să binecuvânteze şi să sprijine prostituţia.

— Azilurile sfintei Magdalena! repetă Jenia cu un râs înăbuşit şi plin de ură.

— Da, ştiu că toate aceste măsuri nu sunt decât ridicole, întrerupse Likhonin. Dar puţin îmi pasă dacă voi fi prost şi ridicol; nu pot să rămân aici ca spectator milostiv; nu pot să mă aşez pe o bancă, să privesc un incendiu şi să repet: „Ah! Doamne, Doamne, arde, da, arde de-a binelea!” Doamne, poate că sunt şi oameni înăuntru! Nu pot să stau pe loc şi să mă bat pe genunchi cu gesturi largi de

disperare.

— Ei bine, zise grav Platonov, ai avea dorinţa să iei o pară de cauciuc pentru a stinge focul?

— Nu, răspunse Likhonin. Dar, cine ştie? Poate că aş avea norocul să scap un suflet... în privinţa aceasta voiam să-ţi vorbesc, Platonov. Trebuie să mă ajuţi. Dar, te rog fără duşuri reci!

— Poate că vrei să scoţi de aici vreo fată? S-o scapi? întrebă Platonov privindu-l cu atenţie.

— Da... nu ştiu... aş vrea să încerc... răspunse, şovăind Likhonin:

— Are să se întoarcă aici, zise Platonov cu convingere.

— Are să se întoarcă, repetă Jenia cu acelaşi ton.

— Likhonin îi luă mâinile într-ale sale şi-i zise cu vocea tremurândă.

— Jenişka, poate că dumneata... ce zici? Nu ca să-mi fii iubită... ca o soră... Nu-ţi fie teamă... şase luni de odihnă... pe urmă vei învăţa o meserie... vom citi împreună...

— Jania-i respinse brutal mâinile.

— Slăbeşte-mă! strigă ea. Cunosc eu astea! Ca să-ţi cârpesc ciorapii! Să-ţi fac de mâncare pe maşina de spirt! Să petrec nopţi albe ascultând cum le vorbeşti domnişoarelor cu părul scurt! Şi când vei fi doctor, avocat său. funcţionar, să-mi dai un picior. *, şterge-o de aici, femeie de stradă! E destul de când îmi întunecai zilele tinereţii! Vreau să mă însor cu o fată cinstită, curată, inocentă!”

— Am să-ţi fiu ca un frate... N-am nevoie de ce crezi tu... îngână Likhonin dezamăgit.

— Cunosc eu soiul ăsta... Din prima noapte!... Destul cu poveştile! îmi asurzesc urechile!

— Nu te pierde cu firea, Likhonin, glăsui serios ziaristul. Vrei să iei o povară prea grea pentru umerii tăi. Am cunoscut idealişti plini de dragoste pentru popor, care

s-au însurat din principiu cu simple fete de ţăran. Se gândeau la natură, la baştină, la forţe virgine… Şi fetele acestea ajungeau într-un an cumetre greoaie. Stăteau zile întregi în pat, ronţăind turtă dulce şi răşchirându-şi degetele ca să-şi admire inelele cu care le-au încărcat. Sau coborau în bucătărie ca să întreţie un roman naturalist cu vizitiu şi să bea cu el băuturi dulci. Bagă de seamă să nu ţi se întâmple mai rău!

Câteşi trei tăcură. Likhonin, foarte palid, îşi ştergea fruntea brobonată, cu batista.

— Drace! strigă el deodată, cu o voce plină de încăpăţânare. Nu te cred! Nu vreau să cred!

Şi o strigă cu glas tare pe fata care dormea:

— Liuba, Liubişca!

Fata se deşteptă, căscă, îşi duse mâna la gură; şi-începu să zâmbească asemenea unui copil.

— Nu dormeam, am auzit totul. Aţipisem puţin.

— Liuba, vrei să pleci de aici cu mine? o întrebă Likhonin, luându-i mâna; dar să pleci pentru totdeauna, să nu te mai întorci niciodată nici în casa de prostituţie, nici în stradă!

Liuba îi aruncă Jeniei o privire întrebătoare şi mirată. Căuta lămurirea acestei glume.

— Ce tot spui! zise ea răutăcioasă. Dumneata eşti încă student. Cu ce vrei să întreţii o fată?

— Nu vreau să te întreţin, Liubca, vreau numai să te ajut. Ascultă-mă, nu eşti tocmai fericită în casa asta!

— Desigur că nu! Nu stau pe roze! Ar trebui să fiu tot atât de înţepată ca Jenişka, sau de pătimaşă ca Paşa!… Dar mie o să-mi vie greu” să mă desprind!

— Atunci, haide! vino cu mine! zise Likhonin, stăruitor. Desigur că te pricepi cum să împungi cu acul? Şti să coşi puţin, să brodezi, să dregi rufe…

— Nu, nu ştiu! răspunse Liuba, roşind încurcată şi acoperindu-şi faţa cu cotul. Ştiu să fac ce se face la noi la câmp dar nimic mai mult. Mă, pricep puţin şi la

bucătărie... am fost la un popă, la care găteam...

— E superb! E admirabile! zise Likhonin înveselit. Am să te ajut... Ai să deschizi un mic birt... înţelegi, ceva nu prea scump! Eu am să-ţi fac reclamă, studenţii vor veni să mănânce la tine. Admirabil!

— Îţi baţi joc de mine! răspunse Liuba cam înţepată şi aruncând o privire piezişă şi întrebătoare Jeniei.

— Nu glumeşte, răspunse Jenia, deodată vibrând. E foarte serios!

— Îţi dau cuvântul meu de onoare, că sunt serios! îţi jur! adăuga studentul, făcând în mod inconştient semnul crucii...

— E adevărat, zise Jenia, ia-o pe Liubka, ea nu e ca mine, o iapă bătrână şi nărăvaşă, căreia nu-i pasă nici de trai bun şi nici de bici. Liubka e o fată bună, simplă, neîmbuibată încă de viaţa noastră murdară. Vită încălţată, de ce faci ochii mari? Răspunde la ce te întreabă! Vrei sau nu vrei?

— Nu zic nu, dacă vorbeşte serios, dacă e adevărat. Ce mă sfătuieşti tu, Jenişka?

— Ah, afurisit cap de gâscă! izbucni Jenia, gata să se supere. După capul tău ce crezi că e mai bine: să putrezeşti cu nasul înfundat în paie? Să crăpi lângă un zid ca un câine râios, sau să începi iarăşi viaţa cinstită, gâsco? Şi mai faci nazuri, în loc să-i săruţi mâna!

Liuba întinse naiv buzele spre mâna lui Likhonin, într-un chip spontan care-i mişcă pe toţi şi-i făcu să râdă în acelaşi timp.

— Perfect! Minunat! zise Likhonin înveselit cu totul. Ia-ţi lucrurile tale strictul necesar. Nu mai e ca altă dată. Acum o fată poate pleca dintr-o casă de prostituţie.

— Nu, nu se face aşa, întrerupse Jenia. Poate să plecee e adevărat, dar se poate să ai neplăceri mari. Iată cum trebuie să faci, dragul meu. Nu te supără dacă ai să cheltuieşti zece ruble?

— Desigur că nu! Vorbeşte!

— Liuba trebuie să spuie chelăresei că o iei pentru o zi. Taxa e zece ruble. Apoi, să zicem mâine, ai să vii să-i iei condica şi lucrurile. Nu te teme, va merge lesne, mă însărcinez eu cu asta. După aceea ai să treci pe la comisar şi ai să-i schimbi condica pentru un paşaport obişnuit. Spui că o iei pe Liubka fată în casă... Haide, Liubka, ia banii şi grăbeşte-te! Dar bagă de seamă de chelăreasă, căţeaua e în stare să ghicească în ochii tăi ce pui la cale. Şi apoi nu uita să te speli pe ochi, îi mai strigă Jenia. Nu-i nevoie să-ţi pui atâta roş pe bot, nu-i aşa? Altfel te arată birjarii cu degetul!

După o jumătate de ceas, Liuba şi Likhonin se urcau în trăsură. Jenia şi ziaristul i-au însoţit până la uliţă.

— Faci o mare prostie, Likhonin, zise Platonov. Dar te stimez pentru frumuseţea elanului tău. Gândit şi făcut pe loc! Eşti un băiat grozav de îndrăzneţ.

— Toate urările mele zise Jenia râzând. Nu uitaţi să mă invitaţi la botez!

— Puteţi să aşteptaţi, răspunse tot râzând Likhonin.

Îşi flutură şapca şi apoi dispăru. În urma lui ziaristul o privi pe Jenia şi observă cu uimire lacrimi în ochii ei.

— Să le ajute Dumnezeu! Să le ajute Dumnezeu! şoptea ea.

— Ce ai avut în noaptea asta, Jenia? întrebă, el cu blândeţe. Te apasă ceva? Pot să-ţi vin în ajutor?

Ea îi întoarse spatele şi se aplecă peste rampă.

— La ce adresă pot să-ţi scriu dacă o fi nevoie? întrebă ea cu vocea înăbuşită?

— Foarte simplu. Scrie la redacţia *Ecoului*. Scrisoarea are să-mi fie predată numaidecât.

— Eu... eu... eu... începu Jenia, dar vocea i se înecă în suspinelişi acoperi faţa cu mâinile. – îţi voi scrie... e îngână ea.

Sări dintr-odată cele câteva trepte ale peronului şi dispăru în casă, trântind cu putere uşa în urma ei.

PARTEA A II-A

Au trecut zece ani de atunci, dar locatarii Bârlogului îşi mai amintesc şi acum de anul acela, care a.început cu întâmplările obişnuite prin partea locului şi a sfârşit printr-o serie de scandaluri dezgustătoare şi sângeroase, a căror urmare a fost intervenţia hotărâtă a forţei publice.

Într-o bună zi, vechiul cuib de infecţie şi prostituţie, tolerat până atunci şi chiar creat de dânsa, fu în aşa fel distrus, încât tot conţinutul său, alungat deodată, se împrăştie prin închisori, spitale şi pe străzile cetăţii. Printre supravieţuitorii dezastrului, ruina a lăsat o impresie de groază şi uimire. Fără să pară cineva răspunzător, furturile, scandalurile şi crimele se răspândiseră în Jama, asemenea cartofilor care curg dintr-un sac găurit. Toate crimele se repetau, se accentuau şi se înmulţeau. Era bulgărul de zăpadă azvârlit de copii cu piciorul, şi care creşte de la sine făcându-se cât un om de mare; creşte până când o atingere îl face să se fărâme, zburând în ţtfkte părţile. E lesne de înţeles că bătrânele pensionare şi chelărese n-auziseră vorbindu-se de fatalitate niciodată, dar în fundul sufletului îi ghiciseră prezenţa tainică în nenorocirile de neînlăturat ale anului acela de grozăvii.

În realitate, pretutindeni în viaţă, unde se grupează oamenii legaţi prin interes, prin sânge, prin origine sau câştig, se lovesc dintr-odată fără să ştie cum, de legea aceasta secretă a acumulării, de legea fatalelor înlănţuiri de fapte, care iau cu vremea un caracter epidemic, se succed fără tranziţie şi duc la neînţeleasa şi inevitabila catastrofă.

Înţelepciunea populară a făcut de mult observaţia asupra multor familii, unde în chip enigmatic se abat pe rând boala şi moartea. „O nenorocire nu vine niciodată singură-5. „Ruina aduce ruină”. Aceste proverbe îşi găsesc verificarea în mănăstiri, bănci, ministere, regimente, şcoli şi alte instituţii de stat, unde zeci de ani nimic nu se mişcă, unde viaţa pare a curge fără piedici, ca o apă mlăştinoasă,

şi unde e de ajuns să vie o întâmplare neînsemnată, ca să se producă schimbarea. Schimbările, demisiile, pierderile la joc, bolile, plouă peste membrii comunităţii, care s-au înţeles parcă să-şi piardă minţile, să se spânzure sau să-şi zboare creierii. Stagnărilor îndelungi le urmează transformările, elementele noi se introduc în număr atât de mare că, în mai puţin de doi ani, nu mai rămâne nimeni din vechile cadre, dacă instituţia n-a ajuns la căderea definitivă. Acest – destin nu va fi oare şi al societăţilor puternice, al organizaţiilor sociale, al oraşelor, guvernelor, naţiunilor, ţărilor şi, cine poate şti? al întregului sistem planetar?

Ceva asemănător cu această fatalitate se abătu deci şi asupra mahalalei Iamskaia, aducând cu ea o ruină pe cât de rapidă, pe atât de scandaloasă. Acum, în locul acela turbulent s-a ridicat un cartier liniştit de zarzavagii, de negustori de piei de pisică, de porcari, de măcelari. Instalarea unei populaţii respectabile a făcut să se schimbe şi numele cartierului: Mahalaua birjarilor, încărcată de un trecut nişinos, s-a prefăcut în mahalaua porumbeilor, mahalaua Golubiev, în cinstea proprietarului unei mari băcănii, domnul Golubiev, fiind şi epitropul parohiei.

Primele semne subterane ale catastrofei începură în plină vară, în timpul bâlciului anual, foarte însufleţit în anul acela. La reuşita bâlciului contribuiră mai multe împrejurări: mulţimea enormă a vizitatorilor şi a afacerilor tratate; belşugul extraordinar al recoltei griului şi sfeclei, clădirea a trei rafinării noi la porţile oraşului; construirea unei linii de tramvai şi a unei canalizări, deschiderea unei străzi care se întindea pe o distanţă de 750 de verste, şi, mai cu seamă, adevărate friguri de construcţie, care cuprinseseră tot oraşul, toate băncile, şi care făcură ca mahalaua să crească cu repeziciunea ciupercilor. Se deschise o grandioasă expoziţie de agricultură. Se lansară două noi societăţi de navigaţie care, împreună cu cele vechi, transportau, neobosite, mărfuri şi călători.

Concurenţa, pe care şi-o făceau era de aşa natură că preţurile de călătorie scăzură de la şaizeci şi cinci la cinci copeici, apoi la două şi chiar la o copeică pentru clasa a treia.

În sfârşit, extenuată de această luptă supraumană, una din societăţi se oferi să transporte gratuit pe toţi pasagerii de clasa a treia. În curând societatea concurentă adăugă călătoriei gratuite o pâine mică, albă. Dar cea mai importantă, cea mai remarcabilă dintre întieprinderile acelui an, a fost aceea de înfrumuseţare şi mărire a portului, lucrări care atraseră în oraş sute şi mii de lucrători, şi care se urcară, Dumnezeu mai ştie la ce sumă fantastică!

Trebuie să ţinem seama că în momentul acela oraşul sărbătorea mileniul faimoasei Laure, cea mai renumită şi bogată dintre mănăstirile Rusiei. Din toate colţurile imensei ţări, din Siberia, de pe malurile Oceanului îngheţat, din ţinuturile de Sud, de pe ţărmul Mării Negre şi Caspice, veneau spre oraş numeroşi pelerini să venereze locurile unde odihneau sfinţii călugări, în grotele subpământene în care au trăit. Mănăstirile adăposteau zilnic patruzeci de mii de indivizi; cei care nu aveau norocul să găsească o colibă, erau nevoiţi să-şi petreacă noaptea sub cerul liber, aşezaţi unul lângă altul, ca nişte butuci risipiţi prin împrejurimile Laurei.

În timpul acelei veri fabuloase, populaţia se triplă. Oraşul gemea de vizitatori, turişti, curioşi veniţi de pretutindeni: zidari, dulgheri, zugravi, ingineri, tehnicieni, fermieri, misiţi, luntraşi, hoţi, potlogari de tot felul. În niciun hotel, chiar în cel mai murdar, cel mai dubios han, nu se mai găseau camere. Preţurile locuinţelor se ridicau asemenea aurului. La bursă se juca nebuneşte. În timp ce milioane curgeau din mână în mână, şi unii făceau averi peste noapte, multe firme vechi de pe piaţă se prăbuşeau şi mulţi dintre bogaţii de ieri ajungeau cerşetori. Simplii lucrători se scăldau în torentul de aur. Căruţaşii, birjarii şi

salahorii vor păstra multă vreme amintirea sumelor enorme pe care le-au câştigat şi salariile ridicate din vara aceea. Derbedeii nu erau plătiţi cu mai puţin de patru ruble pentru descărcarea corăbiilor cu pepeni. Şi toată această bandă zgomotoasă de indivizi veniţi din toate părţile, intoxicaţi de banii prea uşor câştigaţi, îmbătaţi de frumuseţea oraşului vechi, fermecaţi de nopţile dulci ale sudului, de insinuanta aromă a salcâmilor albi, aceste sute de brute cu chip omenesc, desfrânate, strigau din toate puterile, cu neruşinare.

„Femei! femei1”.

Într-o singură lună se deschiseră în oraş câteva zeci de noi stabilimente de plăcere, Tivoli, Castelul de flori, Olimpia, Alcazar etc., cu orchestre, cu coruri, o sumedenie de restaurante şi berării cu grădini de vară, iar în jurul portului numai cârciumi. În fiecare zi se deschidea la o nouă răspântie o cârciumă. În barăcile astea de scânduri se pretindea că se vinde „kvass” muşteriilor, dar în dosul peretelui erau vreo două trei scorpii bătrâne întoarse la prostituţie”, care lucrau”.

Pentru serviciul trecătoarelor animale trebuia un personal special. Mii de fete fură sustrase în felul acesta de la câmp, departe de locul lor natal. Lucru inevitabil, cererea de prostituate era în toi. Şi soseau stocuri de femei din Varşovia, Łódź, Moscova, Odesa, chiar şi din Petersburg, fie rusoaice destinate prostituţiei de rând, fie franţuzoaice şi vieneze mai rafinate. Sutele de milioane prea uşor câştigate aveau repercusiuni în extinderea desfrâului. Tulburau tot oraşul, unde numărul furturilor şi crimelor progresa cu o iuţeală vertiginoasă. Cu toată vigilenţa poliţiei, reprezentanţii ei, îşi pierdeau cumpătul în torentul de aur. Copios răsplătiţi nu mai erau decât un fel de şarpe boa domesticit, condamnat la tânjeală şi inerţie. Se asasina fără motiv, numai pentrn a asasina. În plină zi, dacă treceai pe o stradă mai puţiu frecventată, un om se oprea înainte-ţi şi te întreba:

— Cum te cheamă?
— Fidorov!
— Ah! Fiodorov! Na!
Şi-ţi înfigea un cuţit în burtă.
Atentatele erau atât de dese, încât acei care le practicau aveau un nume „Spintecătorii”.
Printre ei erau unii celebri: cei doi fraţi Polişcinki: Mitka şi Dundas; Volodka. grecul, Fiodor Miller, căpitanul Dimitriev, Sivokho, Dobrovolski, Ciapciek şi alţii!
Dacă ziua şi noaptea, prin străzile mari ale oraşului căzut în nebunie, mulţimea se îmbulzea şi urla ca în timp de incendiu, e cu neputinţă de descris ce se petrecea în iarna. Cu toate că proprietarii îşi triplaseră personalul, cu toate că îşi triplaseră tariful, bietele pensionare înnebunite nu pridideau cu o clientelă de beţivi şi tâlhari care azvârleau banii pe fereastră. În sala cea mare, devenită un adevărat bâlci, se întâmpla ca şase, opt sau zece inşi să aştepte aceeaşt fată. Da, era o epocă de nebunie, de epilepsie, de beţie.
În momentul acela începu pentru iarna reversul, care le duse la ruină. Şi odată cu ea pieri şi casa Anei Marcovna, bătrâna noastră cunoştinţă, grasă, cu ochii limpezi.
n
O tarla artificială, unde becurile electrice ţineau loc de flori, făcea să strălucească de lumină intrarea varieteului, situat, ca de obicei, la porţile oraşului. De la această intrare, o alee mărginită de arcade luminoase, îngustându-se către capătul opus, ducea spre un loc larg, presărat cu nisip galben, având la stânga o scenă deschisă, un teatru şi un chioşc pentru trageri la ţintă, la dreapta un restaurant, în faţă chioşcuri cu flori şi cu bere, şi o estradă în formă de scoică pentru muzicanţi. Acest loc era luminat de globuri electrice, agăţate de stâlpi înalţi. În jurul sticlei mate a globurilor electrice, ocrotite de câte o plasă, zbârnâiau o sumedenie de fluturi de noapte, iar umbrele

lor confuze se întindeau pe pământ. Două câte două, femei obosite veneau şi plecau târându-şi paşii! ele purtau rochii bătătoare la ochi, cam subţirele, aşteptau să fie poftite la masă şi îşi dădeau aere de nepăsătoare veselie sau de îngâmfare.

În restaurant toate mesele erau ocupate şi nu se auzea decât zornăitul farfuriilor şi al paharelor însoţind zgomotul. Veneau mirosuri de bucătărie grasă. În mijlocul restaurantului, pe o estradă, ţigani în fracuri roşii, cu feţe arămii, cu dinţii albi şi capetele pomădate, cântau fără întrerupere. Şeful orchestrei făcea plecăciuni în dreapta şi în stânga, se legăna după tact şi scârţâia din vioară aruncând în jurul lui priviri languroase de om prostituat. Abundenţa luminilor electrice, toaletele sclipitoare ale femeilor, mirosul parfumurilor la modă, muzica insinuantă, cu acorduri murinde şi reluări învrăjbite, totul se pierdea într-o imagine de lux prostesc, imitaţia unei nunţi vesele şi desfrânate.

Sus, de jur-împrejurul sălii se întindea o galerie descix să unde cabinele se înşirau în faţa unui soi de balcoane. Într-una din aceste cabine se aflau două doamne cu cavalerii lor: cântăreaţa Rovinskaia, cunoscută în toată Rusia, femeie înaltă şi frumoasă, cu ochii prelungi verzi, de egipteancă, cu gura roşie, senzuală, coborâtă în colţuri într-o cută de pasăre rapace; baroana Tefting, femeie micuţă şi elegantă, pe care o găseai întotdeauna în societatea acriţei; Riazanov, eminentul avocat, şi bogatul Volodoa Ciaplinski, un tânăr compozitor diletant, autorul câtorva mici romanţe şi al câtorva spirite care făceau ocolul oraşului.

Pereţii cabinei erau tepetaţi cu roşu şi auriu. Pe masă, între torţe aprinse, două sticle cufundate într-o găleată de metal acoperită cu gheaţă, îşi arătau gâturile cu scufe albe, iar în cupele plate pline cu vin, lumina arunca reflexe aurii, fluide” tremurânde. La uşă, în picioare, băiatul de serviciu sta grav, iar un chelner gros şi

maiestuos, cu un briliant mare în degetul cel mic al mâinii drepte, pe care îl ţinea îndepărtat de celelalte, se oprea în fiecare clipă dinaintea uşii, trăgând cu urechea la cele ce se petreceau înăuntru.

Palida şi indolenta baroană privea prin Iorgnetă mulţimea încălzită de jos, unde printre toaletele roşii, albe, albastre şi galbene ale femeilor, bărbaţii aveau aerul unor cărăbuşi dolofani. Rovinskaia ţinea ochii fixaţi asupra estradei şi oaspeţilor; chipul ei exprima oboseala plictiseala şi poate saturaţia de toate spectacolele atât de frecvente la oamenii celebri. Degetele lungi ale mâinii sale stângi, înfipte în marginea de catifea purpurie a lojii, purtau smaralde atât de superbe, că stăteau parcă gata să se desprindă. Deodată izbucni într-un hohot de râs:

— Priviţi, zise ea, la individul acela caraghios, sau, mai bine zis, la caraghioasa lui meserie! Uite, uite, acela care cântă dintr-un fluier!

Toţi îi urmăriră direcţia mâinii. Într-adevăr, tabloul nu era lipsit de savoare. În dosul orchestrei de ţigani, şedea un bătrân bărbos, destul de vârstnic ca să fie bunicul unei familii impunătoare; sufla cu toată puterea în şapte fluiere rustice, lipite unul de altul... Pentru că i-o fi fost oarecum greu să plimbe instrumentul acela pe buze, îşi clătina capul de la dreapta la stânga cu o repeziciune extraordinară.

— Iată o ocupaţie! zise Rovinskaia. Haide, Ciaplinskt, încearcă să faci la fel!

Volodia Ciaplinski îndrăgostit în taină şi fără de nădejde de actriţă, ascultă cu supunere, dar în mai puţin de o jumătate de minut obosi.

— E imposibil; zise el. Îţi trebuie antrenamentsau, cine ştie, poate înclinaţii deosebite. Simt de pe acum că mi se învârte capul.

Baroana rupse petalele trandafirului pe care-l purta, le aruncă în cupa sa apoi, abia reţinându-şi căscatul, zise U o uşoară strâmbătură:

— Doamne, ce lugubru se poate distra cineva aici în K... nici antren, nici cântece, nici dansuri! S-ar zice că suntem o turmă pe care ar împiedica-o cineva să se înveselească.

Riazanov îşi luă încet paharul, suspină şi răspunse, fără să se mişte, cu timbrul minunat al glasului său:

— Dar în altă parte, la Paris, la Nisa, e mai vesel? Mă îndoiesc! Să recunoaştem că veselia, tinereţea şi nepăsarea au dispărut pentru totdeauna de pe lumea asta! Mi se pare, de altfel, că trebuie să fii mai indulgent cu oamenii! Cine ştie? Poate că toţi aceştia care sunt astă-seară aici se recreează sau se distrează bine.

— Explicaţii de avocat! zise Ciaplinski cu aerul său liniştit.

Rovinskaia se întoarse repede către cei doi bărbaţi, iar ochii ei prelungi de smarald se micşorară. Era gestul ei de mânie şi gestul acesta făcuse să-şi piardă, capul multe capete încoronate. Dar îşi reveni imediat şi urmă tacticos:

— Nu înţeleg despre ce vorbiţi. Ba mai mult, nu înţeleg de ce am venit aici. În primul rând, nu-i nimic de văzut nicăieri! Am văzut cursele de tauri la Sevilla, la Madrid şi Marsilia, şi nu mi-au făcut nicio impresie, afară de aceea de dezgust. Am văzut meciuri de box şi lupte; nu sunt decât grosolănii murdare. Am luat chiar parte la o vânătoare de tigri, aşezată într-un baldachin, pe spatele unui elefant alb şi, cu toată viaţa largă pe care am dus-o şi care m-a îmbătrânit...

— Ce tot spui, Elena Victorovna! zise Ciaplinski cu un ton de mângâietoare dojană.

— Jos complimentele, Volodia! Ştiu bine că sunt încă tânără şi frumoasă, dar îmi vine să cred de multe ori că am nouăzeci de ani. Sufletul meu nu mai poate! Urmez. Şi spun că în toată viaţa mea nu mi-au rămas decât trei impresii puternice: Prima datează din timpul copilăriei mele: am văzut o pisică târându-se către o vrabie şi am urmărit cu un interes plin de groază mişcările pisicii şi

privirile păsării. Până acum nu ştiu ce m-a atras mai mult, şiretenia pisicii sau agilitatea păsărir. Vrabia o înfuria, zbură dintr-odată pe o creangă de unde începea să arunce asupra pisicii un roi de insulte, care m-ar fi făcut să roşesc de ruşine dacă aş fi înţeles un singur ciripit. În timpul acesta pisica ridica din coadă, îşi bomba spinarea şi îşi dădea osteneala să aibă un aer indiferent, ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic. A doua oară aveam de cântat un duet cu un mare actor.

— Cu cine? întrebă deodată baroana.

— N-are importanţă! Dar în timp ce cântam cu el, mă simţeam în puterea unui geniu. Ce minunată, ce divină armonie răspândeau vocile noastre. Ah! ar fi zadarnic să încerc să redau o asemenea impresie. Fără îndoială că nu se poate întâmpla ceva asemănător de două ori în viaţă! După rol trebuia să plâng şi am plâns atunci lacrimi sincere, lacrimi adevărate. Când căzu cortina, el veni lângă mine, îmi mângâie părul şi-mi zise cu un zâmbet, de uşurare: „Minunat! E pentru prima oară în viaţa mea când am cântat aşa!” Atunci eu, eu atât de mândră, i-am sărutat mâna, pe când lacrimile îşi umpleau ochii.

— Şi a treia? întrebă baroana cu privirea sclipind de gelozie.

— A treia, răspunse actriţa, a treia, e foarte simplă. Am fost la Nisa în sezonul trecut şi am văzut pe scenă pe Cecile Kettea jucând *Carmen*... A murit – şi nu ştiu zău dacă e o nenorocire sau o fericire pentru dânsa!

Deodată, ochii ei frumoşi se umplură de lacrimi şi se iluminară cu acele unde de lumină verde care seamănă cin luceafărul de seară în amurgurile calde de vară. Îşi întoarse faţa spre scenă şi degetele-i lungi, nervoase, se crispară un moment în catifeaua de pe marginea lojii. Dar când îşi privi din nou prietenii, ochii îi erau fără lacrimi, iar pe buzele ei enigmatice, senzuale, dominatoare, flutura un zâmbet silit.

Atunci Riazanov o întreba, cu un ton aminte degajat,

cald şi liniştitor;

— Elena Victorovna, ce faci cu imensa dumitale glorie, a îndrăgostiţii, cu aplauzele mulţimii, cu florile, cu luxul, în sfârşit, cu tot entuziasmul pe care îl inspiri? E cu putinţă ca toate acestea să mi-ţi zguduie nervii?

— Nu, Riazanov, răspunse ea obosită, cunoşti tot atât de bine ca şi mine preţul acestora. Te asaltează îndrăzneţi care caută bilete gratuite pentru toţi amicii, însoţite, bineînţeles, de un bilet de douăzeci de ruble pus într-un plic; liceeni şi studenţii care îţi cerşesc o fotografie cu autograf „Un farsor bătrân cu grad de colonel care se apucă să te acompanieze cu glas tare în timp ce cânţi aria cea mare. Eternele şoapte în urma ta când treci. „Uite-o, ea e, artista cea mare!” Scrisorile anonime, clevetirile stâlpilor de culise… şi multe alte lucruri pe care nu le poţi număra! De altfel, ţi dum*ne*ata trebuie să cunoşti ceva asemănător cu psihopaţii curţilor de casaţie!

— E drept, aprobă Riazanov.

— Iată totul! Adăugaţi în acelaşi timp amănuntul acesta îngrozitor; imediat ce te simţi prinsă de o inspiraţie adevărată, începe să te frământe gândul că te pregăteşti să te strâmbi şi să te prefaci în faţa publicului!… Dar teama succesului unei rivale? Şi teama perpetuă că-ţi vei pierde sau strica vocea? Şi grija fără de sfârşit a coardelor vocale? Nu nu e comod să porţi o glorie pe umeri.

— Dar gloria artistului? reluă avocatul. Influenţa geniului? Spune-mi, nu e asta într-adevăr puterea morală cea mai de preţ ce există pe lume?

— Da, da, desigur că ai dreptate dragul meu! Numai că gloria şi faima sunt frumoase când le visezi, de departe! îndată ce le ai, nu mai simţi decât spinii lor. Dar ce grijă yiespusă când simţi că se micşorează cât de puţin. De altfel, la ce bun să discuţi? Crede-mă, noi, artiştii, ducem o viaţă de ocnaşi… Dimineaţa exersăm, după-amiază repetiţii şi abia ai vreme să mănânci, că, trebuie să te pregăteşti pentru reprezentaţie! Rar găseşti o oră să citeşti sau să te

odihneşti, ca acum, de pildă. Şi chiar plăcerea aceasta nu-i dintre cele mai mediocre…

Schiţă un nou gest de oboseală, cu degetele aşezate pe marginea lojii. Mişcat de ceea ce auzise, Volodia Ciaplinski întrebă deodată:

— Ce trebuie să facem pentru a te scoate puţin din această plictiseală, Elena Victorovna?

Ea îl privi cu ochii ei enigmatici şi răspunse timid aproape:

— Altă dată oamenii erau mai veseli, trăiau fără să cunoască vreo prejudecată. Iată când mi se pare că m-aş fi simţit în largul meu. Iată când aş fi gustat viaţa din plin! O, Roma antică!

Doar Riazanov o înţelese: fără s-o privească, pronunţă cu vocea sa catifelată clasică:

— Ave Caesar, morituri te salutant!

— Ceea ce îmi place la dumneata, Riazanov, e ascuţimea spiritului. Îmi prinzi întotdeauna gândul din zbor, deşi asta nu e una dintre cele mai mari însuşiri ale inteligenţei… Şi de fapt, iată două fiinţe care se întâlnesc; ieri au fost prieteni, mâncau şi vorbeau laolaltă, astăzi unul din ei trebuie să piară. Mă înţelegi, să părăsească viaţa pentru totdeauna. Şi niciunul nici altul nu resimte vreo ură sau vieo teamă. Iată adevăratul spectacol grandios pe care aş vrea să-l privesc în faţă!

— Cât de crudă poţi să fii! zise baroana îngândurată.

— Nu-i nimic de făcut. Strămoşii mei erau haimanele la drumul mare. În sfârşit, domnilor, plecăm?

Ieşiră în grădină. Ciaplinski îşi chemă automobilul.

Actriţa care se rezema de braţul său, întrebă deodată:

— Spune-mi, Volodia, unde vă duceţi de obicei, după ce vă despărţiţi de acelea care se numesc femei de treabă?

Volodia şovăi, ştiind că nu va putea minţi:

— M.„m… m… Mă tem să nu-ţi jignesc auzul… M… m… m… Ne ducem la ţiganî… în cârciumile de noapte…

— Şi unde Vă mai duceţi?

— Mă pui într-o situaţie imposibilă. De când sunt îndrăgostit nebuneşte de dumneata…

— R-Dovadă de romantism!

— Ei bine! mormăi Volodia, simţind că roşeaţa nu-i acopere numai obrajii, ci tot trupul. Ni se întâmplă să mergem la femei. Acum sunt viu lecat de asta, dar sunt cazuri când… – fără îndoială…

Rovinskaia îl scutură pe Ciaplinski de braţ.

— Vă duceţi într-o casă de prostituţie?

Volodia nu răspunse. Ea adăugă:

— Perfect! Acum ai să ne duci şi pe noi acolo! Să ne arăţi lucruri pe care nu le cunoaştem! Dar aminteşte-ţi că mă bizui pe protecţia dumitale!

Cei doi dinsimţiră, cam fără plăcere, s-o însoţească pe Elena Victorovna, pe care n-ar fi putut, de altfel, s-o contrazică. Făceau întotdeauna ceea ce voia dânsa. Şi apoi auziseră că în Petersburg doamnele şi chiar domnişoarele frecventează, dintr-un fel de snobism, localuri mult mai rele decât acela pe care-l propunea Rovinskaia.

III

În drum spre iarna, Rovinskaia îi spuse lui Ciaplinski:

— Să mă duci întâi în localul cel mai elegant pe urmă. Într-unul mijlociu şi apoi în cel mai prost.

— Scumpa mea Elena Victorovna, exclamă el cu căldură, sunt gata să fac orice pentru dumneata. Ţi-o spun fără. să mă laud: toată viaţa mea îţi stă la dispoziţie; mi-aş părăsi cariera şi situaţia la primul semn pe care l-ai face… Cu toate astea, n-aş vrea să te introduc într-una din aceste case. Obiceiurile ruseşti sunt uneori crude până la barbarie. Mă tem pentru dumneata de unele cuvinte sau gesturi indecente ale vreunui client venit la întâmplare…

— Ah! Doamne! îl întrerupse Rovinskaia nerăbdătoare. Pe când cântam la Londra, aveam o mulţime de admiratori şi nu mă temeam să merg cu oameni aleşi şi să vizitez cele mai ordinare taverne din White

Chapel/Trebuie să-ţi spun că aveam pe atunci doi englezi din aristocraţie, doi lorzi, amândoi sportsmani, de o forţă fizică şi morală extraordinară, care n-ar fi îngăduit nimănui, bineînţeles, să ofenseze?

O femeie. Se poate, Volodia, ca dumneata să fii fricos din fire?

Ciaplinski, atins în amorul său propriu, protestă:

— Oh, nu, nu-i vorba de asta, Elena Victorovna! Voiam să te pun numai la adăpost, din dragostea ce-ţi port, dar ştii bine că, din moment ce-mi porunceşti, sâjit gata să te urmez oriunde, nu numai într-o expediţie dubioasă ca aceasta, dar şi la moarte!

Între timp ajunseseră în dreptul lui Treppel, cel mai luxos dintre stabilimentele Bârlogului. Riazanov spuse cu zâmbetul său ironic:

— Iată, începe plimbarea bestiilor!

Fură introduşi într-un cabinet cu tapiţerii grele, tivite cu feston auriu stil Empire, reprezentând coroane de laur. Şi imediat, cu ochiul ei de artistă, Rovinskaia recunoscu aceleaşi tapiţerii ca salonul de unde veneau.

Patru germane baltice îşi făcură intrarea. Erau patru fete voinice, blonde, cu sânii plini, bine pudrate, foarte maiestuoase, foarte respectabile. Conversaţia se înfiripa cu greu. Fetele, înfipte ca nişte statui de marmoră, stăteau cuminţi pe scaune şi-şi puneau în joc toată ştiinţa ca să-şi dea aere de femei din lumea bună. Nici şampania comandată de Riazanov nu le dezgheţă. Rovinskaia rupse tăcerea, adresându-se celei mai blonde şi mai durdulii dintre ele. O întrebă în nemţeşte, pe un ton afabil:

— Spune-mi, de unde sunteţi, din Germania, nu-i aşa?

— Nu, gnâdige Frau 1, din Riga.

— Ce v-a silit să intraţi aici? Vreau să sper că nu foamea!

— Desigur că nu, gnâdige Frau, dar veţi pricepe numaidecât. Logodnicul meu Hans serveşte într-un restaurant automatic şi suntem prea săraci ca să ne putem

căsători acum. Eu pun la bancă tot ce câştig şi el de asemenea. Când vom strânge cele zece mii de ruble de care avem nevoie, ca să deschidem o berărie, şi dacă o să ne ajute Dumnezeu, pe Vom permite luxul să avem şi copii; un băiat şi o fată.

— Totuşi, mein Frâulein, eşti tânără şi frumoasă, cu –, noşti două limbi.

— Trei, doamnă, o întrerupse mânda nemţoaică. Am absolvit şcoala superioară din Riga şi am făcut *ţfei* ani liceul...

— Lă te uită! Atunci... atunci... re[5]petă Rovinskaia, cu o asemenea educaţie ai putea găsi oriunde o ocupaţie şi ai putea câştiga cel) puţin treizeci de ruble, casă şi masă! De exemplu, un loc de femeie de încredere într-o casă, de che areasă, de supraveghetoare într-o prăvălie, sau de casieră... şi dacă viitorul dumitale bărbat, Fritz al dumitale... v.

— Hans, doamna...

— Şi dacă lui Hans al dumitale îi place munca şi cumpătarea, nu va fi greu ca în trei ani să fiţi de sine stătători. Ce zici? r).

— Ah, doamnă, vă înşelaţi. În cel mai bun loc, n-aş putea pune deoparte mai mult de cincisprezece, douăzeci de ruble pe luuă, *Ve* e-n (cu economie, merg până la o sută de ruble, pe care îi trec imediat pe carnetul de la casa de economii. Şi mai e un lucru la care nu v-aţi gândit, gnădigef Frau: e situaţia înjositoare a slugii. Întotdeauna la bunul plac al stăpânilor! întotdeauna expusă la îndrăznelile stăpânului! Oh! Şi cucoanele, care sunt geloase, îşi caută pricină, te bruftuluiesc!...

— Nu „v nu înţeleg... zise Rovinskaia cu un aer; ngândurat şi cu ochii pironiţi în podea.

7 Fără să caute a o privi în faţă, ea urmă:

---

5 Milostivă doamnă (germ.)

— Am auzit vorbindu-se multe despre viaţa dumneavoastră aici, în aceste – cum să spun? în aceste case. Se povestesc lucruri îngrozitoare. Se zice că sunteţi obligate să vă daţi celor mai respingători, celor mai bătrâni, celei» mai diformi… se zice că sunteţi jumulite şi exploatate crud… /. – „1

— Oh! Nu-i adevărat, doamnă… Fiecare dintre noi are caietul ei de socoteli, l unde-şi scrie regulat câştigurile şi cheltuielile. Luna trecută am făcut mai mult de cinci sute de rubie. După orânduială, Doamna şi-a reţinut a treia parte pentru întreţinere, hrană, lumină, încălzit şi spălat. Mi-a rămas deci mai v mult de o sută cinzeci de ruble, nu-i aşa? Cincizeci de ruble îmi trebuie pentru îmbrăcăminte şi nicile mele chelttiieli! – îmi mai rămân exact o sută de ruble… Cum ar putea îndrăzni cineva să numească asta exploatare, doamnă? Şi dacă un client nu-mi place, – e adevărat că sunt unii care întrec măsura –, pot să spun că sunt bolnavă şi să trimit în locul meu pe vreuna mai nouă

— Dar… te rog, nu ştiu cum te cheamă

— Elsa.

— Se zice, Elsa, că se poartă foarte rău cu voi… că vă bat câteodată… şi vă îndeamnă la lucruri dezgustătoare”.

— Dar nu e adevărat, nu! răspunse Elsa cu demnitate. Suntem aici absolut ca în familie. Suntem toate compatrioate sau rude şi-ar fi de dorit ca multe fete să trăiască la ele acasă atât de bine cum trăim noi aici… Adevărat că pe strada noastră se petrec tot felul de scandaluri şi lucruri urâte… Dar numai acolo… la stabilimentele ieftine Rusoaicele beau prea mult şi le trebuie întotdeauna un prieten de inimă… Şi apoi nu se gândesc deloc la viitorul lor…

— Dumneata eşti dintre cele mai chibzuite, Elsa! glăsui Rovinskaia apăsând pe fiecare cuvânt. Toate acestea sunt într-adevăr foarte bune. Dar dacă vei căpăta vreo boa* la? Rişti să mori! Cum poţi prevedea toate acestea?

— Încă o dată, vă înşelaţi doamnă. Nu mă atinge

nimeni înainte de a se face un examen medical... Şi pot garanta pentru nouăzeci la sută din cazuri.

— Ah – asta e cam mult! zise Rovinskaia bătând cu pumnul în masă. Totuşi, Albert al dumitale...

— Hans! îndreptă din nou fata.

— Hans al dumitale nu cred că e tocmai încântat, ştiindu-te aici, şi ştiind că-l înşeli în fiecare zi...

Elsa o privi cu o mirare sinceră.

— Dar gnâdige Frau, nu l-am înşelat niciodată! Sunt Unele fete pierdute, mai cu seamă printre rusoaice, care au amanţi pentru, care cheltuiesc toţi banii ce-i câştigă, Dar eu nu voi cădea niciodată atât de jos!

— Nu mi-aş fi închipuit nicicând o asemenea decădere!

— Glăsui Rovinskaia cu dispreţ, ridicându-se. Cereţi socoteala, domnii mei şi să plecăm!

Când fură în stradă, Volodia îi luă braţul şi-i zise pe un ton rugător:

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu ţi-e de ajuns?

— Ce decădere! Ce josnicie! Ce mârşăvie!

Te. preveilâsem: Tr-buie această plimbare n;

— Nu! N-are importanţă; vreau să merg până la capăt! Dă-mi putinţa să văd ceva mai simplu, ceva din adevăratul mediu!

Volodia> care nu încetase să se frământe pentru dânsa, propuse stabilimentul Anei Marcovna.

Aici îi aşteptau impresii puternice. Întâi, Simion le bară drumul. Riazanov îi strecură în mână câteva ruble pentru a-l mai îmblânzi; Luară o cabină separată, întocmai ca aceea de la Treppel, deşi mai uzată. Ema Eduardovna îşi trimise pensionarele. Dar era ca şi când ar fi aruncat cineva bucăţi de sodă într-un acid. Greşeală fundamentală; Jenia, rău dispusă, cu ochii scânteietori de răutate şi obrăznicie, îşi făcu cea dintâi intrarea. Blânda Tamara, cu zâmbetul ei depravat şi reţinut de Mona Lisa, sosi la urmă.

Aproape toate fetele stabilimentului se prezentară

una câte una. Rovinskaia nu uită să le întrebe „cum au căzut atât de jos”. Trebuie să ţinem seama că fetele o primiseră cu cea mai mare amabilitate mondenă. Elena Victorovna le rugă să cânte cântecele lor favorite şi ele intonară cu voie bună cunoscuta jelanie de spital:

Lunea când soseşte Bagajul ţi-l faci.
„Dar doctorul te-opreşte
Să te mişti din Ice;
Găsi-l-ar mii de draci
Apoi mai chitară un cântec.

Deodată, spre mirarea tuturor, Katia cea grasă, atât *de* gravă de obicei, izbucni într-un hohot de râs. Ea era din Odesa.

— Daţi-mi voie să vă cânfe un cântec pe care-l spun pungaşii în speluncile de la Moldovanka şi Peressipi!

Cu gesturi stângace, vrând să imite o cântăreaţă de mâna a doua, auzită cândva, ea începu cu o voce răguşită de bas.

Toate ar fi fost bune, dacă Manka Spealba n-ar fi intrat ca o furtună. N-avea pe ea decât cămaşa şi pantalonaşii. O noapte de orgie, în tovărăşia unui negustor, auadus-o – în halul de zurbagioaică. Nu mai era nici „Manka micuţa 2 nici „Manka spealba” ci „Manka scandalagioaica”. Dând buzna în cabină, se tăvăli pe paturi şi, lungită pe spate, izbucni într-un râs atât de contagios, încât toţi îi urmară pilda.

— Bravo! Iată că ne vin fete noi!

Era, în sfârşit, neprevăzutul! Dar lipsa de tact a baroanei întrecu pe aceea a fetei alcoolizate. Ea glăsui:

— Sunt preşedinta unei societăţi de îndreptare a moravurilor. Şi serviciul meu cere să am întrevederi cu voi.

De data aceasta izbucni Jenia.

— Ieşi afară! Cât mai repede, hârcă bătrână! Cotoroanţă! Otreapă! Azilurile voastre de sfinte sunt mai rele decât puşcăriile! Funcţionării voştri ne tratează ca pe căţele! Taţii, bărbaţii şi, fraţii voştri merg cu noi şi îi

umplem de toate bolile! într-adinst la rândul vostru, să fiţi otrăvite şi voi... Supraveghetoarele voastre trăiesc cu birjari, cu derbedei şi pierde-vară. iar pe noi ne închid în chilii dacă, ne văd râzând şi glumind. Aţi vrut să veniţi aici ca la teatru aţi auzit puţin o dată, în faţă, adevărul!

Tamara interveni în şoaptă:

— Destul, Jenia! Acum e rândul meu! E cu putinţă, doamnă baroană, să ne crezi mai rele decât aşa-zisele doamne cumsecade? Bărbaţii care vin aici dau două ruble pentru vizită, şi cinci pentru o noapte; nimeni nu se ascunde. Dar spuneţi-mi, doamnă baroană, cunoaşteţi o singură femeie măritată şi mamă de familie, care nu s-ar da în tainä, fie anul bărbat frumos, din dragoste, fie unui bătrân, pe bani? Ştiu foarte bine că cincizeci la sută dintre dumneavoastră trăiţi pe socoteala amanţilor, iar celelalte1 cincizeci sunt băbrâne, care întreţin cu banii lor băieţi tineri... Dar astea sunt taine pe care le ascundeţi în scrinuri cu două funduri; asta-i toată deosebirea! Noi suntem fete căzute şi mărturisim! voi sunteţi femei pierdute şi vă ascundeţi! Gândiţi-vă care dintre noi merită mai mult?*

— Bravo, Tamaroşka, bravo! strigă Manka de jos.

Cu părul ei blond, buclat şi zburlit, avea aerul unei ştrengar iţe de treisprezece ani.

— Mai departe, mai departe! zise Jenişka, ai cărei ochi scânteiau.

— Aşteaptă puţin, Jenişka, încă n-am terminat!... Printre noi e rar ca una la o mie să caute să scape de copii Printre voi câte sunt? Poate exagerez? Şi acelea dintre voi care fac asta nu sunt împinse nici de deznădejde, nici dfe mizerie, ci numai fiindcă se tem să nu-şi strice talia! frumu – setea e singurul vostru capital! Sau căutaţi lubricitatea bestială, şi sarcina sau copilul la sân v-ar încurca.

Rovinskaia, foarte confuză, şopti în franţuzeşte:

— Bagi de seamă, baroană, că pentru poziţia ei, domnişoara asta e foarte instruită?

— Închipuieşte-ţi că şi eu am fost izbită de chipul acesta ciudat! Parcă l-aş mai fi văzut… în vis? în delir? Sau în copilăria mea?

— Nu vă mai daţi osteneală să scormoniţi trecutul, doamnă baroană! întrerupse Tamara pe un ton dispreţuitor. Pot să vă vin imediat în ajutor. Reamintiţi-vă numai de Harkov, de camera hotelului, Koniakin, de antreprenorul Soloveicik şi de tenorul din Grazzia. Pe atunci nu eraţi încă doamnă baroană. Dar destul cu franţuzeasca! Nu erai decât o biată coristă ca şi mine!

— Dar, pentru numele lui Dumnezeu, cum de te afli aici, domnişoară Margareta?

— Iată o întrebare ce ni se pune zilnic. E foarte simplu: m-am trezit aici într-o seară; nimic mai mult!

Şi adăugă cu un cinism de nedescris:

— Nădăjduiesc că ne veţi plăti bine timpul pe care ne-aţi & cut să-l pierdem!

— Nu-i nevoie, duceţi-vă dracului! strigă deodată Manka.

Şi, ridicându-se brusc, scoase din ciorapi două monede de aur, pe care le aruncă pe masă.

— Luaţi-le pentru trăsură! Şi ştergeţi-o cât mai repede, că, de nu, sparg totul.

Rovinskaia se ridică şi, cu ochii plini de lacrimi calde, zise:

— Vom pleca; am meritat lecţia, domnişoarei Margareta. Vremea dumneavoastră nu va fi pierdută zadarnic. Volodia, te rog, ocupă-te dumneata de asta! Dar pentru că aţi cântat pentru noi, daţi-mi voie să vă cânt şi eu ceva!

Se apropie de pian, atinse câteva tonuri şi intona frumoasa romanţă a lui Dargomâjski.

Romanţa de iubire şi patimă, executată de o mare actriţă, reaminti deodată sărmanelor femei prima lor dragoste, prima cădere, despărţirea în lumina aurorei de primă vară, când iarba e muiata de rouă! ultima strângere,

când trisari de groază, şi dureroasa părere de rău, când în fundul sufletului îţi şopteşte o voce: „Niciodată, niciodată!”, pe când buzele se umezesc şi îngheaţă, iar în păr simţi umezeala pielii de dimineaţă.

Tamara deveni tăcută, Manka scandalagioaica se domoli şi, deodată, Jenka, cea mai sălbatică dintre toate, alergă la actriţă şi i se aruncă la picioare, plângând.

Rovinskaia, mişcată şi ea, îi luă capul în mâini şi-i zise:

— Lasă-mă să te sărut, soră scumpă!

Ienka îi şopti câteva cuvinte la ureche.

— Dar e o prostie, – răspunse Rovinskaia.

— Câteva luni de tratament şi nu va mai apare!

— Nu, nu, nu! Vreau să-i văd pe toţi bolnavi! Vreau ca toţi să putrezească şi să moară.

— O, micuţa mea, protesta Rovinskaia, în locul dumitale en n-aş face-o!

Ienia, fata atât de mândră, acoperi mâinile actriţei cu sărutări şi zise:

— De ce am suferit atâta ruşine? De ce mi s-a făcut atâta rău? De ce? De ce? De ce?

Aceasta e puterea geniului, singura putere în stare să impresioneze, dacă nu inteligenţele rebele, cel puţin sufletele aprinse. Orgolioasa Jenka avea chipul ascuns în rochia Rovinskaiei, Manka Spealba, aşezată cuminte pe un scaun, îşi acoperea ochii cu batista. Aplecată pe genunchi, cu capul pe braţ, Tamara privea îngândurată covorul, iar Simion, care stătea la uşă, făcea ochii mari de uimire.

Rovinskaia şopti încet în urechea Jenkăi.

— Nu trebuie să deznădăjduieşti. Uneori îi merge omului atât de rău, încât îi vine să se spânzure, şi-apoi, a doua zi, viaţa se schimbă cu desăvârşire. Micuţă şi dragă surioară, acum sunt o actriţă celebră. Dar dacă ai şti prin ce ocean de ruşine şi umilinţă am trecut! îngrijeşte-te, draga mea îngrijeşte-te! şi ai întotdeauna încredere în steaua ta!

Se aplecă spre Jenka şi o sărută pe frunte. Volodia Ceaplinski, care urmărea scena cu spifitul încordat; nu va uita niciodată lucirile arzătoare care treceau prin ochii verii, de egipteancă, ai actriţei, în clipa aceea.

Vizitatorii plecară întristaţi. Dar în momentul plecării, Riazanov se întoarse către Tamara, îi sărută mâna cu un gest cald şi respectuos şi-i zise:

— Nu ne luaţi în nume de rău vizita. Te asigur că nu se va mai repeta. Dar dacă ţi-aş putea fi de folos într-o zi, aminteşte-ţi de mine. Iată cartea mea de vizită. Să nu o pui pe scrin, dar să-ţi aduci aminte că; începând de astă-seară îţi sunt prieten.

Şi, după ce-i sărută încă o dată mâna, coborî scara…

IV.

Joia următoare plouă toată ziua. Frunzele castanilor, salcâmilor şi teilor, înverziră din nou. În casa Anei Marcovna totul căzu în tăcere, tristeţe, melancolie şi plictiseală.

Ploaia aceasta de august îşi exercită influenţa-i deprimantă asupra fetelor.

Erau adunate ca de obicei în camera Jenkăi. Ceva ciudat se petrecea astăzi în adâncul sufletului ei. Tristă, concentrată, irascibilă, nu mai glumea, nu mai citea eternul roman foileton, ochii îi sclipeau de ură, ca la fiare. Manka Spealba, Manka scandalagioaica, pe care o adora, încerca zadarnic să-i atragă luarea-aminte. Jenka părea că n-o bagă în seamă şi discuţia lâncezea.

Tamara, care şedea pe pat alături de Jenka, îi trecu mâna pe după mijloc îşi apropie gura de urechea ei şi-i zise:

— Ce ai tu, Jenişka? De mult văd că se petrece ceva ciudat cu tine. A băgat de seamă şi Manka! Uite cum lâncezeşte fără dezmierdările tale! Spune-mi, ce e? Poate că aş putea să te ajut puţin.

Jenka închise ochii şi dădu din cap. Tamara se trase

înapoi, dar continuă s-o dezmierde pe umeri.

— Treaba ta, Jenişka! N-am dreptul să-ţi aflu tainele! Te-am întrebat, pentru că eşti singura care…

Jenka sări deodată din pat cu un gest hotărât, se agăţă de braţul Tamarei şi-i zise:

— Bine, bine! Să ieşim de aici! îţi voi povesti! Un moment, dragile mele, da?

În coridorul luminat, Jenka puse mâna pe umărul prietenei sale şi, cu chipul palid şi congestionat, zise:

— Uite ce e: am căpătat sifilis!

— Oh, sărăcuţa de tine! De mult?

— De mult! îţi aduci aminte când au venit studenţii? Ştii, aceia care au făcut scandal cu Platonov! Exact în ziua aceea mi-am dat seama.

— Ştii, mă cam îndoiam de tine din ziua când te-am văzut în genunchi în faţa actriţei, vorbindu-i la ureche, spuse încetişor Tamara.

— Dar, cu toate astea, dragă Jenişka, poţi să te vindeci.

Jenişka bătu furios cu piciorul în podea şi rupse în două batista pe care o tot frământa în mâini.

— Nu! Niciodată! Nu voi molipsi pe nimeni dintre voi. Ai văzut că în ultimele zile n-am mai mâncat cu voi la masă şi mi-am spălat singură lucrurile de care m-am servit. De aceea o alung mereu pe Manka, deşi mi-e dragă. Ştii bine că o iubesc sincer şi mult. Cât despre ticăloşii cu două labe, am să-i umplu pe toţi. Da, în fiecare seară umplu cel puţin zece, cincisprezece. Să răsufle boala peste tot, să o dea nevestelor şi întreţinutelor pe care le au!…

Tamara dezmierdă încetişor părul Jeniei.

— Se poate să mergi până acolo, Jenişka?

— Da! v şi fără pic de milă. Voi însă puteţi fi liniştite. Ştiu să-mi aleg ce-mi trebuie! Bărbaţii cei mai proşti, mai frumoşi, mai bogaţi şi mai însemnaţi! Şi ce păcăleală le trag! Ai muri de râs dacă ai fi de faţă. Îi muşc, îi zgârii, strig, oftez, tremur ca stăpânită de necuratul! Şi ei, proştii,

îmi cad în plasă.

— Ai dreptul să faci tot ce vrei, Jenişka! – zise Tamara înduioşată, cu ochii în pământ.

— Poate că ai dreptate! Cine ştie? Dar spune-mi, cum de l-ai putut înşela pe medic?

Jenka se întoarse brusc, îşi apăsă fruntea de cerceveaua ferestrei şi, vărsând lacrimi amare de ură, spuse printre suspine:

— L-am înşelat, pentru că… Pentru că am căpătat boala într-un loc unde nici unui medic nu-i dă prin gând să te caute. De altfel al nostru e bătrân şi nătâng…

Jenka făcu o sforţare şi-şi opri plânsul.

- Să ne întoarcem, Tamaroşka, zise ea. Ne-am înţeles: tăcere!

— Se înţelege!

Reintrară în camera Jenişkăi, liniştite, discrete.

Simion apăru. Cu toată obrăznicia sa, nu-i vorbea Jenişkăi niciodată fără o nuanţă de respect. Îi zise:

— Jenişka, a venit omul Wandel aici. Las-o pentru zece minute.

Wanda, o blondă micuţă, cu ochi albaştri şi gura roşie, cu chipul caracteristic lituaniencelor, se uita şi ea rugătoare la Jenka. Dacă Jenia ar fi spus „nu”, ar fi rămas; dar Jenka tăcu; închise ochii.

Wanda ieşi supusă din odaie. Omul ei era un general, care venea regulat de două ori pe lună.

Avea şi Zoe, o altă fată, obişnuitul ei săptămânal, un client serios, căruia i se zicea „directorul”. Nu-l putea suferi. Jenka aruncă peste cap cartea jerpelită* şi din ochii-i castanii ţâşniră deodată scântei aurii.

— Mă întreb de ce faceţi pe grozavele? zise ea. Eu am cunoscut şi mai răi. Am avut de client un scârbos, care nu putea să mă iubească altfel… decât aşa… în sfârşit, să spunem lucrurilor pe nume: îmi înţepa pieptul cu ace… La Vilna am avut de asemeni un animal, care mă acoperea cu cearşafuri albe, mă pudra” mă întindea pe pat, apoi

aprindea la capătul meu trei lumânări. Şi numai când i se părea că sunt moartă, se apuca de lucru.

Manka spealba strigă deodată:

— Ceea ce spui e foarte adevărat, Jenka. Am avut şi eu un porc de ăştia. Mă silea să fac pe inocenta, să ţip şi să plâng. Şi cu toate că eşti cea mai şireată dintre noi, nu vei ghici niciodată ce era, Jenişka!

— Inspector al închisorilor!

— N-ai ghicit! Căpitan de pompieri!

Katia, cea cu vocea de bas, pufni în râs.

— Am avut şi eu unul. Era profesor de matematici, sru cam aşa ceva, nu-mi aduc bine aminte. Tot timpul făcea pe femeia… eu eram bărbatul şi trebuia să-l iau cu sila… Ce vită! închipuiţi-vă, dragile mele, un popândău care geme într-una: „Sunt a ta! Sânfr a ta! Ia-mă! Ia-mă T

— Ţicniţi! – spunea cu vocea de conirlată Vera cea cu ochii albaştri – şi şarlatani!

— De ce? – sări Tamara, fără să-şi piardă totuşi liniştea obişnuită.

— Nu sunt deloc nebuni, sunt numai bărbaţi şi toţi bărbaţii sunt porci. Se plictisesc la ei acasă, şi aici îşi pot satisface pentru banii lor orice nebunie le trece prin minte. Cred că e destul de limpede!

Jenia, care stătuse până atunci tăcută, se aşeză cu o mişcare bruscă pe pat.

Voi sunteţi de vină! strigă ea. De ce le îngăduiţi totul? Altă dată eram şi eu o gâscă şi le permiteam orice, dar astăzi eu sunt aceea care-i fac să umble în patru labe şi să-mi sărute tălpile. Ştiţi cu toatele cât de puţin îmi pasă de bani; în schimb storc din ei cât pot. Porcii ăştia îmi dau fotografiile nevestelor, fetelor şi logodnicelor lor. Le-aţi văzut, de altfel, în latrină… Gândiţi-vă, dar, copii… Femeia iubeşte o dată, o singură dată, pe când bărbatul e mai rău decât un câine de vânătoare… Dacă n-ar face altceva decât să însele, n-ar fi grozav de rău; dar n-au pic de

recunoştinţă, nici pentru iubita lor cea veche, nici pentru cea nouă... Am auzit că printre tineri sunt acum foarte mulţi curaţi. Vreau s-o cred, dar n-am văzut încă niciunul. Toţi acei pe care i-am întâlnit sunt curtenitori, scârboşi şi porci. Am citit de curând un roman despre viaţa nenorocită pe care o ducem. Era aproape la fel cu ceea ce vă spuneam...

Wanda reapăru şi se aşeză cu grijă la picioarele patului Jeniei, pe locul unde cădeau umbrele abajurului.

Dintr-un simţământ de delicateţă, adânc şi poate nefiresc, propriu condamnaţilor la moarte, ocnaşilor şi prostituatelor, nimeni n-o întrebă ce-a făcut în jumătatea de oră cât lipsise; Deodată ea aruncă pe masă o hârtie de douăzeci şi cinci de ruble şi zise:

— Cereţi de băut, vreau să petrec.

Şi, cu faţa culcată pe braţele-i întinse, începu să plângă încetişor. Nimeni nu îndrăzni să-i pună cea mai mică întrebare. Numai Jenka, palidă de tot, îşi muşcă tare buza de jos, încât îi rămase urma albă a dinţilor.

— Da, zise ea, acum o înţeleg pe Tamara. Tamara, îţi cer iertare. Am râs de multe ori de dragostea ta pentru ticălosul de Senka. Acum spun că cel mai cinstit dintre oameni e făcătorul de rele. El nu-şi ascunde dragostea pentru o biată fiinţă ca noi, şi, dacă e nevoie, săvârşeşte pentru ea o hoţie sau crimă. Cât despre ceilalţi, nu ne aduc decât înjurături şi ne întind capcane. Porcul care a fost acum dincolo are trei familii, o nevastă şi patru copii, o guvernantă şi doi copii în străinătate, pe fiica cea mai mare a primei sale neveste cu un copil... Toată lumea îl cunoaşte afară de copiii săi mici. Şi priviţi-l, omul ăsta se bucură de stima tuturor. Copii, mi se pare că n-am avut niciodată putinţa să ne vorbim cu inima deschisă. Ei bine, am să vă povestesc ce mi s-a întâmplat când aveam zece ani şi jumătate! Mama m-a vândut la Jitomir, doctorului Parabukin. Îi sărutam mâinile, îl rugam să mă ocrotească, îi strigam: „Vai, domnule, sunt atât de mică!” El îmi

răspunse: „Nu e nimic, ai să te faci mare!” Şi am trecut, se înţelege, prin suferinţă, dezgust şi groază… Dar închipuiţi-vă că el a povestit pretutindeni aventura sub formă de anecdotă, profanând strigătul de deznădejde al sufletului meu de copil!

— Dacă am început-o, să mergem până la capăt, zise Zoia, cu un zâmbet trist. Eu, cu un institutor. Îl chema Ivan Petrovici Sus. M-a chemat la el pe când nevastă-sa era dusă la piaţă să cumpere un purcel de lapte. Era pe la Crăciun. Mi-a dat bomboane, apoi m-a întrebat dacă vreau să fiu dată afară din şcoală, sau să fac ce-mi cere el. Ştiţi cu toatele frica pe care o ai de profesor. Aici nu ne e frică, fiindcă facem ce vrem cu ei, dar pe timpul acela… părea mai presus decât ţarul şi decât Dumnezeu!

— Eu, cu un student! medita pe stăpânii cei mici, acolo unde eram băgată.

— Şi eu… strigă Niura, dar întorcându-se către uşă rămase cu gura căscată. Jenia îi urmări direcţia privirii şi rămase înmărmurită. Liubka, slăbită, cu cercuri vinete împrejurul ochilor, căuta ca o somnambulă clanţa uşii pentru a se sprijini…

— Liubko, mititico, ce este? strigă Jenka. Ce s-a întâmplat?

— Nimic! M-a gonit!

Niciuna nu scoase un cuvânt. Respiraţia Jenkăi deveni pripită, îşi duse mâna la ochi şi muşchii maxilarelor începură să-i tremure.

Cu expresie *adâncă de durere* şi disperare, Liubka stri.

— Jenişka, toată speranţa mi-e la tine. Aici tu eşti respectată! Drăguţa mea, vorbeşte cu Ana Marcovna, sau cu Simion, să mă primească numaidecât.

Jenka se ridică de pe pat, îşi plimbă ochii, din care lacrimile stăteau gata să ţâşnească, şi o întrebă cu vocea întretăiată:

— Ai mâncat ceva astăzi?

— Nu, n-am mâncat nici ieri, nici azi, nimic!

— Ascultă Jenişka, – întrebă încet Wanda, – să-i dau puţin vin? În timpul acesta Verka o să se ducă la bucătărie să caute puţină carne, da?

— Dacă vrei? Desigur. Ia uitaţi-vă, dragile mele, hainele-i sunt leoarcă de apă. Hai, dezbracă-te, repede! Manka, sau tu, Tamara, daţi-i pantaloni uscaţi, ciorapi de lână, papuci… Şi acum, – se adresă ea Liubkăi, – proasto, ia spune-ne, cum s-a întâmplat.

V

Era pe la sfârşitul primăverii, când Likhonin o luă cu sine într-o dimineaţă, pe neaşteptate, din stabilimentul Anei Marcovna. În aer începea să se simtă mirosul \crr care se apropia. Studentul contempla uimit copacii mari cu frunzele atât de curate, atât de liniştite, care păreau aşezate acolo de Dumnezeu, peste noapte, fără de ştirea omului. N-aveau oare şi ele aerul că se apleacă uimite, să privească apa albăstrie care visa prin băltoace, canaluri, în râuleţul care zburda la piciorul unei podişti şi se înălţa pentru a privi cerul deşteptându-se odată cu zorii zilei, proaspăt spălat, wmbitor şi gata să primească soarele încălzitor.

Inima studentului se lărgea, tresărea. Frumuseţea acestei dimineţi binecuvântate, bucuria a trăi, aerul îmbălsămat, noaptea aceea albă petrecută într-o cameră îngustă, plină de fum. Dar era şi mai înălţat prin frumuseţea actului său.

Da, făcuse o faptă omenească în toată puterea cuvântului. Nu regreta deloc ceea ce făcuse. E foarte bine să vorbeşti (cine era cel ce vorbea? Nici Likhonin n-ar fi putut s-o spuie) să vorbeşti de ororile prostituţiei, luând ceaiul cu fete cinstite şi culte. Dar care student ar face un pas decisiv pentru a salva o femeie pierdută? Niciunul! Iată la ce sunt buni cei mai mulţi dintre ei: să se ducă la o Sonia Marmeladov, să-i spuie baliverne şi grozăvii de tot felul, până ce-o fac să plângă. Apoi, când o văd cu ochii în

lacrimi, să plângă la rândul lor şi ei, s-o mângâie dezmierdându-i părul, înconjurând-o cu braţele, sărutând-o întâi pe obraji, pe urmă pe gură şi aşa mai departe... Pe când el, Likhonin. ştia să-şi traducă vorbele în fapte.

O luă pe Liubka de talie, o privi cu o căldură care semăna îndeaproape cu dragostea, dar cu gândul că o priveşte ca un tată, sau ca un frate.

Liubka se chinuia grozav să ţie ochii i deschişi şi picotea. Păstra totuşi pe buze, cu toată oboseala, surâsul naiv şi copilăresc pe care Likhonin i-l zărise în cabinetul particular al Anei Marcovna. Dintr-unul din colţurile gurii i se prelingea o dâră subţire de salivă.

— Liubka, draga mea Liubka! Biată fetiţă care ai suferit atât, uite ce frumos e! Doamne! Sunt cinci ani de când n-am mai revăzut soarele! Când hărţile, când băutura, când Universitatea unde trebuie să alergi. Priveşte, micuţa mea, ce frumoasă e aurora! Soarele trebuie să se arate! E aurora ta, micuţă Liuba! Ea îţi deschide o nouă viaţă; te vei sprijini fără frică de braţul meu! Te voi reda muncii cinstite, pe un drum îndrăzneţ, unde înfrunţi greutăţile vieţii fără să întorci capul!

Liubka se uită chiorâş la el. A, se gândea ea cu drag, e băut puţin, dar nu face nimic, e băiat cumsecade! Păcat că e cam prea urât! Şi, cu zâmbetul ei pe jumătate adormit, pronunţă pe un ton de copilă capricioasă:

— Îţi baţi joc de mine! Toţi bărbaţii sunt la fel! Trebuie să vă împliniţi întâi poftele, să gustaţi plăcerea şi apoi, în ce priveşte sentimentul, să ne mai punem pofta în cui.

Likhonin se lovi în piept cu mâna pe care o avea liberă.

— Eu! O, niciodată! – strigă el cu căldură.

— Nu mă cunoşti! Sunt prea cinstit ca să înşel o biată fată fără apărare.

ca tine. Nu! îmi voi da toată osteneala, îmi voi pune tot sufletul să-ţi dezvolt mintea, să-ţi lărgesc orizontul, să

fac sufletul tău să uite toate neplăcerile şi loviturile căpătate în viaţă. Voi fi tatăl şi fratele tău, îţi voi supraveghea fiecare pas, şi când vei iubi sincer, curat şi sănătos pe cineva, voi binecuvânta ziua când te-am smuls din acest infern al lui Dante.

În timpul acestei tirade înflăcărate, un râs semnificativ zgudui spatele bătrânului vizitiu. Bătrânii ăştia aud tot feâţil de lucruri de pe capra lor. Ei simt tot ce se petrece în trăsura lor, pe când cei dinăuntru vorbesc şi se mişcă fără grijă. Cine ştie dacă nu auzise altă dată alte discursuri mai aiurite şi mai grandilocvente?

Liubkăi i se părea că Likhonin se teme de pe acum de rivalul său imaginar. Declama cam prea tare şi foarte animat. Trezită de-a binelea, îndreptă spre el ochii larg deschişi, plini de nesiguranţă şi respect, şi-şi apăsă uşor degetele pe mâna dreaptă, pusă în jurul mitocului, a studentului.

— Nu te teme micuţule, niciodată nu te voi înşela cu altul. Îţi dau cuvântul meu! Jur pe Dumnezeu! Niciodată! Nu ştiu eu că îmi vrei numai binele? Crezi că nu înţeleg nimic? Dumneata atât de drăguţ, atât de bun şi de tânăr! A! dacă ai fi un bătrân urâcios!

— Ah! Nu m-ai înţeles! exclamă Likhonin şi începu un discurs în stil mare despre emanciparea femeii, sănătatea plugarului, drepturile fiinţei umane, libertate, lupta în Contra răului care domneşte în lumea asta.

Liubka nu înţelese o vorbă. Sfârşi chiar prin a se crede atât de vinovată, încât plecă întristată capul şi se mustra în tăcere. Încă puţin şi va izbucni în plâns, aci în mijlocul străzii. Din fericire tocmai ajunseră la casa unde locuia-Likhonin.

— Iată-ne la noi, zise studentul. Opreşte birjar!

Şi, după ce plăti, nu se putu opri să nu întindă braţul cu un gest teatral şi patetic, declamând din Nekrasov:

— Nu-ţi fie teamă, intră voioasă, ca la tine-acasă!

Şi din nou flutură un surâs enigmatic pe chipul

bătrânului birjar.

Camera lui Likhonin se afla la etajul al cincilea şi jumătate.

Şi jumătate, pentru că în multe locuri, deasupra celor cinci, şase, şapte caturi, să află jalnice cuiburi de ploşniţe chiar sub acoperişul de zinc. Li se spune mansarde. Despărţite prin pereţi subţiri, ele nu-s decât mizerabile adăposturi în care te prăjeşti vara şi îngheţi iarna. Liubka se căţără până sus cu mare greutate. I se părea că dacă ar ma; fi nevoit \ să facă doi paşi, s-ar prăbuşi pe-o treaptă şi ar adormi pentru vecie. Dar Likhonin spunea:

Scumpa mea, văd bin. că nu mai poţi. Nu e nimic! Reazemă-te de mine! Mergem mai sus, mai sus! Nu-i acesta simbolul năzuinţelor omeneşti? Dragă prietenă, surioară iubită, reazemă-l< de braţul meu!

Atunci îi veni şi mai greu sărmanei Liubka. Îi fusese destul de greu să urce şi singură. Era nevoită acum să-l mai tragă şi pe Likhonin, care era greoi din cale-afară şi a cărui pălăvrăgeală începea s-o plictisească.

Ajunseră, în sfârşit, în odaia lui Likhonin; de obicei el nu o încuia niciodată şi nici n-avea vreo cheie. Likhonin împinse în uşă; intrară. Storul era lăsat şi făcea umbrăele lovea mirosul de şobolani, de ciorbă cu varză, de gaze de tutun prost şi de rufe murdare. Cineva sforăia, nevăzut.

Likhonin ridică storul şi lumina se împrăştie peste jalnicul mobilier al studenţilor. Un pat mototolit, cu o pătură zdrenţuită într-un colţ, o masă gârbovă cu un sfeşnic fără de lumânare, câteva cărţi răvăşite pe masă şi pe jos. În faţa patului, rezemat de perete, un divan hodorog pe care sforăia e i gura căscată un tânăr cu păr negru, buclat, şi cu mustaţă neagră. Gulerul cămăşii sale era desfăcut, şi prin deschizătură se zărea coşul pieptului acoperit cu păr stufos şi creţ ca al mieilor.

— Nijeradze! Nijeradze! Scoală-te! – strigă Likhonin. scuturându-l de umeri.

— Hei, prinţule!

— M-m-m-m…”

— Scoală-te, îţi spun, catâr din Caucaz, măgar tâmpit!

— M-m-m-m…

— Fiţi-ar neamul al dracului până la a paisprezecea spiţă! N-ai mai vedea niciodată Georgia mult dorită! Secală-te, potlogarule! Scoală, dromaderă arabă! Scoală-te, blestematule!

— Liubka interveni în momentul când Likhonin se aştepta mai puţin. Ea îl luă de braţ şi îi spuse cu timiditate: *

— Micuţule, de ce să-l necăjeşti? Poate c-o fi simţind nevoia să doarmă, că o fi obosit! Lasă-l în pace! De altminteri, e mai bine să plec. Vrei să-mi dai o jumătate de rublă pentru trăsură? O să vii mâine. Nu-i aşa, scumpule?”

Likhonin rămase buimăcit, într-atâta i se părea de neobişnuită intervenţia fetei aceleia tăcută şi ruptă de nesemn. Nu-şi dădea seama dacă ea a vorbit instinctiv, împinsă de o inconştientă milă pentru cel care avea nevoie de odihnă, sau, poate, din respectul profesiunii sale faţă de somnul altuia. Dar buimăceala lui nu ţinu mult. Începea să se simtă jignit de somnorosul care ţinea încă într-o mână, ce-i atârna în jos, capătul stins al unei ţigări, ÎI luă de braţ, îl smuci cât putu de tare şi spuse cu glas aspru:

— Porcule! Nijeradze, luate-ar dracu’, la urma urmei! Ascultă, Nijeradze, îţi spun acum cu binele. Înţelege că nu sunt singur, că-i aici o femeie!

Rezultatul a fost fulgerător. Tânărul sări ca şi cum un resort puternic s-ar fi destins sub el. Se aşează pe marginea divanului, îşi trecu repede palmele peste ochi, frunte, tâmple, o zări pe Liubka, se tulbură şi mormăi potrivindu-şi cămaşa.

— A, tu eşti, Likhonin? Te-am aşteptat, te-am aşteptat până m-a furat somnul. Spune-i tovarăşei necunoscute să se întoarcă un moment!

Îşi puse repede tunica de student şi trecându-şi

mâinile, cu degete răşchirate, prin păru-i ciufulit şi-l potrivi puţin. Mânată de acea cochetărie instinctivă, proprie tuturor femeilor, oricare ar fi vârsta şi poziţia lor, Liubka se duse la ciobul de oglindă agăţat în perete şi-şi aranjă coafura. Nijeradze o privi pe furiş şi” cu o clipire din ochi, îl interogă pe Likhonin.

— Nu e nimic, nu lua în seamă! – răspunse acesta cu jumătate voce. De altminteri, noi putem să ieşim. Am să-ţi istorisesc afară. Iartă-ne, Liuboşka, un minut! Mă întorc numaidecât să pregătesc ce-ţi trebuie. După aceea mă voi evapora!

— Nu te obosi! exclamă Liubka. O să-mi fie pe divan foarte bine. Dumneata ai să te poţi culca în pat…

— Nu, nu-s deprins! Am aici, pe coridor, îngeraşule, un coleg; mă voi duce să dorm la el! Numaidecât! Mă întorc!

Cei doi studenţi trecură în coridor.

— Ce înseamnă asta, întrebă Nijeradze holbându-şi ochii de oriental. De unde ai vânat-o pe copila asta drăguţă, pe camaradul ăsta cu fuste?

Likhonin clătină din cap de mai multe ori, cu o strâmbătură semnificativă. Acum, când aerul proaspăt al dimineţii şi vederea obiectelor familiare îl treziseră aproape complet, începea, să-şi simtă sufletul năpădit de stingherealã şi de confuzie în faţa faptei sale. O ciudă înăbuşită urca într-însul atât în contra sa cât şi în contra aceleia pe care o adusese. Avea presentimentul poverii care o să-i încurce viaţa, al neplăcerii de a găsi mijloace, al zâmbetelor cu dublu înţeles, sau chiar al iscodirilor cinice din partea camarazilor, în sfârşit, al gravului obstacol din momentul ultimelor examene. Dar, de îndată ce începu să-i vorbească lui Nijeradze, se-apucă, ruşinat de micimea sa sufletească şi de şubrezenia argumentelor, să facă pe grozavul.

— Uite, ce-i, prinţule, spuse el, răsucind încurcat un nasture de la tunica lui Nijeradze, te înşeli. Ea nu-i o

camaradă, e... pur şi simplu... Adineauri mă aflam cu colegii... Nu, nu eram! Am intrat pentru o clipă la Ana Marcovna în bordel.

— Cu cine? întrebă Nijeradze încălzindu-se.

— Ce-ţi pasă, prinţule? Eram cu Tolpighin, Ramses, Iartcenko, pedagogul, Boris Sobaşnikov şi cu alţii... Nu-mi mai aduc aminte. Am umblat hoinari toată seara, pe urmă ne-am băgat prin cârciumi, iar după aceea am dat o raită pe la bordel, Tu ştii că eu sunt foarte stăpân pe mine. Nu m-am clintit din scaun şi n-am făcut tot timpul altceva decât să-mi moi buzele în coniac, împreună cu un gazetar pe care îl cunosc. Nu-i nevoie să-ţi spun că toţi ceilalţi s-au lăsat duşi de curent. Şi, nu ştiu cum, în dimineaţa asta mă înduioşai. Mi-era aşa o milă de nenorocitele astea de fete! M-am gândit la surorile noastre, care sunt obiectul atenţiei, protecţiei, afecţiunii noastre, şi la mamele pe care le înconjurăm cu o dragoste plină de respect. De îndată ce vreunul le-ar spune un cuvânt greu v-ar lovî, le-ar jigni, noi am fi gata să-l sfâşiem, – nu?

— M-m-mda... mormăi georgianul, spionându-l pe Likhonin cu ochi iscoditori.

— Atunci mi-am zis: orice ticălos, orice adolescent, orice bătrân stricat, poate să dispună de una dintre femeile acestea fie pentru o clipă, fie pentru o noapte! Poate face cu ea ce-o vrea fără să-i pese de gândurile ei; poate să coboare şi să pângărească de o mie de ori ceea ce făptura umană are mai preţios într-însa: iubirea. Gândeşte-te! El poate s-o acopere cu injurii, s-o calce în picioare şi, de îndată ce a plătit-o, să plece, cu mâinile vârâte în buzunare, fluierând liniştit. Iar ceea ce e şi mai grav, e că toate acestea devin obişnuinţă. Şi lui şi ei le e totuna! Sentimentul se ofileşte, se abrutizează, sufletul se întunecă. Hm, ce zici? în fiecare dintre femeile acestea noi pierdem o soră admirabilă şi o mamă sfântă. Hm, nu-i aşa?

— Atunci? mormăi din nou Nijeradze cu privirea-ntr-o parte

— Atunci mi-am zis: la ce bun cuvintele şi exclamaţiile? La naiba cu discursurile ipocrite în congrese, la naiba cu abolirea şi reglementarea! (Fără de voie, se slujea de cuvintele ziaristului, cuvinte care îi reveneau brusc în minte). La naiba cu toate împărţirile de cărţi evlavioase prin stabilimente şi cu azilurile Sfintei-Magdalene! Am să procedez ca un adevărat om de treabă, smulgând din prăpastie o fată, punând-o pe-un teren sănătos, încurajând-o cu gestul ei şi cu vorba.

— Hm! mormăi Nijeradze cu un zâmbet.

— Prinţule! Prinţule! Totdeauna ai un gând păcătos în cap! Ar trebui să înţelegi că nu despre femeie vorbesc, ci despre făptura omenească, nu despre carne, ci despre suflet.

— Bine, bine, prietene.

— Urmez, spunându-ţi: aşa m-am gândit, şi aşa am făcut! Am luat-o de la Ana Marcovna astăzi de dimineaţă şi-am adus-o deocamdată aici. Întâmplă-se ce va vrea. Domnul, Am s-o învăţ la început să citească, să scrie; pe urmă o să-i deschid un birtuleţ, o dugheană cu de-ale băcăniei. Nădăjduiesc că tovarăşii n-au să-mi. refuze sprijinul lor. Prinţule, frăţioare, fiecare inimă omenească are nevoie de căldură, de alinare. Uite, vezi tu, peste un an sau doi am să înapoiez societăţii un membru onorabil, de treabă; capabil să muncească, înzestrat cu un suflet activ, deschis celor mai mari posibilităţi... îşi vindea numai trupul... sufletul îi e curat şi candid...

— Tralala... făcu prinţul.

— Ce vrei să zici, măgar din Tiflis?

— Ai să-i cumperi şi o maşină de cusut?

— De ce chiar o maşină? Nu înţeleg!

— Aşa e, totdeauna, în romane, prietene! De îndată ce un tânăr scoate din mocirlă o fată, îi şi cumpără o maşină!

— Pune capăt prostiilor! îi strigă Likhonin ofensat. Măscăriciule, pleacă!

O licărire trecu prin ochii negri ai caucazianului; se îndârji:

— Nu, nu-i nicio prostie! Urmare va fi într-un fel sau în altul, dar amândouă cu acelaşi rezultat! Ori tu ai să trăieşti cu ea şi atunci în mai puţin de cinci luni ai să o dai afară, iar ea se va întoarce, fie la bordel, fie pe trotuar. Acesta e un caz! Ori de nu, n-ai să trăieşti cu ea, ci ai să-i cauţi o îndeletnicire manuală şi o să te sileşti a-i treze sufletul încă întunecat. Plictiseala o va face atunci să fugă de tine şi să se întoarcă fie pe trotuar, fie la bordel. Acesta e alt caz! O, şi mai e a treia posibilitate: ai să te ocupi de ea ca un frate, ca un cavaler Lancelot, iar în vremea aceasta fata îşi va găsi în taină un amant. Dragul meu prieten, crede-mă, O femeie, atâta vreme cât are sex, e în primul rând femeie. Ea nu poate să trăiască fără de dragoste. Te va părăsi pentru altul, iar acela altul va petrece cu *ea* două-trei luni, după care o va zvârli în stradă şi apoi în bordel.

Likhonin scoase un oftat din adânc. Undeva, într-însul, nu în minte, ci în cutele tainice ale conştiinţei, trecu fulgerător certitudinea că Nijeradze avea dreptate. Îşi reveni însă, clătină capul, întinse braţele şi rosti cu solemnitate:

— Îţi făgăduiesc că în mai puţin de şase luni ai să-ţi retragi cuvintele şi atunci, caltaboş din Erivan, pătlăgică din Armavir, ai să-mi cumperi, în semn de pocăinţă, douăsprezece sticle cu vin de Kakhetia.

— Foarte bine, mă învoiesc! Prinţul pocni palma sa, Cu avânt, în aceea a lui Likhonin. Din toată inima! Iar dacă am să câştig eu, vei plăti tu!

— Ne-am înţeles! Deocamdată la revedere, prinţule! Unde te duci să dormi?

— Chiar aici, în fundul condorului, la Soloviov. Dar tu, se înţelege, tu, ca un adevărat cavaler din evul mediu, ai să pui o spadă cu două tăişuri între tine şi frumoasa Rosamundă. Nu?

— Ce prostii! Vreau să mă culc şi eu tot la Soloviov. Acu o să cobor, o să mă plimb puţin şi apoi mă voi duce la Zaicevici sau la Strump. La revedere, prinţule!

— Ia stai, ia stai! strigă Nijeradze, după ce făcu câţiva paşi. Am uitat să-ţi spun esenţialul. Partsan a căzut în cursă.

— Nu se poate! exclamă Likhonin cu mirare, căscând prelung adânc şi voluptuos.

— Da, dar n-o să fie cine ştie ce. Nu e vorba decât de broşuri tăinuite. Partsan o să stea la răcoare un an, doi, nu mai mult.

— Eh, e voinic, n-o să dea ortul popii!

— Da, e voinic! întări prinţul. La revedere, cavaler Lancelot.

— La revedere, armăsar din Kabardia!

VII

Likhonin ” a rămas singur. În semiobscuritatea coridorului o lampă de tablă fila iar o puternică duhoare de petrol se amesteca stăruitor, cu mirosul de tutun prost. Lumina dimineţii pătrundea şovăielnic prin două pătrăţele de geam aşezate deasupra.

Likhonin se găsea în stare de slăbiciune şi exaltare, obişnuită celor care s-au împotrivit prea multă vreme somnului. Era parcă ieşit din limitele vieţii, limite care i se păreau totodată îndepărtate şi ireale. Fără de voie se cufundă într-o nirvāṇa cristalină, legănătoare, splendidă în care gândurile şi simţurile căpătară deodată o ascuţime.

Rezemat de perete, lângă odaia sa, i se părea că simte, că aude în juru-i şi sub el zeci de inşi toropiţi în somnul care precedă momentul deşteptării, cu gura căscată, cu răsuflarea ritmică, având toţi chipuri palide, lucitoare;

În capu-i se frământa un gând care sălăşluia din copilărie: „Ce groaznici sunt cei ce dorm, mult mai groaznici ca morţii! 5

Apoi îi reveni amintirea Liubei. Eul său secret,

semiconştient, îi şopti să intre în cameră, să vadă dacă fata se aranjase şi să facă pregătiri pentru ceaiul de dimineaţă. Dar îşi dădu sieşi aerul că nici nu s-a gândit la aşa ceva şi coborî în stradă.

Mergea contemplând cu o curiozitate nouă, meticuloasă, tot ce vedea în cale. Fiecare trăsătură i se întipărea în minte cu atâta relief încât parcă o pipăia. O femeie trecu purtând pe umeri o cobiliţă cu două mari găleţi de lapte. Cu zbârciturile-i care se întindeau pe tâmple şi cu două cute săpate de unghiul nărilor spre colţurile gurii, nu părea câtuşi de puţin tânără. Dar obrajii ci roşii păreau tari ca o piersică*; iar ochii străpungători aveau surâsul viu al Ukrainei. Şi era în mersul legănat al femeii, în ondularea ritmică a găleţilor, atârnate de cobiliţă, o frumuseţe aspră şi senzuală.

„Ticăloasa! ce viaţă îndrăcită o fi ducând!” îşi zise Likhonin. Şi, deodată, fără să vrea, o dorinţă neînfrântă îl mână spre femeia necunoscută, care nu era nici frumoasă, nici tânără, care era, desigur, murdară şi vulgară, care semăna cu un fruct viermănos căzut înainte de coacere, dar care îţi făcea poftă, având culoarea atrăgătoare şi aroma plăcută.

Un dnc gol, cu un catafalc înalt, îl opri. Doi cai erau la han, alţi doi se aflau legaţi în partea de la urmă. Cioclii, care se îmbătaseră de dimineaţă, cu mutre bestiale, cu coifurile puse de-a curmezişul, mergeau în debandadă, aşezaţi peste pompoanele cailor, peste felinarele funerare, mormăind cu glasuri răguşite un cântec dezmăţat. „Par foarte grăbiţi cumetrii ăştia, îşi zise Likhonin. Fără îndoială că se duc să ridice vreun cadavru, dacă nu s-or fi întorcând cumva de la cimitir”.

Se pomeni pe bulevard, se opri, se aşeză pe-o bancă. Două şiruri de castani seculari se întindeau în faţă-i şi se pierdeau departe formând o cupolă de-un verde rectilin. Deodată Likhonin îşi aduse aminte că s-a mai aşezat, la începutul primăverii, exact pe banca asta. Atunci arborii

erau acoperiţi cu muguri ce păreau de departe un puf verde, catifelat. Acum, printre frunzele late de castan, vedea ciorchini de flori ce ridicau la cer conuri trandafirii, ca şi cvm cineva ar fi luat castanii drept candelabre şi ar fi plantat într-înşii lumânările roze ca-n pomul de Crăciun. Likhonin se simţi deodată străpuns de impresia pe care, mai curând sau mai târziu, orice făptură umană o încearcă, aceea că zumzetul voios în lumină primăvăratic precum. şi lumânările de flori roze au să se repete în fiecare an, că vor fi încă multe reînnoiri şi multe îmbobociri de flori, dar că nimic şi nimeni nu e în stare să-şi aducă aminte ceea ce-a trecut. Cu ochii pironiţi pe fondul înverzit al aleii, băgă de seamă, brusc, că lacrimi sentimentale, urmările unei nopţi de chef şi insomnie, curgeau din ochii săi.

Se ridică şi-şi continuă drumul, privind tot ce întâlnea în cale cu o atenţie nepotolită, ascuţită şi calmă în acelaşi timp, – ca şi cum vedea pentru întâia oară lumea bunului Dumnezeu! Pe lângă el, pe drum, trecu un artel[6] de zidari, ale căror siluete se desprinseră în faţa privirii sale lăuntrice. Şi meşterul cu barbă roşie ce-i flutura în lături, cu ochi albaştri, gravi; şi vlăjganul cu chipul de ţăran naiv, cu gura căscată; şi bătrânul întârziat care tropăia pentru a-şi ajunge tovarăşii; şi hainele lor stropite de var, şi şorţurile şi mistriile, – toţi şi toate se perindară pe dinaintea ochilor săi ca un film de cinematograf.

Ajunse în piaţa Novo-Chişinev şi vrei să treacă. Un miros poftitor de fripturi îi ajunse la nas şi-i aduse aminte că nu a mâncat nimic din ajun. Cuprins de o foame subită, se îndreaptă spre acel ungher al pieţii, unde, în zilele de lipsă, – avea şi el de-acestea, – venea să-şi cumpere pentru câţiva gologani, procuraţi anevoie, salam şi pâine. Bucata de salam costa zece copeici, iar pâinea două.

Era în ziua aceea îmbulzeală în piaţă. De departe, căutând magherniţa favorită, Likhonin auzi sunetele unei

6 Grup corporativ de meşteşugarii

orchestre. Trecând prin mulţimea care se grămădea în jurul unei bărăci, asistă la unul din acele amuzante spectacole pe care nu le poţi vedea decât în fericita Rusie de la sud. Vreo cincisprezece precupeţe, care altă dată te-ar fi asurzit cu vocabularul lor de rând, se hiritiseau acum spunându-şi cuvinte drăgăstoase. Petrecuseră, desigur, toată noaptea şi se dădeau acum în spectacol, în piaţă. Aveau şi muzicanţi: întovărăşiţi de-o darabană, doi inşi scârţâiau din viori o arie monotonă, dar ascuţită şi îndrăzneaţă. Cumetrele se sărutau, îşi turnau stacane de rachiu şi ciocneau: câteva, bătând din palme în tactul muzicii, scoţând ofuri şi strigăte, jucau pe loc* se lăsau pe vine şi se ridicau în cadenţă. În mijlocul cercului se răsucea din picior o femeie grasă, de vreo patruzeci şi cinci de ani. cu buzele cărnoase care îţi făceau poftă. Ochii beţi, pierduţi pe jumătate în grăsime, străluceau sub sprâncenele negre, arcuite. Toată frumuseţea şi toată arta jocului ei constau din mişcările capului pe care.

— Aici îl cobora zvârlind ocheade impertinente, aci îl da pe spate închizând pleoapele şi îndepărtând braţele. De asemeni şi în legănarea pieptului ei enorm, care se mişca în ritmul dansului sub bluza de bumbac roşu. Cânta bătând ritmul cu talpa, sau cu vârful botinelor:

Zi din contrabas, bum-bum, haide cântă din vioară, mama s-a culcat acum, şi ibovnicul e-afară.

Era Gripa[7] al cărei muşteriu şi chiar şi debitor îi era, în zile de grea cumpănă, Likhonin. Ea îl recunoscu repede, se repezi la el, îl cuprinse cu braţele, îl strânse la piept şi cu buzele-i umede, înfocate, îl sărută zgomotos pe gură. Apoi bătu din palme, îşi încolăci degetele într-un chip cunoscut numai de ţărăncile din Podolia şi gânguri:

— Boieraşule, inimioară de aur, scumpul meu, iartă-mi necuviinţele se muiere beată! Ce vrei, am chefuit! (Se plecă să-i sărute mâna). Ştiu apoi foarte bine că nu eşti

7 Diminutiv cie la Agripina.

îngâmfat ca anumiţi boieri. Lasă-mă să-ţi pup mânuţa, odorul meu! Haide, haide, te rog!

— Prostii, mătuşă Gripa! o întrerupse Likhonin aprinzându-se repede. Ai face mai bine să mă săruţi. Buzele tale sunt îndrăcite!

— Oh, inimioara mea adorată! raza mea de soare! floare de merişor! raiul meu! strigă Agripa înduioşată. Dă-mi buzişoarele tale cu gust de soc!

Şi, strângându-l la piept, mai depuse o dată pe gura lui buzele ei groase, arzătoare şi umede. Pe urmă îl târî până în mijlocul cercului, începu să se legene iar şi să cânte cu vocea-i melodioasă:

Fiecare cu a lui iar eu cu Paraska mea, care e cum nimeni nu-i.

Deodată, fără tranziţie, întovamsâf.ţ de muzicanţi trecu la vioiul hopak:

Oh, bate, bate din picior!

Şorţul tău e murdărit.

— Pryşko, să nu fii mâhnit; Dacă este. prea stropit. Îţi dau voie să îl ştergi. Tra-la-la, tra-la-la! Khima nu va auzi. Când cazacul va veni.

— Minţi; căci Khima este trează. Dar se face că n-aude. Tra-la-la, tra-la-la…

Cuprins de bună dispoziţie, Likhonin începu, aproape inconştient, să-i ţină hangul cu mâinile-i stângace. Un murmur vesel întâmpină intrarea sa în scenă. Fu aşezat şi îndopat cu rachiu şi salam. La rândul său trimise pe un golan să cumpere bere şi, cu paharul în mână, închină trei stupide urări, – una pentru libertatea Ukrainei, a doua pentru salamul tot aşa de gustos ca şi gospodinele de faţă, iar a treia pentru comerţul şi industria Rusiei de la sud.

Aşezat lângă Gripa, încercă s-o cuprindă de mijloc. Dar cu toată lungimea braţelor sale, nu putu să înlănţuie bustul ei dolofan. Totuşi, pe sub masă, o mână mare, moale şi arzătoare ca jăraticul, o strângea pe a lui, gata să i-o sfărâme.

În momentul acela se iscă din nou o veche neînţelegere printre precupeţele care până atunci se tot îmbrăţişaseră. Două femei se năpustiră una înspre cealaltă, ca doi cocoşi gata să sfâşie, şi, cu mâinile în şolduri, îşi aruncară ocări de mahala.

— Împuţit-o! Căţea! striga una dintre ele. Nu meriţi să mă pupi nici aici! Şi întorcându-şi spatele spre rivală, se bătu cu palma ceva mai jos de şale. Şterge-o de-aici mai repede!

Cealaltă vociferă:

— Stai tu, putoare, că-ţi arăt eu!

Likhonin profită de prilej. Se prefăcu că şi-a amintit de ceva, sări de pe bancă şi zise:

— Aşteaptă-mă niţel, mătuşă Gripa! Mă întorc numaidecât!

Şi se furişă prin mulţimea celor care căscau gura.

— Boieraşule, boieraşule! strigă Gripa. Vino degrabă, mai am să-ţi spun ceva!

Ajuns în marginea pieţii, se opri câtva timp să-şi aducă aminte ce anume avea de făcut întâi şi-ntâi. Era cam pe la nouă. Portarii spălau strada cu tulumbe pentru stropit. Vânzătoarele de flori staţionau pe trotuare şi-n faţa scuarurilor cu trandafiri, narcise şi micsandre. Luminosul, veselul, bogatul oraş meridional căpăta viaţă. Pe şosea trecu, în hurducături, *o* droagă de hingheri, cu câini de toate rasele şi mărimile. Pe capră se aflau doi hingheri.

„De bună seamă că ea s-o fi sculat! îşi zise deodată Likhonin. Iar dacă nu, am să mă furişez în taină şi o să mă întind pe divan”.

Lampa cu petrol continua să împrăştie lumina-i fumegândă şi împuţită, iar zorile, filtrate dinafară, abia luminau coridorul îngust şi scund ca o ladă. Uşa odăii nu era închisă cu cheia. Likhonin o deschise încet şi intră.

— Likhonin, se opri în mijlocul camerei şi ascultă, cu lăcomie, răsuflarea calmă a Liubei. Buzele lui erau atât de uscate şi de aprinse, încât îşi trecea mereu limba pe ele.

Genunchii îi tremurau.

„Trebuie s-o întreb dacă are nevoie de ceva”, îşi zise el deodată.

Ca un om turmentat, cu respiraţia înăbuşită, cu gura deschisă, cu picioarele bălăbănindu-i, se apropie şovăielnic de pat.

Liubka dormea pe spate. Un braţ îi era întins de-a lungul trupului, altul încovoiat pe piept. Likhonin se apropie din ce în ce mai mult. Cât pe-aci să-i atingă chipul. Răsuflarea ei era profundă, regulată. Din respiraţia trupului acela sănătos, tânăr, se desprindea ceva candid şi aproape aromatic. Îşi trecu încet degetele pe deasupra braţului gol şi mângâie pieptul fraged. „Ce fac? strigă într-însul raţiunea îngrozită; dar o altă voce replică îndată: „Nu fac nimic, vreau să-mi dau seama dacă ea doarme şi dacă nu-i trebuie cumva ceaiul”.

Dar Liubka se trezi brusc; deschise pleoapele, clipi, închise iarăşi ochii, zâmbi, un zâmbet inconştient aproape, se întinse şi-şi încolăci braţele pe după gâtul lui Likhonin

— Scumpul meu, comoara mea, zise fata cu blândeţe, cu vocea toropită încă de somn. Te-am aşteptat, mă supărasem chiar. Apoi am adormit şi nu te-am visat elecât pe tine. Vino, puişorule, vino bomboana mea.

Îl atrăgea la piept. Likhonin nu se apăra. Tremura, de parcă ar fi fost prins în friguri şi, scrâşnind din dinţi, repeta cu-a şopt sacadat: e*’s*

— Nu, Liuba, nu se cade… Zău, Liuba, nu… Ah, nu ană excita… Nu mă mai stăpânesc… Lasă-mă, Liuba, pentru Dumnezeu, lasă-mă.

— Prostule, îi zise ea cu glasul drăgăstos. Haide, vino, iubirea mea!

Şi pentru a învinge cu totul o rezistenţă de-acum molatică, îşi lipi gura de a lui Likhonin, dându-i un sărut arzător, sincer, profund, – poate că întâiul şi ultimul din viaţa ei.

„Oh, nemernic ce sunt! Ce fac? declama în Likhonin

un glas cinstit, prudent şi ipocrit.*

— Ei, nu-i mai bine aşa? întrebă drăgăstos Liubka sărutându-l încă o dată pe Likhonin Ce zici, studenţelul meu drag?...

VIII

Cu sufletul bolnav, plin de vrăjmăşie şi dezgust faţă de sine însuşi, de Liubka şi de lumea întreagă, Likhonin se aruncă îmbrăcat pe divanul schilod. Era într-atâta de ruşinat, încât continua să scrâşnească din dinţi. Somnul îl cuprinse, iar gândurile se învârteau într-una în jurul „prostiei" pe care o făcuse: răpirea Liubkăi, act în care vodevilul se amesteca în chip nătâng cu drama.

„Nu-i nimic! îşi spunea el cu tărie. Mă voi ţine în totul de ceea ce am promis. De altminteri, ceea ce s-a petrecut adineauri n-are să se mai repete niciodată! Doamne, cum să nu cazi când îţi pierzi dintr-odată firea? Un filosof demonstrează cu o profundă şi remarcabilă sinceritate că valoarea sufletului omenesc se cunoaşte după adâncimea prăbuşirii şi după înălţimea urcării sale. Totuşi eu cred că dracu' ar fi făcut mai bine să păstreze pentru el toate ţ rostiiie zilei acesteia, raţionamentele cu dublu înţeles ale lui Platonov şi imbecila mea faptă de cavaler! îmi vine să spun că totul s-a petrecut nu în realitate, ci în romanul lui Cernîşevski: Ce-i de făcut? La naiba? Nu ştiu cu ce ochi am s-o privesc mâine!"

Capu-i era în flăcări, pleoapele îi ardeau, buzele îi erau uscate. Fuma ţigară după ţigară, cu nervozitate, şi se ridica într-una să ia de pe masă o cană cu apă, din care trăgea înghiţituri zdravene. În sfârşit, printr-o încordare a voinţei, izbuti să alunge gândul fix, – ce anume făcuse, – şi căzu deodată într-un somn greu.

Se deşteptă târziu, pe la orele două sau trei după-amiază. La început îi fu greu să-şi recapete obişnuinţa simţurilor. Memoria îi era parcă absentă. Când însă o văzu pe Liubka stând tăcută pe pat, cu capul coborât şi cu mâinile pe genunchi, el gemu înciudat, tulburat. Îşi

amintea de toate şi încerca greutatea pe care o simţi dimineaţa când recapitulezi prostiile comise în ajun.

— Te-ai trezit, odoraşule? întrebă Liubka blând.

Ea coborî de pe pat, veni lângă divan, se-aşează la picioarele lui Likhonin şi le mângâie încet pe deasupra păturii.

— Aşteptam de mult; mi-era teamă să nu te scol! Dormeai aşa de bine!

Se plecă şi îl sărută pe obraji. Likhonin o îndepărtă încrunt înd sprâncenele.

— Stai cuminte, Liuboska, stai! Nu se cade! înţeleg tu? Deloc! Ceea ce s-a întâmplat, a fost un simplu accident! Să zicem chiar că din vina mea! că a fost o glumă de-o clipă! Dar îţi jur, Liuba, că nu voiam, nu voiam în ruptul capului să fac din tine amanta mea. Voiam să văd în tine o soră, o tovarăşă, un prieten… Nu, nu, nu e nimic; o să fie bine…

E vorba numai să nu ne lăsăm iarăşi târâţi… Deocamdată, drăguţa mea, du-te la fereastră un moment; vreau să mă aranjez niţel.

Liubka făcu o strâmbătură uşoară şi se îndreptă spre geam, întorcând spre Likhonin spatele. Toate vorbele acelea despre prietenie, frăţie, tovărăşie, nu aveau ecou în mintea simplă a fetei de la ţară. Imaginaţia ei era frământată de altceva. Studentul acesta, care era, în primul rând, un tânăr învăţat, în stare să devină medic, avocat, judecător, a răpit-o… Atâta tot!… De îndată ce şi-a potolit capriciul nu mai avea trebuinţă de ea şi începu eternele: „Înţelegi tu?” Oh, oamenii sunt cu toţii la fel!

Likhonin se spălă repede şi se duse să ridice storul.

Lumina aurie a soarehr, cerul senin, larma oraşului, foşnetul castanilor şi teilor, semnalele tramvaielor, mirosul înecăcios al străzii încinse şi colbuite, – toate astea pătrunseră deodată în mansarda cea mică, Likhonin se apropie de Liubka şi o atinse cu dragoste pe umăr.

— Să nu ne facem sânge rău, mititico!… Ceea ce s-a

făcut nu se mai poate şterge ne rămâne învăţătura pentru viitor? Liuboşka, n-ai cerut încă ceaiul?

— Nu, te-am aşteptat. Şi apoi nu ştiam cui să mă adresez. Nostim ai fost! După ce ai ieşit cu tovarăşul tău, te-am auzit venind până la uşă... Ai stat acolo fără să vii să-mi zici noapte-bună! Frumos, nu-i aşa?

„Prima neînţelegere casnică!" se gândi Likhonin în glumă.

Răcoreala apei pe chipul său, frumuseţea cerului auriu, chipul naiv, jumătate respectuos, jumătate îmbufnat al Liubei, impresia că e de-acum un om cu răspundere, toate acestea îl sileau să se stăpânească. Deschise uşa şi strigă în umbra culoarului împuţit:

— A-lex-an-dra! Samo-varul! Două pâini-şoare, unt şi sălam! Şi o cană cu lapte!

În coridor se auzi târşâitul unor papuci, şi o voce mahmură mormăi de departe:

— Ce urli? Ce le-a găsit? Heho, ce armăsar? Parc-ai fi un derbedeu de uliţă! Hei, tacă-ţi gura! Ce pofteşti?

În odaie intră o bătrâirică. Avea ochi roşii, mici, de parcă ar fi fost nasturi, chipul de pergament, nasul lung, ascuţit şi viclean. Era Alexandra, bătrână servitoare a cuibului acela de studenţi, prietena şi creditoarea tuturor, o femeie de vreo şaizeci şi cinci de ani, cumpănită, morocănoasă.

Likhonin reînnoi comanda şi-i dădu o hârtie de-o rublă. Dar bătrână, în loc să iasă, bombănea şi se uita cu duşmănie la fata ce stătea întoarsă cu spatele.

— Ce te-a apucat, Alexandra? Ai înţepenit? Eşti curioasă? îi strigă Likhonin. Uite, să-ţi spun: e Liuba, verişoara mea. Şovăi o clipă, îşi reveni, urmă: Liubov Yr.ssilievna, dar eu îi zic Liuboşka. N-am mai văzut-o de când era atâta! spuse el cu o mişcare semnificativă. Iar când făcea prostii o luam de urechi sau îi dădeam câte una la sprte. Prindeam pe-atunci cărăbuşi ca să-i fac plăcere... Dar, haide, şterge-o mumie egipteană, rămăşiţă a

veacurilor defuncte…

Bătrână pregeta. Când ajunse la uşă o învălui pe Liubka într-o privire veninoasă şi morfoli în gingii:

— Hm, verişoara lui! Ştiu eu ce le poate osul verişoarelor astea! Stau pe la colţuri! Oh, ce crai şi studesuu ăsua*JL*

— Hai, baborniţo, haide, cară-te! îi strigă Likhonin. de nu, să ştii că fac aşa cum făcuse odată prietenul tău studentul Triassov: te încui în privată douăzeci şi patru de ore.

Bătrâna dispăru, în sfârşit. Fu auzită cum mormăie şi cum îşi târăşte papucii în coridor. În bunătatea ei stăruielnică şi posacă trecea cu vederea multe studenţilor pe care îi slujea de patruzeci de ani. Îi ierta că se întorc beţi, că joacă între ei cărţi, că fac zgomot, că au datorii, dar un lucru nu putea să le ierte sufletul ei de fată bătrână: desfrâul.

IX

— Bravo!… aşa îmi place… spuse Likhonin, zorindu-se în jurul mesei şubrede şi schimbând dintr-un loc într-altul tacâmul pentru ceai. Eu sunt un crocodil bătrân care de multă vreme nu şi-a băut ceaiul cum trebuie, creştineşte, într-o atmosferă de familie. Haide, Liuba, aşază-te, micuţo, pe divan, ca o stăpână a casei. Desigur că dimineaţă nu bei rachiu, dar cu îngăduinţa ta eu o să gust un pic. Asta îţi mai dă puteri. Toarnă-mi ceaiul ceva mai tare şi pune-mi şi o felioară de lămâie. O, ce bun e un pahar de ceai, fierbinte, servit de o mână frumoasă de femeie!

— Liubka ascultă la început, stăpânindu-şi un zâmbet, flecăreala aceea ceva prea zgomotoasă pentru a fi sinceri în totul. Pe urmă îşi dădu pornirilor frâu liber. Nu se pricepea, însă, cum să facă să-l slujească pe Likhonin. În satul ei de baştină ceaiul era încă o raritate, ceva pentru casele bune. Nu-l beau decât în două rânduri: când veneau musafiri mai aleşi şi când erau sărbători mari; atunci

servirea ceaiului devenea un fel de rit, pe care numai capii familiei aveau dreptul să-l săvârşească. Mai târziu, când Liubka a fost băgată slujnică într-un târguşor, de prin partea locului/ la un popă întâi şi apoi la un agent de asigurare, care făcu ăintr-însa o prostituată, ceaiul – apă călduţă, gălbuie ca pământul r – îi era dat cu o bucată de zahăr pişcată de stăpâna casei, femeia popii, o creatură slăbănoagă şi rea, sau femeia agentului, o bătrână grăsană, împuţită, răutăcioasă şi avară. De aceea, acum simplul fapt al umplerii ceainicului i se părea Liubei tot aşa de greu cum ne era nouă, în copilărie, să vedem care-i dreapta şi care stânga. Cu abundenţa gesturilor şi cuvintelor sale, Likhonin o făcea şi mai stângace şi mai confuză.

— Scumpa mea, e o artă să îaci un ceai, o mare artă! Trebuie s-o înveţi la Moscova. La început să încălzeşti puţintel ceainicul gol. Pe urmă să pui ceaiul şi să torni peste el apă în clocote. Verşi după aceea apa. În felul ăsta ceaiul îşi pierde amăreala; devine mai curat şi mai aromat. Pe urmă trebuie să torni iarăşi apă fierbinte până la sfertul ceainicului; pui ceainicul pe tavă, îl acoperi cu o cârpă şi aştepţi trei minute şi jumătate; după aceea, umpli ceainicul, îl înăbuşi din nou, îl laşi câteva clipe şi atunci, draga mea, obţii o băutură divină, aromitoare, înviorătoare, întăritoarei

Chipul blând al Liubkăi, plăpând ca un ou de cuc, se pleoşti, se îngălbeni.

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu te supăra, Vasil Vasilici… Aşa te numeşti, nu-i aşa? Sunt îndemânatică şi-ţi făgăduiesc c-o să învăţ repede, Vasil Vasilici…

Îl privea cu un aer mângâietor. În dimineaţa aceea se dăduse de bunăvoie, deşi fără plăcere, pentru întâia oară în viaţa ei amară, unui om. E drept că mai mult din recunoştinţă şi milă decât din dragoste, dar, în sfârşit, pentru întâia oară nici banii, nici nevoia, nici ameninţarea că va fi alungată, nici teama de scandal n-o siliseră.

Likhonin se simţi, însă, pătruns deodată de o stingherire nervoasă, de-o ruşine în care se amesteca oarecare duşmănie împotriva femeii aceleia, necunoscută ieri, iar astăzi fatalmente stăpână.

„Începe deliciile traiului conjugal", se gândi el; şi, ridicându-se, veni la Liubka, o luă de mână, o atrase, o mângâie.

— Scumpa mea surioară micuţă, zise el cu las mişcat şi fals. Ceea ce s-a petrecut astăzi de dimineaţă nu trebuie să se mai întâmple niciodată. Vinovatul sunt eu şi, dacă vrei, am să cad în genunchi şi am să-ţi cer iertare. Înţelego-mă, Liuba, înţelege-mă, totul era independent de voinţa mea.

totul s-a petrecut aşa de repede încât mi-am pierdut capul! Nu mă. aşteptam, înţelegi tu?... N-am mai avut o femeie de multă vreme!... Bestia a reapărut în mine, bestia dezmăţată... mi-am pierdut capul... Ei, Doamne, şi la urma-urmei vina mea e oare aşa de mare? Sfinţii, pustnicii, asceţii, martirii, anahoreţii pustiului, toţi cu sufletul mult mai pregătit ca al meu, au luptat cu diavolul din greu, totuşi îţi jur pe ce vrei că n-are să se mai întâmple... înţelegi?

— Liubka îşi smulse, cu un gest hotărât, braţul din încleştarea lui Likhonin. Avea buzele întrucâtva crispate, iar pleoapeie-i clipeau.

— Da, zise ea ca un copil care se încăpăţânează în a fi supărat, văd că nu-ţi sunt pe plac; e mai bine să-mi spui asta pe şleau; dă-mi ceva pentru trăsură şi ce-oi mai vrea tu pe deasupra... Banii pentru o noapte au fost plătiţi... N-am decât să mă întorc înapoi... la...

Likhonin îşi luă capul în mâini şi străbătu odaia cu paşi mari declamând:

— Dar nu-i vorba de asta, nu! înţelege-mă, Liuba, o dată pentru totdeauna! A reîncepe ceea ce am făcut astăzi de dimineaţă e bestialitate şi nemernicie; e nedemn de un suflet care se respectă! Iubirea! Iubirea! Contopirea aceea

a judecăţii, a gândirii, a sufletului, a intereselor, nu numai a trupurilor, iată ce vreau! Iubirea e un simţământ imens, gigantic, puternic ca lumea, iar nu simpla răscolire a unui pat! Simţământul acesta nu există între noi, Liuboşka. Dacă se va înfiripa, o să fie o fericire negrăită şi pentru tine şi pentru mine. Până atunci eu rămân prietenul tău, camaradul tău pe drumul vieţii. Destul! Deşi nu sunt scutit de slăbiciunile omeneşti, mă cred îndeajuns de onest pentru a mă feri de ele.

Liubka se strânse în ea mai mult. „E1 crede că vreau să mă ia de nevastă, şi eu nici nu mă gândesc, îşi zise fata cu întristare. Se poate trăi şi aşa foarte bine. Sunt atâtea altele întreţinute! Se spune, de altfel, că-i mai bine aşa decât cu cununie. Şi ce e rău în asta? Trăieşti liniştită, cinstit, fără bătăi de cap... Am să-i scot ghetele, o să spăl pe jos, o să gătesc... într-o zi, când i-o veni poftă să se însoare cu una bogată, n-o să mă arunce, de bună seamă, goală în stradă. Deşi cam într-o parte, deşi palavragiu, se vede că e un băiat bun. O să aibă grijă de viitorul meu. Şi dacă o să-i plac şi-o să se deprindă cu mine? Eu sunt o fată simplă, fără pretenţii, n-am să-l înşel. Se zice că au fost cazuri de astea... Trebuie să te faci numai că nu" te gândeşti la aşa ceva. Iar că o să vie spre patul meu încă de astă-seară, e tot aşa de sigur, preâum e sigur că există un Dumnezeu!"

Likhonin era de asemenea căzut pe gânduri; simţea de pe acum povara unei fapte care îl covârşea. Iată de ce, când aazi o bătaie în uşă, se bucură nespus şi strigă: „Intră!" Doi studenţi Soloviov şi Nijeradze, apărură. Soloviov, un vlăjgan buhăit de pe acum, cu chipul roşcovan şi cu o bărbuţa creaţă, era unul dintre acei buni, vesel şi simpli tineri cum sunt mulţi la Universitate. Îşi întrebuinţa timpul liber, şi acest timp liber era de douăzeci şi patru de ore pe zi, bând, hoinărind pe bulevard, jucând biliard şi câţi, frecventând teatrele, citind romane sau gazete şi asistând la meciuri, între timp mânca, dormea, făcea

dragoste pe apucate, o dragoste cât se poate de realistă, cu femei întâlnite prin bucătării, prin anticamere, pe stradă. Ca toţi tinerii din sfera sa, trecea drept revoluţionar. În realitate, detesta discuţiile politice, sfâşierile şi înţepăturile reciproce, nu suporta citirea broşurilor şi ziarelor revoluţionare fiind aproape ignorant în această materie. De aceea nu fusese iniţiat în tainele partidului, cu toate că, din când în când, 1 s-a încredinţat, fără explicaţii, unele misiuni mai mult sau mai puţin primejdioase. De altminteri, se putea pune oarecare bază pe el. Îndeplinea ceea ce avea de îndeplinit, repede şi exact; mânat de o credinţă temeinică în importanţa mondială a Revoluţiei, mergea drept la ţintă c-un zâmbet şi cu-n imens dispreţ pentru posibilitatea unei arestări. Îşi punea la adăpost camarazii, primea în depozit literatura „ilegală" şi literele de tipografie, trimitea destinatarilor paşapoarte şi bani. Era înzestrat cu o mare putere fizică, cu bună dispoziţie, cu simplicitate de inimă".

În afară de calităţile naive, mişcătoare, atrăgătoare, ridicole şi dezordonate ale vechiului student rus, pe cale de a trece, şi Dumnezeu ştie dacă este un bine! în domeniul amintirilor istorice, el mai era înzestrat cu un dar curios: acela de-a face rost de bani sau de credit pe la cantine sau pe la birturi. Toate casele de împrumut, toţi cămătarii, mărturisiţi sau nu, erau în strânsă legătură cu el.

În anumite cazuri, când nu putea să recurgă la ei, Solcv: cu tot găsea mijlocul să tragă foloase din abundenţa resurselor sale. Pornea în fruntea prietenilor strâmtoraţi ca şi el, minat de o inspiraţie subită, făcea de departe, pe stradă, un semn tainic unui tătar ce trecea cu o boccea pe umăr. Amândoi dispăreau în umbra vreunei porţi. El se întorcea apoi, fără tunică, sau, iarna, fără manta, în costum de vară, sau îşi schimba şapca nouă-nouţă cu vreo minusculă tichie de jockeu pe care mjpiai o minune i-o ţinea pe vârful capului.

Îl iubeau toţi, erau toţi familiari cu el, camarazii, servitorii, femeile, copiii. Popularitatea sa era, mai cu seamă, mai mare printre tătari, compatrioţii săi, care îl socoteau cam ţicnit. Oricât de ciudat ar părea, Soloviov nu şovăia în momentele critice să încredinţeze tătarilor săi, la un loc sigur, cărţile şi broşurile. Le spunea cât „se poate de simplu: „Ceea ce-ţi dau e o carte de seamă; în ea se spune că Alah e Dumnezeu, iar Mahomet profetul său, că e multă răutate şi suferinţă pe lumea asta şi că oamenii sunt datori să dea dovadă de milă şi dreptate”.

Mai avea două particularităţi: citea perfect de bine cu glasul ridicat şi juca şah cu o siguranţă aşa de mare, încât bătea pe jucătorii cei mai reputaţi. Atacul său era totdeauna fulgerător, apărarea chibzuită, prudentă, iar dacă îi ceda adversarului vreo piesă, era o cursă destinata să înlesnească lovitura de moarte.

— Pace-n această casă şi-n sufletul credincioşilor… intonă Soloviov cu un glas de diacon.

— Dar se opri deodată şi, căutând să păstreze acelaşi ton glumeţ, mormăi încurcat: Prea Cuvioşi Părinţi… dar… da, nici vorbă… asta e… hei, la dracu’… e Sonia… nu, iertăciune… e Nadia… Ba nu, Liuba de la Ana Marcovna!

Liuba se înroşi; îşi ascunse chipul în palme. Likhonin observă mişcarea bietei fete, simţi zbuciumul ei, şi-i veni îndată în ajutor. Curmă brusc vorba lui Soloviov.

— Soloviov e de o precizie de anuar!… Da, e Liuba de la bordel! Altă dată prostituată! mai mult: prostituată până aseară. Iar. azi e sora mea, e prie*tenul meu*! Aşa trebuie* să o considere aceia care mă stimează cât de puţin. În caz contrariu… V – „”.

Soloviov, confuz, se grăbi să-l îmbrăţişeze pe Likhonin cu şi & ceritatea-i şi expansiuneade totdeauna. → –

— Hai, dragul meu, ajunge! Am vorbit prea înte şâam spus prostii, dar fii pe pace, n-o să se mai întâmple… Bună ziua, surioară cu chipul pal! zise el întinzând Liubei, peste

masă, mâna sa larg deschisă. Şi strânse cu vigoare degetele ei micuţe. Ai făcut foarte bine că ai venit aici, în cuibul nostru. O să ne prindă bine, o să aduci în micul nostru cerc obiceiuri mai blânde, mai regulate… Alexandra! Bere!… strigă el cu glasul tunător.

— În definitiv, devenisem prea grosolani, preşt sălbatici şi prea murdari! Ne bălăceam în blestemăţii, în lene, în beţie şi-n alte vicii! Toate acestea pentru că eram lipsiţi de înrâurirea binefăcătoare, pacificatoare, a femeii! Să-ţi strâng încă o dată mâna! Mânuţa dumitale!… Să vie bere!…

— Acu, acu! strigă dinapoia uşii, cu un ton morocănos. Alexandra. Acu! Ce urli? De cât?

Soloviov ieşi în coridor pentru a se lămuri cu ea. Likhonin îl urmări din ochi, cu un zâmbet recunoscător, în timp ce georgianul, pentru a-i arăta încuviinţarea sa, îl bătea prietenos. pe spate. Apreciau amândoi delicateţea aspră şi tardivă a lui Soloviov.

— Acum, zise acesta reintrând în odaie şi aşezându-se cu băgare de seamă pe un scaun beteag, – să trecem la ordinea zilei. Cu ce vă pot fi de folos? Dacă îmi daţi răgaz o jumătate de ceas, fug la cafenea şi, cât ai clipi, îl dau gata pe cel mai straşnic jucător de şah… Pe onoarea mea, bazaţi-vă pe mine!

— Ce nostim sunteţi! zise Liubka totodată încurcată şi zâmbitoare.

Ea nu pricepea limbajul înflorit al studentului, dar inima-i simplă se simţea atrasă către el.

— Nu-i nevoie! reluă Likhonin. Sunt încă dezgustător de bogat. Socot că trebuie să mergem undeva, la un restaurant. Am nevoie de voi; ne vom sfătui în privinţa celor ce trebuie să fac. Voi sunteţi, de altminteri, prietenii mei cei mai apropiaţi… Am nevoie, în primul rând/să pun la cale lucrurile pentru ea… pentru paşaportul Liubei. Ştiţi despre ce e vorba şi vă rog să nu faceţi glume fără de rost… Vreau… (vocea sa avu un tremur sentimental şi fals)

… Vreau să luaţi şi voi parte la frământările mele. Vă învoiţi?

— Cum nu, cum nu! strigă prinţul făcându-i Liubei o ocheadă semnificativă şi răsucindu-şi mustaţa.

Likhonin îl privi pieziş. Soloviov declară cu simplicitate:

— Ştiu! Ai pus la cale ceva mare şi frumos, Likhonin.

Prinţul mi-a povestit azi-noapte totul. La ce e bună tinereţea, dacă nu eşti în stare să comiţi o sfântă nebunie? Da-mi sticla, Alexandra. Am s-o destup eu singur. Degeaba te trudeşti, ba s-ar putea să-ţi plesnească vreo vină! Pentru viaţa dumitale cea nouă, Liuboşka. Pardon, Liubov… Liubov…

— Nikonovna. Spuneţi-mi ca de obicei… Liuba.*

— Da, Liuba! Hei, prinţule* *allaverdi*!

— *Lakşiol*! răspunse Nijeradze ciocnind paharul r 1

— Şi sunt dator să-ţi spun că mă bucur foarte mult pentru tine, bunul meu prieten Likhonin, reluă Soloviov punând paharul jos şi ştergându-şi mustaţa. Mă bucur! Şi mă plec dinaintea ta! Numai tu puteai să făptuieşti un act de eroism adevărat rusesc, să-l înfăptuieşti simplu, fără zgomot, fără vorbărie…

— Te rogz… Ce eroism vezi tu în asta? mormăi Likhonin încurcat.

— Are dreptate, întări Nijeradze. Tu, Soloviov, mă mustrezi totdeauna că flecăresc prea mult şi iată că tu ne ţii un pomelnic!;

— N-are a face? i se Soloviov. Poate că urarea mea e prea înzorzonată, dar, vă spun, n-are a-face. Ca şef al Coihunei noastre, în care toţi sunt egali în drepturi, o proclam pe Liuba membră respectată a acestei Comune.

Se ridică, întinse larg braţul şi rosti cu un ton patetic:

— Vino între noi fără teamă, vino cu inima voioasă, blândă stăpână a casei

Likhonin îşi aminti deodată că rostise aceeaşi frază, în acelaşi fel, în zorii zilei, şi închise ruşinat ochii.

— Destul cu glumele, copii! Să ieşim Liuba, îmbracă-tel

4 x…; – V.

Nu erau decât două sute de paşi până la restaurantul „Vrăbioara”. f *,!

În drum, Liuba îl luă. tainic de braţ pe Likhonin şi-l trase lângă ea, în aşa fel, încât rămaseră în urma celorlalţi doi:

— Aşadar, e cu adevărat serios, Vasil Vasilici, dragul meu? întrebă ea ridicând spre el ochii sumbri, mângâietori. Nu râzi de mine?

— Să râd, Liuboşka? Nu, niciodată! Aş fi cel mai nemernic dintre oameni dacă mi-aş îngădui o astfel de glumă/ îţi repet că sunt pentru tine mai mult decât un prieten, că sunt fratele tău, camaradul tău devotat! Nu-i nevoie să stăruiesc! în ce priveşte ceea ce s-a întâmplat astăzi dimineaţă, poţi să fii liniştită: nu se va mai întâmpla. Astăzi chiar voi găsi pentru tine altă odaie!

Liubka scoase un oftat din adânc. Nu se simţea jignită de virtuoasele hotărâri ale lui Likhonin, pe care, de altminteri, nu punea vreun temei. Creierul ei îngust nu putea să conceapă, nici măcar teoretic, alte relaţii între un bărbat şi o femeie decât acelea în care simţurile îşi au. partea lor. Puţin câte puţin se simţea năpădită de o înăbuşită, sinceră, sălbatică ciudă de femelă respinsă.

La „Vrăbioara” Likhonin era stimat pentru bunele-i purtări şi pentru regularitatea plăţilor sale. De aceea i se dădu îndată un mic cabinet separat, cinste cu care puţini studenţi se puteau lăuda. În încăperea aceea gazul ardea de dimineaţă şi până seara; lumina zilei nu pătrundea decât printr-un ochi de geam tăiat sus, în tavan, pe unde vedeai numai ghetele, pantofii, umbrelele şi bastoanele celor care treceau pe trotuar.

Grupul nostru număra un student mai mult, Simanovski, pe care l-au găsit la vestiar. „E prea mult! S-ar zice că a venit dinadins, de parcă ar vrei să se grozăvească

faţă de ceilalţi!”, îşi zise Liubka şi, folosindu-se de cel dintâi moment prielnic, îi spuse lui Likhonin care se plecase spre ea:

— Puişorule, de ce atâta lume? Mi-e aşa de ruşine! Şi apoi nu sunt deprinsă…

— Nu e nimic, nu e nimic, Liuboşka dragă! se grăbi să-i şoptească Likhonin… nu-i nimic, surioară, toţi aceştia sunt băieţi buni, foarte buni camarazi. Ei au să te ajute* au să ne ajute pe amândoi! Nu lua în seamă dacă glumesc sau dacă fac pe nebunii. Aceasta nu-i împiedică să aibă inimi de aur!

— Dar nu mă simt bine, mi-e ruşine! Ştiu cu toţii de unde m-ai luat!

— Ce-ţi pasă dacă ştiu? reluă Likhonin cu căldură. De ce să-ţi fie ruşine de trecutul tău şi să vrei să-l ascunzi? Peste un an ai să-i priveşti pe oameni drept în ochi şi-ai să le spui: „Numai acela care n-a căzut, n-a avut nevoie să se ridice!”-Hai să intrăm, Liuboşka!

Pe când li se aduceau gustări simple şi în timp ce comandau cina, toţi, afară de Simanovski, se simţeau la fel de stingheriţi. Cauza acestei nenorocite impresii se datora, în mare parte, prezenţei lui Simanovski, un tânăr cu ochelari, cu păr lung, blond şi, lins, care îi cădea în plete, cu chipul tras, cu buze subţiri, ce exprimau dispreţul.

Totuşi, în toiul mesei, limbile se dezlegară. Singură Liuba nu răspundea decât prin da sau nu şi abia se-atingea de bucate. Likhonin, Soloviov şi Nijeradze vorbiră mult. Cel dintâi, cu tonul omului de afaceri, căutând să mascheze prin vorbe hotărâte sincera, profunda, neplăcuta jenă lăuntrică; Soloviov, cu o expansiune de copil, cu gesturi largi, cu lovituri de pumn în masă; Nijeradze, cu o uşoară îndoială şi cu omisiuni care lăsau să se creadă că păstra esenţialul pentru el. Totuşi, toţi trei se interesau de soarta bizară a fetei adusă acolo şi fiecare îşi dezvolta părerea adresându-se mereu lui Simanovski, în vreme ce acesta se uita la unii şi la alţii, pe sub ochelari, fără a

glăsui nimic, ridicând capul sus.

— Bun! Bun! zise el în sfârşit bătând tactul cu degetele pe masă. E frumos ce-a făcut Likhonin, e îndrăzneţ! Că prinţul şi Soloviov îşi dau silinţa să-l sprijine, e de asemenea foarte bine;! Întrucât mă priveşte, sunt gata, pe cât îmi va fi cu putinţă, să lucrez de comun acord cu voi. Dar nu ar fi mai bine să îndrumăm noua noastră cunoştinţă pe un drum, pentru a zice astfel, mai firesc, în raport cu însuşirile sale? Draga mea, zise el adresându-se Liubkăi, ce ştii sau ce ai vrea să faci? Ce fel de muncă? Croitorie, tricotaj, broderie?

— Nu ştiu nimic! murmură Liuba cu capul jos, roşie ta, faţă şi frământându-şi mâinile sub masă... Nu pricep nimic din ce se spune-aici.

— E drept! se amestecă Likhonin. A vorbi despre ea în prezenţa ei e a-o pune într-o situaţie grea. Vedeţi că e stingherită într-atâta încât nu poate îngăima un cuvânt. Şi doar nu asta vrem! Liuba, haide, am să te însoţesc până acasă! Voi veni şi eu peste zece minute. Vom lua hotărâri în lipsa ta... Ce zici? Vrei?

— Cum ai să vrei, Vasil Vasilici! murmură Liuba. Decât că aş prefera să nu mă duc singură acasă.

— Şi pentru ce?

— N-am să mă simt bine singură cuc. Mai bine o să te aştept în capătul bulevardului, pe o bancă.

— A, bravo! rosti Likhonin încurcat. Te temi de Alexandra. Lasă că am să-i dau eu porţia cuvenită sobolului acela! Haide, la drum, Liuboşka!

Timidă şi stângace* ea întinse mâna studenţilor şi ieşi însoţită de Likhonin.

Peste câteva minute acesta se întoarse. Bănui că se vorbise despre el, în lipsă, şi-şi iscodi, din ochi, îngrijorat, camarazii. Apoi, cu mâinile sprijinite de masă, începu:

— Domnilor, vă socot pe toţi buni prieteni – aruncă o privire furişe spre Simanovski – şi vă cred oameni de inimă. Vă cer din adâncul inimii să-mi daţi ajutor. Am

procedat oarecum în grabă, dar sub îndemnul sincer şi curat al sufletului meu.

— Aceasta-i principalul! zise Soloviov.

— Îmi bat joc de părerea pe care ar putea s-o aibă despre mine cei care nu mă cunosc în privinţa hotărârii mele de a salva, – iertaţi-mi cuvântul stupid ce mi-a scăpat, – în privinţa hotărârii mele nezdruncinate de a sprijini şi de-a salva o fată. Nu-i nevoie să spun că sunt în stare să-i plătesc la început o cameră, nu prea scumpă, şi să am grijă de întreţinerea ei. Dar ceea ce trebuie apoi mă încurcă. Nu e Vorba, se înţelege, de o simplă chestiune bănească. Aş putea să-i procur mereu bani, dar să-i dau de mâncare şi băutură şi, în felul acesta, să o încurajez la lene, înseamnă a o condamna la trândăvia, la nepăsarea, la apatia care duc se ştie prea bine unde. E nevoie, deci, să căutăm a-i găsi o îndeletnicire. În privinţa aceasta trebuie să ne frământăm mintea. Faceţi, domnilor, o sforţare şi spuneţi cam ce credeţi…

— Partea importantă ar fi să ştim pentru ce e capabilă, glăsui Simanovski. Cu ce s-a ocupat înainte de a intra în bordel?

Likhonin făcu un gest deznădăjduit.

— Aproape cu nimic. Cu puţină croitorie şi cu treburile de rând ale unei fete de ţară. N-avea nici cincisprezece ani când a fost băgată la un slujbaş. Acolo curăţa odăile, mătura şi, se înţelege, prepara ciorba cu varză. Mai mult, nu!

Simanovski plescăi din limbă.

— Cam puţin! zise el.

— Pe deasupra, nu ştie să citească.

— Eh, nu e aşa de important! exclamă Soloviov cu căldură. Dacă am fi avut de-a face cu o fată instruită sau semiinstruită, toată cazna noastră ar fi fost inutilă. Pe câtă vreme suntem în faţa unui adevărat fruct al pământului, virgin…

— Hm! mormăi Nijeradze, schiţând un zâmbet cu

dublu înţeles.

Lui Soloviov nu îi ardea de glumă. Supărat cu drept cuvânt acum, îl luă pe georgian în răspăr:

— Ascultă, prinţule, nu e nevoie nici de talent, nici de inteligenţă, ca să întorci în ridicol ori să denaturezi un gând sfânt sau o faptă bună. Dacă iei în bătaie de joc ceea ce vrem să facem, atunci te rog s-o ştergi.

— Da, dar tu însuţi, în odaie, adineauri… încercă să îngaime prinţul.

— Da, şi cu, şi eu am făcut pe imbecilul, însă îmi pare rău, grăi Soloviov îmblânzit. Iar acum constat cu bucurie că Likhonin e un flăcău de treabă şi sunt gata să-l ajut pe cât mi-o sta în putinţă… Repet că chestiunea de a şti să citească e secundară. Va învăţa aceasta cu uşurinţă. Aşa-i întotdeauna cu fiinţele a căror minte e fragedfă; ele învaţă să citească, să scrie, să socotească, fără şcoală, fără metodă! Cât priveşte lucrul manual, care dă cuiva putinţa de-a trăi, sunt sute de inşi care se desprind cu el foarte uşor, într-o săptămână sau două!

— De exemplu? întrebă prinţul.

— De exemplu… de exemplu… uite… florile artificiale. Da, sau şi mai mult, intră într-un magazin de flori. Frumos, interesant, curat.

— Trebuie să ai gust, glăsui Simanovski la întâmplare.

— Nu e vorba nici de gust şi nici de cine ştie ce calităţi. Altă dată, talentul nu se ivea decât la oamenii cultivaţi şi cu educaţie înaltă; un pictor nu se năştea decât dintr-o familie de pictori, un cântăreţ dintr-o familie de cântăreţi.

— Uite ce-aş fi vrut să fac pentru ea, spuse Likhonin… Să deschid o cantină mică… ceva simplu, cu mâncăruri ieftine, curate, atrăgătoare. Sunt foarte mulţi studenţi cărora le e totuna dacă mănâncă într-un loc sau într-altul. La restaurantele studenţeşti nu e mai niciodată loc. Aşa că s-ar putea să atragem toate cunoştinţele.

— De acord, zise prinţul, dar calculul nu preţuieşte nimic. Au să meargă să mănânce pe credit. Şi tu ştii ce platnici sunt studenţii 1 într-o astfel de afacere trebuie spirit practic. Iar dacă e condusă de o femeie, se impune ca ea să fie zdravănă şi să aibă un om la spate. Nu e locul lui Likhoniri, desigur, să stea la pândă.

— Likhonin îi aruncă o privire furioasă, dar se mărgini să-şi încleşteze fălcile. Nu replică nimic.

Atunci Simanovski, cu un ton ce excludea orice contrazicere glăsui:

— Domnilor, intenţia dumneavoastră e, desigur, cât se poate de bună. E totuşi o umbră pe tablou şi asupra ei aş vrea să vă atrag atenţia. Pentru a deschide o cantină, pentru a întreprinde un lucru manual, e nevoie de bani. Banii lipsesc, bineînţeles, şi sunt de acord în asta cu Likhonin. Dar, totodată, un atare început, cu fiecare pas controlat, măsurat, nu se va poticni în neînlăturabilul, tembelism? Copiii nu se deprind să meargă decât după ce au căzut de cincizeci de ori la pământ. Nu! Dacă aveţi într-adevăr de gând să veniţi în ajutorul acestei biete fete, daţi-i în primul rând posibilitatea de a fi o lucrătoare, iar nu o trântorăl Ea se va zbate, va suferi, va îndura poate foamea, dar dacă trece peste această încercare e capabilă de orice.

— Atunci, după dumneata, ea trebuie să spele vasele? întrebă Soloviov, fără convingere.

— De ce nu? replică Simanovski. Spălătoare de vase, de rufe, bucătăreasă. Orice muncă îl înnobilează pe om.

Likhonin clătină din cap.

— Simanovski, prin gura dumitale grăieşte înţelepciunea. Spălătoare de vase, bucătăreasă, slujnică... dar, în primul rând, are ea oare calităţile necesare? Al doilea, ea a gustat farmecul înjurăturilor stăpânului faţă de toată lumea şi pişcăturile aceluiaşi stăpân pe coridoare, cu uşile închise. Nu ştiţi că nouăzeci la sută dintre prostituate se recrutează din rândurile servitoarelor? Aceasta ar însemna că la prima nedreptate, la primul insucces, biata

Liuba se va întoarce cu plăcere şi uşurare acolo de unde am scos-o.

dacă nu şi mai jos. De altminteri, se cuvine oare să scoatem o făptură umană dintr-o robie şi să o aruncăm în alta?

— Adevărat! grăi Soloviov.

Şi imediat, fără a se depărta de la masă, cei patru studenţi pregătiră programul extrem de vast şi ex. trem de ciudat al educării şi instruirii Liubei.

Soloviov îşi asumă predarea gramaticii şi a scrisului. Pentru a alunga plictiseala lecţiilor şi a-i răsplăti succesele, el plănuia să citească fetei, cu glas tare, bucăţi alese din literatura rusă şi străină. Likhonin îşi rezervă aritmetica, geografia şi istoria.

Prinţul spuse, la rându-i, simplu, de astă dată fără de niciun gând de glumă:

— Copii, eu nu mă pricep la nimic, iar ceea ce ştiu nu preţuieşte mai nimic. Dar am să-i citesc admirabilul poem al marelui nostru poet georgian, Rustavelli, şi i-l voi traduce vers cu vers. N-am nimic din stofa unui pedagog, vă înştiinţez. Am căutat să fac pe mediatorul, dar am fost trimis la plimbare după a doua lecţie; totuşi nimeni mai bine decât mine nu poate să înveţe cum se cântă din chitară, mandolină, banjo!

Nijeradze vorbea cu atâta seriozitate, încât Likhonin şi Soloviov se porniră pe râs din toată inima, dar nu se aşteptau câtuşi de puţin ca Simanovski, să-i sară în apărare.

— Prinţul are dreptate. Putinţa de-a cânta dintr-un instrument ridică gustul natural care, uneori, în viaţă, e de mare folos... întrucât mă priveşte, domnilor, propun să-i citesc tinerei fiinţe istoria civilizaţiei. În afară de astea, îi voi preda fizica şi chimia.

Simanovski vorbea cu obişnuitu-i ton autoritar, astfel că tinerii nu cutezară să-i râdă în faţă. Tustrei îl priviră, totuşi, cu ochi holbaţi.

— Foarte bine! urmă Simanovski netulburat. Îi voi arăta o serie de experienţe fizice şi chimice care se pot face lesne în casă. Experienţele acestea sunt foarte nimerite pentru a dezvolta creierul şi a dezrădăcina prejudecăţile. Voi căuta să-i explic ceva din întocmirea lumii şi din proprietăţile materiei. E destul numai să le tălmăceşti într-un mod limpede. De altminteri, orice gândire mare e simplă…

Likhonin o regăsi pe Liuba la locul, hotărât, pe o bancă.

Ea îl urmă acasă cu inima cam strânsă. Likhonin ghicisc adevărul. Dezobişnuită de toate micile neplăceri ale vieţii cotidiene, ea se temea să nu dea iarăşi peste ursuza de Alexandra. În afară de asta, o tulbura nespus gândul că Likhonin nu căuta să-i ascundă locul de unde venise ea. În stabilimentul Anei Marcovna pierduse, însă, de multă vreme, price voinţă, orice personalitate; obişnuită să răspundă la orice chemare fără a crâcni niciodată, îl urmă pe Likhonin cu supunere.

Bătrâna vulpoaică avusese vreme să dea o fugă până la intendentul casei şi să-l denunţe pe Likhonin c-a venit cu o fată pe care ea nu o cunoştea, despre care el pretindea că-i e vară, şi că fata a rămas toată noaptea în odaia studentului fără să arate actele. Likhonin avu nevoie să se explice îndelung, cu lux de amănunte, cu intendentul, un om de o neruşinare nespusă, care-i socotea pe locatarii casei drept locuitori ai unui oraş cucerit, deşi cu o nuanţă de teamă, faţă de studenţi; căci aceştia îi ţineau de multe ori, cu îndârjire, pieptul. Likhonin îl îmbună, închiriind pentru Liubka, la câţiva metri de odaia sa, o cămăruţă cu un ochi de geam.

— Cât priveşte paşaportul, domnule Likhonin, să mi-l daţi mâine neapărat, insistă intendentul. Pentru că sunteţi un om cumsecade şi muncitor, pentru că ne cunoaştem de mult şi pentru că plătiţi regulat ratele, fac o concesie pentru dumneavoastră şi aştept douăzeci şi patru de ore.

Ştiţi cât de grele sunt timpurile. Dacă mă va denunţa cineva pot să fiu pedepsit cu amendă şi chiar cu alungarea de aci. Acum e greu de tot.

Seara, Likhonin şi Liubka merseră să se plimbe în grădina publică, ascultară muzică şi se întoarseră devreme. Studentul o conduse pe Liubka până la uşa odăii ei şi se despărţiră îndată sărutând-o duios, cu frăţie, pe frunte. După zece minute, când el se dezbrăcase şi se culcase, răsfoind un tratat de drept public, Liubka râcâi la uşă şi se furişă ca o pisicuţă în cameră.

— Dragul meu, inimioara mea, iartă-mă dacă te deranjez. N-ai cumva un ac şi puţină aţă? Nu te supăra, plec îndată!

— Liuba! Te rog să pleci, nu îndată ci chiar în clipa asta... îţi poruncesc, înţelegi tu?

Puâşorule! ciripi Liubka plângătoare şi amuzantă în acelaşi timp. De ce mă cerţi aşa?

C-un gest fulgerător ea stinse lumânarea şi, pe întuneric, râzând şi plângând totodată, se ghemui în el

— Nu, e cu neputinţă, Liuba! Asta nu poate să mai m> meze! spunea Likhonin peste zece minute, în picioare, la uşă, înfăşurat în pătură ca un hidalg în mantie. Mâine o să-ţi caut o cameră în altă parte. Numai să nu se mai întâmple ce s-a întâmplat! Du-te cu Dumnezeu! Noapte bună! Dar dă-mi cuvântul tău de cinste că legăturile noastre, în viitor, au să fie curate, prieteneşti!

— Ţi-l dau, micule, ţi-i dau, ciripi ea zâmbind.

Şi, cu o mişcare bruscă, îşi lipi buzele mai întâi de buzele lui Likhonin, apoi de mâna lui.

Mişcarea a fost într-atât de spontană, încât nici Liubka nu se-aştepta la ea. Niciodată, până atunci, nu sărutase mâna unui bărbat, afară de a popii. Poate că a vrut să arate prin asta recunoştinţa şi respectul ei pentru Likhonin, în faţa căruia se prosterna ca în faţa unei făpturi superioarei

XI

După cum s-a putut vedea în multe rânduri, există printre intelectualii ruşi un număr de originali, adevăraţi copii ai pământului şi ai culturii ruse, care pot să privească moartea în faţă, cu eroism, oameni care pentru o idee, sunt în stare să îndure fără a clipi, cele mai mari neplăceri şi cele mai crâncene suferinţe, dar pe care îi domină mutra unui portar, care simt cum li se zburleşte părul la strigătele unei spălătorese şi care se duc la comisar cu fruntea plecată, cu sfială, cu teamă. Likhonin era unul dintre aceştia. A doua zi, (în ajun, zi de sărbătoare, nu putuse întreprinde nimic), Likhonin se trezi din zori şi-şi aduse aminte că trebuia să se ocupe de paşaportul Liudei. Îl durea capul, mâinile şi picioarele îi erau moi. O ploaie fină cernea de dimineaţă. „Acum şi asta! îşi zise el îmbrăcatfdu-se fără grabă. Nu erau destul de neplăcute celece-aveamsăfac! se adăugă şi ploaia!”

Bordelul se afla la vreo verstă de-acolo. Fusese de multe ori acolo, dar nu în plină zi: de aceea, pe drum i şef păru că toţi trecătorii, vizitii, poliţiştii şi alţii îl priveau nu numai cu curiozitate, ci şi: cu duşmănie, de parcă ar fi ghicit încotro merge. Aşa. cum se întâmplă totdeauna când plouă, chipurile pe care le întâlnea i se păreau deopotrivă urâte, spălăcite. De zece ori la rând îşi rememoră ce va spune la Ana Marcovna, ăpioi la secţie, şi de fiecare dată în alt fel.

— Ce nefolositor este să ticluieşti astfel cuvintele! E tpai: bine când te laşi condus de inspiraţie! V v

Dar îndată, în capu-i, dialogul se înfiripa iarăşi:

„N-aveţi dreptul să ţineţi o fată împotriva voinţei eil”.

„Foarte bine; atunci să vină singură şi să anunţe 1”.

„Procedez eu în numele ei!” r f „Perfectr Daţi-mi dovada!” – * Şi, din nou, se trudea să pună capăt gândurilor.

Intră în bordel. Sună cu un gest ruşinat.

O servitoare cu picioarele goale, cu fusta sumeasă, cât o cârpă udă în mână, cu chipul alb de praf, veni să-i

deschidă

— Aş vrea s-o văd pe Jenka, spuse el cu sfială.

— Domnişoara Jenka e ocupată).

— Atunci pfe Tamara.

Servitoarea îl privi cu ochi bănuitori.

— Domnişoara Tamara... Nu ştiu... Mi se pare că e ocupată şi ea... Dar ce vreţi? O vizită?

— Hei, nu-i totuna? să zicem că-i o vizită.

— Nu ştiu... Să văd... Aşteaptă! V v

Plecă, lăsându-l pe Likhonin în sala semiîntunecată. În fumuriul tulbure al dimineţii mobilele şi tablourile se desprindeau asemenea unor pete/ Simţeai mirosul de tutun, mucegaiul, râncezeala şi ceva de nelocuit, specific încăperilor în care nu rămâi totdeauna; teatrelor goale, sălilor de dans, amfiteatrelor de universităţi. Din îndepărtările oraşului venea din când în când huruitul trăsurilor. Pendula din perete bătea tic-tacul său monoton. În prada unei agitaţii pe care nu putea înfrâna, Likhonin începu să umble în lung şi-n lat prin sală, frecându-şi palmele. tremur înde. Umerii îi erau şi mai încovoiaţi şi se simţea pe punctul de-a dârdâi. *

„La ce bun comedia a-ta ipocrită? îşi zicea cu enervare el. N-am ce spune, am s-ajting de poveste la universitate.

Diacul m-a pus? Ieri, când ea mi-a spus că e gata să plece, mai era încă timp; n-aveam decât să-i dau cu ce să-şi plătească trăsura şi ceva pe deasupra... s-ar fi dus şi totul ar fi mers ca pe rotile... nu mai sufeream starea aceasta sufletească, insuportabilă, îngrozitoare. Acum e prea târziu; mâine o să fie de asemenea prea târziu, poimâine şi mai mult. De îndată ce-ai făcut o prostie, trebuie să-i pui frâu; altminteri, din ea se fac două, pe urmă douăzeci... Dar poate că nu e prea târziu încă! Haidade, ea e toantă, analfabetă, isterică probabil, aşa cum sunt cele mai multe dintre femei. Nu e bună, la drept vorbind, decât pentru masă şi pentru pat”.

Likhonin îşi prinse, înfierbântat, fruntea şi obrajii în palme.

„Cel puţin dacă m-aş fi putut sustrage de la tentaţia simplă, grosolană, a cărnii. De două ori m-am lăsat târât… Şi cu cât va trece mai multă vreme, cu atât fapta se va reînnoi!”

Dar, alături de aceste gânduri, altele, potrivnice, îşi croiau cale.

„Sunt oare un bărbat sau nu? Un bărbat e dator să-şi respecte cuvântul, la urma urmei, E totuşi ceva nobil, mare, frumos, care m-a îndemnat! Simt şi acum avântul care mă stăpânea când am luat hotărârea. Am fost îmboldit de simţământul cel mai curat şi mai înalt. Numai de n-ar fi fost simpla urmaţi a unei nopţi albe, când fumezi prea mult, când alcoolul alungă judecata, când vorbăria dă loc extravaganţei…”

Ciufulită, îmbrăcată cu o bluză şi cu o fustă albă, Jenia intră în odaie, întinzând, cu un căscat, mâna lui Likhonin.

— Bună ziua, dragă studentule. Cum i se pare Liuboşkăi dumitale în noul ei cămin? O să mă poftiţi, nu-i aşa? Sau poate că voiţi să petreceţi luna de miere în taină, fără martori?

— Lasă gluma, leneşka; am venit pentru paşaport.

— A… pentru paşaport? repetă Jenka îngândurată. Paşaportul nu e aici; trebuie să ceri de la econoamă cărţulia Liubei. Ştii, noi astea n-avem decât o cărţulie; trebuie s-o schimbi la circumscripţie cu un livret de identitate. Decât, în afacerea asta, puişorule, eu n-o să-ţi pot fi de prea mare folos; dacă mă amestec cumva, risc s-o păţesc…

Iată ce să faci: trimite servitoarea s-o cheme pe econoamă şi; ca să fii mai sigur, spune ca un vizitator de viţă doreşte să-i vorbească în persoană… Întrucât mă priveşte, iartă-înă, dar trebuie să rămân deoparte. Nu te supăra; ştii proverbul, că e mai aproape cămaşa decât

haina... Dar de ce să rămâi aici şi să te loveşti de lucruri în întuneric? Vino în salonaş. Am să spun să-ţi aducă ceva: bere, cafea, ce vrei. Sau poate, – ochii ei avură o licărire de răutate.

— Poate că vrei să-ţi ţină de urât vreo duduie? Tam-ra e ocupată; e însă Niura, Verka...

— Destul Jenia: am venit pentru o chestiune serioasă, şi dumneata...

— Ei lasă, lasă, uite că am tăcut! Văd că ţii la ea cu adevărat! Foarte frumos din partea dumitale! Hai, vino!

Îi făcu loc în salonaş. Obloanele fură date în lături. Lumina blândă, tristă, se împrăştie pe zidurile tapetate cu roş şi galben, pe candelabre şi pe obiecte.

Jenka ieşi. Peste zece minute, Emma Eduardovna intra în salonaş. Likhonin se ridică, strânse mâna încărcată cu inele pe care ea i-o întinse şi se gândi deodată:

„Să mă ia dracu'! Dar dacă bestia aceasta ar avea suflet şi dacă ai putea să citeşti în el, câte crime premeditate nu a-i descoperi! 1

— E nevoie să spunem că Likhonin se înarmase, în afară de bani, şi cu un revolver. Pentru că se aştepta la insulte sau lovituri, îşi luase măsurile de rigoare. Dar pre mirarea sa, tot ce prevăzuse şi tot ce-i inspira teamă, nu părea-a fi decât rrezultatul unei închipuiri poltrone. Lucrurile se prezentau sub o altă lumină, mai simplă, mai banală şi îndeosebi mai neplăcută.

— *Ja*? *metri herr*, – glăsui econoama cu tonul totodată mândru şi calm, aşezându-se într-un fotoliu şi aprinzându-şi ţigara – tumneafoastră aţi plătit o noapte şi aţi ţinut fata o zi şi o noapte mai mult. Also, tumneafoastră datoraţi încă douăzeci şi cinci de ruble. Când noi lăsăm o fată în oraş preţul e zece ruble, iar pentru o zi douăzeci de ruble. Aşa e tarif. Tumneafoastră nu fumaţi, tinere?

Îi întinse portţigaretul, din care Likhonin luă una fără să vrea.

— Am venit să vă vorbesc., cu totul de altceva, zise

el.

— O, nu e nevoie! Am priceput foarte bine. „Da, tânărul vrea s-o ia pe fată, pe Liubka, s-o întreţină, sau, cum se zice în ruseşte, să o salfeze. Da, da, aşa e. Eu sunt de douăzeci de ani în casele puplice, totdeauna în cele bune, şi ştiu până unde merge prostia tinerilor. Dar te înştiinţez că n-o să fie bine.

— Mă priveşte! răspunse Likhonin.

— Foarte bine, e treaba tumitale, tinere student.

Un zâmbet trecu ca o undă pe obrajii veştejiţi ai Emei Eduardovna şi pe bărbiile-i răsfrânte.

— Din tot sufletul meu îţi urez dragoste şi spuneţi târâturii de Liubka să nu cumva să mai dea cu nasul pe aici când dumneata ai s-o arunci în stradă ca pe un câine.

— Fii sigură că n-o să se întoarcă! Nu-ţi cer decât să-mi dai cărţulia îndată!

— Cărţulia? Mă rog! Numaidecât! Dar mai înainte fii bun şi plăteşte datoriile ei. Ştiam de mai înainte cum o să sfârşească conversaţia noastră!

Scoase de la piept un carnet cu scoarţele negre şi-l întinse lui Likhonin. Pe carnet era scris: „Socoteala Irinei Veşcenkov din casa ţinută de Ana Marcovna Saibes, Iamskaia No. Likhonin îl deschise la pagina întâi şi citi maşinal două-trei paragrafe tipărite, privitoare la regulile casei. Se spunea între altele că prostituata poate să plece din casa de toleranţă oricând vrea, chiar dacă are datorii, dar că e obligată să le plătească după legile în vigoare.

Likhonin, arătând cu degetul articolul acesta, întinse carnetul spre econoamă şi zise cu un aer triumfător:

— Ei vezi? „Are dreptul să plece oricând”. Aceasta înseamnă că poate să părăsească în orice clipă văgăuna împuţită, cuibul blestemat al desfrâului, ocna în care…

— O, nu-i vorba de asta! N-are decât să plece! numai să reguleze cu datoriile.

— Poate să le recunoască.

— Eh! mai întâi că ea nu ştie carte, şi pe urmă ce

preţ se poate pune pe vorba ei? Nimic, nimic. Dacă găseşte o garanţie în care să putem să ne-ncredem, eu n-am nimic în contră.

— În carnet nu e vorba de garanţie.

— Parcă se poate prevedea totul? Nu se pune în carnet nici dacă poţi să iei o fată fără ştirea patroanei.

— N-are a face, eşti datoare să-mi dai cărţulia.

— N-o să fac niciodată o atare prostie. Vino cu o persoană de încredere şi cu un poliţai, care să arate că persoana e demnă de încredere. Pe urmă persoana să garanteze în faţa poliţaiului că dumneata n-ai luat fata ca s-o speculezi singur sau s-o bagi în alt stabiliment. Atunci, la poruncile tumneatale!

— La naiba! exclamă Likhonin. Dar dacă mă fac garant eu însumi? Dacă îţi dau în scris că îmi iau răspunderea?

— Tinere, eu nu ştii ce se spune în universităţile dumneavoastră, dar nu mă socoti într-atât de nătâncă. Cine poate să spună că-n afară de nătragii ăştia, dumneata mai ai alţii? Cine poate să spună că mâine o să ai cu ce cumpăra o bucată de salam prăjit? Şi dumneata vorbeşti de garanţie?

Likhonin se mânie deodată. Scoase o bancnotă din buzunar şi o trânti pe masă.

— Dacă e vorba de-aşa ceva, plătesc!

— O, atunci se schimbă chestiunea! mormăi, mieroasă dar tot neîncrezătoare, Emma Eduardovna. Fii bun, te rog, şi vezi la cât se urcă datoria prea scumpei tumneatale

— Taci, stârvule! îi strigă Likhonin.

— Uite că tac, nătâncule! replică econoama.

— Pe filele din stânga erau trecute cheltuielile, pe dreapta încasările. Likhonin citi:

„Primit în timbre: 15 februarie, 10 ruble; 16, 4 ruble; 17, 12 ruble; 18, bolnavă; 19, bolnavă; 20, 6 ruble; 21, 24 ruble”.

„Doamne, se gândi Likhonin cu groază şi dezgust, doisprezece inşi într-o singură noapte!”

La capul lunii totalul se urcă la trei sute treizeci de ruble.

„Doamne, Doamne, ce grozăvie! O sută şaizeci şi cinci de vizite!” îşi zise Likhonin, care calculase în neştire, frunzărind paginile. Trecu apoi la coloana din dreapta:

„Facerea unei rochii roşii de mătase, cu garnitură de dantele, 84 ruble, croitoreasa Ieldokimov. Matineu cu garnitură idem, 35 ruble, croitoreasa Ieldokimov. Ciorapi de mătase, 6 perechi, 36 ruble… O cursă… bomboane… parfumuri… total 205 ruble, 330 ruble minus 220 întreţinerea, rămân 110 ruble”.

Balanţa de la capătul lunii era concepută în felul următor:

„După achitarea croitoresei şi a articolelor menţionate alături, Irina Voşcenkov mai datorează suma de nouăzeci şi cinci (95) ruble. Sumă care, împreună cu datoria din anul trecut, de patrusute optzeci ruble, dă un total de cinci sute treisprezece (513) ruble”.

Likhonin se prăbuşi din nori. Se tocmi cu femeia, îndelung, cu asprime, cu îndârjire. Ea se învoi, în sfârşit, să primească două sute cincizeci de ruble bani gheaţă şi o asigurare în scris de alte două sute.

În sfârşit, afacerea cu Emma Eduardovna se încheie.

Luă o trăsură şi se duse la circumscripţie. Pe drum îşi aminti că n-avusese vreme să controleze, cum ar fi trebuit, „cărţulia galbenă”, despre care a auzit vorbindu-se atâta. Era un crâmpei de hârtie de mărimea unui plic obişnuit. În partea unde se afla sigiliul de rigoare erau trecute numele, prenumele, profesia Liubkăi, în cealaltă se aflau tipărite câteva extrase privitoare la regulile casei de toleranţă şi la curăţenia preventivă. „Orice vizitator are dreptul să ceară prostituatei să-i arate cărţulia în care se arată unde şi când a fost ultima oară vizitată”.

Fu primit la circumscripţie de Kerbech, care fiind de

serviciu în noaptea precedentă şi neînchizând un ochi, era cu toane. După ce îl contemplă pe Likhonin ca pe un obiect fără însemnătate, îl întrebă:

— Ce pofteşti, domnule student?

Likhonin îi arătă în amănunte rostul vizitei sale.

— Ceea ce aş vrea, încheie el, e s-o opresc la mine. O să hotărâţi dumneavoastră cum: ca servitoare sau, dacă vreţi, ca rudă.

— Să zicem, mai degrabă, ca nevastă sau ca amantă, spuse cu indiferenţă Kerbech, răsucind între degete un portţigaret de argint cu o monogramă vastă. Nu pot face absolut nimic pentru dumneata, cel puţin astăzi. Dacă vrei să te însori cu fata, prezintă-mi o autorizaţie semnată de decanul Universităţii. Dar ce rost are s-o întreţii? Să iei aşa o fată dintr-o casă de desfrâu ca să trăieşti tot în desfrâu cu ea?

— Pot s-o iau în serviciu, stărui Likhonin.

— E totuna. Fii bun şi adu-mi un certificat din partea persoanei la care locuieşti… căoi îmi închipui că n-ai proprietăţi… Da, un certificat în care să se arate ca dumneata eşti în măsură să ţii o servitoare, şi-n afară de asta actele care să dovedească cine eşti; de exemplu, certificatul comisarului din cartierul unde stai, de la Universitate şi aşa mai departe.

Cred că eşti înscris, nu-i aşa? Numai dacă… nu vei fi „ilegal”[8]

— Nu, sunt înscris! răspunse Likhonin simţind cum i se urca la nas muştarul.

— Foarte bine! Dar persoana pentru care ai venit?

— Ea n-are încă, bineînţeles… Am însă cărţulia ei pe care aş vrea s-o schimb cu un paşaport valabil înainte de a o înscrie.

Kerbech dădu din umeri şi se apucă să răsucească portţigaretul iarăşi.

---

8 Student care e amestecat îu vreun complot politic şi care se slujeşte de acte falşei.

— Nu pot face nimic, domnule student, până când n-ai să aduci hârtiile cerute. Întrucât o priveşte pe fată, deoarece ea n-are domiciliu, vă fi imediat arestată şi închisă, în cazul când nu va prefera să se întoarcă de bunăvoie acolo de vinde ai scos-o. Am onoarea să te salut!

Likhonin puse mâna la pălărie şi se îndreptă spre uşă. Deodată îi trecu prin minte un gând ingenios, însă respingător. Se întoarse.

— Scuzaţi-mă, domnule comisar! Am uitat principalul. Una dintre cunoştinţele noastre comune m-a însărcinat să vă înapoiez o mică sumă pe care v-o datora.

— Hm, o cunoaşteţi? întrebă Kerbech clipind din ochi. Şi cine anume?

— Bar… Barbarissov.

— A, Barbarissov? Da, da, mi-aduc aminte.

— Veţi primi, nu-i aşa, aceste zece ruble?

Kerbech dădu din cap, dar n-atinse bancnota.

— Ce porc… Barbarissov ăsta al dumitale! îmi datorează nu zece ruble, ci douăzeci şi cinci! Neruşinatul! Douăzeci şi cinci de ruble şi copeici…” Dar copeicile i le las. Era, mă înţelegi, o datorie de la biliard… Trebuie să-ţi spun că ticălosul joacă foarte necinstit… Aşa, tinere, mai dă-mi cincisprezece ruble!

— Ce poftă şi pe dumneata, domnule comisar! glăsui Likhonin scoţând banii ceruţi.

— Iartă-mă, lămuri Kerbech, înseninat. Nevastă… copii… leafa… ştii cât de mică e… Poftim, tinere, paşaportul…» Iscăleşte de primire, te rog!

Ciudat, siguranţa de a poseda, în sfârşit paşaportul Liubkăi, destinse brusc nervii lui Likhonin.

„Acum, îşi zise el, călcând pe uliţă cu paşi mari, ce-a fost mai greu s-a făcut, Likhonin! Ceea ce tu ai pus la cale e frumos, e superb! Ar fi ruşinos să lucrezi în vederea unei recompense imediate. Nu sunt nici câine de circ, nici dromaderă bine dresată, nici elevă de pension. Vina mea, ieri, a fost că am discutat atâta cu moftangii ceia.

Flecăreală stupidă, fără tact şi, în orice caz, prematură”.

— Spre surprinderea sa, Liubka se miră foarte puţin şi nu se bucură câtuşi de puţin când el îi arătă cu un aer de triumf paşaportul… Un singur lucru îi făcea plăcere: că-l revede pe Likhonin.

XII

Trebuie să-i recunoaştem un merit lui Likhonin: c-a făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru ca Liubka să trăiască în tihnă, ferită de nevoi. El ştia că se impune să părăsească imediat mansarda, atât din cauza îngustimii ei cât şi din pricina bătrânii Alexandra, din zi în zi mai înăcrită, mai bosumflată, mai certăreaţă. Se hotărî, deci, să ia cu chirie la marginea oraşului, în Borceagovka, o locuinţă ieftină, compusă din două camere şi o bucătărie. Casa îl costa nouă ruble pe lună, fără lemne. La drept vorbind, din fundul acesta de mahala, Likhonin avea mult de întins pentru a se duce la lecţiile sale; se bizuia, însă, pe râvna şi pe sănătatea cu care era înzestrat. Deseori îşi spunea:

„Pentru ce am picioare? N-am să le cruţ!

Avea dreptate, căci trecea drept maestru în arta mărşăluitului.

Într-o zi şi-a pus, aşa, în glumă, în buzunarul hainei, un pedometru, care arătă seara douăzeci versete; dacă ţineai seamă de lungimea fără seamăn a picioarelor sale, rezultau desigur douăzeci şi cinci. Trebuia să alerge atâta, căci chestiunea paşaportului Liubkâi şi cumpărarea articolelor pentru menaj îl lăsaseră lefter. Toate câştigurile sale la joc au fost cheltuite. Vrei să încerce iar cărţile, dar îşi dădu seama că steaua sa de jucător pălise şi că ghinionul îl urmărea

Bineînţeles, felul legăturilor cu Liubka nu era o taină pentru niciunul dintre prieteni; totuşi continua să facă în faţa lor pe prietenul şi pe fratele. Nu putea sau nu voia să se hotărască a da pe faţă totul. Poate că îşi dădea seama şi el de prostia ce săvârşea, dar nu avea curajul să schimbe tonul adoptat la început. În intimitate cu Liubka – fata

rămăsese tot Liubka, Likhonin uitând că în paşaport figura cu numele Irina –, rămânea totdeauna pasiv. Iniţiativa mângâierilor şi a cuvintelor drăgăstoase porneau întotdeauna de la ea. Ea, care cu aşa de puţin timp înainte se dăduse indiferentă, sau, dimpotrivă, cu toate aparenţele celei mai dogoritoare patimi, la zeci de inşi pe zi, la sute de inşi pe lună, se dădea lui Likhonin cu întreaga-i feminitate, iubitoare, geloasă, cu tot sufletul, trupul, cu întreaga-i simţire şi gândire. Găsea că prinţul e amuzant, se simţea atrasă de generosul Soloviov pe care îl simţea apropiat de ea, încerca o teamă superstiţioasă de Simanovski care era gata întotdeauna să-şi impună voinţa, dar Likhonin era stăpânul şi zeul şi, în acelaşi timp, amantul.

Se ştie de multă vreme, că omul prea înclinat spre senzualitate, omul care s-a dedat prea mult plăcerilor sexuale, cel care, pentru a zice astfel, a ronţăit, mestecat, morfolit pasiunea, nu mai poate gusta nicicând o iubire mare, unică, exclusivă, castă şi aprinsă, în acelaşi timp. Dar, în acest domeniu pentru femeie nu sunt nici legi, nici margini. Liubka era o dovadă temeinică. Ea se lăsa târâtă. Sucomba, fără avânt, fără expansiune, sub atacurile acelui impetuos amor care, din pârâiaş inofensiv, se transformase repede într-un râu învolburat”.

După două săptămâni Liubka nu-i mai aţâţa câtuşi de puţin închipuirea. Se lăsa aproape luat cu sila, cedând mângâierilor, rugăciunilor. şi deseori unui simţământ de milă.

Totuşi fata, de când trăia în tihnă, de când simţea că are sub picioare teren solid, se înfrumuseţa repede ca o floare: ieri pe punctul de a se veşteji, astăzi reînsufleţită. Pistruii dispăreaţi de pe chipul ei fin: ochii mohorâţi îşi pierdeau expresia năucă de juncană, deveneau mai limpezi şi mai strălucitori. Liniile trupului se întăreau, buzele se împurpurau. Dar Likhonin, care o avea încontinuu sub ochi, nu observa nimic şi nu lua în seamă complimentele pe care prietenii săi le făceau Liubkăi. „Glume de imbecili!

îşi zicea el încruntându-se. Parcă ar fi copii, nimic mai mult!”

Aptitudinile Liubhăi ca menajeră şi stăpână a casei începură să se dezvolte. Izbutea să aducă acum la masă o ciorbă bună. Izbuti de asemenea să înveţe de la Likhonin cum se face un ceai gustos, dar se opri aci. Fiecare individ e înzestrat cu o anume capacitate, pe care nu izbuteşte niciodată s-o depăşească. Totuşi îi plăcea la culme să spele scândurile şi se consacra acestei îndeletniciri cu atâta frenezie, încât locuinţa se umezi iar pereţii căpătară pete de igrasie

Atras într-o zi de-o reclamă, Likhonin îi cumpără pe credit o maşină de tricotat. Arta de a mânui acest promiţător instrument care, precum spunea anunţul, va aduce un câştig net de trei ruble pe zi, păru aşa de puţin complicată, încât Likhonin, Soloviov şi Nijeradze o posedară în câteva ore. Numai Liubka nu-i putea da de rost. Ori de câte ori se înşela sau se încurca, era nevoită să cheme în ajutor pe unul dintre ei

Cu confecţionarea florilor a fost mai norocoasă. Învăţă foarte repede meşteşugul şi, contrariu prezicerilor lui Simanovski munca ei relevă atâta gust şi atâta eleganţă, încât peste o lună putu să o plaseze cu uşurinţă în magazinele de mode. Ciudat, n-avu nevoie decât de două lecţii pentru a deprinde esenţialul; restul i-a fost uşor, căci s-a călăuzit după modelele unui manual. Totuşi nu reuşi să câştige mai mult de-o rublă pe săptămână. Se bucură nespus de aceşti bani şi cumpără dintr-înşii, în primul rând, un portţigaret lui Likhonin

Peste câţiva ani Likhonin va recunoaşte, cu un tainic regret, că răstimpul acesta aşa de liniştit, de confortabil şi de plăcut, a fost cel mai de preţ din viaţa petrecută la Universitate şi chiar şi mai târziu ca avocat. Liubka aceasta, ignorantă, stângace nătânga, poate, dădea casei o atare intimitate, era înzestrată cu un atare dar, imposibil de definit, de a face pe cei din jurul său senini, calmi, şi

dispuşi, încât locuinţa lui Likhonin deveni repede un cuib de bunătate şi farmec. Camarazii lui Likhonin, siliţi ca foarte mulţi studenţi de pe atunci să lupte dârz cu greutăţile, cu nevoia, cu foamea, se simţeau aci ca în căminul lor. Likhonin îşi va aminti cu tristeţe profundă şi cu recunoştinţă râvna drăgăstoasă, tăcerea atentă a Liubkăi, care stătea lângă samovar, în timp ce-n jurul ei se vorbea, se discuta, se întruchipau planuri de viitor.

Lecţiile nu înaintau. Toţi aceşti pseudo-desfăşurători de inteligenţă pretindeau că educarea unei făpturi se reazemă pe facultăţile fireşti ale individului. Aceasta nu-i împiedica să umple capul Liubkăi cu lucruri pe care fiecare, din punctul său de vedere, le socotea utile şi să opereze după formele consacrate, pe care ei înşişi le-ar fi ocolit fără de nicio pagubă.

Nijeradze repurta, incontestabil, ca pedagog, cel mai mare succes. Chitara şi mandolina sa, gătite cu panglici, atârnau în sufragerie. Liubkăi îi plăcea mai mult blândeţea sunetelor chitarei decât scârţâitul metalic al mandolinei. Când Nijeradze venea în vizită, (de două, de trei, de patru ori pe săptămână), ea desprindea repede chitara din perete o ştergea cu batista şi i-o întindea. După ce-o acorda, el tuşea, îşi încrucişa picioarele, se rezema pe spătarul scaunului şi începea:

* în liniştea nopţii târzii, deodată un sărut se auzi, iar la au – zul acestui zgomot încântător, se-aprinde inima iubiţilor…

Cunoştea numeroase romanţe, cântece, cuplete vechi. Unul care îi plăcea îndeosebi Liubkăi era faimosul cuplet armean în care e vorba de Karapet:

La Karapet e un bufet. Pe bufet e un bonet, Pe bonet e un portret, – Portretul lui Karapet

Cupletele acestea sunt denumite în Caucaz „cântece ale vânzătorilor”. Prinţul cunoştea foarte multe cu refrenul invariabil: „

Bravo, bravo, Katenie, Caterina Petronia…

Nijeradze spunea într-un anume fel cupletele, iar chipul său păstra o expresie de seriozitate, ce contrasta enorm cu înşirarea isprăvilor lui Karapet. Liubka râdea nespus, tadea cu lacrimi, râdea până când îşi pierdea aproape respiraţia. – într-o zi se antrena până la a-l întovărăşi pe prinţ, iar glasurile lor se armonizară într-un chip minunat. De atunci, treptat-treptat, pe măsură ce se obişnuia mai mult, cânta împreună cu el. Veni un timp când Liubka nu-l mai rugă pe «prinţ să cânte, ci prinţul era acela care o poftea să spună cutare sau cutare cântec popular. Atunci, cu coatele pe masă.

cu capu1 în palme, asemenea ţărănoilor, ea cânta, însoţită de acompaniamentul din chitară, domol, atent, al lui Nijeradze:

Oh, în nopţile astea m-am zvârcolit… Cu mult-iubi tul meu m-am certat rău, a fost o nebunie şi-mi pare rău. I-am spus că e beţiv şi el m-a părăsit şi-acum mă tânguiesc şi plâng şi-s părăsită.

— ÎNărăsită! repeta prinţul apăsând împreună cu ea ultima silabă şi clătinând cu tristeţe capu-i buclat înclinat pe o parte.

Dimpotrivă, cu operele marelui poet armean Rustaveli, Nijeradze dădu un faliment complet. Evident, frumuseţea poemului consista îndeosebi, pentru el, în cadenţarea limbii natale, dar de cum începea să declame, sunetele-i strepezite şi guturale o făceau pe Liubka să râdă cu o poftă nebună; după ce se ţinuse o vreme, s-a pornit pe un râs care zgudui toată casa. Atunci Nijeradze închise furios volumaşul poetului pe care-l adora, spunându-i Liubkăi: asin, cămilă.

Uneori Nijeradze era cuprins de porniri ştrengăreşti. Se prefăcea că vrea s-o îmbrăţişeze pe Liubka/ îşi dădeao ochii peste cap şi mormăia languros şi teatral:

— Adorata mea! Roză minunată din grădina lui Alah! Lapte şi miere curg pe buzele tale! Răsuflarea ta e mai plăcută decât aroma mielului fript! Lasă-mă să gust uitarea

divină din cupa buzelor tale, o, tu, cel mai bun caltaboş din Tiflis.

Ea râdea, se supăra, îi dădea peste mână şi îl ameninţa că se va plânge lui Likhonin.

— Ei şi? spunea prinţul cu-n gest semnificativ. Likhonin e prietenul, fratele, tovarăşul meu, dar ştie el ce-i aceea amorul? Voi ăştia, fiinţe reci de la Nord, puteţi să-l înţelegeţi? Trebuie să fii georgian pentru aşa ceva. Uite, Liubka, să-ţi arăt ce-i amorul.

Şi începea să-şi încleşteze pumnii, să se încolăcească, să-şi dea ochii peste cap, să scârţâie din dinţi, să se înroşească într-atâta încât Liubka, deşi ştia prea bine că el glumeşte se simţea cuprinsă de o teamă copilărească şi fugea în camera cealaltă.

Totuşi, e nevoie să spunem că tânrul acesta aşa de zvânturatec în materie de iubiri trecătoare; era stăpânit de o o morală sobră, suptă odată cu laptele matern, morală care spune că femeia prietenului e sfântă pentru tine.

Cel care se simţea atras mai mult spre Liubka era Soloviov. Flăcăul acesta dezordonat, puternic, se plecă repede, fără să vrea, fără să-şi dea seama, în faţa acelei feminităţi tainice, insesizabile, încântătoare. Şcolăriţa punea stăpânire pe profesor. Sufletul ignorant, dar fraged, profund, original, al Liubkăi, tindea să nu urmeze metodele; meritu său consista din adaptarea la ceea ce îi era personal; ca foarte mulţi copii ea învăţa să scrie înainte de a şti să citească. În felul acesta Soloviov, în loc să o constrângă o urmărea pe drumurile alese de instinctul ei. Trebuie să menţionăm că nu autrecut nici cincisprezece zile pentru ca sufletul său năvalnic şi robust să se lege de făptura umilă culeasă de întâmplare. Soloviov simţea pentru Liubka o dragoste rezervată, ridicolă, binevoitoare, întrucâtva ciudată, dragostea unui elefant care se teme să nu strivească un puişor.

Lectura cu glas tare mergea pentru amândoi de minune, căci şi în alegerea operelor Soloviov se lăsa

călăuzit de Liubka. Aşa, de pildă, Liubka nu-l înţelese pe *Dou Quijote*, se simţi obosită şi apoi îl respinse, în timp ce ascultă cu plăcere povestea lui *Robinson* şi izbucni în plâns la scena întrevederii cu familia sa. Dickens o încântă; prinse foarte uşor umoru-i limpede, cu toate că moravurile britanice rămaseră pentru ea străine

De multe ori se întoarseră la Cehov; Liubka era pătrunsă cu uşurinţă de zâmbetul, de tristeţea, de imaginile operelor lui. Povestirile acestuia o înduioşau, o mişcau într-atâta, încât era o plăcere s-o vezi. Într-o zi Soloviov îi citi *Atacul nervilor*, istorioară în care se vede cum un student intră, pentru prima dată într-un bordel şi cum a doua zi se zbate în chinurile unei suferinţe amare, pricinuită de conştiinţa că şi-a atras o parte din vina tuturor. Soloviov nu se aştepta câtuşi de puţin la impresia puternică pe care avea s-o stârnească lectura. Liubka plânse, gesticulă, exclamă încontinuu:

— Doamne, Doamne, dar cum de a putut să afle toate astea? Şi e aşa de bine! întocmai ca la noi!

Într-o zi Soloviov ii-aduse o cărţulie intitulată *Manon Lescaut*. Soloviov citea pentru întâia oară admirabilul roman al abatelui Prevost. Dar Liubka prinse mult mai bine adâncirnea şi fineţea lucrării.

„Proiectele noastre de căsătorie fură uitate la Saint-Dénis”, citea Soloviov cu capul aplecat sub lumina aurie a abajurului. „Călcarăm drepturile bisericii şi ne pomenirăm căsătoriţi fără să ne fi dat seama”.

— Ce înseamnă asta? S-au luat aşa, fără popă? întrebă Liubka cu stăruinţă, lăsând să-i cadă în poală floarea artificială pe care o lucra

— Bineînţeles… Dragoste liberă, nimic mai mult! Ca dumneata cu Likhonin!

— O, cu mine e altceva! El m-a luat, – ştii de unde! Pe când ea era domnişoară de neam! Urât din partea lui! Crede-mă, Soloviov, are s-o părăsească! O, mititica! Haide, urmează!

Dar după câteva pagini, simpatia şi mila Liubkăi pentru Manon treceau de partea cavalerului înşelat.

„Vizita şi plecarea ascunsă a domnului de B. mă buimăciră. Mi-adusei aminte de unele mici cumpărături făcute de Manon pentru înfrumuseţarea căminului. Toate acestea pentru a tăinui dărnicia unui nou amant! O, nu! repetam eu, e cu neputinţă ca Manon să mă înşele! Ştie destul de bine că eu nu trăiesc decât pentru ea şi s-o ador!”

— A, prostul! exclamă Liubka Nu-i oare limpede ca lumina zilei că ea are un amant care o întreţine? Scârnava, scârnava de ea!

Cu cât romanul înainta, cu atât Liubka era mai încordată. Nu avea câtuşi de puţin ciudă pe Manon dacă, împreună cu amantul sau vărul ei, îşi jumulea protectorii, şi nici pe Des Grieux dacă trişa la cărţi, dar fiecare nouă înşelătorie. ei o apropia şi mai mult de cavalerul pe care-l deplângea. Într-o zi întrebă:

— Soloviov, micuţule dar el, autorul ăsta, cine era?

— Un cuvios francez.

— Nu era rus?

— Nu, de vreme ce-ţi spun că el era francez! Nu vezi că oraşul are un nume francez şi că eroii sunt toţi francezi?

— Şi zigi că era preot? Atunci cum de a putut şti toate astea?

— După cum vezi. ştia. El fusese la început un om de lume nobil; abia după aceea a intrat în tagma preoţească.

Văzuse multe lucruri în viaţă. De altfel, aici în prefaţa, viaţa lui e arătată cu de-am anunţul.

Şi începu să citească biografia abatelui Prevost. Liubka ascultă cu atenţie, dând din cap într-un anumit chip şi l întrerupse în mai multe rânduri pentru a cere să i se lămurească unele amănunte. Când el termină, ea rosti:

— Vasăzică, aşa era? Ce bine scrie! Dar de ce a fost ea oare aşa de rea? îl iubea, îl iubea mereu şi, cu toate astea, *im* făcea decât să-l păcălească!

— Ei, Liubka, dar e foarte firesc! îl iubea mult, da1 avea mintea uşuratică: în loc de zdrenţe ea voia diamante şi trăsură de casă.

Liubka se mânie şi-şi lovi pumnii, vinul de altul:

— Dac-aş fi avut-o pe scârnava ceea în mână, aş fi zdrobit-o! Ce, asta se cheamă a iubi? Dacă ţii la un om, totul la el e bun. E închis, du-te la închisoare cu el. Fură, – dă-i ajutor să fure. Cerşeşte, cerşeşte şi tu cu el. Ce, e cine ştie ce să mănânci coji de pâine neagră când iubeşti cu adevărat? E o scârnavă, nimic mai multă. Dacă aş fi fost în locul lui Des Grieux aş fi gonit-o, ca să aibă de ce. Se tângui, i-aş fi tras o sfântă de bătaie încât să rămâie cu vânătăi o lună!

La sfârşitul romanului ea fu incapabilă multă vreme să asculte ceva: vărsă lacrimi amare. Soloviov fu nevoit să întrerupă lectura; ultimul capitol a fost reluat de patru ori, căci până şi lectorul se înduioşase.

Nenorocirile şi întemniţarea lui Des Grieux, plecarea în America a eroinei, sacrificiul amantului care o urmează cu dragă inimă, au produs o atare impresie asupra Liubkăi, încât ea uită să mai facă obişnuitele reflexii. Ascultând descrierea felului în care a murit Manon, calmă, frumoasă, în mijlocul întinderii deşerte, ea rămase încremenită, cu mâinile pe piept, cu ochii aţintiţi înspre flacăra lămpii, pe când lacrimi repezi cădeau pe masă ca mari picături de ploaie. Iar când cavalerul, după ce stătuse două zile încheiate alături de cadavrul iubitei, acoperindu-i cu sărutări chipul şi mâinile, începu să-i sape cu mânerul spadei un mormânt, Liubka se porni să bocească atât de tare, încât Soloviov, îngrozit, se repezi să-i aducă apă. Ea se potoli, în sfârşit, dar rămase multă vreme cu buzele încleştate, Murmură apoi: „/ 1:

— Oh! ce viaţă nenorocită a fost, a lor! Oh, ce soartă amarai Acum nu ştiu pe cine să plâng mai mult: pe el sau pe ea? E cu putinţă oare, dragă Soloviov» ca întotdeauna când un bărbat şi p femeie se iubesc, Domnul să-i

pedepsească? Scumpul meu prieten, soune-mi: de ce? de ce?

XIII

Fiecare în felul său, aprinsul georgian şi blajinul Soloyiov, picurau un dram de lumină şi căldură în inteligenţa primitivă şi în sufletul obscur al bietei fete. La rându-i, iubirea nemărginită pentru Likhonin, Liubka îi ierta acestuia pedantismul, precum i-ar fi iertat înjurăturile, loviturile, crimele cele mai îngrozitoare. Dimpotrivă, lecţiile lui Simanovski o ameţeau. Trebuie arătat că, din păcate, el se arăta mai punctual şi mai exact decât pedagogul cel mai pedant.

Expresiile-i dogmatice, siguranţa vorbelor şale, didactica explicaţiilor pe care le dădea, o anihilau, o paralizau pe biata Liubka. El exercita asupra ei aceeaşi influenţă pe care-o câştiga în reuniunile universitare asupra noilor, veniţi, la început timizi. Era orator la manifestaţii, membru de frunte la întemeierea cantinelor, se îndeletnicea cu transcrierea, litografierea şi tipărirea, cursurilor, juca un mare rol în alegerea decanului, avea, în sfârşit, o importantă parte de răspundere la Casa de Ajutor mutual. Era dintre aceia care, părăsind amfiteatrele universităţilor, devin şefi de partide, potentaţi, absoluţi, conducând conştiinţe pline de abnegaţie şi de sinceritate; era dintre aceia care îşi fac stagiul politic undeva, în exil. Atrăgând luarea-aminte a întregii Rusii asupra regimului de iad la care sunt supuşi şi care, mai târziu, se slujesc cu îndemânare de trecutul, lor pentru a debuta în cariera de avocat influent, de deputat sau soţ ce primeşte ca zestre, împreună cu întinderi mari de pământ, şi un rol de personaj important în Zemstvă.

Pe nesimţite pentru ei înşişi ca şi pentru cei care îi urmăresc, îşi modifică părerile extremiste până în momentul când pântecul li s-a balonat într-atâta, încât nu se mai tem decât de gută sau de inflamarea ficatului. Atunci dojenesc universul întreg că nu i-a înţeles pe cei

care* într-o vreme, au fost întruchiparea idealismului. Iar în cercul familiei sunt cei mai crânceni despoţi; uneori fac şi camătă.

Educaţia ce urma să fie dată sufletului şi minţii Liubkci avea pentru Simanovski strălucirea absolută a tot ce punea el la cale. Socotea s-o iniţieze la început pe Liubka în experienţe de fizică şi chimie: „

„Facultăţile acestei femei, îşi zicea el, trebuie lovite în chip vioi. Am să-i atrag, întâi, luarea-aminte cu experienţe fără însemnătate; voi trece, pe urmă, la ceea ce formează centrul cunoaşterii universale şi-o voi călăuzi într-un domeniu unde superstiţia şi prejudecata fac loc întinderii imense a cercetării firii.

Nu se putea spune că Simanovski nu repurta succese pe lângă femei. Siguranţa şi tăria glasului său influenţau întotdeauna făpturile simple, fragede, credule. De altminteri pentru el nu existau legături de lungă durată, fie că se simţea înzestrat cu o anume vocaţie care elimina relaţiunile de familie, fie că se socotea un supraom căruia îi e îngăduit totul. (O, Nietzsche, groaznică interpretare a dat tineretul nostru doctrinei tale! împotrivirea pasivă dar chibzuită şi categorică a Liubkăi îl scotea din sărite. Ceea ce-l îndârjea mai mult era c-o vede pe femeia asta pe care altă dată putea s-o aibă oricine ar fi vrut, pe femeia asta, care într-o singură zi, pentru taxa uniformă de două ruble, aparţinea atâtor inşi pe rând, făcând pe îndrăgostita candidă şi fidelă.

„Hm, prostii! gândea el. E cu neputinţă! Ea face mofturi, iar eu procedez bine”.

Şi, de fiecare dată devenea mai autoritar, mai înţepat, mai aspru. Potrivit felului său de-a fi, sconta, sigur de sine, ascendentul său asupra ei, ascendent care avea darul să distrugă voinţele şi să bage teama în suflete.

Într-o zi, în sfârşit, liubka se plânse lui Likhonin:

— Vasil Vasilievici, el e prea colţuros, nu înţeleg ce-mi spune şi nu vreau să mai fac lecţii cu el!

Likhonin o linişti întrucâtva şi, plictisit, ceru explicaţii lui Simanovski. Acesta răspunse cu felul său de-a fi:

— Dragă, cum ai să vrei! Dacă tu sau Liubka nu sunteţi mulţumiţi de metoda mea, eu sunt gata s-o părăsesc.

Chestiunea pentru mine e de a sădi în educaţia ei un element real de disciplină. Dacă nu pricepe ceva o voi lămuri cu plăcere. Procedeul acesta va dispare cu timpul. El e trecător şi inevitabil.

În ziua următoare, sub abajurul lămpii, aplecat mai mult decât ar fi trebuit spre Liubka, adulmecându-i pieptul şi subsuorile, Simanovski îi spuse:

— Desenează un triunghi: da, aşa, de aici şi până aici. Scrie sus: „Amor”. Pune litera A; jos pune la stânga un B şi la dreapta un F. Şi-o să iasă: Amorul femeii şi al bărbatului”.

Cu acrul unui preot care oficiază, rosti tot soiul de calambururi erolice şi sfârşi, într-un chip foarte neaşteptat:

— Precum vezi, Liuba, dorinţa de-a iubi e la fel cu aceea de-a mânca, de-a bea şi-a respira…

Îşi implântă degetele în pulpa ei, mult mai sus de genunchi, iar ea se desprinse cu greutate, confuză, nevroind să-l jignească.

— Spune-mi dacă ar părea necuviincios surorilor, mamei, bărbatului unei femei, dacă ea, în loc să mănânce acasă, ar merge la un restaurant sau la o cantină să-şi potolească foamea? La fel şi cu dragostea; nici mai mult, nici mai puţină! O plăcere fiziologică poate fi mai puternică, mai ascuţită decât altele, dar ea e tot plăcere. Aşa de pildă, în momentul acesta: eu te vreau ca femeie. Iar dumneata…

— Sfârşeşte, domnule! îl întrerupse Liuba cu glasul trist. Faci tot ce-ţi stă în putinţă pentru a ajunge la aceeaşi ţintă. Am mai auzit astea de atâtea ori! îţi spun: nu, nu şi

iarăşi nu! Crezi oare că eu nu văd ce cauţi? Decât că nu mă voi învoi niciodată să-l înşel pe Vasili Vasilievici, pentru că el este binefăcătorul meu, pentru că îl iubesc din tot sufletul... în timp ce dumneata mă dezgusti cu toate brasoavele ce-mi înşiri! i *

O dată, din cauza principiilor sale teoretice, el dădu loc unui scandal, care o triâhni mult pe Liubka. De multă vreme se istorisea la Universitate că Likhonin a scos o prostituată din casa cutare şi cutare şi că acum se îndeletnicea cu instruirea ei; zvonul ajunsese, fireşte, la urechea studenţilor. Urmarea fu că într-o zi Simanovski aduse la Liubka patru fete, – două studente în medicină, una înscrisă la cursul de istorie, iar ultima, o aşa-zisă poetă, care publica prin gazete articole de critică. El le prezentă în chipul cel mai simplu şi mai stupid:

— Haide] – zise el întinzând braţul întâi spre fete, apoi spre Liubka, – haide, camaradelor, prezentaţi-vă! Dumneata, Liubka, priveşte-le ca pe nişte sincere prietene care te vor ajuta pe drumul vieţi iar voi, camaradelor, Liza, Nadia, Saşa, Rasei, purtaţi-vă ca surori mai mari faţă de făptura aceasta smulsă din bezna în care se zbate femeia din cauza actualei stări sociale.

Dacă nu a rostit exact cuvintele acestea, sensul discursului său a fost însă identic. Liubka dădu, îmbujorată, mâna cu domnişoarele acelea îmbrăcate cu bluze subţiri şi încinse cu cordoane de piele; apoi le oferi ceai cu prăjituri şi se grăbi să le dea şi ţigări; cu toată stăruinţa vizitatoarelor, refuză să stea *yos* şi nu făcu tot timpul decât să repete ţărăneşte: „Da”, „Nu”, „Vă rog”. Iar când unei domnişoare îi căzu batista, ea se repezi s-o ridice.

Una dintre studente, o fată dolofană, cu voce groasă, o examina tot timpul pe Liubka, pe după ochelari, cu o privire dispreţuitoare şi mută. „Dar nu l-am păcătuit cu nimic”, îşi zicea Liubka prinsă de silă. Alta fu lipsită într-atâta de tact, încât se apucă s-o cerceteze asupra cauzelor

care au făcut-o să cadă pe panta prostituţiei…

— Spune-mi cine a fost nemernicul care… întâi… în sfârşit… mă înţelegi?…

Prin mintea Liubkăi trecu fulgerător imaginea fostelor ei tovarăşe, Jenka şi Tamara, aşa de mândre, de arţăgoase şi de spirituale, – oh, mult mai pricepute decât fiinţele acestea!… Şi-aproape fără voie răspunse cu glasul înţepat:

— Au fost aşa de mulţi incit i-am şi uitat! Kolka, Mitka, Volodka, beriojka, Georgik, Troşka, Petka… Şi-au mai fost Kuşka Guşka, şi alţi o droaie! Ţineaţi să ştiţi!

— Hm… da… nu… adică mă interesează pentru că te deplâng din tot sufletul…

— Dumneavoastră aveţi amant?

— Mă rog, n ştiu ce vrei să zici? Domnişoarelor, hai să plecăm!

— Cum? Nu înţelegeţi! Nu v-aţi culcat niciodată cu un bărbat?

— Camarade Simanovski, nu mă aşteptam să ne aduc? Ia o astfel de persoană! îţi mulţumesc! E nespus de frumos din partea dumitale!

Nefericitul Simanovski fu nevoit să caute cuvinte împăciuitoare, asemenea acelora pe care copii de familie le rostesc cu glasul grav în comediile scoase din uz. Pe urmă se retrase cu cârdul său de fete.

Dar el era sortit să joace în viaţa liberă a Liubkăi ultimul rol, groaznic, penibil.

De multă vreme, precum se ştie, ea se plângea lui Likhonin că nu mai poate suferi prezenţa lui Simanovski. Dar Likhonin, hipnotizat de palavragiul acesta plin de importanţă şi goliciune, nu lua în seamă spusele femeii. Sunt anumite înrâuriri de care te descotoroseşti foarte greii. Pe de altă parte, convieţuirea cu Liubka îl apăsa. Îşi repeta mereu: „Îmi strică existenţa; decad, mă abrutizez, mă pierd în rolul & sta de protector care se va încheia printr-o căsătorie”.

Iată de ce, în loc să asculte tânguirile Liubkăi; se mânia, răcnea şi bătea din picior, în timp ce răbdătoarea şi blânda creatură încremenea deodată şi pleca la bucătărie să plângă *în* voie.

Din ce în ce mai des, după aceste certuri, el se folosea de momentele paşnice pentru a-i spune Liubkăi:

— Draga mea Liubka, îţi dai seama şi tu, noi nu ne înţelegem! Uite, am aici o sută de ruble. Ia-le, du-te în sajfcul tău. Părinţii au să te ia iarăşi la ei. Stai liniştită acolo. IPeste şase luni am să vin să te caut; ai să fii întremată Da, desigur, toată murdăria, tot noroiul cu care te-a împroşcat oraşul va dispare. Şi ai să începi o viaţă nouă, prin tine însăţi, fără să ai nevoie de ajutorul nimănui, singură, mândră!

Dar cum s-o scoată la capăt cu o femeie care iubea pentru întâia şi – credea ea – pentru ultima oară? Cum să o facă a înţelege necesitatea unei despărţiri? Cum să pretindă din partea ei o cât de neînsemnată logică în această materie? Deşi întotdeauna rhut de admiraţie în faţa cuvintelor sobre ale lui Simanovski, Likhonin presimţea adevărul legăturilor camaradului său cu Liubka. Dar dorinţa de a se elibera, de a se uşura de o povară printr-un simplu joc al hazardului, îl făcu să se agaţe de un gând dintre cele mai josnice: „Ea îi e, în chip vădit, pe plac prietenului meu; or, el sau eu sau altul îi suntem ei, la urma urmei egali Am să mă explic deschis cu Simanovski, şi am să i-o cedez pe Liubka prin bună înţelegere. Dar idioata n-o să vrea. O să înceapă să bâzâie. Ah, dacă i-aş putea prinde într-o poză compromiţătoare! Să scoată un strigăt, să facă, o scenă, să schiţeze un gest, să-i dea el o sumă cât de mică…

Începu să nu mai vină acasă regulat. Ori de câte ori venea, înfrunta ceasuri de-a rândul scene cu lacrimi, care mergeau până la leşinul bietei Liubka.

„S-o ia dracu’! îşi zicea Likhonin. Se poate să nu fie nimica între ei; dar nu-mi pasă, am să pun lucrurile în aşa

mod la cale încât să-i prind pe amândoi într-un moment penibil”.

Şi rostea cu glas declamator:

„Vasăzică aşa?

— După ce te-am încălzit la sân, îmi plăteşti cu neagră ingratitudine? Iar tu, o tu cel mai bun prieten, îmi zdrobeşti fericirea? A, nu nu, rămâneţi împreună, mă duc să dau drumul lacrimilor mele! Văd că sunt de prisos între voi! Nu vreau să vă împiedic iubirea! etc. etc/.

Se realiză chiar visul acesta, planul acesta, subit şi scelerat totodată, bazat pe o lovitură a sorţii. Era seara de lecţie a lui Soloviov. Spre marea lui plăcere Liubka ajunsese să citească dintr-odată: „Misa are un cal alb şi frumos pe câmp”. Ca răsplată, Soloviov îi citi cu glas tare povestea neguţătorului Kalaşnikovliubka, extaziată, pătrunsă de frumuseţea eroică şi monumentală a povestei bătea din palme şi sălta în fotoliu. Dar n-avu răgazul să guste din plin impresia aceasta. Soloviov trebuia să plece la o întâlnire în interes de afaceri. În momentul când el îşi lua rămas bun de la ea, în pragul locuinţei apăru Simanovski. Chipul Liubei se mohorî. Nu mai putea să-l vadă pe profesorul acesta pretenţios, pe masculul acesta grosolan.

De datea asta el începu un discurs care se învârtea în jurul temei: nici lege, nici drept, nici datorie, nici cinste, nici necinste nu contează pentru individ; el e stăpân pe sine; el n-atârnă de nimeni. Dumnezeu sau vierme singurativ, n-are a face!

Avea de gând să treacă apoi la teoria sentimentului dragostei dar, din nenorocire era într-atât de aprins încât forţă lucrurile. Cu un gest violent o strânse la piept pe Liubka. „Mângâierile mele au s-o zăpăcească şi-o voi avea”, calcula el. Izbutii să-şi implânte buzele pe gura ei, dar ea scoase un strigăt şi-l scuipă în faţă. Din delicateţea de suprafaţă nu mai rămânea nicio urmă; dădu drumul vocabularului specific stabilimentelor:

— Spală puţina, porcule, nătărăule, craiule, păcătosule! Spală puţina, că de nu te lovesc peste bot!

Simanovski, care îşi pierduse ochelarii în învălmăşeală, o privea cu ochi galeşi, îngăimând:

— Draga mea… ce rău vezi tu în asta?… O clipă de plăcere… tu şi eu… să gustăm fericirea… n-o să ştie nimeni nimic… Haide…

În momentul acela intră şi Likhonin.

El îşi da foarte bine seama de mârşăvia pe care o va comite.

— Bravo! Bravo! spuse cu voce de actor ajuns la actul cel din urmă al dramei. Mă aşteptam la toate, numai la asta nu! Pe tine te iert. Liubka, tu eşti o făptură, de pe timpul cavernelor! Dar dumneata Simanovski… tocmai dumneata, în care aveam încredere… hm, dumneata pe care, până azi, te-am crezut om de treabă… îmi dau seama, totuşi, că patima pune uneori în umbră judecata! Iată cincizeci de ruble! Le las Liubei, cu credinţa, înţelegi, că mi le vei restitui mai târziu – nu încape îndoială. Îngrijeşte de soarta ei! Eşti bun, inteligent, cinstit, iar eu… („Scârnăvie! \ striga în adâncul raţiunii sale o voce foarte clară) … iar eu mă duc… mi-e cu neputinţă să îndur mai mult amărăciunea asta… Fiţi fericiţi!

Scoase înfierbântat, din buzunar, carnetul, zyârli pe masă hârtiile de bancă şi fugi cu mâinile încleştate în păr.

A fost, la urma urmei, o ieşire cum trebuia. Şi jucase întocmai scena închipuirii sale.

XIV

Iată ce povesti Liubka, printre sughiţuri, în cuvinte întretăiate, rezemată de umărul Jenkăi. Se înţelege că, în interpretarea ei, tragicomedia nu era conformă realităţii.

Era încredinţată că Likhonin n-o lua-e decât din capriciu, pentru a o seduce, a-şi bate joc de ea şi de prostia ei ca, pe urmă, s-o părăsească. Într-o zi el s-a înţeles cu un prieten ca să se descurce de ea. Prietenul a venit şi a îmbrăţişat-o. Intră tocmai la ţanc şi Vaska; văzuse totul şi,

după o scenă urâtă, a izgonit-o în stradă.

În relatarea aceasta, pe care ea o credea exactă, numai două treimi erau adevărate.

În satul ei natal n-a vrut să se întoarcă. Districtul Vasilkov nu e decât la cincisprezece verste de capitală, iar ecoul intrării sale într-o casă de toleranţă răzbise acolo de multă vreme.

Iar ceea ce trebuia să se întâmple, se întâmplă. În faţa perspectivei unor nesfârşite zile de foame, stăpânită de teama necunoscutului. Liubka primi ofertele dulcege ale unui moşnegel cu păr încărunţit, important, corect, îmbrăcat cum se cade. Primi, fără să îndrăznească să protesteze, o rublă ca preţ al pângăririi. Felul de viaţă de mai înainte stinsese orice iniţiativă într-însa; nu mai avea nicio dorinţă să activeze, nici energia de a se apăra de aceea, de mai multe ori după aceea, el o posedă fără să-i plătească un ban.

Un tânăr cu chip îmbujorat şi cu mişcări zglobii, cu o şapcă turtită şi cu o cămaşă de mătase, o aduse de asemenea într-o cameră de hotel, porunci rachiu şi gustări, se lăudă multă vreme că e fiul nelegitim al unui conte şi primul biliargiu din oraş, se jură că toate fetele mor după el şi că şi Liubka ar fi un sfredel pe care l-ar suci după voie. Pe urmă, pretextând o nevoie urgentă, plecă din cameră şi nu se mai întoarse. Portarul, un individ grav, cu ochii unsuroşi, cu aerul grăbit, o înşfăcă, îi puse mâna pe gură şi, fără să spună un cuvânt, îşi făcu treaba. La urmă se convinse, bineînţeles, că fata nu avea nicio vină, că domnul dispăruse, şi se mărgini a lua avutul Liubei, o rublă şi câteva copeici, zdreanţa ei de pălărie şi haina.

Un octogenar, destul de bine îmbrăcat, după ce o canoni două ore, îi plăti camera şi-i întinse cincizeci de copeici. Ea vru să se plângă, dar el se strâmbă, îi vârî sub nas pumnul roşu, păros, şi rosti categoric:

— Hei, eu mai am putere… vrei să-ţi arăt… Acum chem poliţia şi spun că m-ai furat pe când dormeam. Vrei?

Poate că n-ai fost dusă de mult la secţie.

Şi plecă…

Liubkăi i s-au întâmplat multe de acestea.

— Jenelka, tu care eşti aşa de bună, de deşteaptă, de îndrăzneaţă, pune o vorbă pe lângă Emma Eduardovna să mă primească. Te ascultă întotdeauna, se rugă ea acoperind cu sărutări şi lacrimi umărul Jenkăi.

— Ea n-ascultă pe nimeni, răspunse Jenka posomorâtă. Nu trebuia să te laşi ameţită de păcătosul ăla!

— Jeneska, dar tu însăşi m-ai sfătuit!

— Sfătuit? Eu nu te-am sfătuit nici cum! Ce minciuni spui şi tu… De altfel, ajunge… Haide…

Emma Eduardovna ştia de mai mult că Liubka s-a întors; o zărise chiar atunci când străbătea curtea, privind speriată în juru-i. În fond, nu avea nimic împotrivă. Dacă altă dată a lăsat-o să plece, asta se datora câştigului, din care primise o jumătate. Credea că o să aibă putinţa să aleagă din marele număr de fete ce aveau să vină; de data asta, însă, a fost înşelată în calcule; sezonul se încheiase fără veste, în consecinţă, fu fermhotărâtă să o reprimească pe Liubka; refuză totuşi să ia în seamă îngăimările bietei fete şi se porni să urle pentru a-şi salva prestigiul şi pentru a o teroriza.

— Ce, ai vrea să te mai primesc? Dumnezeu ştie cu cine mi te-ai întins pe uliţi şi la garduri şi acum vrei să vii iar aici, într-o casă de treabă, scârnăvie ce eşti?… Târâtură împuţită! Târâtură rusească! Şterge-o din faţa mea!

Liubka îi luă mâinile şi încercă să le sărute, dar econoama le trase cu un gest brutal. Apoi, învineţită brusc, cu chipul contractat muşcându-şi buza de jos, îi trase Liubkăi o palmă aşa de straşnică, încât nefericita căzu în genunchi. Liubka se ridică repede şi, înecată de lacrimi, îngână:

— Măicuţă, nu mă bate!… Măicuţă, nu mă bate!…

Şi din nou fu trântită pe podele, acum de-a lungul, într-un spasm de suspine.

Emma Eduardovna prelungea cu sânge rece scena aceasta crudă. Dar Jenka, care privea în tăcere, cu privirea ei obişnuită de ură şi dispreţ, nu se mai putu stăpâni. Scoţând un răcnet sălbatic se aruncă asupra econoamei, o luă de păr, îi smulse cocul şi urlă, prinsă de-o adevărată criză de nervi;

— Ticăloaso! Criminalo! Pezevenghio! Hoaţo!

Cele trei femei se porniră sa se vaite laolaltă şi în curând urletele răsunară pe toate coridoarele şi în toate odăile. Era un atac general de isterie, aşa cum se întâmplă de multe ori în puşcă Hi şi în casele de alienaţi.

Ordinea se restabili după două ceasuri abia, datorită lui Simion şi altor doi confraţi ai lui chemaţi în ajutor, care loviră vârtos cu pumnii în cele treisprezece fete şi mai ales" în Jenka, a cărei furie atingea culmea. Învineţită de bătaie, Liubka se agăţa într-una de econoama spre a fi reprimită; Ştia, totuşi, că mai curând sau mai târziu ea va fi aceea care va plăti scump scandalul stârnit de Jenka. Aceasta rămase până pe înnoptate aşezată turceşte în patul ei, refuză să mănânce. şi alungă pe cele care încercau să se apropie. Avea un dehi Umflat şi apăsa întruna pe el o monedă de aramă. Prin ruptura bluzei se zărea gâtul brăzdat de o vânătăie.* în vălmăşagul luptei, Simion o strânsese de beregată. Stătea aşa, cu ochii scânteietori, în umbră, ca o fiară, muşcând batista şi mormăind cu ură.

— Lasă, lasă, blestemaţilor... Va arăt eu... O să vedeţi, adunătură de mâncăţori de oameni!...

Dar când fură aprinse lămpile şi când Zoia, chelăreasa cea mică, bătu la uşi strigând ca întotdeauna: „La toaletă, fetelor! Fetelor, în salon!" Jenka sări de la locul său, se îmbrăcă, se pudră şi îşi acoperi cu alb şi roz vânătăile şi zgârieturile. Apoi se prezintă în sala, într-un hal jalnic, zdrobită, dar. cu ochii de o frumuseţe supranaturală, învăpăiaţi de ură.

Cei care au văzut sinucigaşi cu câteva ore înaintea

groaznicului lor sfârşit, au observat în trăsăturile lor, în momentul acela fatal o frumuseţe surprinzătoare, misterioasă. Şi toţi care au văzut-o pe Jenkă în noaptea aceea şi-n ziua următoare, nu şi-au putut abate o privire uimită.

Ciudat – şi 6 în aceasta una dintre acele întorsături neînţelese ale destinului – cel care a turnat ultima picătură sortită să facă a se vărşa; cupa> cel care prilejui… pentru a zice astfel* moartea Jeiiiei; a fost Kolia Gladyşev

XV

»*

Kolia Gladyşev era un adolescent bun, zâmbitor şi sfios, cu capul mare şi cu obraji ca fraga. Mustaţa abia începea să-i mijească. Avea ochi albaştri, naivi şi mari, şi se bărbierea atât de excesiv încât pieliţa-i blondă se rumenea ca a unui purceluş de lapte. Cu el se amuzase iarna trecută Jenka jucând rolul de mamă, făcuse din el păpuşa ei şi-i băga în buzunar bomboane sau fructe, ca să aibă ce ronţăi după ce-o să plece din bordel ruşinos, sfios.

De la ultima lui vizită, viaţa în tabără îl transformase brusc. Se produsese în el acea schimbare imperceptibilă, răscolitoare, care face dintr-un băieţel un flăcău. Şi-a terminat stagiul la corpul cadeţilor şi se considera de pe-acum junker; uniforma de cadet, pe care era încă silit s-o poarte, îi devenise nesuferită.

Înainte de a înfrunta rigorile şcolii de ofiţeri, se bucura de seducătoarele vacanţe. În casă i se îngăduia acum să fumeze oficial; tatăl îi făcuse cadou un portţigaret cu monogramă, ba îi acordase şi cincisprezece ruble pe lună de cheltuială.

La Ana Marcovna a cunoscut el cea dintâi femeie, iar femeia aceasta era Jenka.

XVI

Era încă devreme, cam pe la nouă seara, o seară ploioasă de august. Sala iluminată a Anei Marcovna era aproape goală. Lângă uşă stătea, cuminte un telegrafist

tânăr, încurcat foarte mult de picioarele pe care le ghemui, stângaci, sub scaun. El se străduia să schimbe cu Katia acele politeţi mărunte, care sunt rostite în cercurile bune când e vorba să se angajeze un cadril. Bătrânul Vanka se învârtea prin sală, cu picioarele răşchirate, aşezându-se când alături de o fată, când alături de alta, şi spunându-le baliverne...

Kolia Gladyşev nu era singur; îl adusese şi pe Petrov, camaradu-i de clasă, care, cedând străduinţelor lui, călca pentru întâia oară într-o casă de toleranţă. Dar în clipa aceea hotărâtoare băiatul încerca aceiaşi impresie ameţitoare pe care o încercase anul trecut şi Kolia; picioarele i se bălăbăneau, gura-i era uscată, iar flacăra lămpilor dansa în jurul său asemenea unor cercuri mişcătoare.

Simion le luă pelerinele şi le atârnă cu băgare de seamă la o parte, în aşa fel ca nici galoanele, nici nasturii să nu fie vizibili.

De îndată ce ei intrară în anticameră, Verka, îmbrăcată ca de obicei în costum de jockeu, dădu cu ochii de Gladyşev. Se învârti pe călcâie, sări, bătu din palme şi strigă:

— Jenka, vino iute, ţi-a sosit amorezul... cadetul.

Jenka nu se afla în sală. Un şef de tren, grăsun, o angajase mai înainte.

Respectabil, trufaş, individul acesta trafica pe ascuns cu lumânările companiei de trenuri. Aici era socotit ca un foarte bun muşteriu, căci nu stătea mai mult de patruzeci de minute, călca pe furiş pragul casei şi se uita într-una la ceasornic. În intervalul acesta scurt avea timp să consume patru sticle cu bere; iar când pleca, dădea întotdeauna fetei o jumătate de rublă ca să aibă pentru bomboane şi douăzeci de copeici bacşiş portarului.

Trebuie spus că gravul personaj, care nu-i suferea pe studenţi din cauza glumelor şi a vorbelor bălţate cu care îşi împestriţau cuvântările, nu putea de asemenea să vadă

ivindu-se în casă adolescenţi în uniformă ca, de pildă, Kolia şi camaradul său.

— Poftim, poftim! spuse el cu ton morocănos tinerilor cădeţi.

Cadeţii intrară, clipind din ochi sub lumina strălucitoare. Camaradul lui Gladyşev, care băuse ca să-şi facăecuraj, era palid; se clătina. Se-aşezară amândoi sub tabloul ce reprezenta „Petrecerea boierului”, şi în curând veniră lângă ei două fete. Erau Verka şi Tamara”.

— Dă-mi o ţigară, ocheşelule! îi spuse Verka lui Petrov.

Şi, cu o mişcare, în aparenţă involuntară, îşi aşeză pe pulpele bărbatului şoldul ei cald, strâns într-un pantalon alb de tricou”.

— Ce mult îmi placi! exclamă ea.

— Dar unde este Jenka? o întrebă Gladyşev pe Tamara. E ocupată?

Tamara îşi plantă în ochii lui privirea, o privire aşa de fixă, de expresivă, încât băiatul se întoarse stingherit.

— A, nu, cu ce să fie ocupată? O doare numai capul. Când trecea pe galerie a lovit-o econoama cu uşa. Poţi să-ţi închipui că asta i-a făcut rău. Toată ziua biata de ea stă culcată, cu oblojeli. Ei ce? Nu poţi s-aştepţi niţel? Peste cinci minute o să fie aici. Şi ce mult o să se bucure când te-o vedea!

Verka îl ţinea de vorbă pe Petrov.

Ce cocoşel drăguţ! Mor după oacheşi ca dumneata! sunt aşa de geloşi, şi de înflăcăraţi! Cum te cheamă, micuţule?

— George răspunse Petrov, cu o voce de bas.

— Georgik! Georoşka! George! îmi place numele!

Şi se plecă la urechea lui sM şopti drăgăstoasă:

— Georoşka, adoratul meu, haide cu mine!

Petrov se înfioră şi răspunse cu vocea lui groasă, foarte încurcat:

— Nu ştiu… Cum o zice camaradul meu.

Verka scoase un hohot de râs.

— Ce nostim Cum se poate să fie aşa de serios! Dar la ţară, Georoşka, băieţii de seama dumitale sunt însuraţi. Nu cumva crezi că trebuie să ceri voie dădacei?… Tamara, îngeraşule, ce spui de asta? Eu îl poftesc şi el îmi răspunde c-o să facă aşa cum i-o spune tovarăşul! Vlasăzică dumneata, domnule, eşti guvernanta dumnealui?

— Nu-mi bate capul, ce dracu' mormăi Petrov.

Mai încărunţit, mai slab decât oricând, Vanka se apropie legănându-se. Îşi dădu capul într-o parte, făcu o strâmbătură prietenească şi îndrugă:

— Domnilor cădeţi, tineri bine crescuţi, floarea intelec. tualităţii ruseşti „viitori mareşali, cum s-ar zice, nu vreţi să-i daţi bătrânului o ţigăruşă? Căci sunt sărac ca Iov. Omnia mea mecum porto! Dar mă prăpădesc după tutun!

Prinse din zbor ţigara şi, luând o poză pretenţioasă, cu mâna-n şold, cântă:

A fost o vreme când chefuiam.

Şampania curgea necontenit;

Dulapul meu acum s-a golit

Într-un restaurant când eu intra în cu chiote eram întâmpinat Acum însă, sunt abandonat.

— Domnilor, strigă deodată cu glas patetic Vanka, bătându-se cu pumnul în piept, văd în dumneavoastră viitori Skobelevi sau viitori Gurko. Pe vremuri am avut şi eu de-a face cu tunica; atunci când învăţam meseria de pădurar, ţineam de ministerul de război. Iată de ce bat la poarta inimilor dumneavoastră de aur şi cer: Daţi unui aghiotant al apelor şi pădurilor ceva cu ce să-şi cumpere un strop de spiritus vini. Nici călugării nu-l ocolesc

— Vanka bei, Vanka, strigă Katia dolofana din capătul celă alt al sălii, nu lua banii pe degeaba. Arată domnilor ofiţeri tunetul.

— Numaidecât zise el bucuros. Prea onorabili binefăcători, luaţi vă rog, seama! Tablouri vii! Tunetul într-o zi frumoasă de iunie. Opera unui dramaturg neînţeles

care se ascunde sub pseudonimul de Vanka. Primul tablou: „Era într-o zi frumoasă de iunie. Razele unui soare dogoritor colorau cu aur şi cu purpură livezile înverzite şi împrejurimile…

Chipul donquijotesc al lui Vanka se strâmbă într-un zâmbet iar ochii i se făcură mici, mici de tot.

— …Şi iată că la orizont apare primul nor. E se mări, se rostogoli, acoperi puţin câte puţin întreg albastrul cerului…”

Zâmbetul făcu loc seriozităţii şi gravitaţii.

— În sfârşit, norii acoperiră soarele. O beznă fioroasă se răspândi”…

Vanka îşi împrumută o expresie cruntă;

— …Primele picături căzură…”

Vanka bătu darabana cu vârful degetelor pe spătarul unui scaun…

„În depărtare, primul fulger sclipi

Făcu din ochiul drept şi lăsăjos colţul sting al gurii… „Atunci ploaia căzu în torente, şi fulgere năprasnice crăpară norii…”

— Cu o repeziciune, şi-o artă minunată, schiţă din behi, «ni nasul şi cu gura, zigzagurile trăsnetului.

— …„O îngrozitoare bubuitură de tunet răsună… Prr… Un stejar secular se frânse la pământ ca o trestie…”

Cu o agilitate şi-o dibăcie, surprinzătoare la vârsta sa, fără a-şi încovoia genunchii şi nici spatele, plecându-şi numai capul, Vanka se prăbuşi. Sări, însă, numaidecât şi sprinten, în picioare.

— Acum furtuna se potoleşte. Fulgerele sunt tot mai rare… Norii se risipesc, străpunşi de întâile raze de spare, v.

Vanka zâmbi triumfător.

—.„Şi în sfârşit, din nou, astrul zilei luminează pământul cel plouat…”

Dar pe chipul bătrân al lui Vanka zâmbetul. – deveni prosteşte de fericit.

Cadeţii îi întinseră două piese de douăzeci copeici. El le puse în palmă, îşi trecu pe deasupra mâna cealaltă şi zise: „Eins, zwei, drei”. Îşi mişcă degetele: cele două monede nu mai erau. * *

— Tamaroşta e cu pricina! Cum, nu ţi-e ruşine să te bucuri de doi bănuţi pe care un bătrân pseudo-ofiţer în retragere i-a căpătat? De ce ai ascuns banii aici?

Şi, pocnindu-şi degetele, scoase monedele din urechea Tamarei.

— Mă întorc îndată, să nu vă fie teamă, zise el tinerilor, Iar dacă n-o să vă mai găsesc, să ştiţi că nu mă supăr… Am onoarea…

— Vanka! îi strigă de departe Manka. Ia-mi de cincisprezece copeici bomboane… şi de cincisprezece copeici pomadă. Prinde-o:

Vanka prinse din zbor moneda aruncată, făcu o plecăciune comică, îşi înfundă şapca pe cap şi dispăru.

Henrietta, cea cu cărnurile veştejite, veni şi ea să ceară o ţigară; şi, tot căscând; spuse catdeţilor:

— Nu vreţi să dansaţi, tinerilor? Uite, fetele picotesc!

Muzicanţii începură. Fetele se porniră să se învârtească perechi-perechi, cu aer ceremonios, cu şira spinării ţeapănă şi cu ochii plecaţi, pudic, în pardoseală.

»Gladyşev nu se putu opri să n-o invite şi pe Ţamara; admirase şi iarna trecută dânsul ei mai uşor şi mai savant decât acela al altor fete. În timp ce el valsa, şeful conductor se strecura cu dibăcie printre perechi. Kolia nu observă nimic.

Cu toate sforţările ei, Verka nu izbuti să-l clintească pe Petrov din loc.

Ameţeala lui se risipise, iar acum ceea ce a vrut să facă i se părea cu atât mai îngrozitor, mai cu neputinţă, mai monstruos. Ar fi putut să plece, să pretexteze că nu-i era niciuna pe plac sau că îl doare capul, dar se ştia că Gladyşev n-are să-i dea pace; în afară de asta, îi venea foarte greu să se ridice şi n-o să aibă niciodată puterea de

a explica acestea lui Kolia.

Dansul se termină. Tamara şi Gladyşev se aşezară alături.

— Hei, dar Jenka tot nu mai vine! glăsui băiatul cu nerăbdare.

Tamara o iscodi cu o privire pe Verka. Verka îşi plecă iute genele. Aceasta însemna: „Da, a plecat”.

Mă duc s-o chem, zise Tamara.

— Dar de ce-ţi place atâta Jenka? întrebă Henrietta. De ce nu mergi cu mine, în locul ei?

— Altă dată! răspunse Kolia începând să fumeze cu nervozitate.

Jenka nici nu începuse să se îmbrace. Se pudra la oglindă.

— Ce e, Tamaroşka? întrebă ea.

— Cadetul tău e aici. Te aşteaptă.

— Băieţelul de acum un an?... Oh, să-l ia dracu’!

— Că bine zici! Şi-a luat nişte aere, a crescut, s-a făcut frumos, o bomboană! Atunci, dacă nu vrei tu, îl iau eu!

Tamara văzu prin oglindă cum Jenka încruntă din sprâncene.

— Nu, stai, Tamara! O să văd. Trimite-mi-l aici! Spune-i că nu mă simt bine, că mă doare capul.

— I-am şi spus că te-a lovit Zocia cu uşa în frunte şi că ai stat culcată, cu oblojeli. Dax ia Spune, Jenka, el e bine?

— Bine sau rău, nu te priveşte?

Tamara o întrebă cu sfială:

— Nu ţi-e milă de el?

— Dar ţie ţi-e milă de mine? ripostă Jenka trecându-şă degetul peste varga roşie care îi brăzda gâtul. De tine însăţi nu ţi-e milă? Şi nici de nenorocita de Liubka? Nici de Paşka? Mămăligă ce eşti!

Tamara schiţă un zâmbet şiret şi mândru.

— Nu, când e vorba de ceva serios nu sunt o

mămăligă! O să vezi în curând, crede-mă! Dar să nu ne ciondănim; viaţa noastră e şi aşa destul de tristă. Vasăzică, să ţi-l aduc!

După ce ea ieşi din cameră, Jenka micşoră lumina lămpii albastre, atârnată în tavan, îşi puse o bluză* şi se lungi. Peste câteva clipe Gladyşev intră, urmat de Tamara, târându-l după el pe Petrov, care nu mai ştia unde să se ascundă. După ei se ivi botul ascuţit de vulpe al econoamei Zocia.

— Bravo! zise aceasta foarte zorită. E o plăcere să vezi doi domnişori frumoşi şi două domnişoare încântătoare! Ca un buchet! Cu ce vă putem servi, domnilor? Vin, bere?

Gladyşev avea buzunarul bine garnisit, dat fiind faptul că, pentru întâia oară în scurta sa existenţă, poseda douăzeci şi cinci de ruble. Avea poftă să cheltuiască în dreapta şi în stânga. Nu gusta berea decât pentru a face pe grozavul; nu-i plăcea gustul ci amărui şi se mira cum de-o beau alţi oameni. De aceea, cu tonul dezgustat al unui vechi chefliu, spuse;

— Desigur că aveţi niscai porcării în loc de băutură…

— Vai, tinerelule! Dar până şi domnii cei mai pretenţioşi sunt mulţumiţi… Avem vinuri Teneriff şi Madera şi vinuri franţuzeşti Lafite, Avem şi Porto. Domnişoarelor le place limonada Lafite.

Şi cât costă?

— Ca în toate stabilimentele care se respectă. Sticla de Lafite e cinci ruble. Plus patru sticle cu limonadă a câte cincizeci copeici – două ruble – în total numai şapte ruble.

— Isprăveşte, Zocia! o întrerupse Jenka. Nu ţi-e ruşine să te bucuri la copiii aceştia? Destul cinci ruble! Vezi bine că ei nu sunt cine ştie ce!

Gladişev se îmbujora şi cu un aer de cavaler, zvârli o hârtie de zece ruble pe masă.

— Ce atâta discuţie? Hai, adu-ne aici!

— 7Şi-ar mai fi bine să regulăm totul. Pentru cât,

tinerilor? o vizită sau o noapte? Ştiţi tariful: o vizită două ruble, o noapte cinci.

— Haide, haide, spuse cu aprindere Jenka, o vizită!

Se-aduse vin. Tamara ceru prăjituri. Jenka ceru îngăduinţa s-o aducă şi pe Manka Spealba. Jenka nu bea; stătea întinsă în pat şi, deşi se făcuse cald în odaie, strângea la piept un şal de Orenburg. Se uita ţintă la chipul frumos, devenit aşa de bărbătesc al lui Gladyşev.

— Ce ai, drăguţă? întrebă el aşezându-se lângă ea şi mângâindu-i mâna.

— Mai nimic. Mă doare puţin capul. Am fost lovită.

— De neînchipuit!

— Oh, dar numai dacă te văd şi mă şi simt mai bine, E mult de când n-ai venit!

— Nu-i chip. să găseşti o clipă de răgaz... înţelegi, viaţa în tabără... Să calci până la douăzeci şi cinci de verste pe zi... Exerciţii într-una: serviciu de campanie, de pază. Cu echipament complet în spate! Erau zile când nici nu-mi mai simţeam picioarele! Unde mai pui manevrele! Nu e câtuşi de puţin plăcut, te asigur!

— O, mititelul meu! oftă deodată, cu milă. Manka

Spealba. De ce să te chinuiască aşa? Dacă aş avea un frate sau un copil în locul dumitale mi s-ar frânge inima! în sănătatea dumitale, tinere cadet! – r

Ciocniră. Jenka se uita întruna, cu băgare de seamă, la Gladyşev.

— Dar tu, Jenesko? întrebă el întinzându-i paharul.

— N-am poftă, zise ea moale. Dar, fetelor, destul aţi băut, destul aţi trăncănit... fiecare cu sine şi Dumnezeu cu toţi! Poate că tu ai să rămâi toată noaptea, spuse ea lui Gladyşev după ce au plecat celelalte. Dragul meu, să nu-ţi fie ruşine: dacă n-ai bani de ajuns îţi voi da eu! Te-ai făcut aşa de mare şi de frumos, încât nici măcar unei fete pierdutei nu-i pare rău de gologanii ei, glăsui ea râzând.

Gladyşev o privi cu atenţie. Chiar şi pentru urechea lui nedeprinsă, tonul Jenkăi, trist, mângâietor şi îndrăzneţ

totodată, avea ceva ciudat.

— Nu, draga mea! Nimic nu mi-ar face mai multă plăcere, însă nu pot. Am făgăduit c-o să fiu acasă la ora zece.

— Nu-i nimic, puişorule, au să te-aştepte, dar eşti bărbat acum! nu mai ai nevoie să fii supus. Dar cum vei vrea Vrei să sting lumina sau îţi place aşa? Cum te-aşezi? La. perete? La margine?

— Mi-e totuna, răspunse Gladyşev cu glasul tremurat.

Înlănţuind cu braţele trupul slab şi dogoritor al Jenkăi întinse spre ea buzele. Jenka îl îndepărtă cu blândeţe.

— Stai, stai puţin, mititelule, avem timp, culcă-te un minut aşa… uşor.). Încet… fără să te mişti…

Cuvintele ei tot pe-atât de pătimaşe ca şi poruncitoare avură asupra tânărului un efect de hipnoză, fel se lungi, cu mâinile sub cap şi cu ochii închişi. Ea se ridică puţin, se sprijini în cot şi cu capul în palmfe, privi trupul flăcăului, aşa de alb, de tatfe, de muşchiulos. Îi contemplă pieptul lat, bine împlinit şi şalele robuste.

Gladyşev îşi încruntă sprâncenele o clipă. Deschise ochii şi văzu aţintiţi în ai săi ochii mohorâţi şi aprinşi ai unei femei care i se păru complet necunoscută.

— De ce te uiţi aşa? o întrebă el în şoaptă. La ce te gândeşti?

— Puişorule drag, tu te numeşti Kolia? Adevărat?

— Ştii bine.

— Nu te supăra; lasă-mă să-mi îngădui o plăcere; închide iarăşi ochii… Nu, nu aşa, de tot, de tot! Aş vrea să fac lumină mare şi să te privesc îndeaproape… Aşa… O, dacă ai şti cât eşti de frumos acum, în minutul acesta, în clipa asta… Haide, închide> închide ochii!

Făcu lumina mare şi se aşeză în poziţia sa de totdeauna, turceşte, lângă el. Tăceau amândoi. Dintr-o parte răzbătea prin câteva odăi cântecul repezit al pianului şi hohote de râs; din cealaltă, aproape, se auzea confuz

zgomotul unei conversaţii şi-al unor cântece. Huruitul unei trăsuri urca din uliţă.

„O să-l molipsesc pe el ca pe atâţia alţii, îşi zicea Jenka… De ce-mi este milă de el? Pentru că e frumos? Nu. De multă vreme nu mai cunosc simţământul acesta. Pentru că e abia un copil? E drept, acum un an îi băgăm fructe în buzunar când pleca la miezul nopţii. de ce atunci nu i-am spus ceea ce aş putea şi aş cuteza să-i spun acum? Pentru că nu mi-ar fi dat crezare? Pentru că s-ar fi supărat? Pentru că s-ar fi dus cu alta? Haidade, mai devreme sau mai târziu, fiecare se poate aştepta la ce îi este scris!… M-a cumpărat, m-a plătit… Asta se iartă? Ori lucrează fără alegere ca toţi ceilalţi? *

— Kolia, spuse ea, deschide ochii!

El deschise ochii, se întoarse spre ea, o luă de gât, o trase şi vru să o sărute prin deschizătura cămăşii, pe sâni. Din nou, blând şi poruncitor, ea îl îndepărtă.

— Nu, stai, stai! mai ascultă-mă, nu mint! Spune-mi de ce vii tu, băieţelule, la femei, aici?

Kolia râse domol.

— Ce proastă eşti! Ca toţi ceilalţi! Pentru că sunt bărbat! Se întâmplă ca* orice om să aibă nevoie de…

— Nevoie? Numai nevoie? Ca de oala care-i sub patul meu?

— Ah, nu, ce te-a găsit? o. Întrerupse Kolia cu un zâmbet drăgăstos. Îmi eşti pe plac… îmi placi din capul locului… Dacă vrei, sunt chiar amorezat o idee de tine…«În tot cazul, n-am luat niciodată alta aici!

— Bun! Dar la început a fost o nevoie?

— Nu, deloc! Era o dorinţă încâlcită de-a cunoaşte femeia… camarazii mei povesteau atâtea şi atâtea «mulţi veniseră aici… şi atunci

— Şi nuţia fost ruşine?

Kolia se tulbură. Întrebările acelea îl încurcau. Îşi dădea seama că Jhia nu vorbeşte în vânt, pentru a-şi trece vremea, pentru a-l face să-i repete ceea ce ea ştia prea

bine, ci din alt motiv, mult mai grav.

— Să zicem... nu-mi era ruşine, dar pe-aproape Băusem ca să capăt curaj!

Jenia se rezemă pe-o parte şi începu să-l contemple iar.

— Ia spune-mi, dragul meu, reluă ea cu un glas aşa de încet, încât cadetul abia o auzea, ia mai spune-mi ceva: ca să plăteşti, să dai două blestemate de ruble – mă înţelegi? – să plăteşti ca să ai dragoste, să fii mângâiat, sărutat, să ţi se dea un trup, – asta nu te-a stingherit niciodată?

— Vai, Doamne, ce întrebări curioase îmi mai pui azi! Haidade, toată lumea face la fel! Trebuie să plăteşti! De altfel asta, de bună seamă, te lasă rece!

— Dar tu ai iubit, Kolia? Pricepi ce vreau să spun? Nu ca aici... aşa, din tot sufletul... Ai făcut curte vreunei femei? Te-ai plimbat cu ea, sub lună? Ia spune-mi!

— Desigur, răspunse Kolia. Care sunt tinerii ce nu fac prostii? Se înţelege că eu...

— Cu o verişoară? cu o domnişoară de familie bună?

cu o şcolăriţă?

— Desigur... am trecut cu toţii pe aici.

— Şi nu te-ai legat de ea? Ai lăsat-o? Dar dacă ţi-ar fi spus s-o iei pentru două ruble, ce-i răspundeai?

— Nu înţeleg, Jenka! exclamă Gladyşev supărat brusc. Ce tot îndrugi? Dacă mai urmezi, mă îmbrac şi plec!

— Stai, stai Kolia, încă o întrebare, cea din urmă întrebare, cea din urmă...

— La dracu'... bombăni Kolia.

— Uite, nu te-ai gândit tu niciodată, aşa... că neamul tău ar putea să cadă în mizerie... Că tu vei fi nevoit să munceşti pentru a-ţi câştiga pâinea, să zicem ca tâmplar sau fierar şi că sora ta s-ar abate de la drumul cel drept, ca noi... da, sora ta... că ar fi deflorată de cine ştie ce ticălos. şi c-aţ> trece din mână-n mână? Spune-mi...

— Aşi, e cu neputinţă! o întrerupse cu însufleţire

Kolia. E prea mult, plec!

— Du-te, te rog… Colo, sub oglindă, în cutia cu ciocolată sunt zece ruble; ia-le! Nu-mi trebuie! Ai să cumperi cu ele o cutie de pudră pentru mama ta sau o păpuşă pentru surioara ta! Şi-ai să le spui că sunt ca amintire din partea unei fete pierdute. Du-te, micuţule!

Cu chipul contractat, Kolia se ridică repede şi sări furios din pat. Era acum în picioare în toată splendoarea, în toată dărnicia tinereţii sale. v – Kolia! Kolişka!

El se întoarse. Răsuflă cu năduf. Niciodată de când trăia, nicăieri, nici măcar în tablouri, nu văzuse în ochii nimănui expresia de tandreţe, de durere, de mustrare tăcută, din ochii înlăcrimaţi ai Jenkăi. Se aşeză pe marginea patului şi o cuprinse brusc cu braţele goale.

— Să nu ne mâhnim, leneşka, zise el blând.

Ea îşi ghemui capul la pieptul lui. Stătură astfel, nemişcaţi, un minut. Jenia îl întrebă în şoaptă:

— Kolia, nu ţi-a fost niciodată frică de molipsire?

Pe băiat îl trecu un, fior. Teama, o teamă de gheaţă, ucigătoare, îl străpunse până în adânc. Răspunse anevoie:

— De bună seamă c-ar fi teribil… teribil… Să mă păzească Domnul… Dar nu te-am avut niciodată decât pe tine… şi că tu… tu… m-ai fi înştiinţat, nu-i aşa?

— Da, da, desigur! răspunse ea.

Cu glasul mai repede, mai semnific & tiv, apăsând pe fiecare cuvânt repetă:

— Da, da, desigur! Dar tu ai auzit vreodată de sifilis?

— Da, care mănâncă nasul…

— Nu, Kolia, nu numai nasul! Totul; oasele, vinele, creierul… Doctorii spun că se vindecă. Mofturi! Nu te vindeci niciodată decât Putrezeşti, aşa, zece, douăzeci, trei zeci de ani – şi nu te vindeci! Iată ce te aşteaptă: atacul de dambla; îţi-înţepeneşte o parte din chip, un braţ, un picior, jumătate din corp… Gândul c-o să fii în curând jumătate om, jumătate cadavru… sau, mai întotdeauna, o să înnebuneşti… Şi ce e mai rău, e că oricine, înţelegi tu,

oricine se poate molipsi prin mâncare şi prin băutură, prin sărutări şi chiar prin respiraţie... Toate femeile sifilitice aduc pe lume monştri, neisprăviţi, guşaţi, tâmpiţi, tuberculoşi. Aşa e boala asta, Kolia!

Jenia se ridică brusc, îl luă pe băiat de umăr, îl întoarse spre ea, buimăcindu-l aproape cu privirea ei tristă, nespus de scânteietoare şi de miloasă...

— Şi acum, Kolia, te înştiinţez că de mai mult de o lună am căpătat porcăria asta. Iată de ce nu ţi-am dat voie să mă săruţi.

— Glumeşti! îţi râzi de mine, Jenia, murmură el cu ciudă.

— Glumesc?... Vino încoa!

Aprinse un chibrit, repede, şi rosti:

— Uită-te!

Deschise gura şi îndreptă flăcăruia în aşa fel încât să-i lumineze gâtlejul. Kolia înţelese şi se înfiora.

— Ai văzut? E sifilisul, Kolia! Pricepi? Sifilisul cel mai molipsitor! Acum îmbracă-te şi mulţumeşte-i lui Dumnezeu!

Fără un cuvânt, fără să o privească, repede, îşi luă hainele; mâinile îi tremurară însă în aşa chip, încât nu izbutea să-şi îmbrace nici pantalonii, nici haina; şi dârdâia aşa de tare, încât dinţii îi clănţăniră. Jenkq, îi spuse coborând capul:

— Ascultă, Kolia, ai avut noroc să dai peste o femeie de treabă! Alta nu te-ar fi cruţat. Ia seama, noi astea pe care voi le defloraţi, pe care le izgoniţi din casele voastre, iar apoi le plătiţi cu două ruble vizită – îşi înălţă deodată fruntea – pricepi tu? noi vă urâm ţ) rea mult ca să ne mai fie milă de voi!

Gladyşev se aşeză, pe jumătate îmbrăcat, pe marginea patului şi acoperindu-şi faţa cu mâinile se porni să geamă ca un copil.

— Doamne, doamne, suspină el, şi e adevărat! Ce grozăvie! Chiar la noi s-a întâmplat aşa. Aveam o

servitoare frumoasă, o chema Niura… îi spuneam señorita Anita… Fratele meu a., fratele meu mai mare… ofiţerul. şi când el a plecat… ea era însărcinată… mama a izgenit-o… a aruncat-o ca pe o zdreanţă… unde o fi acum?

Jenka, Jenka acea păgână, gata oricând să insulte şi să facă scandal, sări iute din pat şi, în faţa cadetului, pe jumătate goală, făcu semnul crucii, pios.

— Să te aibă Domnul în pază, micuţule! zise ea drăgăstoasă.

Alergă la uşă, o deschise şi strigă:

— Econoamo!

Zocia veni repede.

— Ia vezi, te rog, cine e liberă. Tamara, Manka Spealba?

Să o trimiţi aici!”

Kolia murmură ceva, dar Jenka nu-l luă în seamă.

— Chelăriţo, te rog fii bună, repede!

— Numaidecât, numaidecât!

— Ce faci? o întrebă Gladyşev cu tristeţe. Doar n-o să povesteşti…

— Aşteaptă, nu te priveşte… Nu-ţi fie teamă, n-o să fac nimic care să-ţi fie în pagubă!

După câteva clipe, micuţă, cu costumul ei de şcolăriţă Manka intră.

— Ce-i Jenka? V-aţi ciondănit?

— Nu, nicidecum! Dar mă doare capul prea rău şi amorezul meu nu-i mulţumit de mine! Vrei să fii bună şi să-mi ţii locul, Manka?

— Destul, Jenia, destul! exclamă Gladyşev cu un ton de sinceră îndurerare. Am înţeles… nu mai am nevoie acum!…Taci…

— Nu pricep nimic! rosti Manka uimită.

— Hai, du-te spuse Jenka fetei. Vin şi eu. O glumă!

După ce se îmbrăcară amândoi, stătură multă vreme în pragul uşii, în coridor, privindu-se în tăcere. Fără să-şi dea seama, Kolia simţea că, trăieşte una din acele clipe

imense care îşi exercită înrâurirea asupra întregii vieţi.

Strânse apoi puternic mâna Jenkei şi rosti;

— Spune-mi, mă ierţi, Jenka, mă ierţi?

— Da, micule! Da, prietene!... Da!

Îşi trecu mâna, cu un gest matern, peste capul tuns al cadetului, şi-l împinse încet în coridor.

— Unde te duci acum? îl întrebă ea prin crăpătura uşii pe care se pregătea s-o închidă.

— Îmi iau camaradul şi plec.

— Foarte bine! Sănătate, micuţule!

— Iartă-mă... iartă-mă! repetă el întinzând spre ea mâinile.

— Te-am iertat puişorule... Iartă-mă şi tu... Căci n-o să ne mai vedem!

Uşa se închise. Rămas singur în coridor, Gladyşev şovăi neştiind în ce cameră îl dusese Tamara pe Petrov.

O întrebă pe Zocia care trecea grăbită.

— N-am timp de dumneata! bombăni ea. Uşa a treia, pe stânga!

Kolia bătu de trei ori la uşa arătată. Auzi mişcări şi şoapte în odaie.

— Kerkovius, deschide! sunt eu Soliterov! Când pleacă în expediţii de acest soi, elevii se înţeleg întotdeauna, de mai înainte, asupra numelor pe care şi le vor da.

— Nu intra! strigă Tamara. Nu intra; avem treabă!

— Mofturi! Minciuni! Poţi să deschizi, intră!

Kolia deschise”.

Petrov stătea pe-un scaun, îmbrăcat, cu ochii coborâţi, îmbujorat, posac.

— Mi-ai adus o comoară! glăsui Tamara cu batjocură şi cu ciudă. Credeam că am a face cu un bărbat şi, când colo, e o fată, şi ce tată!... Ia spune-mi, rogu-te, îi pare aşa de rău de ce pierde?... Să şi-o păstreze! Să-şi păstreze şi rublele! strigă ea împingând spre Petrov cele două monede. Dă-le în dar dădacei! Sau pune-le deoparte ca să-

ţi cumperi mţinuşi, dobitocule!

— De ce mă insulţi? mormăi Petrov fără a-şi ridica privirea. Nu ţi-am făcut nimic rău. Mi-am trecut timpul aici, iar banii, ţi se cuvin! Ce, n-am dreptul să fac ce vreau? Cu sila, nu! Iar tu, Gladyşev… pardon, Soliterov fort e rău ai tăcut! Credeam că m-aduci la o domnişoară one a şi când colo ea vrea să mă sărute într-una şi să facă Dumnezeu ştie ce!

Tu toată ciuda ei, Tamara, nu-şi putu ţine râsul.

— Vai, ce guguman, ce guguman! Hai, nu te supăra, îţi primesc banii… Dar să ştii că atunci când îţi vei aduce aminte de seara asta, o să-ţi pară rău şi-o să plângi! Haide, haide, îngeraşule, să ne împăcăm! Dă-mi mâna, aşa cum ţi-o dau şi eu!

— Să plecăm, Kerkovius! glăsui Gladyşev. Cu bine, Tamara!

Potrivit obiceiului prostituatelor, Tamara băgă. banii în ciorap înainte de a-i însoţi pe băieţi.

Trecând prin coridor, Gladyşev fu surprins de o hărmălaie ciudată ce venea dinspre sală: tropăituri, cuvinte repezi şi încâlcite.

Acolo unde, cu puţin înainte, el şi tovarăşul său au stat, se înghesuiau obişnuiţii casei, precum şi câţiva oameni străini. Strânşi unii într-alţii, se plecau să privească ceva, jos. Kolia, înaintă şi se ridică, pe vârfuri, pentru a privi pe deasupra. Pe scânduri, chircit, zăcea Vanka. Chipul ei era vânăt.

O mână i se odihnea pe piept, alta îi atârna în lături.

— Ce e? întrebă Gladyşev îngrozit.

Niura şopti repede:

— Abia venise. I-a dat Mankăi bomboanele şi-a început să ne spună ghicitori: „Cine e domnişoara, care după ce s-a plimbat prin odaie, se aşază cuminte într-un colţ?”. Noi n-am găsit dezlegarea şi el ne-a zis: „Peria de scânduri. Deodată a pufăit, a tuşit, a căzut aici şi-a început să se zvârcolească… S-a trimis la poliţie! Doamne,

doamne, şi mie care mi-e aşa de frică de morţi 1

— Stai! zise Gladyşev, apucând-o. Trebuie să i se pipăie fruntea, poate că mai trăieşte!

Se pregătea să înainteze, când degetele lui Simion îl prinse de braţ ca într-un cleşte.

— Nu e pentru dumneata! îi spuse el. Haide, căraţi-vă! N-a veţi ce căuta. Vine poliţia şi-o să vă ia ca martori şi atunci o să vă dea afară din şcoală. Haide, haide, n-aţi auzit?

Îi mână pe băieţi până-n anticameră, le trânti pelerinele în braţe şi repetă cu mai multă grosolănie:

— Acum în galop cu picioarele la spinare!… Altă dată n-o să vă mai las să intraţi! Uite cine face pe marele şi dă bacşiş javrei aceleia bătrâne… ca să crape mai iute!

— Slăbeşte-o! strigă Gladyşev îndârjit.

— Pentru ce! urla Simion scos din fire.

Ochii săi, lipsiţi de gene şi de sprâncene, deveniră aşa de fioroşi, încât elevii se traseră înapoi.

— Stai că-ţidau cu una, mucosule, să nu poţi s-o duci! Căraţi-vă, că dau!

Băieţii se năpâustiră în jos pe scară, în momentul acela doi înşi cu mutre de portari de bordeluri urcau treptele.

— Hei, strigă unul, vesel, de jos, lui Simion, s-a isprăvit cu Vanka:

— Aşa se pare, glăsui Simion. Deocamdată, fraţilor, trebuie să-l ridicăm înainte de venirea copoilor. Să caute pe urmă cât le-o place 1 N-au decât să creadă că a băut prea mult şi că l-a luat dracu'!

— Dar tu… nu cumva i-ai dat vreuna în cap, din întâmplare?

— La naiba!… Era aşa de liniştit, amărâtul! De bună seamă că i-a venit şi lui ceasul!

— Al dracului loc şi-a ales şi el ca să moară! exclamă unul.

— Adevărat! întări celălalt. A trăit făcând pe

măscăriciul şi moare în bordel! Haide, tovarăşi!

Băieţii se furişară. Acum trupul chircit al lui Vanka şi chipul învineţit al lui îi înfiora aşa cum te-nfioară morţii pe care-i vezi în copilărie şi care te urmăresc ori de câte ori îţi aminteşti de ei în bezna nopţii.

XVII

Cădea o ploaie fină ca pulberea. Platonov muncea de dimineaţă pe mal la descărcatul pepenilor. Fabrica nu-i convenise; după o săptămână a găsit mijlociii să se certe cu maistrul, un om iute şi grosolan. Trăise o lună cu pâine goală, în vizuina sa din Lemnikovskaia, de unde aducea din când în când la gazetă câte un articol cu fapte diverse, sau cu scene nostime, prinse la palatul justiţiei. De multă vreme, însă, munca intelectuală îi era de nesuferit. Avusese întotdeauna o puternică înclinare fizică în mijlocul naturii, spre viaţat lipsită de confort, spre vagabondajul celui ce trăieşte nepăsător de ziua de mâine. De aceea, când pe malul povârnit al Dniprului apărură primele bărci cu pepeni, el intră bucuros în „artei", unde dăduse dovezi anul trecut, şi unde i se aprecia voioşia, camaraderia şi priceperea la numărat.

Lucrul mergea ca pe roate. See făcea pe echipe de câte cinci oameni aşezaţi la rând. Primul lua pepenii şi îi întindea celui de-al doilea, care stătea pe punte; acesta îi arunca pe dhei celui de-al treilea, care îi trecea celui de-al patrulea, iar acesta îi arunca celui de-al cincilea, care îi aşeza pe un cărucior, în rânduri măiestrite, ici de un verde închis, colo albi, dincolo vărgaţi. *O* muncă plăcută, curată, veselă.

Artelul, compus din patruzeci de oameni, nu lucra cu ziua ci cu descărcatul. Vătaful, Zăvorotni, un individ de fel din Poltava, ştiuse cum să-l joace pe antreprenor, om încă tânăr, fără experienţă, care se căi îndată şi vru să schimbe învoiala: fu povăţuit, însă, că-i mai bine să nu se ia cu răul. În consecinţă, oamenii câştigau până la patru ruble pe zi.

Cu toate astea, Zăvorotni nu era mulţumit. Din

ambiţie profesională, îşi zorea oamenii în aşa fel încât să-i revie fiecăruia cinci ruble pe zi. Şi, cu o repeziciune din ce în ce mai mare, pepenii jilavi, albi şi negri, treceau de pe mai pe chei, învârtindu-se, plutind, căzând cu pocnet îţi palmele dibace.

Dar un fluierat răsună pe-un vas. Îi răspunse altul, pe urmă altul, apoi câteva răspunseră pe chei. Atunci Zăvorotni, cu voce puternică, răguşită, asemenea unei sirene de vapor, urlă:

— Ga-a-a-ta-a!

Platonov îşi îndreptă şira spinării şi-şi întinse mădularele amorţite.

— Să mâncăm! răcni Zăvorotni.

Un băiat zdrenţăros veni spre el în fugă.

— Pe care îl chemă Platonov? întrebă el isteţ.

— Pe mine; ce e?

— Colo, la colţ, după biserică, te aşteaptă o domnişoară; am un bilet.

— Ceilalţi începură să mormăie.

— Ce tot mârâiţi, nătărăilor? le zise Platonov. Dă-ncca biletul 1

Biletul, cu un scris ca de copil, neregulat, cu ortografia vai de lume, era din partea Jenkei.

„Sergiu Ivanovici, iartă-mă că te stingheresc. Vreau să-ţi vorbesc într-o chestie importantă. Nu ţi-aş cere nimic, dacă nu ar fi ceva serios. N-o să te ţin mai mult de zece minute. Jenka de la Ana Marcova”.

Platonov se ridică.

— Mă duc pentru câteva clipe, îi zise el lui Zăvorotni. Până când o-ncepe, iar lucrul, mă întorc.

— Ţi-ai şi ales timpul! răspunse vătaful cu ton în silă. Noaptea ce treabă ai? Du-te, du-te, cine te ţine? Dar dacă nu vii la vreme, îţi opresc ziua. O să iau un golan şi câţi pepeni o sparge, atâţia ai să plăteşti. Nu credeam că eşti aşa de crai, Platonov!

Jenka îl aştepta într-o grădiniţă cu câţiva tei firavi,

ghemuită între o biserică şi chei. Era îmbrăcată cu o rochie elegantă, cenuşie, şi purta pe cap o pălărie de pai, acoperită cu un voal negru.*„Oricât de simplu s-ar îmbrăca – îşi zise Platonov privind-o de departe – orice bărbat şi-ar întoarce capul de trei-patru ori după ea, Imediat ghiceşte ceva deor sebit.

— Bună-ziua, Jenka! Sunt foarte bucuros că te văd! spuse el cu bunăvoinţă strângându-i mâna. Te rog să crezi că nu mă aşteptam câtuşi de puţin!

Jenka avea o mină aşa de modestă, de tristă şi de preocupată, încât Platonov observă îndată.

— Iartă-mă, leneşka, zise el; e ceasul mesei. Am putea să mergem undeva şi o să-mi povesteşti acolo ce te aduce. Uite, chiar aici, pe aproape, e un mic han care-i totdeauna pustiu la ora asta! Vom putea să ne aşezăm într-un ungher care slujeşte de cabinet şi vom sta liniştiţi. Haide! Poate că ai să iei şi tu ceva.

— Nu, mulţumesc 1 Şi n-am să te ţin mult… Doar câteva minute… Am nevoie de la cineva de un sfat şi n-am pe nimeni…

— Foarte bine… Haide! Tot ce-mi va sta în putinţă, voi face cu dragă inimă. Ţin mult la tine, Jenka!

Ea îl privi cu tristeţe şi cu recunoştinţă.

— Ştiu, Sergiu Ivanovici, şi de aceea am şi venit!

— Poate ai nevoie de bani. Nu-ţi fie ruşine. În momentul acesta n-am cine ştie ce, dar aş putea oricând să-ţi împrumut ceva.

— Nu, mulţumesc. Nu e vorba de asta. Când ne vom aşeza, am să-ţi spun.

În hanul mohorât, nu era, într-adevăr, nimeni. Muşterii, coţcari de rând, nu veneau decât noaptea, târziu. Platonov luă o cabină semiîntunecată.

— Dă-mi o bucată de rasol, castraveţi, un pahar de rachiu şi pâine, comandă el băiatului.

Acesta, un flăcău cârn şi bărbos, aşa de unsuros şi murdar încât ai fi crezut c-a ieşit dintr-un hârdău cu lături,

îşi trecu mâna pe buze şi întrebă cu glas răguşit:

— De câte copeici pâine?

— Cât o să trebuiască.

Şi Platonov începu să râdă.

— Adu cât poţi mai iute. Vom socoti. pe urmă. Adu şi cvas! Haide Jenia, spune. Citesc pe faţa ta o nenorocire sau, cel puţin, ceva rău. Povesteşte-mi!

Nu ştiu cum să încep! zise ea şovăielnic… Uite.

Sergiu Ivanovici, eu sunt bolnavă… înţelegi?… De o boală grea… ştii care…

Platonov făcu un semn afirmativ.

— De când?

— De mult… Am băgat de seamă în ziua de Rusalii.

Platonov îşi trecu mâna pe frunte.

— Stai că-mi aduc aminte. Nu era în ziua când am fost cu studenţii?

— Ba da, Sergiu Ivanovici!

— Oh, Jenka, Jenka! spuse Platonov cu mustrare şi milă. Ştii că după aceea au fost molipsiţi doi studenţi?… Vasăzică, de la tine au luat?

Prin ochii Jeniei trecu o sclipire de ură.

— De unde să ştiu?… De bună seamă… Au fost aşa de mulţi!… Mi-aduc aminte, totuşi, de cel care îţi căuta pricină… Unul blond şi cu ochelari…

— Da, da, Sobaşnikov, mi s-a spus! E chiar el… Dar nu-mi pasă de îngâmfatul acela; pe celălalt îl deplâng! îl cunoşteam de mult, deşi niciodată nu-mi pot aminti numele lui… Era din provincie… din Polianska. Zvenigorod sau cam aşa ceva… I se spunea Ramses… Când medicii…

a fost la mulţi, i-au declarat ce fel de boală are, s-a întors acasă şi şi-a pus capăt vieţii. Ciudatul bilet pe care l-a lăsat conţinea cam acestea:

,/Vedeam tot restul vieţii în triumful inteligenţei, al frumuseţii, al binelui! Din cauza bolii acesteia, în loc de-a fi un om, devin un cuib de viermină, un candidat la paralizie. Demnitatea mea omenească refuză să primească această

decădere. Recunosc că merit ceea ce mi s-a întâmplat şi că merit, în consecinţă, moartea, căci am sucombat într-o clipă de pornire bestială, am luat o femeie pe care n-o iubeam, plătind-o, şi îmi asum pedeapsa pe care mi-o impun”.

— Aceasta m-a întristat mult.„ adăugă cu un oftat Platonov.

Jenka replică:

— Ba pe mine, deloc!

— Păcătuieşti!… Băiete, poţi să pleci. Când o să am treabă cu tine, o să te chem! spuse Platonov chelnerului… Da, greşeşti foarte mult, leneşka! Ramses era un om extraordinar de bine format: întâlneşti ca el unul la o sută de mii… Nu respect sinuciderea. În cele mai multe cazuri, te spânzuri sau îţi tragi un foc de revolver din prostie, cum fac copiii care nechează sau îşi sparg capul pentru a căpăta bomboane-Totuşi, în faţa morţii acestuia, mă înclin cu durere şi veneraţie. Erainteligent, dezgheţat, plăcut, îndatritor şi, precum vezi şi tu, deja prea aspru faţă desine însuşi.

— Nu mă priveşte! repetă Jenka cu îndărătnicie – Deştepţi sau nătărăi, bătrâni sau tineri, îi urăsc deopotrivă… pentru că… Da, poţi să mă priveşti… Ce sunt eu? O scuipătoare, o groapă de lături… Gândeşte-te, Platonov, că mii, da, mii de inşi m-au luat şi că pe toţi care au trecut sau vor mai trece îi urăsc la fel! Ah, dacă aş putea i-aş osândi, i-aş arde… i-aş…

— Eşti rea şi mândră, Jenka, spuse blând Platonov.

— N-am fost mândră şi rea… Abia acum sunt! N-aveam nici zece ani când mama m-a vândut şi de-atunci trec într-una din mână-n mână… E măcar unul care să vadă. În mine o făptură umană? Nu!… O otreapă, mai puţin decât un zdrenţăros şi un făcător de rele. decât un ucigaş… Până şi călăul… călăul vine în stabilimentul nostru… şi are drept să mă ia de sus şi să-i fie scârbă de mine… Eu sunt mai puţin decât nimic… eu sunt a tuturor!

… Pricepi grozăvia cuvântului acesta, Sergiu Ivanovici? A tuturor… asta înseamnă că nu eşti nici a ta, nici a tatălui tău şi nici a mamei tale… Nu sunt nici din Riazan, nici din Rusia, de nicăieri, eu sunt a tuturor!… Nimănui nu-i dă în gând să spună când mă priveşte: „Dar ea are o inimă şi-un creier, gândeşte, simte, nu e nici de lemn, nici de paie”! Mă gândesc singură. Da’ eu sunt, poate, singura, dintre noi toate, care simte grozăvia bordelului acela negru, împuţit şi murdar… Fetele pe care le cunosc şi acelea ctf care trăiesc… înţelegi, Platonov?… nu-şi dau seama de nimic… în sfârşit, nu sunt decât cărnuri! Şi asta e mai rău decât ura mea!

— Jenka, ai dreptate! murmură Platonov. Nimeni nu-i în stare să…

— Nimeni, nimeni? strigă Jenka pătimaşă. Ţi-aducă aminte de studentul care-a luat-o pe Liubka.1…

v-Mi se pare, Ei şi?”

— Ei, şi ieri seară ea s-a întors în zdrenţe, leoarcă de apă şi plângând. Nemernicul o părăsise… A jucat comedie… Ai să fii sora mea, te voi salva, o să fac din tine o făptură conştientă!” A făcut pe dracu’…

— E cu putinţă?

— Da, te asigur! N-am cunoscut decât un om, ale cărui mângâieri şi a cărui îngăduinţă au fost sincere: tu. Dar tu eşti altfel de om… ceva aparte… Nu faci decât să umbli, să cercetezi… Iartă-mă, Sergiu Ivanovici, eşti un soi de ţicnit şi de aceea venii…

— Vorbeşte, Jenka!

— Atunci când am ştiut că sunt bolnavă, era să înnebunesc, într-atât mă năucea furia. Mi-am zis: iată sfârşitul/adică momentul când nu măi ai nici ce să regreţi, riici ce să plângi şi nici ce să aştepţi… Dar pentru tot ce am îndurat nu există răsplată?… Se poate să nu fie dreptate pe lume?… Se poate să nu fie chip de a mă răzbuna? Se poate să primesc toate cu recunoştinţă – şi pe deasupra, boala?… Sunt roabă?… Sunt un lucru… un

animal?… Atunci, Platonov, m-am hotărât să-i molipsesc pe toţi, tineri, bătrâni, săsaci, bogaţi, frumoşi, pociţi, pe toţi, pe toţi!

Platonov, care sfârşise de mult cu masa;, o privea buimăcit, aproape îngrozit. El, care văzuse atâtea brute, era năpădit de-o frică animalică în faţa acestei un mocnite ce se trezea deodată.

Câtă şi spuse:

— Un mare scriitor francez a descris următoarele: Prusacii ocupat Franţa şi provocau poporul; împuşcau bărbaţii, violau femeile, jefuiau casele, aprindeau satele… Atunci o femeie frumoasă, dar molipsită, se jură să molipsească din răzbunare pe toţi germanii ce-i vor cădea în braţe. Ea molipsi sute şi poate mii de inşi… Iar când zăcea în agonie, pe un pat de spital, era mândră… Ei erau, însă, duşmanii ţării sale, ucigaşii fraţilor săi, pe când tu, tu, leneşka…

— Sergiu Ivanovici, spune-mi, cu bună credinţă: dacă ai găsi în stradă un copil care a fost chinuit, să zicem un copil căruia i s-a smuls un ochi *i* s-a tăiat o ureche, dacă ai şti că autorul acelei grozăvii trece pe dinaintea dumitale şi că Dumnezeu singur – dacă există un Dumnezeu – vă vede în momentul acela, ce – ai face?

— Nu ştiu, răspunse înăbuşit Platonov meleştându-şi pumnii sub masă. Poate că l-aş ucide!…

— Nu „poate” – sigur! Te cunosc îndeajuns. Ştiu ce-ai simţi. Gândeşte-te şi tu. Şi noi, la fel fiecare dintre noi ai fost chinuită pe când era copil. Copil! – oftă Jenka acoperindu-şi repede faţa cu mâinile. Îţi aminteşti de ziua aceea de Rusalii când ne-ai vorbit? Să nu crezi, Sergiu Ivanovici, că ura mea se îndreaptă numai spre aceia care m-au batjocorit… Nu, ea se îndreaptă spre toţi care vin la noi, spre toţi cavalerii aceia, de Iacei mai mic până Iacei mai mare! Aşadar, m-am hotărât să mă răzbun, să mă răzbun pe mine şi să-mi răzbun surorile… E bine, este rău?

— leneşka, drept să-ţi spun, nu ştiu! Nu îndrăznesc…

Nu înţeleg…

— Dar nu-i asta partea importantă. I-am molipsit fără să simt nici milă şi nici căinţă; nu m-am socotit vinovată nici în faţa lui Dumnezeu, nici în faţa patriei. N-am simţit decât bucuria lupului flămând, care se poate bălăci în sânge… Dar ieri mi s-a întâmplat ceva de care nu-mi dau seama. Un elev, un mucos, o găinuşă bleaga care venea la mine de astă-iarnă… şi de care, deodată, mi-a fost milă… Nu pentru că e foarte frumos şi foarte tânăr, nici pentru că a fost totdeauna cuminte şi chiar drăgăstos… Nu, nu de aceea… Au fost alţii pe care nu i-am iertat… pe care i-am însemnai muşcându-i dinadins cu o plăcere sălbatica… Dar pe ăsta. I-am lăsat; V* nu ştiu de ce… nu pot să-mi dau seama…

Sergiu Ivanovici, dumneata, care eşti atât de priceput, şi care ai văzut atâtea, ajută-mă să-mi vin în fire.

— Nu ştiu Jeneska, răspunse Platonov cu blândeţe. Nu mi-e teamă să-ţi vorbesc sau să-ţi dau o povaţă, dar nu ştiu nimic, nimic. E dincolo de mintea mea, de conştiinţa mea!

Jenia îşi mănţui degetele şi le pocni nervos.

— Nici eu nu mai ştiu, nu mai ştiu… Poate că ceea ce am vrut nu era bine. Atunci nu-mi mai rămâne decât o cale. Gândul ăsta mi s-a înfipt în minte de azi-dimineaţă… şi nu mă lasă… ăsta mi s-a înfipt în minte de azi-dimineaţă, şi nu mă lasă…

— Nu făcea asta, Jenka!

— Un singur lucru: să mă spânzur…

— Nu, nu, Jenia! Orice, dar asta nu! în alte împrejurări te-asigur că ţi-aş spune să isprăveşti cu viaţa. Dar n-ai câtuşi de puţin nevoie… Dacă vrei, am să-ţi arăt o altă cale, nu mai puţin crudă, putând să-ţi potoleşti de o sută de ori mai mult ura…

— Care? întrebă Jenia.

— Ascultă… Eşti tânără şi, într-adevăr, foarte frumoasă, tiiai mult decât atât, tu poţi să devii nespus de

captivantă, ceea ce face mai mult decât frumuseţea. Până acum nu ţi-ai dat seama de puterea ta asupra oamenilor, n-ai ştiut că poţi face din amanţii tăi sclavi, câini lungiţi la picioare… Eşti mândră, îndrăzneaţă, neînduplecată, inteligentă… Ştiu că ai citit mult – şi ai un limbaj cu totul deosebit de-al tovarăşelor tale. Poţi, deci/să te îngrijeşti şi, printr-o reîntoarcere fericită la viaţă, să-ţi recâştigi libertatea, să ieşi din „bârlogul" acela. Nu trebuie decât să mişti un deget pentru a vedea sute de bărbaţi, încovoindu-se dinaintea ta, gata pentru a-ţi fi pe plac, să comită josnicii, să fure, să-şi stoarcă bunurile. Mână-i cu biciul! Ruinează-i, împinge-i la nebunie atât cât vei vrea şi cât vei putea. Gândeşte-te, draga mea Jenka, cine răstoarnă acum viaţa societăţii dacă nu femeia? Făpturi ieri încă slujnice, spălătorese, coriste neînsemnate, ronţăie milioanele aşa cum ţărăncile ronţăie floarea-soarelui. Deşi abia ştiu să semneze, ele devin, prin bărbat, un fel de regine… Nu-s tocmai rari principii care se însoară cu târâturi sau cu întreţinute. Iată, Jeneska, până unde se poate întinde răzbunarea ta. Te voi admira de departe… Dacă nu va izbuti întocmai planul pe care ţi-l arăt, ai cel puţin tot ce trebuie pentru a-i călca pe bărbaţi în picioare.

— Nu! spuse Jenka cu un zâmbet uşor. M-am gândit şi eu, însă îmi lipseşte principalul: puterea, voinţa, dorinţa! … Mă simt roasă, mă simt moale ca o cârpă… Viaţa a măcinat în mine totul; doar ura a rămas neatinsă… da, sunt ofilită în aşa măsură, încât răutatea mea nu are nici /un preţ… O să dau iarăşi peste un băieţaş, o să-l cruţ şi iarăşi îmi va fi ciudă că sunt miloasă! Nu! Să sfârşesc mai bine.

Tăcu. Platonov, neştiind ce să-i spună, tăcu şi el. Se simţiră amândoi stingheriţi. Apoi, fără să-l privească, ea îi întinse mâna îngheţată şi moale.

— Adio, Sergiu Ivanovici! Iartă-mă că ţi-am luat din timp… îmi dau seama că dacă ai fi putut să mă ajuţi, m-ai fi ajutat… Dar e limpede ca ziua că nu se poate… Adio!

— Să nu faci prostii, Jenka, te rog!

— E destul! răspunse ea înălţând cu nepăsare din umeri.

Se opri, se întoarse spre el:

— Vanşka a murit ieri în sală. A ţopăit, şi a căzut deodată… Cu toate astea, se poate spune că a murit uşor… Am mai uitat ceva, Sergiu Ivanovici: există Dumnezeu?

Platonov se posomorî”.

— Ce să-ţi spun, Jenia? Nu ştiu nimic! Socot că e unul, însă nu aşa cum ni-l închipuim. De bună seamă că e mai mare, mai înţelept, mai sincer…

— Şi viaţa de apoi? Acolo, după moarte? Căci se z-ice că e un cer şi un iad. E-adevărat? Sau nu e nimic?

Platonov nu răspunse; îşi abătu privirile.

— Nu ştiu! zise el cu o sforţare. Nu vreau să te mint.

Jenka oftă, şi un zâmbet silit, un zâmbet milos, îi înflori pe buze”.

— Mulţumesc, prietene… foarte mulţumesc… Îţi doresc să fii feri*cit*… îţi doresc din tot sufletul… Adio!

f Se-ntoarse şi, cu mers şovăielnic; se depărta…

Platonov, sosi la timp la lucru. Căscând, scărpinându-se, oamenii se apucau de treabă. Privirea iscoditoare a lui Zăvoroni îl zări cum vine cu paşi mari. Îi strigă de departe:

— Hei, ai venit la vreme, ghehosule… Şi eu care vream să te iau de coadă şi să-ţi fac răvaşul… Haide, la lucru!

Ce mai armăsar te-ai făcut. Seriojka! urmă el. Ce faci noaptea de nu poţi prididi nici ziua?

XVIII

Sâmbătă e zi pentru vizita medicală. În toate stabilimentele femeile se pregătesc cu tot atât grijă şi înfrigurare ca, de exemplu, doamnele din lumea bună care merg la specialistul lor. Îşi făceau cu luare-aminte toaleta intimă, se primeneau cu rufărie curată şi, pe cât cu putinţă, elegantă. Obloanele erau trase spre stradă, iar lângă una dintre ferestrele ce dădea în curte se aşeza o

masă. Toate erau deopotrivă de emoţionate. „Dac-oi fi luat, fără să ştiu, ceva?* Mă trimite la spital, unde e bătaie de joc, plictiseală, hrană proastă, tratament greu”.

Jenka era liniştită şi îngândurată de azi-dimineaţă. Îi dădu Maniei brăţara de aur, lanţul de gât cu o cruciuliţă de argint şi un medalilon cu fotografia sa. O rugă pe Tamara să ia ca amintire cele două inele, unul făcut din trei cercuri de argint cu o inimioară şi două mâini înlănţuite, altul dintr-un fir de aur cu un rubin.

— Cât priveşte rufăria mea, Tamaroşka, să o dai Anuşkăi, servitoarea. După ce o spăla-o bine, o s-o poată purta în amintirea mea.

Se aflau la Tamara în odaie. Jenka ceruse coniac şi sorbea încet, alene pahar după pahar, ronţăind zahăr şi sugând lămâie. Purtarea ei a surprins-o întâi pe Tamara, căci ea ştia că Jenka nu prea bea decât când o sileau muşteriii.

— Ce ai astăzi? o întrebă Tamara. Parcă te-ai gătit să mori sau să intri la mănăstire.

— Da, mă duc, răspunse ea cu silă; mi-e aşa de urât Tamaroşka.

— Crezi că pdntru altele e mai vesel?

— Nu vreau să spun asta! Nu vreau să spun numai de plictiseală… totul mi-e deopotrivă acum… Mă uit la tine, mă uit la masă, la sticlă, la mâini, la picioare şi-mi zic că totul e monoton şi fără rost. Parcă ar fi un ţablou vechi. Îl vezi pe soldatul care trece pe drum? Parcă-i o păpuşă în mers… inu-nn pasă că-l udă ploaiacă moare, că mor, că şi tu ai să mori, Tamara, nu văd în asta nimic deosebit… Totul mi se pare simplu şi greoi!

Tăcu. goli paharul, îşi supse zahărul şi, cu ochii îndreptaţi spre obloane, întrebă deodată:

— Ia spune-mi, Tamara, rogu-te… Niciodată nu te-am întrebat cum se tace că eşti în casa asta. Nu eşti ca noi, tu ştii toate, găseşti oricând cuvântul nimerit… Mi-aduc aminte ele ziua aceea când ai vorbit franţuzeşte aşa de

bine!... Pe când, printre noi, nimeni nu ştie nimic... Cine eşti?

— Draga mea Jeneska, la drept vorbind asta n-are nicio însemnătate! Viaţa e viaţă... Am fost elevă într-un institut am fost guvernantă, am ţinut un tir într-o grădiniţă de vară, am căzut în mâinile unui şarlatan, am făcut pe amazoana la circ... Pe urmă am stat doi ani la o mănăstire... Am văzut multe... Nu-mi aduc aminte de toate. Am fost hoaţă...

— Atrecut prin toate...

— Dar nu mai sunt tânără! Ce vârstă îmi dai tu?

— Douăzeci şi doi, douăzeci şi patru de ani!

— Nu, draga mea! douăzeci şi doi! treizeci şi doi împliniţi săptămâna trecută! Sunt decana stabilimentului! E foarte adevărat că nu m-a mişcat niciodată nimic şi că n-am pus nimic ia inimă. Ştii că nu beau niciodată... îmi păstrez, înainte de toate, corpul... Şi, ceea ce e esenţial, mă abţin... nu mă las niciodată în voia simţurilor...

— Dar Senka?

— E altceva cu el... Inima femeii e proastă şi oarbă, nu poate trăi fără dragoste... De altfel nu-l iubesc, mă înşel singură... Cât despre rest, îmi va prinde bine cândva.

Jenka se învioră Heodată şi începu s-o privească cu luare aminte.

— Dar cum ai căzut în cioaca asta, tu atât de frumoasă, atât de fină şi inteligentă?

— Ar fi multe de povestit, dar sunt atât de leneşă! Am căzut din dragoste... Am urmat calea unui tânăr şi am devenit revoluţionară. Noi, iemeile, procedăm mai întotdeauna la tei... Facem ce tace şi iubitul nostru şi vedem ceea ce vede el. Era iubitor, inteligent, vorbea admirabil şi era frumos. De altiei era o canalie, un trădător, care făcea pe revoluţionanil ca să-şi vândă tovarăşii... Era un provocator, nimic mai mult. Din momentul când a fost demascat şi asasinat, mi-a căzut vălul de pe ochi... Cu toate astea trebuia să mă ascund,

trebuia să dispar... Mi-am schimbat actele/ Şi atunci am fost sfătuită să-mi fac altă identitate, pe cărţulia galbenă. Şi am luat-o pe calea asta, Dar n-o să rămâit multă vreme. Când mi-o veni bine, o şterg.

Unde? întrebă Jenka, curioasă.

— Lumea e mare! Şi mie îmi place viaţa 1 E ca şi când aş fi chit at psalmi la mănăstire, iar după ce mi s-a urât am plecat la şantan. Frumoasă săritură, nu-i aşa? Aici voi face la fel, voi trece la teatru, la circ, la vreun corp de balet... Dar ceea ce mă atrage mai mult, nici nu-ţi trece prin minte Jenicico: e furtul!... E o meserie primejdioasă, plină de peripeţii... „Te înşeli privind la aerul meu de domnişoară bine crescută... e sunt făcută cu totul pentru altceva.

Ochii ei străluciră de veselie, şi adăugă:

Ştii că am pe dracul în pieie?

— Cu atât mai bine! zise Jenka redevenind tristă şi gânditoare. Dacă ai vrea ai putea să faci ceva, pe când eu mă simt cu totul neputincioasă... N-am decât douăzeci de ani, şi cu toate astea îmi simt sufletul îmbătrfciit şi trupul mirosind a ţărână... Asta din pricină că am trăit zile de putreziciune, şi nimic, mai mult.

— Destul, Jenka, spui prostii! Eşti inteligentă, originală, posezi acea putere deosebită care place atât de mult bărbaţilor Işi-i face să umble cu limba scoasă după tine. Pleacă şi tu din casa asta. Nu cu mine, se înţelege, eu trebuie să-mi urmez singură calea, dar pleacă în orice caz!

Jenka clătină din cap şi-şi ascunse faţa în mâini.

— Nu, răspunse ea, după o clipă de tăcere. Ar fi în zadar! Soarta mea e hotărâtă! Nu mai sunt o fiinţă vie, sunt o zdreanţă! Avu un gest brusc, apoi îşi zisei „Ei! Jenka, ai face mai bine să mai bei o gură şi să sugi din lămâie” – Brr! ce dezgustător!...Unde. dracu’ găseşte. Aniuta asta o asemenea porcărie. Şi la fiecare cumpărătură, căţeaua, şterpeleşte câte o jumătate de rublă. Am întrebat-o într-o zi de ce e atât de hrăpăreaţă, şi

mi-a răspuns că strânge ca să se poată mărita „Dacă nu-i aduc bărbatului decât virginitatea, nu va fi mulţii mit Trebuie să pun deoparte cât mai multe sute de ruble!”

Ce fericită e!…Aici în cutie, sub oglindă, sunt ceva bani, dă-i-i, te rog…

— Haide, haide, păsărico doar nu eşti hotărâtă să mori? întrebă Tamara cu dojana în glas.

— Nu, dar îmi iau toate măsurile, la banii, ia-i 1 Nu se ştie, poate c-o să fiu dusă la spital… Acolo la ce mă pot aştepta? Am pus ceva deoparte. Dragă Tamara, dacă aş avea într-adevăr dorinţa să fac ceva, m-ai împiedica?

Tamara o privi fix, adânc şi liniştit. Ochii Jeniei erau trişti, fără luciu, cu pete deschise, asemenea pietrelor de opal.

— Nu! zise în cele din urmă Tamara cu glasul hotărât. dacă ar fi din pricina dragostei nu te-aş lăsa/ dacă ar fi pentru o chestie bănească de asemenea; dar sunt cazuri când e zadarnic să te amesteci! Desigur că nu te voi ajuta, dar nici nu-ţi voi sta în cale.

Se auzi în coridor glasul Zociei care striga:

— Domnişoarelor! Doctorul! Repede, Domnişoarelor! …

— Du-te Tamara, du-te dragă! zise Jenka cu glas mângâietor. Mă duc până la mine să mă pregătesc, cu toate că nu mai are nicio însemnătate. Dacă mă cheamă şi nu răspund vino de mă caută!

Înainte de a. ieşi din odaia Tamarei, Jenka îşi trecu braţul de după umerii ei şi-o dezmierdă pe păr.

Doctorul Klimenko, medicul oraşului, întinse pe o măsuţă din sală o soluţie de sublimat, vaselină şi diferite instrumente care-i erau necesare. Avea dinaintea ochilor cărţuliile care ţineau fetelor de acte. Alături de masă erau Ana Marcovna şi cele două econoame: Emma Eduardovna şi Zocia.

Doctorul, un om bătrân şi rutinat, indiferent la toate, îşi puse ochelarii, cercetă lista şi strigă:

— Alexandra Budzinskaia!

Era mica Nina, cea cu nasul obraznic. Roşie la faţă şi ruşinoasă, ea se urcă stângace pe masă. Doctorul o examină, încreţind din sprâncene.

— Mai departe… Nu e bolnavă… Următoarea!

Şi pe dosul cărţuliei scrise: 28 august, în perfectă sănătate” apoi semnă.

— Irina Vatcenkova!

Era rândul Liubkăi, încele câteva luni de libertate pierduse obişnuinţa vizitelor şi, cândăi>”Indicăpină sub bărbie că-n\aşa,«a roşiv aşa cumştiu-TOşeasfemeile efestitel

După ea veni rândul Zoei, apoi a Mankăi, al Tamarei, al Niurei, cea din urmă avea o scurgere şi doctorul ordonă să fie transportată la spital.

Doctorul lucra cu o repeziciune uimitoare. De la vârsta de douăzeci şi doi de ani examina în fiecare sâmbătă sute de fete. Această lungă practică l-a făcut să capete dexteritate şi tehnică. Umbla fără precauţiune, cu acele gesturi sigure pe care le vezi la actorii de circ, la greci şi la ambaleurii de meserie. Lucra cu linişte şi sângele rece al veterinarului sau al negustorului de vite, care examinează zilnic sute de patrupede.

Se gândise vreodată el că are dinainte fiinţe vii? Sau la faptul că el e ultimul şi cel mai însemnat inel din lanţul formidabil care poartă numele de prostituţie înregistrată?

Nu! Dacă a simţit vreodată ceva? Asta nu i s-a întâmplat decât la începutul carierei. Acum nu mai există pentru el altceva decât pântece goale, şezuturi dezvelite şi guri deschise. În stradă n-ar fi recunoscut niciun exemplar fără figură, din turma de fiecare sâmbătă.

— Suzana Raitsin! strigă el în sfârşit.

Nimeni nu răspunse.

Toate le fetele se priviră şoptind:

— Jenka… unde-i Jenka?

Jenka lipsea.

Atunci Taipara făcu un pas înainte şi zise:

— Nu e încă gata. Scuzaţi un moment, domnule doctor, mă duc s-o chem.

Plecă repede şi nu se mai întoarse. După câteva minute o urmară Emma Eduardovna, Zocia şi chiar Ana Marcovna.

— Hm! Ce dezordine! zicea prin coridor impunătoarea Emma Eduardovna, cu aerul ei nemulţumit… Şi întotdeauna Jenka asta! Mi-am pierdut răbdarea la urma urmei! ţ Dar Jenka nu era nicăieri, nici în odaia ei, nici într-a Tamarei, nici într-altă odaie. Cercetară toate colţurile fără s-o descopere.

— S-o căutăm în closet – glăsui Zocia.

Closetul era încuiat pe dinăuntru. Emma Eduardovna bătu în uşă cu pumnii.

— Jenka, ieşi, n-auzi? Ce înseamnă prostia asta.

Apoi adăugă cu voce ameninţătoare:

N-auzi; v seroald? Ieşi miniaidec îjt, aşteptă doctorul!

Toate fură cuprinse de acelaşi gând şi se priviră îngrozite. Emma Eduardovna zgâlţâi din toate puterile uşa, dar uşa rămase neclintită.

— Duceţi-vă şi căutaţi-l pe Simion! porunci Ana Marcovna.

Simion veni, cu aerul său în & hmur de totdeauna. Văzu de pe faţa fetelor că se petrece ceva tulbure şi că au nevoie de puterea şi cruzimea lui profesională. Când i se spuse despre ce e vorba/ puse labele-i lungi de maimuţă pe clanţa uşii, îşi înfipse picioarele în perete şi se încordă. Clanţa îi rămase în mână şi pierzându-şi echilibrul, era cât pe aci să se întindă cât era de lung.

— La dracu’! urlă el. Daţi-mi un cuţit.

Prin crăpătura uşii, încercă să dea veriga la o parte. Toate fetele îşi ţineau respiraţia şi-i urmăreau mişcările. Nu se auzea decât zgomotul metalului atingând metalul.

În sfârşit uşa se deschise. Jenka era spânzurată cu şiretul corsetului de cuiul lămpii. Corpul ei nemişcat se

legăna la dreapta şi la stânga. Faţa-i era vânătă, iar limba îi ieşea printre dinţii descoperiţi. Lampa era scoasă şi zăcea la pământ. Una dintre femei scoase un urlet isteric. Toate începură să se vaite şi să se îmbrâncească pe coridor ca o turmă speriată.

La ţipetele lor veni şi doctorul. Nu alergă; veni. După ce văzu ce s-a petrecut, se întoarse fără ca vreun muşchi al feţei să-i tresară, se urcă pe scaun şi, spunându-i lui Simion să ţină cadavrul, tăie sfoara! A mai văzut el şi altele în timpul carierei. Era de mult împietrit în faţa durerii şi a 9 morţii!

Doctorul porunci ca trupul Jenkăi să fie transportat în camera ei şi, cu ajutorul lui Simion, făcu câteva încercări de respiraţie artificială. Apoi cu un gest de oboseală, îşi" îndreptă ochelarii şi zise:

— Chemaţi poliţia să facă proces-verbal!

Kerbech sosi, şopti câtva timp cu stăpâna casei, apoi ieşi, pipăind o hârtie de-o sută în buzunarul hainei.

Procesul-verbal se făcu în mai puţin de cinci minute. Jenka fu acoperită cu două rogojini şi-o duseră la morgă.

Prima care găsi biletul lăsat de Jenka pe măsuţa de noapte a fost Emma Eduardovna. Jenka rupsese o filă din cărţulia ei şi a scris, *Cu* scrisul ei mare, copilăresc, dar cu o mână sigură:

„Mă dau de bunăvoie morţii. Sfârşesc pentru că sunt bolnavă, că toţi bărbaţii sunt nişte ticăloşi şi că viaţa e dezgustătoare. Tamara ştie cum doresc să fie împărţite lucrurile mele. I-am dat toate lămuririle".

Emma Eduardovna se întoarce către Tamara şi, cu ochii plini de ură, strigă: „

— Aşadar ştiai totul, scârbo! Ştiai, viperă? Şi n-ai spus nimic?

Ridicase chiar mâna pentru a-i da una din acele palme crude şi bine aplicate, cum ştia ea să dea. Se opri brusc, cu ochii holbaţi, cu gura deschisă, zântemnită la vederea unei Tamare noi, care-i azvârlea o privire de

dispreţ şi care îi puse în faţă, încet, sigur, un obiect micuţ cu reflexe metalice…

XIX

În seara aceleiaşi zile, în casa Anei Marcovna se desfăşura un fapt foarte important. Stabilimentul, mobilele, imobilele şi personalul treceau în mâinile Emmei Eduardovna. Era un lucru de care se vorbea de mult, dar anunţată oficial fetelor această schimbare, ele fură cuprinse de o uimire, vecinăcţi groaza. Fiecare din ele cunoştea autoritatea nemţoaicei, cruzimea, pedantismul, trufia,* în sfârşit dragostea ei tiranică ba pentru o favorită, ba pentru alta. Afară de aceasta nu era o taină pentru nimeni că din cele şaizeci de mii de ruble pe care Emma Eduardovna trebuia să-i verse fostei stăpâne ca preţ al preluării firmei şi clientelei, o treime venea din partea lui Kerbech, care avea de multă vreme cu econoama relaţii în care dragostea şi interesul formau un amestec ciudat. De pe urma întovărăşirii celor două făpturi, deopotrivă de neruşinate, de lacome şi crude, fetele se putea aştepta la mai rău.

Ana Marcovna îşi dădea casa pe un preţ aşa de mic numai pentru că Kerbech cunoştea multe mici mârşăvii ale ei, şi pentru că ea îl ştia în stare să-i pună oricând cuţitu-n gât. Pretexte plauzibile nu-i lipseau; într-o astfel de casă e firesc să se întâmple zilnic sute de nereguli care iau uneori

O întorsătură aşa de gravă, încât poţi să fii închis numaidecât sau chiar să ajungi dinaintea unei instanţe de justiţie criminală.

Ana Marcovna se prefăcea că-i pare rău, ofta, vocifera, plângea că e săracă, slabă şi părăsită, deşi în fundul sufletului se bucura. Îşi dădea seama de multă vreme că bătrâneţele şi infirmităţile sunt pe-aproape; era dornică de o viaţă tihnită* şi virtuoasă. Visurile ei de pe timpul când nu era decât simplă prostituată se întorceau rând pe rând. Era acum la vârsta respectului, «a traiului burghez, a apartamentului larg, pe o stradă liniştită,

centrală. Bertha ei cea mică şi adorată avea să se mărite cu un om de familie bună, inginer, proprietar, consilier comunal, pe care-l cucerise însemnătatea zestrei şi strălucirea bijuteriilor fetei.

Deşi Ana Marcovna avea mintea relativ mărginită, ea poseda în schimb o agerime care o ferise toată viaţa de neplăceri şi de hotărâri greşite. De aceea acum, după moartea subită a lui Vanka şi după sinuciderea Jenkăi, simţea că vin zile mai puţin norocoase.

Instinctul n-o înşela. Fosta casă Ana Marcovna-Saibeş – actualmente Emma Eduardovna-Tizner – suferi după dispariţia Jenkăi, nenorocire după nenorocire; moartea, grozăvia, scandalul se succedară fără întrerupere; sângele curse ca în tragediile lui Shakespeare. La fel se petrecu, de altminteri, şi cu celelalte case din cartier.

Prima care avea să diapară, totuşi, era însăşi Afca Marcovna. Aceasta-i soarta oamenilor smulşi de la vechile lor deprinderi; aşa mor generalii în retragere, înzestraţi, cu toate astea cu o sănătate robustă şi cu o voinţă de fier; aşa se duc marii oameni de afaceri lipsiţi de fai înecul ameţitor al jocului şi-al riscului; aşa îmbătrânesc şi se usucă marii actori care au rupt-o cu scena.

Ana Marcovna se stinse chiar la o săptămână după lichidarea completă a casei sale. Muri ca o făptură a Domnului. Într-o seară, după ce a sfârşit cu partida de preferans.

I se făcu rău, ceru iertare, se lungi în pat, scoase un suspin din adânc şi trecu din lumea aceasta dincolo, cu un zâmbet liniştit pe buze. Isaia Sawici, devotatul ei toyarăş, ţinut totdeauna deoparte, pus totdeauna pe al doilea plan, îi supravieţui numai o lună.

Bertha a rămas moştenitoare unică. Vându cu preţ bun casa şi pământurile de la marginea oraşului, lăsate de părinţi. Ea a contractat o căsătorie frumoasă şi e încredinţată până în ziua de azi că tată-său făcea un întins negoţ cu grâu în Odessa, Novorossiisk şi în Asia mică…

În seara zilei când corpul Jenkei a fost cărat la morgă, fetele se adunară din ordinul Emmei Eduardovna în sala mare. Niciuna nu ar fi cutezat să murmure că sunt silite, într-o zi ca aceasta, când încă nu-şi veniseră în fire, să-şi îmbrace straiele sărbătoreşti şi să coboare ca de obicei în sala luminată, pentru, a dansa, a cânta, a aţâţa cu trupurile lor goale pofta bărbaţilor –.

Emma Eduardovna se ivi, mai impunătoare decât oricând. Era îmbrăcată într-o rochie neagră de mătase, pieptu-i enorm pe care se răsfrângeau guşile în cascadă, sălta de parcă ar fi pornit la luptă] purta jumătăţi de mănuşi negre, de mătase, iar un lanţ greu de aur, după ce făcuse de trei ori ocolul gâtului, cobora până la pântec printr-un medalion enorm.

— Fetelor, începu ea cu un ton anumit… trebuie… în picioare! porunci ea cu asprime. Când vorbesc cu voi, trebuie să vă ridicaţi!

Fetele se priviră nesigure; un astfel de ordin era o noutate în casă. Totuşi, îmbufnate, se ridicară una câte una, cu gura căscată şi cu ochii buimaci.

— Sie sollen… sunteţi datoare de-acum încolo să-mi purtaţi respect ca unei stăpâne – rosti Emma Eduardovna apăsând pe fiecare cuvânt. Începând de astăzi, stabilimentul trece, prin contract, din stăpânirea bunei şi onorabilei Ana Marcovna în stăpânirea mea, Emma Eduardovna-Tizner. Am speranţa că n-o să avem niciun prilej de ceartă şi că o să vă purtaţi ca nişte fete cuminţi, îndatoritoare, bine crescute. Voi fi pentru voi ca o mamă adevărată, dar să băgaţi de seamă că nu sufăr nici lenea, nici beţia, niciun moft şi nicio neregulă. Buna doamnă Saibess, trebuie s-o spunem, a fost prea moale. Oh, eu am să fiu mult mai aspră! Disciplina fiber alles… înainte de toate… E păcat că poporul rus e prost, murdar şi leneş şi n-are nicio idee de ordine, dar nu vă fie teamă! am să vă învăţ eu toate astea pentru binele vostru! Spun că „pentru binele vostru” deoarece principalul meu gând e să dărâm

concurenţa lui Treppel. Vreau ca muşterii mei să fie oameni serioşi, nu şarlatani şi zdrenţuroşi/ studenţi şi haimanale. Vreau ca fetele mele să fie cele mai manierate, mai frumoase, mai sănătoase, mai vesele din tot oraşul. N-o să-mi pară rău de banii pe care o să-i cheltuiesc pentru asta. O s-aveţi uir mobilier drăguţi în toate camerele vor fi fotolii de pluş şi covoare de lux. Vizitatorii voştri n-au să mai ceară bere, ci numai vinuri scumpe: bordo, burgonie, şampanie. Nu uitaţi că clientul bogat, serios, în vârstă, nu se mulţumeşte niciodată cu amorul vostru grosolan şi obişnuit. El are nevoie nu treaba aceea, ci de înflorituri, o artă pe care voi veţi fi silite s-o învăţaţi/ La Treppel se ia trei ruble pentttţ o vizită şi zece pentru o noapte. O să fac în aşa fel ca voi să luaţi cinci ruble pentru vizită şi douăzeci şi cinci pentru o noapte. O să vi se dăruiască aur şi briliante. O să fac să nu fiţi socotite ca de rangul al doilea, un so weiter... şi să nu mai aveţi de-a face cu soldăţoi. Nu! Fiecare dintre* voi să trebuiască să pună deoparte, în fiecare lună, iar eu o să depun la o bancă pe numele ei, ca să producă şi o dobândă. Banii depuşi în felul ăsta se vor rotunji, iar când una dintre voi s-o simţi istovită şi o vrea să se mărite cu un om cumsecade, va avea la dispoziţia ei un capital mic dar sigur. Aşa se face în stabilimentele care se respectă din Riga sau din străinătate. Nimeni n-o să poată spune că Emma Eduardovna e un vampir, o zgripţuroaică, o lipitoare. Dar, repet, leneveala, nesupunerea, mofturile, amantul, sunt lucruri pe care le voi pedepsi fără milă, iar pe acelea care vor fi vinovate am să le arunc în stradă ca pe nişte lighioane împuţite, ca pe nişte otrepe. Acum am spus ce aveam de spus. Nina, vino încoace. Iar voi, fiecare la rând!

Nina înaintă cu paşi şovăitori spre Emma Eduardovna, dar se trase înapoi speriată. Emma Eduardovna întindea mâna dreaptă spre gura fetei.

— Jos! rosti ea cu un ton fără replică, clipind din ochi şi dându-şi capul pe spate cu aer maiestuos de prinţesă.

Nina era într-atât de buimacă, încât făcu semnul crucii cu mâna dreaptă. Dar îşi veni în fire, sărută mâna întinsă şi trecu deoparte. Zoia, Henrieta, Wanda şi celelalte înaintară una câte una. Doar Tamara rămase lângă perete, rezemată chiar de oglinda aceea în care Jenka, preumblându-se prin sală în lung şi-n lat se admira de atâtea ori.

Emma Eduardovna o fixă cu o privire tăioasă. Tamara îi înfruntă privirea fără a se clinti, fără a clipi, dar cu o privire ştearsă. Atunci noua proxenetă lăsă jos mâna, afectă un zâmbet şi spuse cu glas răguşit:

— Ţie, Tamara, vreau să-ţi vorbesc între patru ochi! Vino!

— Îndată, Emma. Eduardovna! răspunse Tamara liniştită.

Emma Eduardovna intră în cabina micuţă, unde Anei Marcovna îl plăcea atât de mult să-şi soarbă cafeaua cu coniac, se-aşează pe divan şi arătă fetei un scaun în faţa sa. La început cele două femei se urmăriră cu ochi iscoditori, în sfârşit, Emma Eduardovna zise:

— Te-ai purtat cum trebuie, Tamara! Ai făcut bine că n-ai venit ca un mieluşel nătâng să-mi săruţi mâna. De altminteri, nici nu te-aş fi lăsat... Voiam ca, în faţa celorlalte, în momentul când te-ai fi apropiat, să-ţi strâng mâna şi să-ţi ofer locul de primă econoamă în casa mea. Ai înţeles? Să fii mâna mea dreaptă, şi în condiţiuni cât se poate de bune pentru tine.

— Vă mulţumesc!

— Nu, aşteaptă! nu mă întrerupe! Vreau să merg până la capăt şi pe urmă îmi vei spune părerea ta. Dar ia lămureşte-mă, rogu-te, întâi şi-ntâi, ce voiai să faci azi dimineaţă cu revolverul pe care l-ai îndreptat spre mine? Voiai să mă omori?

— Nicidecum, Emma Eduardovna, răspunse cu respect Tamara. Dimpotrivă, mi s-a părut că dumneata voiai să mă loveşti!

— Oh, prostii, Tamaroşka! N-ai băgat de seamă că, de când ne cunoaştem, niciodată nu mi-am îngăduit să te ating şi că nu ţi-am spus nici măcar o vorbă nelalocul ei? Haide, haide, Tamara, niciodată nu tei-am pus la un loc cu scirnăviile astea de rusoaice! Văd foarte bine că eşti o domnişoară adevărata, mult mai învăţată şi decât mine! Eşti fină, elegantă, inteligentă, e.unoşti mai multe limbi. Am băgat de asemenea, de seamă că te pricepi şi la muzică! în sfârşit, ca să-ţi spun totul, uite, îmi vine să-ţi mărturisesc că eu sunt puţin… cum să zic?… îmi vine să-ţi declar că am fost întotdeauna îndrăgostită oarecum de tine. Şi totuşi ai vrut să mă omori! Pe mine, care puteam să-ţi fiu prietenă intimă! Ce ai de spus?

Oh, prea puţin, Emma Eduardovna! răspunse Tamara cu vocea-i blândă şi măsurată. Nimic mai simplu! Am găsit revolverul sub perna Jenkei şi l-am luat pentru a ţi-l da. Nu voiam să te deranjez pe când citeai biletul, dar când te-ai întors aveam de gând să ţi-l înmânez şi să-ţi spun: Emma Eduardovna, uite ce am găsit!… înţelegi, eram aşa de mişcată la gândul că Jenka avea un revolver şi că totuşi îşi alesese un sfârşit aşa de fioros: streangul. Asta e totul.

Sprâncenele groasei ale Emmei Eduardovna se ridicară, pleoapele i se umbriră şi un zâmbet sincer îl înflori obrajii, întinse mâna cu însufleţire spre Tamara.

— Vasăzică, aşa a fost?… O mein Kind! Şi eu, care credeam! Numai Dumnezeu ştie ce mi-am închipuit! Dă-mi mâinile, Tamara, mâinile tale moi şi albe! Şi îngăduie-mi să te strâng auf mein Herz, la inima mea, şi să te sărut.

— Sărutarea fu într-atât de lungă, încât Tamara avu de furcă până se smulse, fără să-şi arate dezgustul.

— Acum să vorbim despre afaceri, zise Emma Eduardovna. Iată condiţiile mele: ai să fii econoamă şi-o să-ţi dau cincisprezece la sută! în afară de asta, un mic salariu pe care îl vom fixa la treizeci, patruzeci, să zicem cincizeci de ruble pe lună. Frumoase condiţii, nu-i aşa? Sunt încredinţată din inimă că nimeni nu mă poate ajuta

mai bine decât tine să ridic faima casei până acolo încât s-o „fac nu numai cea mai drăguţă din oraş, dar din tot sudul Rusiei. Ai gust, înţelegi toate... Apoi ai şi darul de a-i ţine şi de a-i mulţumi pe clienţii cei mai mofturoşi, cei mai pretenţioşi... Dacă din inimă întâmplare îşi place vreun domn influent şi bogat, tu eşti aşa de frumoasă, micuţă Tamara (Emma Eduardovna o învăluia, vorbind, într-o privire umedă şi aprinsă), nu te voi opri câtuşi de puţin să te distrezi cu el, numai să nu neglijezi în felul acesta îndatoririle tale şi poziţia ta, und so weiter, und so weiter... Aber sagen Sie bitte... vorbeşti germana?

— Die deutsche Sprache beherrsche ich im geiingeren Grade als die französische; indess kann ich în einer Salon-Plauderei mitmachen.

— O, wunderbar! Sie haben cine entzückende Ridaer Ansprache, die beste aller deutschen Aussprachen. Und also, fahren wir în unserer Sprache fort. Sie klingt viel süsser meinen Ohr, die Muttersprache. Schön?

— Schön!

— Am Ende werden Sie nachgeben, dem A aschein nach, ungern, unwillkürlich, von der Laune des Augenblicks hingerissen – und, was die Hauptsache ist, lautlos» heimlich vor mir. Sie verstehen? Dafür zahlen Narren ein schweres Geld. Uebrigens bauqhe ich, Sie wohl nicht zu lehren.

— Ja, gnädige Frau, Sie sprechen gar kluge Dinge. Doch das ist schön keine Plauderei mehr, sondern cine emste Unterhaliung[9]. De aceea daţi-mi voie să nu mai vorbesc nemţeşte, ci ruseşte, căci îmi este mai uşor.

— Îţi spusei cam ce cred eu despre amorezi, dar nu

---

9 — Cunosc mai puţin germana decît franceza, dar pot să ţin faţă la o flecăreală de salon.

— Oh, perfect, perfecţi Ai un nostim accent de Riga, cel mai plăcut care şe poate auzi. Atunci să urmăm, dacă vrei, în limba noastră! Limba mea maternă îmi & mult mai plăcută. Vrei?

— Cum să nu!

— în sfîrşit, în cazurile acelea, ai să te porţi aşa, cam în silă, ca şi cum te-ai lăsa tîrîtă sau ai avea o toană şi, lucrul principal, fără de ştirea mea. înţelegi? Sînt nătărăi care plătesc atunci mai mult. Dealtminteri, £n privinţa asta iiu eu o să-ţi dau lecţiiî

Da, doamnă, ceea ce îmi spui e foarte- interesant. Dar aceasta nu^ mai e flecăreală, ci o convorbire foarte serioasă.

găsesc cu cale să te opresc de-a avea unul! Atâta doar: să fii fată deşteaptă! Fă în aşa fel ca el să nu se arate pe aici sau, de nu, cât mai rar cu putinţă! O să-ţi dau o zi liberă, aşa cum o să vrei. Ar fi însă cu mult mai bine dacă ai renunţa; îţi spun asta chiar în interesul dumitale!... Un amant nu e decât un jug sau o frână... îţi vorbesc din experienţă... Ai răbdare; peste doi trei ani când afacerea va ltla avânt şi când tu ai să-ţi faci un capital frumos, te voi lua ca asociată. Peste zece ani o să fii încă tânără şi frumoasă şi-ai să poţi să iei oricâţi oameni vei vrea. Haide, prostiile romantice au să-ţi iasă din cap şi n-ai să mai fi tu cea aleasă, ci ai să alergi tu, după chibzuială şi poftă, ca un cunoscător de pietre preţioase. Eşti de aceeaşi părere?

Ţamara coborî ochii şi un zâmbet uşor îi flutură pe buze.

— Vorbeşti ca din carte, Emma Eduardovna! Eu m-aş descotorosi de-al meu, dar nu aşa deodată. Am nevoie de vreo două săptămâni. O să fac în aşa fel ca el să nu mai dea pe-aici... Primesc propunerea.

— Foarte bine! zise Emma Eduardovna sculându-se. Acum să întărim învoiala printr-o sărutare dulce şi caldă!

O luă din nou în braţe pe Tamara, care, cu ochii lăsaţi în jos şi cu chipul ei blând, naiv, părea o copilă nevinovată. Din nou Tamara se desprinse cu greu din îmbrăţişările prea apăsate. Spuse:

— Uite, Emma Eduardovna, vezi că sunt de acord cu dumneata în toate privinţele. Am însă şi eu o rugăminte. Nu mă refuza, te rog. De altfel, nu o să-ţi fie greu! Aş vrea să-mi dai voie şi să le laşi şi pe fetele celelalte s-o conducem la cimitir pe Jenka.

Einma Eduardovna încruntă din sptâncene.

— Oh, dacă ţii aşa de mult, scumpa mea Tamara, o să-ţi fac voia. Dar la ce bun? Asta nu mai învie pe morţi! la un sentimentalism nelalocul lui. Am de adăugat, însă, ceva: mi se pare că după religia voastră, sinucigaşii n-au dreptul să fie înmormântaţi ca toată lumea. Nu ştiu bine dacă nu-i

aruncă într-o groapă murdară, în fundul vreunicimitir.

— Nu, dă-mi voie să fac ce vreau! Să zicem că-i un capriciu dar fă-mi pe voie, draga mea, buna mea, fermecătoarea mea Emma Eduardovna! îţi făgăduiesc că o să fie ultima rugăminte. Pe urmă nu voi mai fi decât un soldat priceput la ordinele unui general mare!

— Gut! consimţi Emma Eduardovna cu un oftat. Nu pot să-ţi refuz nimic, drăgtiţa mea! Dă-mi mâna să ţi-o strâng. O să căutăm să muncim pentru binele tuturor, nu-i aşa?

Deschise uşa ce dădea spre sală şi anticameră şi strigă „Simion! Când acesta veni, ea îi spuse pe un ton important şi solemn:

— Adu-ne o jumătate de sticlă de şampanie de-a bună.

JRoederer. Iute! strigă ea văzând că portarul o priveşte cu ochii holbaţi. o…

— Tamara, vom ciocni pentru noua noastră afacere, pentru viitorul nostru straşnic şi luminos!

Se spune că morţii aduc noroc. Dacă e vreun temei la baza acestei superstiţii, apoi sâmbăta aceea se anunţă dintre cele mai strălucite; îmbulzeala fu neobişnuită chiar pentru, o zi de sâmbătă! Dar fetele, trecând pe lângă uşa închisă a Jeniei, îşi zoreau paşii, aruncau o privire speriată, ba chiar îşi făceau pe furiş cruce. La miezul nopţii, totuşi, teama se domoli. Odăile erau ocupate cu toatele, iar în sală un nou violonist, un tânăr ras cu maniere degajate, care găsise şi-adusese cu el un pianist, mânuia arcuşul fără încetare.

Vestea că Tamara a fost numită econoamă fu primită cu răceală şi cu o rezervă tăcută. Dar la primul moment prielnic Tamara şopti la urechea Maniei Spealba:

— Ascultă, Manka, spune-le să nu se sinchisească dacă sunt econoamă. Să facă tot ce-or vrea, numai să nu mă pună în încurcătură. Sunt ca şi până acum, pentru ele, o prietenă gata să le fiu de folos… Veţi vedea mai târziu!…

A doua zi, duminică, Tamara avu multe bătăi de cap. Ea îşi băgase în minte să-i facă Jenkei funeralii în regulă şi s-o urmeze până la cimitir ca pe-o rudă apropiată, cu întreg ceremonialul creştin.

*

Era una dintre acele ciudate firi, care ascund o energie extraordinară sub o înfăţişare de linişte apatici, de tăcere egoistă, posacă; făpturi care par să viseze cu ochii jumătate închişi, care se feresc de orice activitate fără rost, dar care, când se iveşte momentul, se însufleţesc şi se-aruncă în lupta finală fără teamă de piedici.

Plecă la amiază cu trăsura spre oraşul cel vechi; când ajunse pe o stradă îngustă din apropierea pieţei, opri dinaintea unei dughene cu ceai şi spuse vizitiului s-o aştepte, întrebă în dugheană pe un tânăr dacă Senka venise. Judecând după felul în care băiatul se întoarse spre Tamara, vedeai că o cunoaşte de multă vreme; el răspunse că nu, că Simion Ignatici n-a venit încă şi că de bună seamă nu va veni curând, deoarece a făcut chef la „Transvaal” şi a jucat biliard până la şase dimineaţa, că desigur era în odaia lui de la Hotelul Răspântiei şi că, dacă domnişoara doreşte, el se duce să-i dea de veste.

Tamara ceru ceva pentru scris, aşternu repede câteva rânduri şi le dădu băiatului împreună cu un bacşiş. Apoi plecă.

Se duse acum la actriţa Rovinskaia, care şedea la Hotel Europa, cel mai aristocratic hotel din oraş.

Avu de furcă până să obţină o întrevedere. Portarul declară că Elena Victorovna nu e acasă, iar camerista o înştiinţă pe Tamara că Doamna are migrenă şi că nu primeşte pe nimeni. Tamara fu din nou nevoită să recurgă la calea scrisului.

„Am veriat la dumneavoastră în numele acelei care odată, după ce v-a auzit cântând romanţa lui Dragomâjki, într-o casă pe care n-o numesc, s-a aruncat plângând la picioarele dumneavoastră. Aţi mângâiatro atunci. Vă

aduceţi aminte? Nu vă fie teamă, că nu mai are nevoie de ajutorul nimănui, căci e, moartă de ieri. Dar aţi putea să-i fiţi de folos într-o chestiune cât se poate de grea, fără să vă deranjaţi câtuşi de puţin. Eu sunt persoana care a cutezat să spună câteva adefr văruri crude baroanei T., şi căreia, după aceea i-a părut totdeaiuia rău de asta”.

— Dă-i asta Doamnei, spuse Tamara cameristei.

Aceasta se întoarse numaidecât:

— Doamna vă roagă să intraţi. Se scuză că nu-i e bine şi că vă primeşte în neglijeu.

v Marea actriţă era culcată pe un divan acoperit cu un covor, înconjurată de numeroase perne de pluş şi de mătase. Purta în picioare pantofi de fir şi avea pe degete, ca de obicei, o mulţime de inele cu smaralde strălucitoare.

Era într-una din zilele ei posomorâte. În ajun, cdmineaţa, avusese un conflict cu directorul, iar sras a publicul nu-i făcuse primirea călduroasă la care se aştepta; astăzi de dimineaţă, în ziare, un critic imbecil, care se pricepe în artă ca o vacă la astronomie, a închinat un articol prea mare duşmancei sale, Titanova. Acum, necăjită de durerea-i de cap, Elena Victorovna simţea tâmplele cum îi bat şi inima cum i se agită tumultuos.

— Bună ziua, drăguţa mea, spuse ea cu vocea sacadată a unei eroine pe cale să sucombe din dragoste sau de tuberculoză. Aşază-te aici. Îmi pare bine că te văd… Decât, nu-mi lua în nume de rău.„ sunt aproape moartă din pricina migrenei şi a păcătoasei melc de inimi. Iartă-mă să aibă îţi vorbesc. Am cântat, de bună seamă, prea mult şi mi-e vocea pierdută.

Nici vorbă că Rovinskaia îşi amintea de escapada nebunească de mai demult şi de chipul original al Tamaroşkăi. Dar cu toanele ei de-acum şi în lumina prozaică a zilei acesteia de toamnă, întâmplarea i se părea o năzbâtie fără rost, premeditată şi ruşinoasă. Nu era, totuşi, mai puţin sinceră ca în seara aceea, când înrâurirea talentului său i-o aruncase pe trufaşa Jenka la picioare;

acum, însă, amintirea o stingherea, o obosea. Csf mai toate artistele de valoare, ea era într-una ca pe scenă şi se privea vorbind, lucrând, mişcându-se, cu ochi de spectator”.

Ridică de pe perna pe care se rezema o mână subţire şi slabă şi o duse la frunte; misterioasele smaralde zvârliră lucrări calde şi vii.

— Am citit în biletul dumitale că sărmana… iartă-mă, i-am uitat numele…

— Jenka?

— Da, mulţumesc! Mi-aduc aminte. A murit? Şi din ce?

— S-a spânzurăt… ieri dimineaţă… când cu vizita doctorului…

— Ochii lenevoşi ai actriţei se deschiseră brusc, se însufleţiră, se umplură de luciri verzi asemănătoare smaraldelor, împrăştiară curiozitate, frică, dezgust.

— Oh, Doamne! O fată aşa de originală, frumoasă, înflăcărată!… Vai, nenorocita, nenorocita!—…

— Şi pentru ce?

— Ştiţi… Era bolnavă… V-a spus!

— Da, da mi-aduc aminte!… Dar să se spânzure? Ce grozăvie!… O sfătuisem să se-ngrijească. Astăzi medicina dă rezultate nebâiiuite! Cunosc eu însămi câteva persoane care s-au… da, care s-au vindecat complet. Toată lumea din jurul lor ştie şi sunt pretutindeni primite… Oh, sărmana deae!…

— De aceea am venit, Elena Victorovna. Altminteri n-aş fi cutezat să vă deranjez. Dar sunt ca într-un adrcu, nu ştiu unde să m-adresez… Aţi fost în seara aceea aşa de bună, de drăgăstoasă… N-am nevoie decât de-un sfat şi, poate/ de protecţia dumneavoastră…

Cât o să vrei, mfcuţo! Fac tot ce voi putea. Ah, capul cum mă doare! Să-mi audă urechile ceva aşa de groaznic! Spune-mi cu ce pot să te-ajut!

— La drept vorbind nu ştiu nici eu, răspunse Tamara.

A fost dusă la morgă, înţelegeţi? Dar până ce s-o face procesul verbal şi până 01* fi îndeplinite formele mai trece câtva timp, aşa că poate nu i s-a făcut autopsie… Aş vrea, dacă e cu putinţă, să n-o atingă. Azi e duminică; de bună seamă că lucrurile au fost amânate pe mâine şi am putea să…

— Nu ştiu ce să-ţi spun, draga mea!… Ce legături am eu cu lumea profesorilor şi a medicilor?… Stai! să caut în cartea mea de adrese, poate vom găsi ce ne trebuie!

— Aş mai vrea s-o înmormântez, reluă Tamara… Pe contul meu! Eram legată de ea cu tot sufletul meu.

— Te voi ajuta cu plăcere în privinţa aceasta!

— Nu, nu… vă mulţumesc, de o mie de ori… Am s-o scot la capăt… Nu mi-ar fi ruşine să apelez la dumneavoastră, dar… asta e ceva ce trebuie să dau eu singură, de la mine, înţelegeţi, ca amintire… Partea mai grea e înmormântarea religioasă. Ea nu credea în nimic, sau aproape în nimic. Rar de tot îşi făcea semnul crucii… Nu ştiu dacă a să mi se dea voie s-o îngrop creştineşte, cu popi şi dascăli… De aceea am venit să cer de la dumneavoastră un sfat… Poate că aveţi vreunul.

Treptat-treptat, actriţa uita de lâncezeala, de migrena ei de eroină tuberculoasă destinată să-şi dea sfârşitul la al patrulea act. Se închipuia acum într-un rol nou, original, extravagant, mişcător din punct de vedere teatral, acela al Milei ce se pleacă asupra unei femei învinse.

— În momentul acesta nu sunt în stare să-mi dau cu girului cam ce să fac, zise ea după un moment de tăcere

Dar când vrei neapărat ceva, îl obţii – şi eu vreau din toată inima ca dorinţa dumitale să fie împlinită… Da, în seara aceea, afară de baroană, eram cu…

— Nu-i cunosc… Dar cel din urmă care a ieşit din cabină mi-a sărutat mâna şi mi-a spus că dacă vreodată voi avea nevoie de un serviciu, va fi gata oricând… Mi-a lăsat cartea de vizită şi mi-a spus s-o pun bine, dar niciodată nu

mi-a venit în minte *s*ă mă uit la ea, iar ieri am căutat-o fără s-o mai găsesc…

— Dă-mi voie… Mi-amintesc, spuse repede Rovinskaia, era da, da, Riazanov! Avocatul Erast Andreievici Riazanov! Vom pune îndată totul la cale! Fericită idee!

Se-ntoarse către o măsuţă, pe care se afla un telefon şi sună.

— Domnişoară, 13«/85* te rog… Mulţumesc!… Alo! Earst Andreevici, te rog, eu sunt, actriţa Ravmskaia… Da, mulţumesc… Alo! alo!… Dumneata eşti Erast Andreievici? … Bine, bine, dar nu-i vorba de mânuţele mele. Eşti liber? Haide, lasă. prostiile… E ceva serios… N-ai putea să treci pe la mine pentru un sfert de oră?… Nu… nu… ba da… Dar ca om cuminte, şi bun… Nu te calomnia!… Bravo!… Sunt în neglijeu dar am o scuză, durere de cap grozavă. Nu, o doamnă… o domnişoară… Ai să vezi… grăbeşte-te… Mulţumesc! La revedere!

— O să vină, spuse Rovinskaia închizând aparatul. E un om de o amabilitate şi de o inteligenţă rară… Ştie să ducă la bun sfârşit lucruri pe care nimeni n-ar putea să le facă… Până atunci, iartă-mă, cum te cheamă?

Tamara şovăi; după aceea surâse.

— La ce bun să vă plictisesc cu asta, Elena Victorovna? Numele meu de împrumut n-ajunge. Spuneţi-mi Tamara, cum îmi spun toţi, căci m-am obişnuit.

— Tamara! De altminteri e drăguţ. Haide, a domnişoară Tamara, vrei să dejunezi cu mine? Riazanov o să fie desigur dintr-ai noştri!

— Nu, mulţumesc, iertaţi-mă.

— Îmi pare foarte rău… Altă dată, atunci… Dar o ţigară?

Îi întinse un portţigaret de aur cu un H enorm din smaralde.

Riazanov sosi curând.

Tamara, care abia-l privise în seara când el a venit la

Marcovna, fu izbită de înfăţişarea lui. Avea statura unui atlet, păr lung, argintiu, *de* artist, ochi limpezi, scânteietori de inteligenţă, vioiciune şi îndrăzneală.

Riazanov sărută mâna Rovinskăi, o salută pe Tamara cu simplicitate şi glăsui:

— Ne cunoaştem din seara aceea zvăpăiată când ne-ai uimit pe toţi cu franţuzeasca dumitale. Ceea ce ai spus era, fie vorba între noi, mai mult paradoxal; dar cu ce ton ai spus!... Mi-aduc şi acum aminte de glasul dumitale muşcător şi cuceritor... Aşadar... Elena Victorovna, urmă el întorcându-se spre actriţă, cu ce-ţi pot fi pe plac? Dispune de mine.

Rovinskaia îşi duse din nou mâinile la tâmple.

— Sunt aşa de slăbită, dragul meu Riazanov, cu capul meu, care... Fii bun şi dă-mi piramidonul de colo, de pe măsuţă Domnişoara Tamara îţi va povesti... Eu n-aş putea... e prea îngrozitor!

Tamara istorisi în câteva cuvinte lui Riazanov moartea Jenkei, aminti de cartea lui de vizită şi mai ales de făgăduiala lui că o va ajuta la nevoie.

— Desigur, desigur! exclamă Riazanov după ce ea sfârşi, pornind să se plimbe prin cameră şi dându-şi, cu un gest obişnuit, părul pe spate. Te porţi cu adevărat nobil! E bine! Fontre bine!... O autorizaţie de înmormântare religioasă... Hm!...Aşteaptă; stai să-mi aduc aminte... Hm! ...

Dacă nu mă înşel... Nomocanon[10], articolul o sută şaizeci...

O sută şaizeci da o sută şaizeci şi opt... Un moment, mi se pare că îl ştiu încă pe dinafară: „Celui care s-a omorât nu

I se va cânta, nu i se va face slujbă pentru odihna

10 Culegere de drept canonic, cuprinzând, de asemenea, şi legile civile în privinţa bisericii.

sufletului, afară de cazul când a făcut aşa fără să-şi dea seama, cuprins de nebunie”. Hm! Staţi! Acesta e primul nostru punct, domnişoară!... Spuneai că acela care a desprins-o din şireang e doctorul comunal... îi cunoşti numele? Klimenko!... Mi se pare că l-am mai întâlnit! Bun! Dar cine-i comisar?

— Kerbech! * * *

— Îl cunosc şi pe el! Un vlăjgan cu o barbă roşie răsfirată, nu-i aşa?

— Da!

— Perfect! Un individ care a scăpat până acum de puşcărie ca prin urechile aciâlui... De cel puţin zece ori mi-a căzut în mână şi de fiecare dată s-a fofilat... Se strecoară ca un ţipar, banditul!... O să fie acum nevoie să-i dăm ceva... Apoi să ne ocupăm de morgă... Când vrei s-o înmormântezi? N

— Nu ştiu... Cât s-o putea mai repede!

— Hm! astăzi e cam greu! N-o să avem vremel Uite, carnetul meu: scrie la litera T.: Tamara şi adresadumitale. Până în cel mult două ceasuri îţi voi da un răspuns. Îţi convine? Repet, însă, că probabil, o să fie nevoie să amâni înmormântarea pe mâine... Şi apoi, scuză-mă dacă pun deoparte ceremonia, ai nevoie de bani?

— Vă foarte mulţumesc, răspunse Tamara. Am tot ce-mi trebuie! Mulţumesc, mulţumesc din suflet, Elena Vic torovna. Trebuie acum să mă întorc.

— Ne-am înţeles, până în două ceasuri! spuse iarăşi Riazanov petrecând-o afară.

Tamara nu se-ntoarse de-a dreptul la bordel. Porni întâi spre o cafenea mică de pe strada Catolică. Senka o aştepta. Era un flăcău vesel, cu înfăţişare de ţigan, cu păr de un negru ce bătea în albastru şi cu ochi negri gălbui; un pungaş mândru de iscusinţa şi de popularitatea sa în mijlocul celor de-o teapă cu el; un flăcău isteţ, inspirat, unul cu stofă de conducător.

— Bună-ziua, Tamara, de când nu te-am văzut! Mi-era

dor de tine... Iei o cafea?

— Nu, mulţumesc. Am venit pentru treburi... Mâine o îngropăm pe Jenka... S-a spânzurat...

— Da, am citit în jurnal, spuse el cu nepăsare. Nostimă afacere!

— Fă-mi rost numaidecât de cincizeci de ruble.

— Tamaroşka, adorata mea, n-am o copeică!

— Fă-mi rost, îţi spun! porunci Tamara fără să înalţe glasul, dar cu tonul imperios.

— Ei, Doamne, fii pe pace, nu m-am atins de banii tăi, dar astăzi e duminică... şi casa de depuneri e închisă...

— N-are a face... Dă amanet carnetul... Fă cum vei şti!

— De ce îţi trebuie atâţia bani, drăguţă?

— Ce te priveşte? Ca s-o îngrop pe Jenka!

— A, da! suspină Senka... Atunci e mai bine să ţi-i aduc diseară!... Ce zici, micuţo? Stau ca pe ghimpi!... Vreau să te ţin trează o noapte întreagă şi să te pup, să te pup!... Ce zici, să vin?

— Nu, nu... Fă cum îţi spun, dragul meu Senka. Dă-mi banii... Dar nu veni, căci acum sunt econoamă.

— A, bravo! strigă, încântat, Senka.

— Aşa că deocamdată, nu mai veni., Dar mai târziu, scumpule, cât ai să vrei!

— Oh, ce dor îmi este, ce dor îmi este! Zoreşte însă!

— Da, mă grăbesc! încă o săptămână, micule. Ai hapurile?

— Ge hapuri? Moft! răspunse. Înciudat Senka. Am pilule, nu hapuri!

— Şi eşti sigur că se topesc?

— Nici vorbă, am văzut!

— Şi n-o să moară? auzi, dragul meu, n-o să moară? Eşti sigur, nu-i aşa?

— N-o să aibă nimic! Nimic, decât o să adoarmă buştean! Oh, Tamara, Tamâra! strigă el pătimaş. Grăbeşţ-te, grăbeşte-te pentru numele lui Dumnezeu! Să sfârşim o

dată şi să plecăm…Unde ai să vr-i tu, scumpa mea! ce ai să vrei tu! La Odessa, dacă-ţi place, în străinătate, dacă-ţi place l Repede, repede…

— În curând!

— Numai să-mi faci un semn şi sunt gata… cu pilulele, cu instrumentele, cu paşapoartele… Tamara, mică mea, îngerul meu, comoara nâea!

Neţinând seama că poate fi văzut, Voi s-o apuce pe Tamara şi s-o strângă la piept.

— Haide, haide, murmură Tamara sărind sprintenă de pe scaun… Pe urmă, pe urmă, scumpul meu? Voi fi a ta cu totul; nici refuzuri, nici împotriviri! Dimpotrivă, eu am să-ţi săr de gât… Cu bine, bombonelule.

Îşi trecu repede mâna prin buclele negre şi ieşi.

XXI

A doua zi, dimineaţa, luni, la zece, mai toate pensionarele casei porniră în trăsuri către centrul oraşului unde se afla morga. Erau toate, afară de Henrieta, care văzuse multe în viaţa ei, de Nina, indiferentă şi puturoasă, 4 de Paşa, care era slabă de fire, care de două zile nu se mai da jos din pat şi care, la întrebările ce i se puneau, răspundea printr-un zâmbet nătâng sau printr-un mormăit de vită. Nu cerea nici măcar de mâncare, iar când i se aducea la pat ceva, înfuleca nespus de lacomă. Devenea aşa de împuţită, încât era nevoie să i se amintească până şi de nevoile fireşti. Emma Eduardovna nu o mai trimitea la muşterii obişnuiţi ai ei care o reclamau încontinuu.

Morga se afla într-o clădire lunguiaţă, cenuşie, posomorâtă, cu un etaj. Fetele trecură pragul porţii cu sfială, una câte una, se furişară pe dinaintea gheretei gardianului, străbătură pe urmă curtea şi intrară în capela care se afla în partea cealaltă.

Uşa era încuiată; merseră după gardian. Tamara descoperi, nu fără greutate, pe un bătrân pleşuv, cu chipul păros, cu ochi mici, lăcrimoşi, cu nasul turtit şi cu negi roşiatici pe nas.

El descuie, dădu în lături un drug de fier şi deschise o uşă ruginită, scârţâietoare. Aerul rece, duhoarea pietrelor mucezi te şi a stârvurilor tăia fetelor răsuflarea. Ele se traseră înapoi strângându-se una într-alta ca o turmă sfioasă. Tamara porni singură, fără să şovăie în urma gardianului.

Înăuntru era întuneric. O lumină slabă se furişa printr-un ochi de geam cu zăbrele, asemănător unei ferestre de închisoare. Câteva icoane, cu trăsături confuze, atârnau de pereţi. Câteva coşciuge se aflau pe tărgi şi chiar pe jos. Unul era gol şi avea pleoapa dată deoparte.

— Cum e mortul dumneavoastră? întrebă moşneagul cu glasul răguşit, trăgând o priză. Îl cunoaşteţi sau nu?

— Îl cunosc.

— Atunci o să ţi-i arăt la rând. Poate că o fi ăsta?

Iiădu în lături capacul, încă neţintuit, la un coşciug. Înăuntru era lungită o bătrână scârnavă, cu chipul zbârcit şi vâlnat. Ochiul stâng îi era închis, dar dreptul, holbat, privea sticlos.

— Nu e ăsta? Ia uită-te… Dar ăsta? – spuse gardianul ridicând capac după capac. Era acolo întreg mănunchiul străzii: erau beţivi, striviţi şi schilodiţi. Unii începeau să se descompună şi aveau pe mâini şi pe chipuri pete de mtâşiţă vânătă-verzuie.

— Gardianule, întrebă Tamara, ce trosneşte sub picioare.

— Ce trosneşte? repetă gardianul trecându-şi mâna prin păr. Păduchi, de bună seamă, spuse el cu indiferenţă. E îngrozitor că ei colcăie pe morţi… Dar ce cauţi? Un bărbat, o femeie?*

— O femeie, răspunse Tamara.

— Şi nu e aici?

— Nu.

— Atunci poate că o fi în „odaia morţilor”. Când au adus-o?

Tamara scoase portofelul.

— Sâmbătă, tătucule, sâmbătă după-amiază. Na, ca să-ţi i ei tutun.

— RBravo! sâmbătă, ziua, zici? Ce-avea pe ea?

— Mai nimic, o cămaşă de noapte, o fustă…

— A, da, trebuie să fie numărul 217… Cum o chema?

— Suzana Raitsin.

— Să văz. Mi se pare că este ea. Hei madmazelelor, zise el fetelor care se ghemuiau în scobitura luminată a uşii. Care din voi e mai curajoasă? Dacă au adus-o alaltăieri pe cunoştinţa dumneavoastră, apoi zace acum aşa cum a făcut-o Dumnezeu, adică fără nimic pe ea… Haide, cine are mai mult curaj? Ar trebui cel puţin două… care s-o îmbrace!

— Virio tu, Manka, spuse Tamara Maniei, care, învineţită de spaimă, se uita cu priviri holbate la morţi. Nu-ţi fie teamă. Voi fi şi eu. Cine alta trebuie să meargă?

— De bună seamă!… De bună seamă! îngăimă fata; aproape fără să-şi descleşteze buzele. Hai, nu mi-e frică!

„Odaia morţilor”, un beci întunecat cu totul, în care coborai pe şase trepte, era lângă capelă.

Gardianul se duse şi se întoarse cu un sfeşnic şi cu un registru jerpelit. Când făcu lumină, fetele văzură douăsprezece cadavre galbene, întinse la rând pe lespezi, cu chipuri schimonosite de spasmrul morţii, cu cranii căscate, cu sânge închegat, cu dinţi care se strâmbau.

— Numaidecât… numaidecât… glăsui gardianul urmărind cu degetul rubricile din condică. Alaltăieri, zici… atunci sâmbătă… Sâmbătă… Ce nume ai spus c-avea?

— Raitsin Suzana…

Raitsin Suzana, repetă gardianul, Raitsin Suzana… da… No. 217. Trecu de la un cadavru la altul. Se opri, în sfârşit, în dreptul unui cadavru, pe picioarele căruia era însemnată cu cerneală cifra 217.

— Iat-o. Lăsaţi-mă s-o iau, s-o duc în gang şi pe urmă o să-mi văd de treburi.

Gâfâind, dar cu o uşurinţă uimitoare la vârsta sa,

apucă de picioare leşul, îl aruncă pe spate, cu capul în jos, ca pe un animal căsăpit sau ca pe un sac în care ar fi fost cartofi.

În gang era ceva mai multă lumină, şi, când gardianul aşează jos povara sa lugubră, Tamara îşi acoperi iute faţa în mâini, în timp ce Manka întorcea capul şi izbucnea în plâns.

— N-aveţi decât să spuneţi ce anume vreţi, le vesti gardianul. Dacă vreţi s-o gătiţi pe moartă cum se cuvine, puteţi avea aici tot ce vă trebuie, brocart, tulpan, icoană, cearşaf… Avem de toate… şi straie şi pantofi…

Curând după aceea fură aduse două coroane; una de gherghine, comandată de Tamara, cu o fâşie albă pe care erau scrise cu litere negre cuvintele: „Jeniei, de la prietenele ei”; alta trimisă de Riazanov, din flori roşii, cu o fâşie roşie, lată, pe care era scris cu litere de aur; „Suferinţa purificată”. Riazanov alăturase şi un bilet prin care-şi arăta părerea de rău că nu poate veni el însuşi, fiind reţinut de treburi importante.

Sosiră apoi ţârcovnicii angajaţi de Tamara. Era cincisprezece la număr şi făceau parte din corul cel mai cunoscut din oraş.

Căpetenia lor, un om îmbrăcat din creştet până-n tălpi în haine cenuşii, cu mustăţi lungi, ţepoase, de ofiţer, o recunoscu pe Verka, făcu ochi mari, miraţi, îi zâmbi pe furiş, şi-i trimise o ocheadă semnificativă. El venea de două-trei ori pe lună, uneori mai des, la bordel, împreună cu alţi ţârcovnici. Avea obiceiul să dea o raită prin toate stabilimentele şi să se oprească întotdeauna la Marcovna, şi anume la Verka.

Era un om de viaţă, care dansa de zor, dar care încurca în aşa fel figurile, încât toţi asistenţii se prăpădeau de râs

După ţârcovnici sosi, tras de doi cai negri cu pompoane albe, dricul, urmat de cinci purtători de făclii care aduceau, cu ei în coşciug acoperit de un brocard alb.

Încet, cu mişcări pricepute, de profesionişti, o aşezară pe moartă înăuntru, îi acoperi chipul cu un văl, întinseră peste ea un linţoliu şi-i aşezară o lumânare aprinsă la căpătâi şi două la picioare.

Veni şi clerul; un popă mititel, cu păr încărunţit, cu ochelari de aur; un diacon înalţ, cu părul pleşuv, cu chipul pământiu şi un dascăl plăpând care schimba în mers semne cabalistice, voioase, cu ţârcovnicii.

Ţamara veni întru întâmpinarea preotului.

— Părinte, întrebă ea, nu-i aşa c-o să faceţi slujba întreagă?

— Aşa e obiceiul, răspunse el. Din ce i şi-a tras moartea?

— S-a sinucis, părinte.

— Hm… s-a sinucis? Nu ştii, fetiţo, că regulile bisericii opresc serviciul funebru pentru cei ce-şi pun capăt vieţii? Sunt, nu e vorbă, şi cazuri deosebite… cazuri când…”

— Părinte, poftim un certificat de la doctor şi de la poliţie. Nu era în toate ale ei… într-un moment de nebunie s-a…

v Tamara întinse preotului, împreună cu trei bilete de câte zece ruble, două hârtii pe care Riazanov i le trimise în ajun.

— Vă rog părinte, să faceţi cum e mai bine, ca la creştini. Era o fiinţă deosebită şi a suferit nespus. Fiţi bun şi petreceţi-o până la cimitir şi mai spuneţi acolo o rugăciune pentru odihna ei.

— Până la poarta cimitirului, da, dar mai departe nu. Cimitirul îşi are preoţii săi… Atâta doar, fetiţo, pentru că o să trebuiască să mă-ntorc iar aici, ca să fac slujba şi pentru răposaţii ceilalţi, mai dă încă zece ruble pentru osteneală, te rog!

După ce luă banii, preotul binecuvântă cădelniţa pe care 1*O întindea dascălul şi se apucă s-o bălăbănească în jurul moartei. Pe urmă, oprindu-se la căpătâiul ei, cântă

încet, cu tristeţea cuvenită în momentul acela:

— Binecuvântat fie Domnul Dumnezealnostru şi acum şi pururea şi în vecii vecilor!

Dascălul îndrugă la rându-i: „Domnul Dumnezeul nostru şi Tatăl nostru”.

Încet, ca şi cum ar fi destăinuit o taină, corul intonă recitativul cadenţat: „Printre sufletele drepţilor răposaţi primeşte-o, Mântuitorule, sufletul roabei tale; dă-i odihnă de veci şi viaţă fericită.

Dascălul împărţi lumânări aprinse. Luminiţele calde, vii şi blânde, pâlpâiră una după alta în atmosfera* tulbure şi gresu Melodia jalnică urmă ca un suspin de îngeri înfemţi:

„Primeşte, Doamne, pe roaba ta în Rar tinde chipurile Sfinţilor şi Drepţilor strălucesc ca aştrii; iartă-i păcatele şi dă-i odihna veşnică”.

Cuvintele acestea atât de cunoscute, dar pe care nit le mai auzise de am de zile, o făcură pe Tamara să zâmbeaşcă amar. Îşi aduse aminte de cuvintele Jenkăi, pline de patimă, de nelume, de deznădejde nespusă, de neîncredere. În nesfârşita lui bunătate, îi iertase Dumnezeu oare viaţa stricată, murdară, tulbure, încărcată de ură? Tu ştii toate, se gândea Tamara, ai s-a izgoneşti oare pe biata răzvrătită, pe desfrânata fără de voie, pe fiinţa care blestema sfântul Tău nume? Tu, Bunătatea, Adevărul şi Alinarea…

În oftat greu se auzi deodată: „Oh, Jenişka!” Manka Spealba îngenunchea se şi-şi ţinea batista ghemuită pe gură. Celelalte se plecară de asemenea în genunchi şi sala se umplu de oftări, de suspine, de bocete.

„Doar Tu eşti fără moarte, iar noi toţi, din pământ ieşiţi în pământ ne vom duce, cum Tu însuţi ai spus: „Aduţi aminte că eşti pulbere şi că te vei întoarce în pulbere”.

Fetele o însoţiră pe prietena lor până la cimitir. Drumul trecea prin cartierul Bordelului, dar era ocolit de obicei, cortegiile apucând pe stânga şi făcând calea

aproape încă odată. Totuşi, de la mai toate porţilor locului blestemat, femeile se îmbulziră la răspântie pentru a vedea convoiul trecând. În papuci, cu picioarele goale, în cămaşă de noapte, cu un fişiu pe cap. ele se închinau, oftau, şi-şi ştergeau ochii cu batistele

Vremea se luminase... Iar în aerul limpede ca cristalul, răsunau cu aprindere cuvintele: „Doamne sfinte, fără de moarte, fii milostiv cu noi".

l'e urmă scurtele rugăciuni dmaintea mormântului şi huruitul sec al bulgărilor pe capacul coşciugului... al pământului proaspăt care îşi ridica moviliţa deasupra...

— S-a sfârşit! spuse Tamara prietenelor ei când rămaseră singure. Ce vreţi, fetelor, mai devreme sau mai târziu o să ne vină rândul şi nouă... O plâng însă pe Jenka... e groaznic... Nu se mai găseşte una ca ea... Şi totuşi e sigur că în fundul mormântului ei se simte mult mai pine decât noi într-al nostru.: Haide „încă o cruce şi să pornim...

Pe când ele se pregăteau să plece, Tai-arăspusdeodată pe gânduri, cuvintele ăceiţda de iW§tă; revşlir

— Da, şi n – o să mai rămânem mult împreună... În curând vântul o să ne-mprăştie... Ce bine-i să trăieşti... uitaţi-vă la cerul ăsta limpede, la soare, la senin... Ah, dacă n-ar mai trebui să ne-ntoarcem acolo, fetelor!...

Porniră. Deodată, însă, de după un mormânt, se ivi un student care o ajunse pe Liubka şi o trase încet de mânecă. Ea se întoarse şi se pomeni cu Soloviov faţă-n faţă. Chipul fetei se învineţi, ochii i se măriră, buzele-i tremurară. Într-un elan de neaşteptată ură ea îi strigă:

— Pleacă!

— Îţi vorbesc... serios... Nu vreau să petrec *

— Liuba, Ljubpşka! murmură Soloviov. Te-am căutata... Slavă Domnului, eu nu-s ca... Likhonin... Am gânduri curate... numaidecât... azi dacă vrei, eu...

— Pleacă! repetă şi mai duşmănoasă Liubka.

— Îţi vorbesc… serios… Nu vreau să petrec.

Mă gândesc la căsătorie… la…

— Marş, scârnăvie! urlă deodată Liubka şi, c-un gest violent, bărbătesc, îl lovi pe Soloviov drept în faţă.

Soloviov se clătină. Ochii i se umplură de tristeţe, coK ţurile gurii 1 se coborâră.

— Du-te, du-te! Mi-e groază de voi! strigă Liuba prinsă de nebunie. Călăilor! Porcilor!…

Soloviov îşi acoperi chipul în mâini, se întoarse şi porni cu paşii şovăielnici ca un om beat.

Cuvintele rostite de Tamara erau într-adevăr profetice. Uneori nu vezi petrecându-se în câţiva ani atâtea întâmplări câte se abătură asupra casei Emmei Eduardovna în cele două săptămâni de după moartea Jeniei.

În primul rând a fost nevoie ca Paşa să fie transportată într-un ospiciu. Nefericita căzuse în completă idioţenie, iar medicii pierdură orice speranţă de vindecare, Se cufundă din ce în ce mai mult în abisul inconştienţei, iar peste şase luni se stingea de istoveală şi de-o infecţie a sângelui.

Veni pe urmă Tamara la rând. Timp de cincisprezece zile ea îşi îndeplini datoriile de econoamă cu o grijă, un ze) > o energie, neobişnuită. Dar ceva se petrecea în forul ei lăuntric, pentru că într-o seară dispăru fără să se mai întoarcă.

La drept vorbind ea avea în oraş o legătură veche cu 4 un notar în vârstă, îndeajuns de bogat dar cârpănos la culme. Cunoştinţa lor data de anul trecut, când întâmplarea îi pusese alături pe un vapor, la întoarcerea dintr-un pelerinaj făcut la o mănăstire vecină. Şi-au vorbit. Notarul fusese cucerit numaidecât de priceperea fetei, de frumuseţea ei, de zâmbetu-i tainic şi depravat, de felude-a vorbi, de purtările ei discrete. La rându-i Tamara aruncase îndată latul asupra acestui om în vârstă, cu păr încărunţit şi cu aere de barin dintr-o familie onestă. Încântată să-l

amăgească, nu i-a mărturisit profesia, lăsându-l să înţeleagă vag că era o femeie măritată, constrânsă materialiceşte şi chinuită de un bărbat vicios şi despotic şi că soarta nu-i dădea nici mângâierea de a avea copii. Când să se despartă, ea resp: nse propunerea notarului de a petrece o seară împreună, refuză orice întâlnire, dar se învoi să corespondeze prin post-restant. În corespondenţa care se încinse, notarul arătă sentimente avântate şi un stil elegant de erou al romanelor: dar Tamara se menţinu şi mai departe în rezervă şi-şi păstră aerele tainice.

O<tarul o imploră apoi să-i acorde o întâlnire şi ea îi fixă locul în Grădina Princiară. Aici Tamara se arătă încântătoare, spirituală, visătoare, dar mai departe nu se hazardă* în felul acesta ea aprinse în pieptui îndrăgostitului focul ultimei pasiuni, de multe ori mult mai violent şi mai periculos decât primul amor. În sfârşit, pe vară, când familia notarului se afla în străinătateea consimţi să vină în apartamentul lui. unde i se dădu cu lacrimi şi cu remuşcări mişcătoare, deşi cu o năvală de mângâieri, încât bietul om îşi pierdu „ele din urmă minţile. El se an trenă cu totul îndrăgostea aceea a bătrânului care nu cunoaşte nici să gamrt, alei jude* cată şi care ucide în individ plai şi teama de ridicol.

Tamara nu-i acorda decât întâlniri foarte rare; iar procedeul ei era de naturi să-l înflăcăreze şi mai mult. Ea consinu ţea să primească un bucheţel sau să dejuneze împreună cu el în vreun restaurant modest de prin Împrejurimi. Evolua cu o fineţe, cu o dibăcie de aşa natură. Incit noratutui nici nu-i trecea prin minte să o plătească. Într-o *zi* el a încercai să facă o aluzie la un apartament mobilat şi la binefacerile legate de acesta; Tamara l-a privit însă cu gravitate, cu ochii aşa de mustrători încât înduioşându-se ca un copil prins cu ceva, el i-a sărutat mâinile îngăimând scuze.

În felul acesta ea şi-a asigurat încet-încet terenul. Ştia acum zilele când notarul închide sume importante în

casa lui de bani. Dar nu se grăbea, de teamă să nu strice afacerea printr-o procedare stângace.

În sfârşit, momentul atât de aşteptat sosi. Bâlciul anual se termina şi contracte formidabile treceau în fiecare zi prin mâinile notarilor. Tamara ştia că omul ei are obiceiul să ducă la bancă, în fiecare sâmbătă, sumele încasate, pentru a fi complet liber Duminica. De aceea, într-o vineri seara, ea îi trimise biletul următor:

„Salomon, adoratul meu! Sulamita, micuţa ta, îţi trimite aprinse sărutări... Puişorul meu, astăzi e zi de sărbătoare şi sunt cât se poate de fericită. Sunt liberă şi eşti şi tu! El a plecat pentru afaceri pe-o zi întreagă la Homel şi vreau să rămân cu tine toată noaptea. Oh, prea iubitul meu, sunt gata să stau toată viaţa în genunchi dinaintea ta. Nu vreau să mă duc nicăieri; e multă vreme de când mi s-a urât cu hanurile de prin mahalale şi cu şantanurile. Te vreau pe tine, numai pe tine: Aşteaptă-mă diseară, odorul meu, între zece şi unsprezece. Pregăteşte mult vin alb. un pepene şi castane îndulcite. Simt că o să te omor în şâiutări. Nu mai pot să aştept. Capul îmi vâjâie, obrajii îmi ard, mâinile îmi sunt reci ca gheaţa. Te îmbrăţişezi Valentina.

În aceeaşi seară, pe la unsprezece, ea îl îndemnă pe notar? să-i arate casa de bani. După ce cuprinse cu a privire mobila, rafturile, sertarele, Tamara se întoarse, căscă, spuse:

— Oh, ce sluţenie!

Şi înconjurându-l pe notar cu braţele, învăpăindu-l cu suflarea ei, îi şopti gură-n gură:

— Închide, odoraşul meu! Şi iute, iute!

Porni înaintea lui în sufragerie.

— Hai o dată, Volodia, grăbeşte-te! strigă ea. Am poftă să f>cau şi apoi să iubesc, să iubesc... Hai, dă-l de duşcă până la fund... Astăzi o să golim cupa dragostei noastre!

Notarul goli paharul fără să se lase rugat. Apoi îşi

şterse buzele şi zise:

— E ciudat că-i aşa de amăriu vinul!

Tamara fu de aceeaşi părere şi-l privi cu băgare de seamă:

— Da, vinul de Rin e întotdeauna aşa.

— Mi se pare totuşi mai altfel ca de obicei! Nu, mulţumesc, draga mea, nu mai beau!

Peste cinci minute el dormea cu capul pe spătarul unui fotoliu, cu fălcile căscate. Tamara aşteptă puţin, apoi încercă să-l trezească, fără a izbuti; el era ţeapăn. Atunci ea luă o lumânare, o puse la geamul dinspre stradă, se duse în anticameră şi trase cu urechea. Când auzi paşi pe scară, deschise încet uşa, iar Senka apăru, îmbrăcat ca un om din lumea bună, cu o valiză de piele în mână.

— S-a făcut? întrebă el în şoaptă.

— Doarme buştean. Ia chetle.

Se-ndreptară amândoi spre 7 ocul casei de bani. Senka pinăi la para lumânării broasca şi dvlu drumul unei înjurături.

— Să-l ia dracu' de zgânc-brânzăl Mă aşteptam; că broasca e cu cifru! O să trebuiască să fac o gaură cu electricitate şi Dumnezeu* ştie cât o să pierd din timp!"

— Nu-ţi fie teamă, cunosc cuvântul, îi spuse Tamara. Am fost cu luare aminte: e Zenit, fără de h la urmă.

— Peste zece minute se aflau amândoi pe scară. Porniră pe străzi piezişe spre partea cealaltă a oraşului, luară o trăsură şi merseră la gară. Avea cu acte în regulă, pe numele domnului şi doamnei Stavnitski, rentieri.

Un an de zile nu se mai auzi vorbindu-se de ei. Pe urmă Şenka fu prins «la Moscova într-o mare afacere de furţ şi o amestecă la interogatorir pe Tamara. Amândoi fură judecaţi şi osândiţi la închisoare.

După Tamara, veni la rând* naiva,* încrezătoarea, blajina Verka. Ea era îndrăgostită de multă vreme de un fel de militar, care spunea că e funcţionar la Ministerul de război şi care se numea Dilektorski, în relaţiile lor Verka

juca rolul de adoratoare, pe când el; ca un grav idol, primea de sus omagiile şi darurile. Către sfârşitul verii, Verka băgă de seamă că aixiăntul ei devine mai rece, mai distrat; Ea se zbuciumă, îl făcu scene de gelozie, îl desqusu, dar nu căpătă ca răspuns decât cuvinte vagi, aluzii amare cu privire la o apropiată nenorocire, la o moarte prea timpurie.

Pe la începutul lui septembrie, în sfârşit, el mărturisi că a sustras vreo trei mii de ruble din casa de bani pe care o avea în grijă, că revizia o să aibă loc peste ciaci zile şi că îl aştepta ocna. Apoi, izbucnind în plâns, bătându-se cu pumnii în cap, urlă:

— Săraca mama mea, săraca mama mea! Ce-o să ajungă ea? Ea n-o să îndure ruşinea asta! Nu! De o sute de ori e mai bine să mor decât să suport aşa chinuri:

Deşi se exprima ca întotdeauna în stilul de romah-foileton; (prin asta o cucerise pe biata Verka), el efra vizibil hărţuit de gândul teatral al sinuciderii.

Întivo *zi* se plimbă multă vreme cu Verka prin Grădina princiară; Toamna începea să despoaie frumosul pait

Dilektorski se îndudoşă şi izbucni în plâns, izbucni de asemenea şi Verka.

— R Astăzi îmi puii capăt zilelor! declară, «Lapol”.

— Dragul meu, nu, nu trebuie…

— N-am ce face! răspunse el cu un ton lugubru… Blestemaţi bani!

— Ce să aleg: cinstea sau viaţa?

— Dragul meu!

— Taci, taci, Aneto! (îi spunea Verkăi astfel, fiindcă numele i se părea mai de soi). Taci! Sunt hotărât!

— Oh, dacă aş putea să-ţi vin în ajutor! exclamă cu amărăciune Verka. Ţi-ai da sângele meu până la picătura din urmă!

— Ce folos… replică Dilektorski, clătinând capul în chip artistic. Ad o, Aneto, adio!

Fata se agăţă, deznădăjduită de el.

— Nu vreau... nu vreau... nu vreau... Ia-mă cu tine... Ia-mă...

Seara târziu, Dilektorski luă o cameră la un hotel de primul rang. Ştia că în curând Verka şi el n-au să mai fie decât cadavre, astfel, că deşi n-avea decât unsprezece copeici în buzunar, ceru becaţine, fructe, cafea, lichioruri şi două sticle de şampanie. Poate că, gândindu-se la sinucidere, îşi imagina latura tragică a rolului său, deznădejdea rudelor şi buimăceala celor pe care îi cunoştea. Verka, deşi luase hotărârea funestă atât de repede, se întărea în gândul de-a dispărea odată cu dragul ei. Nimic nu i se părea grozav în actul acesta. „Mai bine decât să or & p pe sub cine ştie ce gard... să mor cu acela pe care îl iubesc... e mai uşoară moartea „Şi, acoperindu-i cu sărutări pe amant râdea, iar buclele i se răsfirau, ochii îl străluceau, şi era mai frumoasă decât oricând.

În sfârşit sosi şi momentul solemn.

— Destul, Aneto! După cum a spus Puşkin, am golit cupa. până la fund; acum trebuie s-o spargem! glăsui Dilek toiski: Nu îţi pare rău de nimic, drăguţo?

— Nu, nu!

— Eşti gata?

— Da! şopti ea cu un zâmbet.

— Întoarce-te atunci cu faţa la perete şi-nchide ocini!

— Nu, nu, odorul meu, nu aşa! Nu vreau! Ţine-mă strâns la pieptul tău, e mai aproape... Lasă-mă să privesc în adâncul ochilor tăi! Lasă-mă să-ţi sărut buzele... Nu mi-e frică... Strânge-mă mai tare, mai tare...

El o ucise, iar când văzu grozăvia ce făcuse cu mâinile sale, se simţi năpădit de o teamă ruşinoasă. Trupul Verkăi, pe jumătate gol, înceta să se zbată. Picioarele lui Dilektorski se muiară; avu exact curajul de a-şi trage un foc mai sus de coaste şi se prăbuşi cu un strigăt de suferinţă şi de groază peste corpul Verkăi, agitat de zvârcolirea din urmă.

La două săptămâni după moartea Verkăi dispăru de asemeni blânda, zglobia, naiva Manka scandalagioaica. În toiul unei încăierări obişnuite în cartier, pe când toată lumea alerga şi striga, ea fu omorâtă de o sticlă care-i fărâmă capul. Ucigaşul rămase neaflat...

Aşadar, evenimentele se succedau în casa Emmei Eduardovna iar pensionarele mergeau pe rând în calea unui destin, ce contopea grozăvia şi decăderea.

Cea din urmă şi cea mai mare nenorocire de pe urma căreia sângele curse, iar casa fu răvăşită groaznic, avu drept cauză năvălirea soldaţilor în cartier.

— oi dragoni au fost furaţi într-un stabiliment cu tarif de-ţi rublă, au fost apoi bătuţi şi aruncaţi în stradă. S-au întors în zdrenţe şi plini de sânge la cazarmă, unde camarazii lor petreceau, fiind sărbătoare la regiment. Nu trecu o jumătate şi-o sută de soldaţi dădeau buzna în cartier făcând iureş prin case. O droaie de golani, de întreţinuţi, de borfaşi ieşiţi Dumnezeu ştie de unde, făcură cor cu ei. Toate stabilimentele fură distruse. Fetele, complet goale, au fost azvârlite afară, Trei portari fură omorâţi. Mobilele îmbrăcate în mătase şi dantelă, de la Treppel, fură pângărite şi rupte în bucăţi. Totul a fost nimicit, de asemenea, şi prin hanurile şi cârciumile înconjurătoare.

Jaful acesta nemaipomenit ţinu cam trei ore, până când un batalion şi un corp de pompieri, venind la locul luptei puse, nu fără greutate, gloata pe fugă. Două stabilimente cu tarif de o jumătate de rublă luară foc, dar incendiul fu potolit îndată. Totuşi a doua zi fierberea se porni iarăşi, de astă dată în tot oraşul. Ea luă o întorsătură neaşteptată şi degenera în pogrom; evreii suferiră trei zile cele mai grele nenorociri.

Peste o săptămână guvernatorul general al oraşului ordona închiderea imediată şi definitivă a tuturor caselor de toleranţă. Doar douăzeci şi patru de ore erau acordate proxenetelor pentru lichidarea treburilor lor. Umilite şi

abătute, despuiate de bunurile şi de prestigiul lor, jalnice şi ridicole, bătrânele şi veştedele proxenete, econoamele cu chipuri dolofane şi cu voci răguşite, îşi făcură în grabă pachetele.

Peste o lună doar numele străzii mai amintea de vremea scandalurilor din iarna. Apoi, după schimbarea numelui, se şterse până şi amintirea acelor timpuri pângăritoare.

Iar Henrieta-Iapa, Caterina-Umflata, Lola-Dihor şi alte creaturi de o seamă cu ele, totdeauna stupide şi naive, uneori mişcătoare, alteori drăguţe, în cea mai mare parte a cazurilor biete copile amăgite şi mutilate, se împrăştiară pe uliţele marelui oraş. Ele au început o existenţă nouă de vagabonde. Viaţa lor de prostituate ale trotuarului, aşa de jalnică, de absurdă, dar plină de interes şi întâmplări de alt soi, va forma poate pentru autorul acestei povestiri triste, obiectul unei alte lucrări.

SFÂRŞIT